Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

De contractibus et usuris

https://hdl.handle.net/1874/341211

Magisin

Miscellanea Theologica

Folio n°. 94.

117. **Bernardinus** S e n e n s i s, Tractatus de contractibus et usuris. [Straatsburg, drukker van den Henricus Ariminensis] z. j. 2o. F. 2o. 941

Type 1. — HC* 2835. — BMC I p. 78. — Peddie I p. 96. — Pell. 2085. — Pr. 317. — Zie over den drukker: E. Voulliéme, Die deutschen Drucker des XV. Jahrh (1916) p. 105, 106 en BMC I p. 78.

In oorspr., doch herstelden led. kloosterband. — Samengeb. met nr. 8, 78 en 82. — In den catalogus van 1670.

78. **Augustinus,** A u r e l i u s, Soliloquium de arra animae. [Augsburg, Günther Zainer] 12 Oct. 1473. 2o. F. 2o. 942

Type 2. — H* 2021. — BMC II p. 319. — Peddie I p. 68. — Pell. 1525. — Pr. 1536.

Samengeb. met nr. 8, 117 en 582. — In den catalogus van 1670.

8. **Albertanus** C a u s i d i c u s Brixianus, De arte loquendi et tacendi. [Straatsburg, drukker van den Henricus Ariminensis c. 1476]. 2o. F. 2o. 943

Type 1. — H* 394. — BMC I p. 77. — Peddie I p. 13. — Pell. 252. — Pr. 304.

Samengeb. met nr. 78, 117 en 582.

582. **Petrus** A u r e o l i (d'Auriol), Breviarium bibliorum. [Straatsburg, Geo. Husner] z. j. 2o. F. 2o. 944

Type 1. — H* 2141. — BMC I p. 83. — Holtrop II 680. — Peddie I p. 72. — Pell. 1613. — Pr. 351. — De bl. 19, 32, 37 en 40 zijn met gelijktijdige hand bijgeschreven.

Samengeb. met nr. 8, 78 en 117. — In den catalogus van 1608.

bernhardini

Tractatus de contractibus et usuris

(Argentine, H Eggesteyn ?)

Hain *2835

F fo94

N 171 B

Incipit tabula capitulo𝔯 tractatus ſancti Bernhar dini de cōtractibus et vſuris.

Sermo Sabbato poſt terciā dn̄icam in q̄dragesima. de origine dn̄io𝔯 et re𝔯 trāſlacōe. Et dicit ſermo. xxxiiꝰ. ꝓ̄t tractatuū ↄncxionē. ſꝫ primꝰ in tractatu de ↄt̄ctibꝰ.

Articulꝰ primꝰ vn̄ dn̄ia re𝔯 originē habuerūt. fo. ii.
Ca. i. ꝙ in ſtatu innocēcie om̄ia erant ↄūia. fo. ii.
Ca. ii. ꝙ p̄ceptum legis nat̄e de hn̄do oīa ↄūia poſt lapſum reuocatum eſt et maxime ꝓpter tria. fo. iii.
Ca. iii. de re𝔯 diuiſiōe. et ꝙ ꝑ legē poſitiuā iuſtā et autenticam diſtincta ſunt dn̄ia rerū. ut hoc de iure ſit meum et illud ſit tuum. fo. iiii.
Articulus ſcd̄s de re𝔯 trāſlacōne que fit autoritate publica ſcꝫ pn̄cipis ſeu legis. vbi etiā dicēdū eſt de preſcripcōe et vſucapione. fo. v.
Ca. ii. ꝙ ab om̄i iure preſcripcō et vſucapio originē ha-
Ca. ii. quō et in quo ↄcordāt bent. et triplici rōe. fo. v.
in p̄ſcripcōe et vſucapione ius nat̄e et ius ciuile. fo. vii.
Ca. iii. In quo et quare in p̄ſcripcōe et vſucapiōe diſcordant ius canonicū et ius ciuile. fo. viii.
Arti. terciꝰ de re𝔯 trāſlacōe q̄ fit aucte p̄uata. fo. x.
Ca. i. De re𝔯 trāſlacōe q̄ fit in donacōne. fo. x.
Ca. ii. vn̄ ↄtractꝰ originē hn̄t. et de multiplici diſtinctōe
Ca. iii. De re𝔯 ꝑmutacōe et q̄ et varietate eo𝔯. fo. xi
reqͥrunt ad hoc ꝙ iuſta ſit. fo. xii.

Sermo xxxiiꝰ.

Dn̄ica q̄rta in. xl. in mane. de mercatoribus et artificibꝰ in gn̄ali. et de ↄdicōibus licitis et illicitis eorūdē. fo. xiii

Articulus primus ꝙ triplici via oſtēditur licitā eſſe mercacōem. fo. xiiii.
Ca. i. ꝙ ex lege nature oſtendit licitā eſſe mercacōem. es maxime ꝓpter tria. fo. xiiii.

ACADEMIA TRAIECTINA

Ca.ii.qꝫ mercacō ſcripꝭe teſtimonio licita ꝯpbat.fo.xv.
Ca.iii.p gr̄e ſtatū etiā oſtēdit licitā eē mercacōꝫ.fo.xv
Articulus ſcd̄s De ſeptem circūſtācijs ex quibus mer
cacō illicita efficitur. fo.xvi.
Ca.i.qꝫ nō liceat eccleſiaſticis viris ſe mercacōibus im
Ca.ii.qꝫ niſi ex neceſſitate et pietate plicare.fo.xvi.
nō licet etiā ſecularibus exercere mercacōeꝫ. fo.xvij.
Ca.iii.qꝫ diebus feſtiuis mercari nō licet, fo.xvij.
Ca.iiii.qꝫ in locis deo dicatis et ſacris illicitū ē mercari
Ca.v.qꝫ nō licet ciuius vendē merces forēſi fo.xviii.
bus q̄m vendant ꝯciuibus in ꝯūi foro. fo.xviij.
Ca.vi.qꝫ mercari non licet cū rei publice dāno. Et quō
ꝯdemnant᷑.Et multis racōnibus refellunt᷑ retrāgulaꝝ ſi
ue ſtramatoꝝ ꝯtractus. fo.xviij.
Ca.vii. De multis illicitis modis et abuſiōibus quibus
vtunt᷑ mercātes et artifices.q̄ in tres ſeptenarios abuſio
num diſtincti ſunt.qd̄ in tres ptes diſtinctū eſt. fo.xix.
Prima pticula ſeptimi capituli ꝯtinens ſeptem abuſiōes
artificū et mercatoꝝ. fo.xx.
Secūda particula ſeptimi capituli ꝯtinēs ſeptem alias
abuſiones vendenciū et emenciū. fo.xxii.
Tercia particula ſeptimi capituli ꝯtinens adhuc ſeptē
alias abuſiones emenciū atqꝫ vendenciū. fo.xxiiii.
Arti.tercius de moribus et vita recti et veri mercātis.xxv.
Sermo xxxiiii.
Dominica quarta in q̄dragesima infra diem de tpis vē
dicione.Et quādo hoc liceat. fo.xxvi.
Articulus primus. De termīo ſeu dilacōe ſolucōis ex
grā ꝯceſſa indigēti emptori.et qꝫ tripliciter vtuoſum ē.et
in q̄bus caſibus liceat vendē tps p tres regulas mōſtrat᷑
Ca.i.Quādo ꝓprium venditoris tempus fo.xxvii.
licite poteſt vendi et quādo non. fo.xxviii.

Ca. ii. q̄ iura rez ꝓ futuro tp̄e licite pn̄t mĩnus emi q̄z ſi res om̄s ille empcōi pñcialit̄ traderent. fo. xxviii.
Ca. iii. q̄ licet ꝓpt̄ tp̄us rem plus vendē et mĩnus emē q̄z tūc valeat qn̄ nō ex malicia ꝯtrahenciū ſz ex ꝓpria natura ꝯtc̄tꝰ id ꝓcedit. et de hoc ponunt̄ aliq̄ cāus. fo. xxx
Articulus ſcd̄us de tribus caſibus dubijs circa empciones ad tempus id eſt ad hom̄is vitā. fo. xxxii.
Ca. i. Quādo et quō liceat vendē ad vitam redditus ꝑdiales. et conſimiles ꝯtractus ĩnire. fo. xxxii.
Ca. ii. quō et qn̄ liceat hēditarie emē ꝑdiales hēditates fo. xxxiii.
Ca. iii. In quo caſu liceat emere pecuñarios redditus hereditarie ſeu ad vitam. fo. xxxiiii
Articulus tercꝰ de ĩniuſta et vſuraria vendicōe temporis. Et de triplici ꝑcio mercācíaꝝ. fo. xxxv.
Ca. i. De precio iuſtificato et limitato ꝓpter dilacōem ſolucōnis precii rei empte. fo. xxxvii.
Ca. ii. De ꝑcio augmētato ꝓpt̄ dilacōz ſolucōis ꝑcii rei empte. fo. xxxvii.
Ca. iii. De impiis mercatoribus imo deſtructoribꝰ ciuitatū qui vendūt merces quas ſtatim ꝓ minori ꝑcio reempturi ſunt. Et de remediis dādis artificibus ut cū ſalute aĩe nō obſtātibus illis iuſte lucrari poſſint. fo. xxxviii fo. xxxix.

Sermo xxxvꝰ.

Feria ſcd̄a poſt quartā dñicam ĩn quadrageſima quo ꝑcio extimari debeant res venales. Et de culpa vendēciū res maculatas. fo. xl.
Articulus primus ſub titulo q̄ſtiōĩs vbi q̄ritur vtꝝ res plus q̄m valeāt licite vendi poſſint ſeu etiam mĩnus emi. fo. xli.
Ca. i. q̄ ad ſolucōez qōĩs tria ꝑnotāda ſunt. fo. xli.
Ca. ii. Quid rn̄dendū eſt ad ꝓſuppoſitā qōem. Et q̄ valoꝛ reꝝ tripliciť ĩnoteſcit. fo. xlii.

Ca.iii. Rñdet ad tria obiecta que fieri pñt in pfata qõe
¶ Articulus ſcõs etiã ſub titulo qõnis in qua fo.xliii
querit quis valor in rebus ſeu que obſequii vtilitas in
ↄtractibus taxari debet. fo.xliiii.
Ca.i. q ꝓpter tria nequicia eſſet taxare pciũ rerꝝ ſꝫm vti
litatem quã ↄferũt illis qui eis vtunt fo.xliiii.
Ca.ii. q eſſet iniuſtũ et ↄtra dñe bonũ taxare res et ob-
ſequia ſꝫm vtilitatẽ quã cõferũt. et ſꝫm quem modũ pdi
cta taxanda ſunt. fo.xliiii.
Ca.iii. q pcia rerꝝ taxanda ſunt ſꝫm variã racõem iuxta
modũ extimacõis a dñitatib9 ciuilib9 dñit facte. fo.xlv.
¶ Articulus tercius inſup ſub titulo qõis in q̃ querit an
ſit culpa mortalis rem vendere maculatã. Et de triplici
macula que in re vendibili eſſe poteſt. fo.xlvi.
Ca.i. De triplici defectu q in re vendibili eẽ põt Et q̃d
dicendũ ſit de vtẽtibus corruptis põderib9 et mẽſuris.
Ca.ii. Quid dicẽdũ ſit de hijs qui in rebus fo.xlvi.
vendibilibus vtuntur mixturis falſis fo.xlvi.
Ca.iii. Quid quoqꝫ dicendũ eſt de hijs qui vendũt res
corruptas et maculatas. fo.xlvii.

Sermo.xxxvi.

Feria tercia poſt quartã dñicam in q̃dtrageſima. de vora
gine vſurarꝝ. vbi declarat quid ſit vſura. in q̃bus ↄmitti
põt. et q̃s excuſacões aſſumũt q defẽdũt vſurã. fo.xlvii
¶ Articulus prim9 de triplici deſcripcõe vſure. fo.xlviii
Ca.i. Ambroſius primo deſcribit vſuram. fo.xlviii.
Ca.ii. Scdo vſura deſcribit ab hoſtiẽſi. fo.xlviii
Ca.iii. Tercio vſura deſcribitur a magiſtris. fo.xlix.
¶ Articulus ſcõs vbi declarat in quo ↄtractu et in q-
bus rebus cõmittat vſura. fo.xlix.

Ca.i.q͛ vſura ſolū in ɔtractu mutuī ɔmittat͛ fo.xlix.
Ca.ii.q͛ vſura cōmittit͛ ſolū in hiis que ɔſiſtūt in nume
ro pondere et menſura. fo.xlix.
Ca.iii.Racōne oſtendit͛ quare ſolū in hijs que cōſiſtūt
numero pondere et menſura vſura ɔmittat͛. fo.l.
¶Articulus terciꝰ de xv.defenſiōibus quibꝰ q̇dam ni=
tuntur excuſare vſuram.Et de ſolucōibus efficaciſſimis
earūdē folio.l.
Ca.i.Defenſio prima ipſius vſure et eius ſolucō. fo.l.
Ca.ii,Defenſio ſcda ipſius vſure et eius ſolucō fo,li.
Ca.iii,Defenſio tercia vſure cū ſua ſolucōne. fo.li.
Ca.iiii.Quarta defenſio vſure cū ſua ſolucōe. fo.liii.
Ca.v.Quinta defenſio vſure cū ſua ſolucōne. fo.liij.
Ca.vi,Sexta defemſio vſure et eius ſolucō fo.liiij.
Ca,vii.Septima defenſio vſure et eius ſolucō.fo.liiij.
Ca.viij.Octaua defenſio vſure et eius ſolucō fo.liiij.
Ca.ix.Nona defenſio vſure et eius ſolucō. fo.lv.
Ca,x.Decima defenſio vſure et eius ſolucō fo.lv.
Ca.xi.Vndecima defenſio vſure et eius ſolucō fo.lv.
Ca.xii.Duodecima defenſio vſure et eius ſolucō.fo.lvi
Ca.xiij.Tredecima defenſio vſure et eius ſolucō.fo.lvi.
Ca.xiiij.Decimaq̄rta defenſio vſure et eiꝰ ſolucō.fo.lvi
Ca.xv.Quidecima defenſio vſure et eius ſolucō.fo.lvii
Sermo.xxxvii.
Feria q̄rta poſt quartā dn̄icam in quadrageſima de mu
tuo quō et qn̄ q̇libet teneat͛ mutuū dare gratis.fo.lvii.
¶Articulꝰ primꝰ.in quo circa mutuū q̄rant͛ tria.fo.lvii
Ca.i.Quid eſt mutuū.et vnde dicat͛ fo.lvii.
Ca.ii.q͛ ſolum in ɔtractu mutui veri uel interp̄tati cō=
mittatur vſura. fo.lviij
Ca.iij.q͛ triplici racōne in locacōne et nō in mutuo po=
teſt homo accipe vltra ſortē. fo.lviij.et.lix.

¶ Articul9 ſcdus qñ quilibet obligat̃ proximo ſuo mu-
Ca.i.quibus tenet̃ mutuū dare tuum dare. fo.lix.
qui facultatū penuriā ſeu indigenciā habet. fo.lx.
Ca.ii.quibus obligant̃ mutuū dare qui hñt ſufficienciā
Ca.iii.quibus quoqȝ tenent̃ facultatum. fo.lxi.
dare mutuū qui habūdāt in facultatibus mūdi fo.lxi
¶ Articul9 terci9. de triplici intencōe que intueniri po-
teſt in mutui dacione. fo.lxii.
Ca.i. de mutuo dato ex caritate circa qđ incidēt que-
Ca.ii. q tepeditas ſiue runtur plura. fo.lxii.
defectus caritatis licet nō ſit mortale minuit tamē me-
ritum in mutuo dando. fo.lxiii.
Ca.iii. q intencō cupiditatis etiā ſine exp̄ſſo pacto re-
muneracōis in mutuo mentalē vſurarū facit. et hoc tri-
pliciter ɔtingere poteſt. fo.lxiii.

Sermo. xxxviii.

Feria qnta poſt q̃rtā dñicā in.xl. q lege nature/ſcript̃e/
et ſancte eccleſie ꝓhibet̃ vſura. fo.lxvi.
¶ Articulus primus vbi p duodecim racōnes oſtendit̃
vſuram eſſe cōtra legem nature. fo.lxvi.
Ca.i. q vſura eſt ɔtra legem nature. quia facit rem na-
turalē ſupualere ſue nat̃e et rē artificialē ſue arti. lxvii.
Ca.ii. q vſura eſt cōtra legem nature. quia facit q res
mutuata que nō generat fructū faciat lucꝝ. fo.lxviii.
Ca.iii. q vſura eſt ɔtra legē nature. qꝛ vſus qui vēdit̃
in vſura nō differt in valore ab ip̄a re mutuata. fo.lxix.
Ca.iiii. q vſura cōtra legē nature eſt. quia facit q res
mutuata ad aliq̇d finale p abuſum trahatur ad qđ nec
principalit̃ nec cōſeq̄nt̃ ordinata eſt. fo.lxx.
Ca.v. q vſura cōtra legē nature eſt. qꝛ facit q pecunia
plus vendatur q̃m appciabilis ſit. fo.lxxi.
Ca.vi. q vſura eſt ɔtra legē nature qꝛ facit q de re du

bia et incerta ſumat lucꝝ ſecuꝝ et certū. fo. lxxi.
Ca.vii.qꝫ vſura eſt ɔtra legē nature, q꞉ vendit ꝓximo
qd̄ ſuū eſt ꝓprie, et qd̄ ei dedit natura gratis. fo.lxxi.
Ca,viii.qꝫ vſura eſt ɔtra legem nature, quia eſt inuito
dn̄o accipe et ɔtractare rem alienam ut ſuam. fo. lxxii.
Ca.ix.qꝫ vſura eſt ɔtra legē nature. quia pro equali pl9
exigitur q̄m equale. fo. lxxii.
Ca.decimū ɔtra legē nature eſt vſura. quia qui potens
eſt mutuū dare gratis homini indigēti non vult dare ſi
cut obligat niſi ſub ſpe mercedis. fo. lxxii.
Ca.xi.vſura eſt ɔt legē nate q꞉ p eā liberalitas et gr̄a
Ca.xii.ɔtra legē natalē eſt vſura vendit.fo. lxxii.
q꞉ ɔtra p̄ceptū frnalis dilectōis ē p qd̄ q̄libꝫ obligat
ſubuenire ſuo ꝓximo indigēti ſicut ſibi ſubueniri vellet.
Articulus ſcd̄us qꝫ vſura p̄ceptis ſacre fo.lxxiii.
ſcripture ꝓhibita eſt. Et q̄dā ſoluunt opi.q̄ a iudeis fieri
Ca.i. qꝫ in multis ſcripture locis tā vete- ſolēt.fo.lxxiii.
ris q̄ȝ noui teſtamēti vſura ꝓhibetur. fo.lxxiii.
Ca.ii. Iudei opponūt vſuram nō eſſe ꝓhibitā eis in le-
ge niſi ſolum illā accipere a fratribus ſuis. fo.lxxiii.
Ca.iii.qꝫ multiplici rōe ſoluit p̄dicta oppoſitō iudeoꝝ.
Articulus tercius in quo oſtendit qꝫ tota fo.lxxiiii.
ſancta eccleſia deteſtatur vſuram. fo. lxxiiii.
Ca.primū qꝫ decreta vſurā impugnāt. fo.lxxiiii.
Ca.ii.doctores eccleſie tā antiq̄ q̄ȝ moderni vſurā im-
Ca.iii. qꝫ leges imꝑiales nō approbant pugnāt.fo.lxxv.
vſuras eo mō quo quidā putāt et qua rōe lex ciuilis pu
nire vſurarios non curat. fo.lxxv.

Sermo.xxxix.

Feria ſexta poſt quartā dn̄icam in q̄dragesima de ɔtra-
ctibus vſurariis. et de ſecuritatibus mercāciaꝝ. ac de va
rietate multiplici cambioꝝ. fo, lxxix.

¶ Articulꝰ primꝰ vbi oſtēditur qñ in ɔtractu dubiū vel piculū ab vſura excuſat et quādo non. fo.lxxix.
Ca.i. Quādo in ɔtractu pōt ɔtingē piculū capitalis et non lucri. et qñ eſt ibi vſura. et circa hoc ponunt̄ q̄tuor casus. fo.lxxx.
Ca.ii. qꝫ qñqꝫ in ɔtractu cadit piculū ſeu dubiū lucri et ñ capitalis. et qñ ē ibi vſura. fo.lxxxi.
Ca.iij. qꝫ in ɔtractu qñqꝫ nō cadit dubiū ſeu piculū capitalis nec etiam lucri. Et de ſecuritatibꝰ et depoſitis q̄ fieri ſolent in mercācijs. fo.lxxxii
Ca.iiii. qꝫ in ɔtractu cadit qñqꝫ piculū ſeu dubiū capitalis et lucri. et etiā poteſt ibi eſſe vſura. fo.lxxxiiij.
¶ Articulꝰ ſcđus qꝫ in varijs ɔtractibꝰ p mutuū palliatum vſura cōmitti ſolet. fo.lxxxv.
Ca.i. qꝫ in ɔtractu empcōis et ɔmutacōis poteſt cadere vſurariū crimen per mutuū palliatū fo.lxxxv
Ca.ii. qꝫ in ɔtractu locacōis interuenire pōt mutuū palliatū et vſurariū lucꝝ. fo.lxxxvii.
Ca.iij. qꝫ in ɔtractu ſocietatis pōt interuenire mutuū palliatū et vſurariū. et ɔtcꝰ pōt triplicit̄ variari. fo.lxxxvii
Ca.iiii. qñ ɔtcꝰ ɔmiſſiōis ſit licitꝰ et qñ nō. fo.xc.
¶ Articulꝰ terciꝰ de cambijs atqꝫ varietate eoꝝ. fo.xci.
Ca.i. De cābiis artificialibus id eſt de arte campſoria et quomodo eſt inuenta. fo.xci.
Ca.ii. De cambijs realibus et quomodo triplicit̄ variātur. vbi de depoſito tangunt̄ quedā. fo.xcii.
Ca.iii. De cambijs caſualibus et fortuitis q̄ ſicca a q̄buſdā vocant̄. fo.xciiii.

Sermo.xlꝰ.

Sabbato poſt quartā dñicam in quadrageſima De varijs ſoccidis animaliū. fo.xcv.
¶ Articulꝰ primꝰ de ſoccidis ouiū et alioꝝ aīaliū minutoꝝ.
Ca.i. De quatuor licitis caſibus fo.xcvi.

in ſoccidis aīaliū minutoꝝ fo.xcv.
Ca. ii. De tribus caſibus illicitis fo.xcvi
Ca. iii. de t̄b9 cāib9 eciā licitis in ſoccidis ouiū. fo.xcvii
Articulus ſcd̄us de ſoccidis boū et aīaliū groſſoꝝ.
Ca. i. de q̄tuoꝛ cāibus licitis circa ſoccidas boū. fo.xcvii
Ca. ii. de t̄bus cāib9 nō licitis in ſoccidis boū. fo.xcviii.
Ca. iii. de t̄bus cāibus licitis in ſoccidis boū. fo.C.
Articulus terci9 d̄ ſoccidis que fieri p̄nt vario mō de ouibus et bobus. fo.C.

Sermo xli9.

Dñica in paſſione in mane de imp̄ſtitis venetoꝝ et de monte florentinoꝝ ac de ianuenſium et aliis locis que idem in ſubſtancia ſunt. fo.C.
Articulus p̄mus in quo oñdit̄ q̄re mutuare coactus licite exigē pōt intereſſe damni et p̄babilis lucri. fo.Ci
Ca. i. qꝫ coactō violentatis in mutuo facta excuſat aliquid accipe vltra ſortem. fo.Cii.
Ca. ii. qd̄ coacti mutua dare rōne emergentis dāni p̄nt licite aliquid accipe vltra ſortē fo.Ciii
Ca. iii. Qd̄ licet coactis mutuare aliquid accipe vltra ſortem rōne ceſſantis lucri fo.Ciiii.
Articulus ſcd̄us qꝫ illicitū eſt aliq̄d accipe vltra ſortē hiis q̄ ad dicta imp̄ſtita denarios volūtarie ponunt
Ca. i. Qd̄ qui feruentis caritatis intencōne ſponte mutuat ſue cōitati libere ſibi oblata ab ea vltra ſortē licite recipe pōt fo.Cvi.
Ca. ii. Qd̄ multiplici argumēto p̄bat̄ qꝫ ſponte ponens denarios ad imp̄ſtita ex intencōe cupiditatis nichil inde recipe pōt. fo.Cvi.
Ca. iii. De multiplici argumēto quo q̄dā p̄bari conant̄ qꝫ ſponte ponētes denarios ad imp̄ſtita ſupra dicta p̄nt aliq̄d recipe vltra ſortē. et de īp̄bacōne coꝝ. fo.Cvii.

Ca.iiii. Confirmacō ſcđe concluſionis p̄dicte ſcȝ q̄ de impſtitis ſponte poſitis nō licet aliquid accipe vlt̄ ſortē
Articulus t̄cius q̄ ſpōte emētes fo. Cxii.
impſtita ſupra dicta cū intencōne recipiendi aliquid vlt̄ ſortem vſurarii ſunt. fo. Cxii.
Ca. i. Multiplici argumento pbat̄ q̄ ementes talia impſtita cū lucri intencōe illicite agunt. fo. Cxii
Ca. ii. De multis argumentis q̄bus q̄dā pbare conant̄ q̄ licet emē dicta impſtita cū ſpe lucri. Et quō omia rōnibus efficacibus repellunt̄ fo. Cxv.
Ca. iii. Quō nō licet emē talia impſtita cū lucri intencōe multiplici ſimilitudine opbat̄. fo. Cxxi.
Sermo xlii.
Dominica de paſſione infra diem de intereſſe. et quibus caſibus et quare liceat accipe vltra ſortem fo. Cxxiii
Articulus pmus q̄ rōne intēſſe. i. dāni euitandi licet in variis caſibus recipe vltra ſortem fo. Cxxv.
Ca. i. Plures cāus in quibus pōt homo paciſci p intēſſe damni emergentis de pterito. fo. Cxxv.
Ca. ii. Quō homo licite paciſci poteſt p intereſſe damni emergentis de pn̄ti vbi oñdit̄ quare pign9 dotis vxoris marito non cputat̄ in ſortem fo. Cxxvi.
Ca. iii. Quō homo paciſci pōt p intēſſe dāni emergentis d̄ futuro de quo plures ponunt̄ caſus. fo. Cxxviii.
Articulus ſcđus qn̄ licet accipe vltra ſortē rōne lucri ceſſantis. fo. Cxxviii.
Ca. i. Querit̄ an ſit vſura tradere. c. ducatos ſub hoc pacto. q̄ ſicut oſimiles c. ducati apud Jo. mercatorē fidelē lucrabunt̄ uel pdent ſic iſti lucrent̄ uel pdāt. fo. Cxxviii
Ca. ii. Querit̄ an ſit vſurari9 qui rogatus ex pietate tradit c. ducatos ex q̄b9 mercatus erat. inde volēs miſi ſolū id qđ ſibi mercando pbabilit̄ puemiſſet. fo. Cxxix.

Ca.iii. Querit᷑ an tenens mutuū uel debitū vltra tpus legitimū a dño ꝑcōcessum teneat᷑ restituere totum intesse dām et eciā lucri qd inde ꝓbabilit᷑ ꝓuenisset. fo. Cxxix.
¶ Articul᷒ terci᷒ qꝫ ꝓpter triplex debitū pōt homo recipere vltra sortem, nec est ibi vsura fo. Cxxx.
Ca. i. Anū licet exigē penā appositam in otractu uel quācūqꝫ aliā penā a iure uel a iudice illatā. et an liceat acqrere ab hostibus p vsuram. fo. Cxxxi.
Ca. ii. De triplici statu in quo licet recipe vltra sortem rōne equitatis fo. Cxxxiii
Ca. iii. Jn quibus cāibus vltra sortē datū ex caritate licet recipe fo. Cxxxv.

Sermo xliiii᷒

Feria scda post dñicā d passione qntū vsura aduerset᷑ deo et vsurariū ydolatre facit et qꝫ gñis blaspemia dei ac fidei sue sit vsurariis fenerandi libertatem pstare.
¶ Articulus pmus qꝫ vsura facit vsurariū in tota aīa dereliquere deū fo. Cxxxvi
Ca. i. Qd vsurari᷒ i intellectu deū nō credit. fo. Cxxxvi
Ca. ii. Qd vsurarius sperās i mūdū desperat de deo.
Ca. iii. Qd vsurarius cū fo. Cxxxvii.
volūtate non diligit deū. fo. Cxxxvii.
¶ Articul᷒ secūd᷒ Qd vsura facit vsurariū ydolatre attribuendo nūmo cultū sanctissime trinitatis. fo. Cxxxviii.
Ca. i. vsurarii attribuūt nūmo potenciā pr̄is. fo. Cxxxviii
Ca. ii. vsurari᷒ attribuit nūmo sapiaꝫ filii dei. fo. Cxxxix
Ca. iii. Attribuit vsurarius nūmo clemenciā spūs sancti.
¶ Articulus terci᷒ Qd vsura gñat in aīa. fo. Cxxxix.
seuā blasphemiā otra cūcta dīna. et impugnat᷑ erroꝛ eorū q dicūt ciuitatē stare nō posse sine vsurario manifesto
Ca. i. Tria inducūt populū. fo. Cxl.
in erroꝛem illū quo dicūt ciuitatē non posse stare absqꝫ

maniſeſto vſurario. fo·Cxl.
Ca.ii.Qd̄ tria ſunt q̄ retrahē ꝑñt a p̄dicta fallaci opione
Ca.iii.Tria maloꝝ gña ex maniſeſtis fo.Cxlii.
vſuris venire ſolent retrahē debēt a p̄fata falſa opione

Sermo xliiii.

Feria tercia poſt dñicam de paſſione.q̄ntū et quot im=
ꝑiis modis vſura ꝓximo ſit nociua .fo.Cxlv
Articulus p̄mus de quatuoꝛ iniquitatibus quibus v
ſurarius ꝓximo ſuo nocet. fo.Cxlvi.
Ca.i. qꝫ ꝑ vſurā in ꝓalā eradicat᷑ caritas et extinguit᷑
amoꝛ fratne dileccōnis. fo.Cxlvii.
Ca.ii.Qd̄ vſura eſt fons et fomentū amoꝛis ꝓꝑii ꝑticu
laris fo.Cxlviii.
Ca.i.Qd̄ vſura eſt mr̄ illegalitatis et decepcōnū. fo.
Ca.iiii. qꝫ vſura eſt q̄dam legalis Cxlviii.
ꝓdicō et domeſticū furtū. fo.Cxlix.
Articulus ſcd̄us de quatuoꝛ aliis iniquitatibus ꝑ q̄s
vſurarius ꝓximo eſt nociuus. fo.Cxlix
Ca.i.Qd̄ vſura ē quedam apparens pietas dolis et de=
cepcōibus plena fo.Cxlix
Ca.ii.Per vſurā paupes impie trucidant᷑. fo.Cxlix.
Ca.iii.Qd̄ vſura facit hoīem crudelem et ſeuū non tm̄
in extraneos.ſed eciā in ꝓpinquos. fo.Cl.
Ca.iiii.Qd̄ vſura facit hoīem ꝯtra ſuos ꝓximos ꝓdito
rem. fo.Cl.
Articulus tercius de vltimis quatuoꝛ iniquitatibus
quibus vſurarii ꝓximis ſuis nocent. fo.Cli.
Ca.i.Qd̄ vſurariā ꝑauitatē patrie multiplicat᷑ deſtruūt᷑
Ca.ii. qꝫ ꝑ vſura eſt tanq̄ inqetus cancer fo.Cli
qꝛ ſemꝑ pauꝑum ſubſtanciam rodit. fo.Cli.
Ca.iii.Eſt inſuꝑ vſura tanquam peſtilens et ꝯtagioſus
moꝛbus. fo.Cli.

Ca.iiii. De innumerabili multitudine aiaꝝ que ex vſu-
ra ſeu occaſione vſure piclitant᷑. fo. Clii.

Sermo xlv.

Feria quarta poſt dñicam de paſſione quot prauitatibꝰ
depꝛauet᷑ homo ꝑ pꝛauitatem vſure. fo.Cliiii.
¶ Articulus p̄mus tripliciť deprauat᷑ homo quo ad ſe-
ipm̄ ꝑ prauitatē vſure. fo. Cliii
Ca.i.de inſaciabili cupidine tpaliū rerū que ꝑ vſuram
in anima gn̄ant᷑. fo. cliiii
Ca.ii. Quantū ꝑ vſuram mens hoïs excecat᷑ fo. Clv.
Ca.iii. Qd̓ vſurarius nō dn̄s diuiciaꝝ, ſꝫ ſeruus merito
dici debet fo.Clv
¶ Articulus ſcd̓us de aliis tribus prauitatibꝰ deťioribꝰ
quas generat vſura in anima cupidi peccatoris. fo.Clvi
Ca.i. Quātā anguſtiā cordis ī auaro parit vſura. fo. Clv
Ca.ii. Qd̓ obꝓbꝛioſam et infamā vitā reddat vſura.
Ca.iii. Qd̓ a diabolo ſtupēdo fo.Clvii.
mō ꝑ vſuram anima illaqueat᷑. fo.Clviii.
¶ Articulus terciꝰ De tribus vltimis ac peſſimis pra-
uitatibus vſuraꝝ. Et quō ponūt animam in extremo pi-
culo damnacōis etne. fo.Clix.
Ca.i. De certitudine etne damnacōis quā parit vſura.
Ca.ii. Qd̓ vſura miro mō fo.Clix.
ad impenitenciā inducit. fo.Clx.
Ca.iii. De horrendis ſignis et indiciis q̄ ſupueīre ſo-
lent vſurariis in eoꝝ morte. fo.Clxi.

Incipit tractatus de ɔtractibus et vſuris. ſcd̄m ſanctū
Bernhardinū de Senis. ordinis fratꝝ minoꝝ. Et primo
ponit ordo dicēdoꝝ in matia dictoꝝ ɔtractuū et vſuraꝝ
Sabbato poſt terciā dn̄icā in quadrageſima. De origīe
dn̄ioꝝ et reꝝ trāſlacōe. Sermo. xxxii⁹.

Uade et noli amplius peccare. Jo. viii. c.
Et ī euāgelio hodierno. Nā caritate quidē labit mūd⁹/et p vicioꝝ deficit incre
menta. partim ex ignorācia ruens. ptim
ex fragilitate fluēs. ptimq̨ ex malicia
in cupiditatibus ſe immergēs. proinde
exptimū imo neceſſariū putaui/ de ɔtractib⁹ et vſuris (in
quibus fere tot⁹ mūdus piclitat̄) tractatū poſteris tra
dere. nō tm̄ verbo pn̄tibus p̄dicare ut hēant min⁹ docti
et ſibi et aliis in talibus materiā fidelit̄ ɔſulēdi. Prouer.
em̄. xv. ca. ſapiēs ait Sermo optun⁹ optim⁹ eſt. Tracta
tū igit̄ de ipis ɔtractibus et vſuris hūc ordinē ſeruare in
tendim⁹. Sabbato poſt terciā dn̄icā in q̄drageſima de
origine dn̄ioꝝ primo dicturi ſumus. vbi tractabim⁹ de
varietate ɔtractuū et vnde originē hn̄t. Simulq̨ agem⁹
de multiplici varietate trāſlacōnū atq̨ p̄ſcripcōnū. ſer.
xxxii. Dn̄ica quarta in q̄drageſima in mane de mercatori
bus et artificibus ī gn̄ali. et de ɔdicōibus licitis et illici
tis eorūdē. ſer. xxxiij. Dn̄ica quarta in q̄drageſima infra
diē. in quibus caſibus liceat vendē tēpus et in q̄bus nō.
ſer. xxxiiij. Feria ſcd̄a d̄ empcōibus et vēdicōib⁹. et quo
p̄cio res et obſequia taxāda ſunt. Et q̄ grauis ſit culpa
vendē res maculatas. ſer. xxxv. Feria tercia de voragine
vſuraꝝ. et quid ſit. et in quibus ɔmittat̄ vſura. Et quō
quidā vſurarii nitunt̄ defenſare vſurā. ac rōes eoꝝ quō
efficacit̄ refellant̄. ſer. xxxvi. Feria quarta de mutuo. et
qn̄ hō obligat̄ mutuū dare. Et quō tenet̄ id dare gratis

ſermo.xxxvii.Feria quinta de phibicōne vſure. Et quō ab omi lege phibeat.ſer.xxxviii.Feria ſexta de otractibus vſurariis.Et qn̄ dubiū ſeu piculū otractū ab vſura excuſat. Ac de ſocietatibus ac multiplici cambiorum ac ſecuritatū varietate.ſer.xxxix. Sabbato de ſoccidis aīalīū.ac de multiplici varietate eorum.ſer.xl. Dn̄ica ō paſſione in mane.de impſtitis ſeu mōte vel locis que freq̄ntantur maxime apud venetos ianueñ.et florētinos. ſer. xli. Dn̄ica de paſſiōe infra diē de inteſſe. Et qn̄ licet accipe vltra ſortē. Vbi plurimi declarant caſus in q̄bus videt vſura et nō eſt.ſer.xlii.Feria ſcda de impietate vſure. Et quātū aduerſet deo. Quātaqꝫ blaſphemia eius ſit publicas vſurariis fenorandi libertatē pſtare.ſer.xliii.Feria tercia de xii.iniq̄tatibus ipius vſure quibus primo pniciosa eſt.ſer.xliiii.Feria quarta quot prauitatib9 deprauetur hō p prauitatē vſure.ſer.xlv. Licet em̄ ſm ordinē ſupra dictū tractat9 hic pordietur. attn̄ pdicator diſcretus et doctus pdictū ordinē variabit.anponēdo inteponēdo variādo abbreuiādo et dilatādo.et iuxta qualitatem ac neceſſitatē auditorum ogrue adaptādo.Nā et ego ipe qui ꝑſt tractatus oneriōꝫ et otinuacōꝫ ipm talit ordinaui.diuerſa occurrēte vtilitate ac neceſſitate.poſtponā oīno talē ordinē obſeruare.eo qꝫ.viii.q.i.in.c.optet. ſcriptū eſt.Optet eū qui docet et inſtruit aīas rudes eē talē utp ingenio diſcēciū ſemetipm poſſit aptare.et verbi ordinē p audiēciū capacitate dirigē.Tu igit q̄ p ſupradicta a via iuſticie decliaſti/p caritatē iam reſipiſce iāqꝫ deſine pgredi p abrupta.Iux illud ecc.ii. Fili peccaſti ne adicias iterum.ſꝫ iuxta poſitā dn̄i monicoem vade et amplius noli peccare.reuertē ad emēdā. Et ſicut dr ya.lviii.Diſſolue colligacōes impietatis.ſolue faſciculos te pmētes.dimitte eos qui ofracti ſunt liberos.

et omē onus disrūpe. Quō ut efficē posses disce quid in ꝯtractibus liceat. et qđ ñ. Nā sicut puer. xxvii. c. scriptū est. Qui euitat discē incidet ī mala. Ne extra in. ii. c. ait. Si scia scȝ boꝝ aīe tue placuerit. ꝯsiliū te custodiet/ et pꝛudēcia seruabit te ut eruaris a via mala. Ñ fūdamēto ꝙ omium ꝯtractuū exoꝛdiū assumētes. de oꝛigine dñioꝝ pꝛimo tractādū est. Proīn de circa dñia reꝝ ſzm scotū in iiii. di. xv. q. ii. tria pñcipalit ꝯsiderāda sunt. Primo eoꝝ inicicō variata. Scdo eoꝝ trāslacō q̄ fit aucte publica. Tercio eoꝝ trāslacō q̄ fit aucte pꝛiuata.

Articul9 pꝛim9 vñ dñia reꝝ oꝛiginē habuerūt

PRimo em̄ ꝯsiderāda ē dñioꝝ reꝝ iniciacō variata. triplex em̄ varietas fuit dñioꝝ tēpaliū reꝝ. pꝛimo fuerūt ꝯīter cōcessa. scdo gñalit reuocata. tercio pticularit appꝛiata

Quō in statu innocēcie oīa erāt ꝯīa. Ca. pꝛimū.

PRima quidē varietas dñioꝝ reꝝ fuit qꝛ extiterūt ꝯīt ꝯcessa. nā ī statu inocēcie oīa ꝯīa erāt. vñ di. viii. c. i. scriptū ē. Jure nate oīa sunt ꝯīa oībus. et. e. di. i. ii. c. Aug9 sup io. ait. Quo iure defēdas villas ecclesie. dīuo an huāno. dīuū in scripturis dīuīs hēmus. huānū in legibus regū. vnde quisqȝ possidet qđ possidet nonne iure huāno Nā iure dīuo dñi est terra et plenitudo eius. paupes et diuites dñs de vno limo fecit Et paupes et diuites vna terra suppoꝛtat Jure igit͛ humano dicit͛ hec villa est mea/ hec dom9 mea est/ hic seru9 me9 est. Jura hūana iura impatoꝝ sunt quare ipa iura hūana p impatoꝛes et reges seculi deus distribuit gñi hūano. et addit tolle iura impatoꝛis et q̄s audet dicere hec villa mea ē/ me9 ē iste ſzuus/ mea ē hec dom9. et subdit p iura regū possident possessiones. et xii. q. i. in c. dilectissimis iteꝝ clemēs ait. ꝯīs em̄ vsus oīm q̄ sunt in

h mũdo oĩbus eẽ hoĩbus debuit. Ad hoc aũt ſꝫm ſcotũ. rõ dari põt. qꝛ vſus rex ſꝫm rectã rõꝫ ſic hominibus cpetẽ dꝫ ſicut ad pacificã ɔuerſacõꝫ et neceſſariã ſuſtẽtacõꝫ cõgruẽ neceſſe eſt. In ſtatu aũt innocẽcie ɔñis vſus ſine diſtinctõe dñiox ad vtrũqꝫ iſtox amplius valuiſſet qͣꝫ diſtinctiõ dñiox. qꝛ nullus tũc occupaſſet qđ alteri neceſſariũ extitiſſet. nec inſup fuiſſet optunũ illud ab eo p violenciã extorqri. ſꝫ qlibet hoc qđ primo poccupaſſet vtiqꝫ occupaſſet ad neceſſariũ vſum Sic quoqꝫ ad ſuſtẽtacõꝫ magis ſufficiẽs extitiſſet qꝫ ſi alicui pcluderet alicuius vſus p appriacõꝫ illꝰ alteri factã

Qđ pceptũ legis nat̃e de hñdo oĩa ɔñia poſt lapſum reuocatũ eſt et maxime ꝓpter tria Ca. ſcdm.

SEcũda varietas dñiox fuit qꝛ fuerũt gñalit̃ reuocata. Nã ipm pceptũ legis nat̃e de hñdo oĩa ɔñia poſt lapſum reuocatũ eſt. Et hoc rõnabiliter ꝓpt̃ tria excludẽda. primo ꝓpt̃ excluſiõem negligẽcie ſcdo ꝓpt excluſiõꝫ malicie. tercio ꝓpt̃ excluſiõꝫ inimicicie. Primo ꝓpt̃ excluſiõꝫ negligẽtie. eo qꝫ terre in ſolitudinẽ verterent̃. et p ɔñs eſſet ɔtra neceſſariã hoĩm ſuſtẽtacõꝫ Nã ſi agri omibus eẽnt ɔũes. ſic etiã ɔũe eẽt agros colẽ et ſemiare. Ex patẽti expimẽto cernimꝰ qꝫ de ɔũibus qͣſi nullus vel modicũ curat. Scdo ꝓpt̃ excluſiõꝫ malicie eo qꝫ alit̃ via fraudibus atqꝫ maliciis apiret̃. qꝛ aut oẽs ſimul colerẽt et ſemiarẽt. et hoc inouemẽs atqꝫ impoſſibile eſſe videt̃. aut tm̃ aliq. Sed cũ fructꝰ deberẽt eẽ ɔũes nullus repiret̃ qui cũ ɔũitate fructuũ vellet ſibi appriare laborẽ. ꝓinde forciõres plus debito de bonis ɔũibus occuparẽt. Malicioſi quoqꝫ ruſtici et aſtuti puniri nõ poſſent cũ allegarẽt ſe nõ accipe alienũ/atqꝫ ſe talibus indigere. Ex hoc aũt ſeqret̃ qꝫ ſemp mali hrẽnt meliꝰ/et boni peius. qꝛ mali multa ſuꝑflua ſibi ɔgregarẽt. et boni nõ

niſi neceſſaria ſibi accipe vellet. Tercio ꝓpt excluſiõꝫ ini-
micicie qđ ſequit ex p̄dictis. qꝛ eēt efficax occaſio q̄ pax
int homies nūquā haberet. Nam ſepe ɔtingeret q̄ eadē
re eodē equo eadē domo eodē agro ꝛc̄. plures vellēt ſi-
mul vti. Et cū quilibꝫ fungeret equali iure cū res eēt cō-
munis q̄libet obtinere vellet. malus quoqꝫ et cupidus
occuparet vltra ea q̄ ſibi neceſſaria eſſent. Et hoc vio-
lenciā inferēdo hijs q̄ vellēt ſecū rebus ɔ̄ibus vti ad ſo-
lam neceſſitatē. ſicut geñ. x. c. et. vij. di. in. c. i. legit de nē-
broth. vbi dꝛ. Cepit nebrot eſſe roboſtus venator. ideſt
hoim oppſſor et extinctor corā dn̄o hoc ē ꝑmittēte dn̄o.
ſcꝫm ſcotū et glo. Ex hiis pꝫ q̄ talis ɔ̄itas nullo mō ex-
pedit rei publice. Proinde pollicia ariſto. ii. polli. q̄ nō
ſint oia ɔ̄ia ꝑ re publica p̄ſtācioꝛ eſt q̄ pollicia ſocratis
et platois q̄ ariſto. ipē rep̄hēdit de ɔ̄ibus omibus. vn̄
viij. di. i. c. ſcriptū eſt. Apud platonē illa ciuitas iuſtiſſi-
me ordiata tradit in qua q̄ſqꝫ ꝓprios neſcit effectus. qꝛ
ſcꝫ oia ɔ̄ia ſunt. qđ in re publica ꝓpt p̄dicta rep̄hēſibile
eſt ſcꝫ in ſtatu nate lapſe. Circa hoc aūt Heinricꝰ de gā-
dauo i. iiij. quolibet. q. ii. diſtinguit dicēs. Duplicē fuiſ-
ſe ſtatū homis in p̄ncipio. et triplicē modū poſſidēdi bo-
na q̄ ꝑtinēt ad hois vſum. Primꝰ em̄ fuit ſtatus quidē
huāne nate inſtitute in innocēcia et in iuſticia originali.
Scđs eſt ſtatus nate huāne p pctm̄ lapſe atqꝫ ab origi-
nali iuſticia obliquate. Et iterꝫ eſt primo poſſeſſio q̄dā
bonoꝝ ɔ̄is ſiue in ɔ̄i nichil oīno quo ad vſum et poſ-
ſeſſiōem quocūqꝫ mō appriādo. Scđo eſt q̄dā poſſeſſio
priuata oia ſibi appriādo et nichil in ɔ̄em vſum deducē-
do. Tercio eſt q̄dā media aliqua ſcꝫ ſcꝫm vſum ꝓpria ha-
bendo. ſꝫ ea ſcꝫm q̄ rō dictat pro loco et tēpe ɔ̄i vſui ex-
ponēdo. Prima poſſeſſio eſt inutilis qꝛ nō eſt manſiua.
Scđa eſt iniqua qꝛ ſcꝫ eſt ſolitaria et ꝓpria. et iō neutra

ciuitati bn̄ diſpoſite ɔgrua eſt. Tercia vō eſt rōnalis et
int vtrāqꝫ media q̄ ciuitati bn̄ inſtitute idonea merito
reputat. qꝛ ex inſtinctu recte rōis ꝓuenit. que quodāmō
nata dr. ideo dicit eſſe de iure nate. ſicut pꝫ di. i. in. c. ius
natale. vbi dr ius natale ɔūe eſt oīm nacōnū. eo qꝫ vbi
qꝫ inſtinctu nate nō ɔſtitucōe aliqua habet. ut viri et fe
mine ɔiūctō. liberoꝝ ſucceſſio. et pueroꝝ educacō. ɔūis
oīm poſſeſſio. et oīum vna libertas. acqſicō eoꝝ q̄ celo
mari terraqꝫ capiunt

De rerū diuiſiōe. et qꝫ p legē poſitiuā iuſtā et autēticā diſtincta ſunt dn̄ia rerū ut hoc de iure ſit meū et illud ſit tuū. Ca. terciū

Tercia quoqꝫ varietas dn̄ioꝝ reꝝ tpaliū extitit
qꝛ fuerūt pticularit appriata. ut hoc dicat meū
et illud tuū. hoc eīn eſt fundamētū oīs iniuſti
cie in ɔtractādo rē alienā. et p ɔſeqns oīs iuſticie in re
ſtituēdo eā. Circa hoc aduertēdū eſt qꝫ tria fecerūt hāc
appriacōꝫ licitā. primo lex poſitiua. ſcdo lex iuſta. tercio
lex autētica. Primo lex poſitiua qd̄ hoc mō ꝓbat. nam
remoto hoc pcepto legis nate de hn̄do omia ɔūia. et p
ɔn̄s ɔceſſa licēcia appriādi et diſtinguēdi cōia non fie
bat actualis diſtinctō et appriacō p legē nate nec p le
gem dīnā. Primo nō p legē nate qd̄ ꝓbabile eē videt
nō eīn appet qꝫ illa detmiet ad oppoſita ipa detmiet in
nata huāna hoc qꝫ oīa ɔūia eēnt. Nec dicat qꝫ illa ꝓpo
ſicō inſtit. de reꝝ di. ꝯ fere beſtie. vbi dr qd̄ nulli9 ē oc
cupāti ɔcedit. ſit de lege nate. Et licꝫ quaſi ſtatim poſt
apphēſiōꝫ natalē de eo qd̄ eſt res eē diuidēdas occur
rat iſta tāquā ꝓbabilis valde et manifeſta. Tamē rōna
bilius dici pōt qꝫ ipa nō ſit de lege nate ſꝫ poſitiua. Se
cūdo etiā nō p legē dīnā. qd̄ ꝓbat p illud Aug9. ſ. poſi
tū in pncipio primi capli vbi dr. quo iure ꝛc. Per locū ꝗ
a diuiſiōe ex quo dn̄ia ſunt diſtincta pꝫ qꝫ nō iure nate.

nec dn̄o, ſequit̄ qꝛ a lege poſitiua facta ē prima diſtin
ctio et appriacō dn̄ioꝝ. Scd̄o aūt vt talis appriacō lici=
ta eē dicat̄ vidē neceſſe ē quō talis lex poſitiua ſit iuſta
Talis aūt lex tūc eq̇dē iuſta eſt. qn̄ in legiſlatore ſunt
maxime iſta duo ſcʒ prudēcia et autoritas. Primo pru=
dencia vt ſcʒ ſʒm rectā practicā et rōem dicꝛet q̇d faciē=
dū vel ſtatuendū ſit p ip̄a ꝯuitate. Scd̄o autoritas qꝛ
lex dꝛ a ligādo ſʒ non q̄cūqʒ ſnīa prudētis ligat cōita=
tem. nec aliquē ſi nulli p̄ſideat. Quō aūt prudencia in ſe
vel in ꝯſiliariis ſuis a ꝯdentibus leges poſſit hr̄i ad ex=
cogitādas leges iuſtas ſatis apte ex ſe pʒ. Sʒ de auc̈te
nūc dicēdū eſt. Tercio aūt fecit licitā hāc appriacōeʒ lex
autētica. i. autoritas. Et circa hoc aduertēdū eſt ſʒm ari
ſto. primo polli. qꝛ duplex eſt pn̄cipatus ſeu duplex au
toritas dici pōt. prima eſt iconomica. i. pr̄na. ſcd̄a ē pol
litica. Prima inquā eſt pr̄na. et hec ſiq̇dem iuſta eſt ex
lege nat̄e qua om̄s filii tenent̄ pentibus obedire. qꝛ qui
dedit natale eſſe videt̄ hr̄e natalē auc̈tem in ip̄is ꝓpaga
tis. Nec autoritas hec p aliquā legē poſitiuā moſaicam
vel euāgelicā reuocata eſt/ ſʒ magis amplius ꝯfirmata.
Scd̄a autoritas ē pollitica q̄ ſup exneos ē. et dꝛ hec eē
duplex. Prima reſidet in vna pſona. ut in rege francoꝝ.
Scd̄a reſidet in vna cōitate ſicut pʒ in italia vbi ciuita
tes ut plurimū pn̄cipant̄ ſicut pʒ in veneciis in florēcia
et in ſenis. Et pōt eſſe vtraqʒ iuſta ex ꝯūi ꝯſenſu et ele=
ctione ip̄iꝰ cōitatis. prima ſiq̇dem autoritas reſpicit na
turalē deſcenſum. ſcʒ filioꝝ a pr̄e q̄ʒquā ſint ciuilit̄ co=
habitātes. Scd̄a reſpicit cohitantes quantūcūqʒ nulla
ꝯſanguinitate vel ꝓpinq̇tate ꝯiūctos. vt puta. ſi ad aliq̄ʒ
ciuitatē edificādā aut inhitandā aliq̇ exnei ꝯcurrerēt q̄
ꝯſiderātes ſe nō bene poſſe regi abſqʒ aliqua autoritate
ſupioris poſſent ꝯcordit ꝯuenire ut vel vni perſone/ aut

cõitati cõmitteret illã autoritatẽ. et vm̃ vel pro ſe tm̃. et ſucceſſor eligẽt ſicut et ip̃e. ſicut fuit in re publica romanorũ. vel p ſe vel p tota ſua poſteritate. Vtraqꝫ aũt iſta autoritas pollitica merito iuſta ẽ. qꝛ iuſte põt ſe qs ſubmittẽ dñio alicuiꝰ ſingularis pſone/vel alicuiꝰ cõitatis in hiis q̃ nõ ſunt cõtra diuinã legẽ. in q̃bus melius põt dirigi p illũ cui ſe ſubmittit q̃ꝫ p ſeipm̃. Juſtũ eq̃dem eſt ut qui ſe bñ regẽ neſciũt vel nõ põt ſine directiõe vel auxilio alicuiꝰ pſone ſiue alicuiꝰ cõitatis q illi ſe ſubiciãt quo ad regimẽ tpale Ex p̃dictis habet plene quõ licite iſta tpalia dñia a lege poſitiua a lege iuſta et a lege autentica fuerũt appriata Patꝫ etiã q talis diuiſio prima dñiorũ fuit iuſta a lege poſitiua. qꝛ fuit vel a p̃re diuidente. ſicut forte poſt diluuiũ fecit Noe filiis ſuis q̃ eis diſtinxit terras quas ſinguli occuparẽt p ſe et filiis ſuis et poſteris. aut ip̃i de cõcordia cõi diuiſerũt int̃ ſe. vel fuit a p̃ncipe hoc ſtatuẽte in quẽ cõis cõſenſus ppl̃i trãſtulerũt hm̃õi ptãtem. vel fuit a cõi cõſenſu eorũ q̃ cõiter poſſidebãt. Sicut geñ. xiii. legit̃ de lot et ſanctiſſimo abrahã. qꝛ abrahã dedit electiõꝫ ip̃i loth quã ptẽ eligẽ vellet et ip̃e reliquã acciperet. Vel põt dici alit̃ ſcꝫ q aliqua lex ab ip̃o noe p̃mulgata fuit aut ab aliquo electo a filiis ſuis in p̃ncipẽ eorũ. vel aliqua cõitate cui ip̃amet cõitas hãc auctẽm cõmiſit. q̃ in quã lex fuit vel potuit eẽ q res tũc nõ occupata eſſet primo occupãtis eã. Et ſic pꝰ diuiſerũt ſe ſup faciẽ orbis terrarũ. et tũc vnus occupauit vnã et alt̃ aliã plagã. Hec ſm̃ ſcotũ i. iiij. di. xv. q. ii.

Articulꝰ ſcd̃s de rerũ trãſlacõe q̃ fit auctẽ publica ſcꝫ p̃ncipis ſeu legis/vbi etiã dicẽdũ eſt de p̃ſcripcõe et vſucapiõe.

Secũdo cõñt cõſiderãda eſt rerũ trãſlacõ q̃ fit autoritate publica. Nẽpe poſt p̃dictã dñiorũ

diuiſiōez ꝓpt̄ varias cauſas occurrētes tam in vita q̄ȝ in hoīm morte neceſſe fuit eē dñioꝝ et reꝝ tranſlacō ꝓpt̄ea quō licite potuit fieri et nūc poſſit breuit̄ ſubiūgam⁹ Duplicit̄ eñ ſ;m ſco. vbi ſ fit iuſta trāſlacō reꝝ· pꝛio q̄ntū ad dñium. ſcdo q̄ntū ad vſum. pꝛimo fit q̄ntū ad dominiū vt ſi res a dñio vnius in dñium altius tranſeat. Scdo aūt fit quātū ad vſum ſiue ius vtēdi. tñ apud eūdem tradētē dñio remanēte. Et de hac ſcda trāſlacōne ad pñs tm̄ hāc regulā gñalē ſcire ſuffiicit q̄ talis ē Regula Juſticia vel iniuſticia trāſ lacōis vſus dñii eaſdē regulas hȝ iuſte trāſlacōnis dñii. De pꝛima igit̄ ad pñs hoc eſt d ipa trāſlacōe dñij lacius diſſeramus. hoc aūt duplicit̄ fieri pōt. pꝛimo ſcȝ aucte publica. ſcdo autoritate pꝛiuata. De pꝛima aūt q̄ fit aucte publica ſcȝ pñcipis vel legis tm̄ in hoc articulo tractādū eſt. de qua talis regula eſt notāda Regula Trāſlacō dñij aucte legis iuſte iuſta ē. Hec qdem regula pȝ. nā ſi lex iuſta potuit iuſte detm̄iare dñia pꝛima. ſicut in pcedēti articulo declaratū ē. et nō mioꝛ eſt auctas pñcipis ſiue legis qd hic habeo ꝑ eodē. poſt dñioꝝ diuiſiōȝ ſicut ante. Jgit̄ ꝓpt̄ eādē cām atq; eūdē finē dñiū iuſte trāſferri p̄t poſt quā alicui fuerit ꝓpꝛiatū. Ex hac regula ſequit̄ ꝙ pſcripcio in immobilē et vſucapio in mobilē iuſta trāſlacō ē. pſcripcō qdem i immobilē eſt ut in domo in agro in vinea et ſimilibus rebus. Jnſup in incoꝛpalibus rebus hȝ locū. ut i ſeruitutibus ī electōibus et actōibus et hmōi ex̄ de pſcrip. c. i. et de cā poſ. et ꝓpꝛie. cū eccleſia. xvi. q. iij. placuit· §· quas actōes. Vſucapio vero in mobilē eſt. Hijs igit̄ iā pmiſſis tria ad pñs de pſcripcōe ꝯſiderem⁹ reliqua relinquētes ꝑitis in iure. Primo ꝯſiderem⁹ in pſcripcōne iuriū auctem. Scdo iuriū ꝯfoꝛmitatē. Tercio iuriū varietatē.

Capl̄m pꝛimū.

Rō ab oī iure p̄ſcripcō et vſucapio originē hn̄t et ꝑplici

Pſicio circa ipa; pſcripcōꝫ ꝯſidem᷒ iuriū au rōe
toritatē. hꝫ em̄ pſcripcō autoritatē a quolibꝫ iu
re et a iure natali et iure ciuili. inſup et a iure canonico
et fideli. ꝓinde ſꝫm ſco. vbi ō̄ triplici rōne p̄ſcripcō licita
ē. pͥo rōne pacifice ꝯuerſacōis. ſcdo rōne publice offēſi
oīs. tercō rōne autētice iuriſdcōis. Primo qdē licita
ē rōne pacifice ꝯuerſacōis iuſte qdē ſtatui pōt a legiſla
tore qd necĉrium ē ad ſubditoꝝ pacificā ꝯuerſacōꝫ ſꝫ dn̄i
um neglecte rei ſicut ꝯtingit eē in p̄ſcripcōe et vſucapio
ne tranſferri in occupantē neceſſariū ē ad pacificā ꝯuer=
ſacōꝫ ciuiū. nā ſi nō trāſferret̄ dn̄ium ī occupantē. ſꝫ apd
p̄imū pꝰ q̄tūcunqꝫ tp̄us ꝯtinue remaneret. orirent̄ inde
imortales lites eo qꝫ poſſꝫ ille q̄ rē illā neglexit vel eius
heredes pꝰ quātūcūqꝫ tp̄s repetē rē illā neglectā ab ali
o vel ab aliis q̄ntocūqꝫ tp̄e occupatā ac ꝑ hoc tales ori
rient̄ lites qꝫ impoſſibile eēt decidē eas. qꝫ ꝓbacōꝫ ſuffi
cientē hr̄e nō poſſet atqꝫ ex talibus litibꝰ ꝑpetuis oriren
tur ꝯtēciones odia atqꝫ rixe int̄ ipos litigātes et ſic ne=
ceſſario eēt tota pax rei pu. ꝑturbari. Scdo aūt licita ē
rōe publice offenſiōis. nā legiſlator iuſte ꝑ legē punire
pōt et iā corpali pena q̄ꝫlibꝫ trāſgreſſorē cꝰ tranſgreſſio
vergit in rei pu. detrimentū. multo amplius pecuniaria pe
na et hoc illā applicādo fiſco. igit̄ pari rōe pt eū tali pe
na punire applicādo illud in quo punit̄ alicui qd ī hoc
miniſter ē legis. ſꝫ negligēs tāto tp̄e rem ſuā trāſgredit̄
ita qꝫ trāſgreſſio eius ē in rei pu. detrimentū cū impediat
pacē. ğ iuſte lex pōt rē ſic neglectā applicare fiſco et ſic
ad maiorē pacē trāſferre illā in eū q̄ tāto tp̄e occupauit
ſcꝫ tanq̄ꝫ in miſtrū legis ſicut p̄dictū ē. et ex hoc pꝫ quō
intelligi dꝫ illa p̄ſcripcō iuris et de iure ꝯt q̄ꝫ ꝓbacō nō
admittit̄ in ꝯtrariū vt qn̄ mulier dat dotē qd p̄ſumit̄ viciū

ſtipulatū de ea reddēda et obligaſſe bona in caſu reſtitu=
ende dotis.l.i.C.de rei vxoria actōne.et ex̄ de ſpon.c.
is qui fidem.in tex.et glo.et ſic etiam p̄ſumit q2 ſic ne=
gligens rem ſuam ꝓ derelicta habuerit eā et ſi etiā hoc
nō ſit vim in re attn̄ legiſlator punit eum ac ſi eā habuiſ
ſet ꝓ derelicta.et illud in quo delinquēti aſſimilat iu=
ſte requirit conſimilem penam.Tercio inſup licita eſſe
videtur rōne autentice iuriſdictōis.Nam ſi quilibet pōt
ſuū dominiū transferre in aliū.tota cōmunitas pōt cui=
libet de cōmunitate trāſferre in q̄zlibet.q2 in facto cōitā=
tis conſenſum cuiuſlibet p̄ſuppono includi.igitur cōmu=
nitas illa habens illum cōſenſum quaſi iam obligatū in
hoc q2 quilibet cōſenſit in leges iuſtas cōdendas a cōmu=
nitate vel a principe poteſt per legem iuſtam in quemli
bet cuiuſlibet transferre dominiū.Et ex hiis patet ſcḋm
gerardum oddonem q2 poſſidens aliquid modo p̄ſcrip=
cionis iuſte poſſidet.quia autoritate legis iuſte ꝓpterea
rem legitime preſcriptam vel vſucaptam reſtituere po=
cius ē pfectōis et ſuperogacōis quam debite neceſſi=
tatis et obligacōis.Ex hiis igit̄ que dicta ſunt pt3 q2
p̄ſcripcō optime ſic deſcribit̄ a mgr̄o gerardo de ſen̄s
ordinis heremitarum.Preſcripcō eſt quodam ius ex tē=
pore congruēs autoritate legum vim capiēs/inferēs ne=
gligētibus penam et litibus finem imponēs.in hac aūt
deſcripcōe ponūt̄ tria primo congruum tpus lege vtiq3
limitatū ſine q̄ limitacōne negligētia inexcuſabilis non
fuiſſet.ſcḋo legū autoritas ex tali negligēcia p̄ſcripcōe3
inducēs.tercio tāgit̄ cā finalis ꝓpt̄ q̄3 p̄ſcripcō eſt iuēta
ſc3 vt penā negligētibus inferat et litib2 finē imponēt
queadmod et vſucapio.vt.ff.de vſuca.l.i.dr̄ em̄ ibi q2
vſucapio introducta eſt ꝓ bono publico.ſcilicet ne qua
rundam rerum dominia diu et fere ſemp incerta eſſent

Hec deſcripcõ ↄcordat cũ declaracõe papie q̃ pſcripcõꝫ declarãs. inquit q pſcribẽ eſt pdicere ↄtdicere et diffini re. pdicit eñ cũ tps ſtatuit. Cõtradicit repetẽti qd plci ptũ eſt. diffinit deniqꝫ lites/et ſic tria q̃ dicit corn̄dent tribus q̃ in pfata deſcripcõne poſita ſunt Ca. ii.

Quõ et in quo ↄcordãt in pſcripcõne et vſucapione ius nate et ius ciuile

Secũdo ↄſiderem9 circa ipam pſcripcõem iuriũ ↄformitatẽ. mirio et eñ mõ ↄcordant in pſcripcõne iſta tria iura. ſcꝫ ius nate. ius ciuile. et ius canonicũ. primo aũt in pñti c. oñdamus quõ in ea ↄcordãt ius nate et ius ciuile. ſcdo mõſtrabim9 in c. ſe. quõ et in quo in ea ↄcordãt atqꝫ diſcordãt ius canonicũ atqꝫ ciuile. prĩo inquã oñdam9 cõcordiã iuris nate et iuris ciuilis/nõ vtiqꝫ ẽ talis pſcripcõ ↄtra ius nate q̃zadmodũ dicẽ videt. i. glo. ff. de vſuca. l. i et. xxvi. q. iii. etiã i pma glo. Ad cui9 intelligẽciã aduertendũ ſcꝫm geraldũ de ſenis ordis heremitarꝫ. ſicut recitat io. an. in mercurialib9 in regula poſſeſſor. q duo ſunt circa hoc ↄſidanda. primo qd ſit ius nate. ſcdo qd ſit ius legale. pinde notandũ ẽ q qdlibꝫ ius ↄſiſtit in rectitudine q̃dã. ꝓptea ius dictũ ẽ vt hẽtur. di. i. in c. ius gñale. iuſticia aũt nichil aliud ẽ q̃ꝫ q̃dã rectitudo. Omne igit ius ſiue natale ſiue legale in q̃dã rectitudine ↄſiſtẽ hꝫ. et licꝫ ius natale et ius legale diſticta ſint/non tñ eorꝫ rectitudo diuerſa ẽ/ſꝫ eadẽ alit tñ et alit ſumpta. nã ius legale nõ addit ſ ius natale aliã rectitudinẽ ſꝫ eanũ ſpecificat ita ut võm ſit dicẽ q ius legale ẽ q̃dam ſpecificacõ et expſſio rectitudis natalis. et hoc tplici mõ. q̃nqꝫ detmmãdo. q̃nqꝫ applicãdo. q̃nqꝫ declarãdo Prĩo mõ detmmãdo. ſcꝫ p ↄgruos mõs. vbi gr̃a natale ius vult delinq̃ntẽ puniri ſꝫ punicõis nõ detmmat mõs qd quid facit legale ius vtẽdo rectitudie natal' iuris/videlꝫ puiendo

ſʒm q̄litatē delicti. Scd̄o ſpecificat ſcʒ applicād̄o varios act9. vbi gr̄a. rectitudo natalis iuris vult nemini ſubtr̄hi qd̄ ſuū ē. ius v̄o legale diſtinguit act9 ab illa rectitudīe deuiātes/videlicʒ actus furādi/rapiēdi/et fenorandi et ꝯſimiles. atqʒ vlt̄ hoc oñdit quō vnus illoꝝ actuū plus q̄ʒ ali9 deuiat a rectitudīe natalis iuris et ſʒm illō inſti tuit maiores vel mīores penas ac ꝑ penaꝝ metū ꝑſʒuat in hoībus rectitudīnē natalis iuris. Ex quo pʒ q͛ nō ad= dit rectitudīnē ſʒ ſpecificat et declarat Tercō ſpecificat declarād̄o ſcʒ ꝑ quoſdā euentus/vbi gr̄a a iure natali aſ ſumit qd̄ rectū ē. ſcʒ locupletari nō d̄ʒ q̄s cū alterius iiuri a uel iactura q̄ eſt regula iuris in li. vj. nō tn̄ hr̄i pōt ab hoc dicto iure nat̄e vtꝝ poſſibilis ſit aliquis euētus uel cā9 i quo q̄s locupletari poſſit et ſine iiuria alti9 ꝓinde ſpecificat ꝑdicte regule intellectū i q̄buſdā cāib9 i q̄b9 hō locupletari pōt cū alterius detrimēto et ſine iniuria ei9 ſicut pʒ in ꝑſcripcōib9 eo q͛ in eis infert̄ alicui dānum et tn̄ ei iiuria minīe irrogat̄. pʒ em̄ q͛ ille ꝯt̄ q̄ʒ ꝑſcripcō currit/licʒ patiat̄ dānum. nō tn̄ patit̄ iniuriā. q͛ ip̄e ꝓp̄t negligēciaʒ ſuā illud meret̄ dānum. Ex hiis pʒ q͛ licʒ in tali cāu recedi videat̄ ab intellectu q̄ʒ ſʒm lr̄aʒ regula ſo nat. nō tn̄ recedit̄ ab intellectu q̄ʒ regula ip̄a portat. nā ſi ea in omi caſu ad lr̄aʒ ſʒuaret̄ a duob9 aliis q̄ ſunt d̄ iu re nat̄e exp̄ſſe recederet̄. et q͛ ita ſit pʒ nō em̄ pōt regu la aī dicta in quolibʒ cāu ſʒuari ad lr̄aʒ niſi ꝑſcripcō et vſucapio de medio auferant̄ q͛ ſi ſit pcc̄m negligēcie qd̄ ē ꝯtra bonū publicū vtiqʒ nō punit̄ et ꝑ ꝯñs recedit̄ ab illa regula natalis iuris q̄ dicit q͛ rectū eſt pcc̄m puniri et maxime pcc̄m ꝯtra publicū bonū qd̄ ſcʒ dat materiaʒ liti um et rixaꝝ. ꝓpterea ſi ꝑſcripcō et vſucapio tollerent̄ rece deret̄ ab alia regula naturalis iuris que dicit q͛ bonum publicū et ꝯīe cuicūqʒ bonoꝝ ꝓprio et ſpēali ꝑferendū eſt

In reiectione aūt p̄ſcripcōis et vſucapiōis totū ɔtrariū fit cū p̄eligat̄ bonū ꝓpriū illius q̄ negligit repetē ſua et dat matiaꝫ litiū et rixaꝝ et p ɔn̄s p̄ponit̄ ɔīe bonū qđ ɔſiſtit in pacifico ɔīitatis ɔuictu. ꝓpt̄ hec oīa aduertendū eſt qꝫ natāle ius diuerſas regulas hꝫ q̄ tn̄ ſic ſp intelligende ſunt qꝫ vna alteri non aduerſet̄/atqꝫ ita ſuande ſunt qꝫ cū ſuat̄ vna ɔt̄ aliā nō eat̄. Poſſunt quoqꝫ circa p̄dicta alia adduci exempla. Cōſtat em̄ qꝫ d̄ iure nat̄e rectū eſt qđ depoſitū reddat̄ ſicut pꝫ. di. i. in. c. ius natale, et tn̄ gladiꝰ furioſo reddi nō dꝫ. qꝛ p hoc viciaret̄ regula de nō occidendo. et de pace int̄ hoīes ɔſuāda quorū vtrāqꝫ ex gladij reſtitucōe in ſeipo atqꝫ in alio poſſꝫ vtiqꝫ violari. xxii. q. ii. ne q̄s arbitret̄. Ex quo pꝫ qꝫ ꝓpt̄ rectitudinē legis nat̄e recedit̄ a lr̄a natalis iuris quā ſe q̄ndo incideret̄ in culpā et hoc ſupueniēs circūſtācia facit. Ex hiis ꝯ q̄ dicta ſunt pꝫ qꝫ ius legale non addit ſup ius natale aliqꝫ rectitudinē ſpeālē et nouā/ſꝫ ſpecificat illā eandē p quoſdā ſpeciales caſꝰ in q̄bus et ſi non ſuet̄ rectitudo natalis iuris ſm vnā regulā. ſuat̄ tn̄ ſm aliā ſicut p̄dictū eſt. vel etiā dici pōt qꝫ in talibꝰ caſibꝰ licꝫ nō ſuet̄ ſenſus quē lr̄a ſonat. ſuat̄ tn̄ ſenſus q̄ꝫ regula ſuat et portat ſm intelligenciā vnā Claret etiā ex p̄dictis qꝫ rectitudo natalis iuris atqꝫ legalis n̄ eſt alia et alia ſꝫ eſt vna et eadem/alit̄ tn̄ et alit̄ ſumpta.

In quo et q̄re in p̄ſcripcōne et vſucapione diſcordant ius canonicū et ius ciuile Ca. iii

Tercio aūt circa ip̄aꝫ p̄ſcripcōꝫ ɔſideremꝰ iurium varietatē. Ad intelligendū aūt quare p̄ſcripcō canonici iuris diſtincta ſit a p̄ſcripcōe iuris ciuilis Notant̄ aduertendū ē qꝫ circa ea q̄ dicunt̄ in p̄nti c. aliqđ ē certū. aliqđ vō dubiū. Primo eq̄dem certū eſt qꝫ p̄ſcripcō q̄ currit ſm ius canonicū in p̄ſcribēte bonā fidē

reqrit ſicut patz de reg. iu. li. vi. in reg. poſſeſſor. vbi dr
poſſeſſor male fidei nullo tpe pſcribit cū ↄcor. ſuis. et ↄſi
milit pz qꝫ pſcripcō q̄ currit ſm ciuile ius nō reqrit bo-
nā fidē in pſcribēte ſic pz. C. de pſcrip. xxx. vel. xl. an. l.
i. et. l. oms. et. l. cū notiſſima. Secdo aūt ē dubiū ſcz vtꝝ
pſcripcōis diuerſitas int pdicta iura rōnabilis ſeu irrō
nabilis ſit cēſenda. nā ſi pſcripcō male fidei ↄcordat eqi-
tati natalis iuris. videt qꝫ ſtatuēdo ambo pdicta iura
debuerūt i cā ſil ↄcordare. ſi vo dicta pſcripcō ē iniq. i.
ↄt eqtatē natalis iuris. videt qꝫ nullū legale ius debue
rit illā ſtatuē. ſz aduertendū ē qꝫ dicta pſcripcō ↄſidata
mēte ciuilis iuris illā ſtatuētis iuſta vtiqz ē et equa. qꝛ
ↄcordat eqtati iuris natalis. Secd alio mō ↄſidata pſcri-
bētis mēte pfecta iniqua iudicāda ē. qꝛ a iuris natalis e
qtate recedit/et qꝫ ita ſit pz. nā intēdit ciuile ius p pſcri
pcōꝫ male fidei duplicē finē. primo negligētes punire.
ſcdo vo litib9 finē dare. et vterqꝫ finiū pdictoꝝ ↄcordꝫ
natali iuri ſicut i prio. c. pntis ar. dictū ē. Ex hac g pte
talis pſcripcō iuſta et equa merito dici dꝫ. ſz qꝛ ipe pſcri
bēs p eād pſcripcōꝫ intēdit vſurpare alienā rē. iō ex hac
pte merito iniuſta et iniqua dicenda ē. qꝛ diſcordat ab
illa regula natalis iuris/q̄ videlicz ait qd tibi n̄ vis fieri
alteri nō feceris. inſti. de iuſti. et iure. §. iuris pcepta. et
Ex hoc manifeſte pz que cā fuerit qꝫ pſcripcō male fidei
a iure ciuili inducta eſt. Attn̄ adhuc remanet dubiū q̄re
canonicū ius in pfata pſcripcōne a iure ciuili diſcordat.
Quapt aduertendū eſt qꝫ pſcripcō male fidei ptim ē a
iure ciuili inducta ſicut pdictū ē. ptim pmiſſa ſcz ↄſide-
rata pſcribētis iniqtate quo reſpectu ē iuſta ſicut etiaꝫ
dictū ē. nec ſiquidem eſt ſm illud a ciuili iure inducta ſz
tm̄ pmiſſa. qꝛ ius ciuile et qdlibet aliud ius licz nō vale
at aliqd iniuſtū atqꝫ iniquū inducē. pōt tn̄ illud qnqꝫ

pmittē ꝓpt̄ aliqd bonū et iuſtū qd elicit inde/ad qd tale ius magis ſpectat intēdē ſicut p3 infra ſmone viii. ar. iii. c. iii. in pn̄. Sic in ꝓpoſito qdē eſt. nā pmittit q pſcri ptio illius ex mala fide et iniqtate ꝓcedat vt p eā dupli cē pfatū finē eliciat. hoc aūt ꝓpterea facit. q cū ius ciuile intēdat p vltimo fine ↄſuare ciuilē ſocietatē cui fini de termit maxime neceſſe eſſe negligētes puire et litigia tmi nare. ꝓpterea magis intendē ē ad h tanq ad cōe bonū q vt iniqtatē remoueat vel corrigat pſcribētis/cū ſit bo nū pticulare. Rexe magis ad ipm ſpectat illi9 duplicis finis eqtas pſeqnda/q ipius pſcribētis iniqtas corrigē da. et ſic p3 qre in pſcripcōne male fidei ius canonicū a iure ciuili diſcordat. Ampli9 cū em illa duo iura fūdata ſint ſup eod naturali iure/mutuo ſibi ſubuenire ↄueniēs ē. nā ſi vnū alti nō ſubueniret ſeqret q vnū eoꝝ in oibus ſufficiēs eēt et p ↄns alteꝝ ſupfluū foret. ſepe qdē ↄtin git q ad vnū et eūdē effectū vnū ſine alto nimie ſufficē pōt. vbi gra in puniēdo clericū/aut morti iuſte tradend abſq iure canonico nō ſufficit ius ciuile. q eū degdare n̄ pōt. nec etiā ius canonicū ſine ciuili iure ſufficiēs ē. q ca nonic9 iudex illū nimie occidē pt. ꝓpterea pdicta iura mu tuo ſibi ſubueniūt in dicto cāu. q qlibet eoꝝ exeqtur qd ad ipm ptinē videt. Sic igit ſuo mō in pſcripcōe ma le fidei euenire ↄtingit. nā in ea ē aliqd iuſtū ad pſeqnd et aliqd iniuſtū ad pſeqnd. que qdē duo ex ſupioribus patēt. hec ſiqdē duo p idē ius nimie fieri pn̄t. ꝓpterea ne ceſſe ē q ſit aliqd ius q dictā pſcripcōꝫ ꝓpt pdictū du plicē finē inſtituat. et aliud ius qd eād pſcripcōꝫ ꝓpt ma lā fidē pſcribētis ihibeat. et h mō dicta iura ſibi mutuo ſubuenire pbantur. nec quidē eſt contradictō inter ea ſicut dicetur infra plenius ſermone. xxxviii. vltimo. c. vbi pbabit q vnū ius nō pōt alti obuiare p ↄtradicōneꝫ

ſꝫ tm̄ p obmiſſionē. qꝛ illud qd̄ obmittit ab vno ſepe ab
altero ſumi ſolet/ſic in ꝓpoſito nr̄o eſt. nā ꝙ mala fides
debeat p̄ſcripcōꝫ infringere hoc a ciuili iure obmittitur.
qꝛ ꝓpter cāꝫ an̄dictam/ad ip̄m nō ſpectat infringē illam
ſꝫ iure canōico aſſumit. qꝛ ad ip̄m merito ſpectat infrin
gē eam. nec tñ̄ eſt ↄtradictō ſi ciuile ius dicit talē p̄ſcri-
pcōꝫ eq̄ꝫ et iuſtā/ac pon̄s inſtituendā. Jus v̄o canonicū
dicit p̄ſcripcōꝫ eē iniquā et iiuſtā et pon̄s ꝓhibēdam. qꝛ
ſic dicēdo nō intendūt ad eādē cāꝫ/nec ad eūd finē. vbi
aūt v̄a ↄtradictō eſt neceſſe ē ꝙ ſꝫm eund̄ reſpectū acci-
piat. Pretea ciuile ius intēdit ſ̄uare iuſticiā/ꝓpt̄ litigia
t̄minare. Canonicū v̄o ius intēdit t̄minare litigia ꝓpt̄ iu
ſticiā ↄſ̄uare. nā p̄ncipalis finis iuris ciuilis ē ↄſ̄uare ci
uilē ſocietatē q̄ minime ↄſ̄uat niſi litigia t̄mient. Juris
aūt canonici finis p̄ncipalis ē aīas ordinare in deū et in
euangelicā legē. ut ſcꝫ hō et̄nam gloriā ↄſeq̄tur. hic qd̄ē
ordo i deū hr̄i nō pōt ñ ↄſ̄uet iuſticia/ut ſcꝫ p eā īterior
actus quo ordinat in deū ſꝫm iuſticiā reguletur. ꝓinde de
regulis iuris in c. q̄ ſcandalizauerit. regula iuris ait. vti
lius ſcandalū naſci pmittit q̄ꝫ v̄itas relinq̄tur. ꝓpt̄ea ca-
nonicū ius ſeq̄tur euāgelicā legē/et ei ſubalt̄nat que lex
euāgelica a ciuili lege diſcordat i rectificādo actū īterio
rem. ſicut pꝫ mat. v. vbi dn̄s ait. q̄ viderit mulierē ad cō
cupiſcēdam eā iam mechatus ē in corde ſuo. Jus aūt ci
uile ſolū intēdit rectificare actū ext̄iorē qui ē adulteriū
p qd̄ poſſet ciuilis ſocietas impediri. Ex quo pꝫ ꝙ cano
nicū ius p̄ſcripcōꝫ male fidei dꝫ penitus ꝓhibere p quā
act⁹ interior obliquat. et ſic i hoc a iure ciuili diſcordare
neceſſe ē. Prīa q̄o. Sꝫ q̄ri pōt an ille q̄ ↄpleta p̄ſcripcōe
ſeu vſucapione incipit hr̄e malā fidē rē poſſeſſaꝫ reſtituē
teneat. R̄n̄d qd̄ dicend̄ ſꝫm iuriſtas ꝙ nō et hoc t̄plici rōe
p̄mo rōe autoritatis. ſcd̄o rōe ꝓprietatis. t̄cio rōe iculpa

bilitatis. Primo rone auctoritatis. nā si bona fide durante pscripcō et vsucapio opleat tutꝰ videt eē pscribēs/ nō tm̄ ſm ius ciuile ſʒ etiā ſm canones ſacros. ſicut pʒ ex̄ d pſcrip. in c. de q̄rta. et. c. ad aures. xvj. q. iij. c. i. ij. et. iij. et. c. dilecto. et ex̄. e. c. i. li. vj. ptea iura faciūt hoc meū illud tuū. viij. di. quo iure. Scdo rōne ꝓprietatis. nā ſi pſcripcō opleat bona fide durāte. iā factū eſt tuū vtriuſqʒ iuris auctoritate qd erat alienū. non obſtāte quacūqʒ mala fide poſtea ſubſeq̄nte. quaꝓpt talis reſtitué non tenet. Tercio rōe inculpabilitatis. qꝛ nullꝰ tenet reſtitué id qd iuſte et bn̄ poſſidé ꝓbat. ſʒ talis pſcribēs poſſidet rē pſcriptā iuſte et bn̄/ nō obſtante mala fide ſupueniente. g eam reſtitué non tenet. maior ē euidēs/ et minor ꝓbat. nā id qd d iure hētur iuſte et bn̄ ex pte iuris vtiqʒ poſſidet. ac p oñs alienū nō ē ſicut pʒ. xiiii. q. iiii. c. qd dicā. dr em̄ ibi certe alienū nō eſt qd iure poſſidet. hoc aūt iure qd iuſte. et hoc iuſte qd bn̄. hec ibi. Ipe em̄ pſcribēs hʒ et poſſidet rē pſcriptā de iure. g iuſte. et ſi iuſte g bn̄. et ſic nō videt poſſidé rē alienā ſʒ ſuā. et p oñs reſtituere nō tenet. Quidā tn̄ dicūt talē ad reſtitucōeʒ teneri. ſʒ hāc opionem hoſti. deridet nichilominꝰ tenet qꝛ ſi d hoc oſcia remorderet, nec oſilio pitoꝝ reformari valeret ſeq̄nda ē/ licet erronea ſit. ex̄ de ſen. ex. inq̄ſicōi. de ſimo. p tuas. ii. Aſſerit tn̄ talē ſcrupuloſaʒ oſciaʒ eſſe. ac timé vbi nō eſt timend. de ſimo. et ſi q̄ſtiones cū dco. dicitqʒ ſe in hoc nō eē de illis. penſato qꝛ pſcribēs iuris autoritate dñium ē adeptus. Huiꝰ ſnīe appet fuiſſe ſco. ſicut ex dictis s ar. i. et in ſeq̄ntibus pʒ. Itē tho. in xiii. quolibʒ. ar. xi. licʒ de hoc breuit dicat. itē tenet io. glo. xiiii. q. vi. ſi res. idē tan. et vin. xxxiiii. q. ii. in. c. vigilāti et in. c. vlt. d pſcrip. et goſ. hos ſequit io. an. in mercurialibus in regula poſſeſſor vbi in fi. illius regule ait

q̄ ad roboracōz p̄dictoꝝ notādū ē q̄ modi acq̄rendi dn̄ia
de iure positio sunt. et si dn̄ia sint d iure natali vl' gēciū
Cū igit̄ iste sit vnꝰ modꝰ dn̄ium transferendi/scȝ p p̄scri
pcōz licitꝰ est ex quo fit bona fide. Quare ꝰ q̄ p̄scripse-
rit sicut et q̄ emerit nō erit tutꝰ. Si em̄ p ius positiuū il
le tutus ē q̄re non similit̄ et iste. Ex hiis appet q̄ expsse
dcoꝛ. cū sco. et hec ē ꝯis sn̄ia iuristaꝝ. Scda q̄stio Se
cūdo etiā circa p̄scripcōez q̄ri pōt que culpa dici possit
omitti ab illo q̄ mala fide rē possidens p̄scribit. dicendū ē
q̄ licȝ ꝓprie et directe nō possit dici fur vel raptoꝛ. intp̄-
tatiue tn̄ et indirecte pōt et dȝ cū vtroqȝ censeri eo q̄ tā
q̄ȝ fur vsurpat alienā rem/et tanq̄ȝ raptoꝛ eā publice ra
pit. p̄tea et si rē publicā nō ledit sicut fur vel raptoꝛ q̄n
tū ad actū extioꝛē tn̄ ꝯsciēciā suā nō minꝰ inficit coꝛā deo.
nā veracit̄ fur ē et raptoꝛ q̄ntū ad intioꝛē affectū/licȝ n̄
q̄ntū ad actū extioꝛē. et sm̄ huc sensum loq̄ videt̄. c. illō
xiiij q. v. i. c. si qd vbi dr̄ si qd inuenisti/et nō reddidisti/
rapuisti. Jlle nēpe qui rem alienā recipit et eā nō reddit
licȝ non sit raptoꝛ directe et ꝓprie q̄ntū ad actū extioꝛem
q̄ȝ alienā nō videt̄ p violēciaȝ vsurpare. tn̄ intp̄tatiue et
indirecte ē raptoꝛ q̄ntū ad actum intioꝛē. q̄ȝ rem alienā
ad modū raptoris et furis sibi appetit vendicare. p̄tea
coꝛā deo īfectā hȝ ꝯsciēciaȝ sicut fur et raptoꝛ cū deꝰ plꝰ
respiciat ad affectū q̄ȝ ad ipm̄ actū. et hoc ē qd dr̄ in e. c.
q̄ alienū negat si posset etiā tolleret. deꝰ em̄ coꝛ interro
gat non manū. Ex hijs etiā patȝ q̄ mala fide p̄scribens
q̄ntū ad ꝯsciēcie culpā eq̄pollet raptori et furi ac p ꝯn̄s
indiget ꝯsciēciaȝ suā purgare atqȝ rectificare sicut et illi
scȝ p̄dicti nō p̄nt hoc agē nisi p ꝯdignam restitucōz iux re
gulā iuris i li. vj. vbi dr̄ pctm̄ non dimittit̄ nisi restitua
tur ablatū. ergo eodem mō p̄scribēs mala fide nō potit
ꝯsciaȝ suā purgare et rectificare nisi p ꝯdignā restitucōz

ſicut etiā fur et raptor

Articulus tercius

De rerū trāſlacōne q̄ fit autoritate ꝑuata.

Tercio etiā tractādū eſt de trāſlacōe rerꝝ que fit autoritate priuata.i.ꝑ actū ꝑſone priuate immediate hñtis dñiū rei. Hoc aūt ſꝫm ſcotū vbi ſupra dupliciť pōt fieri. primo ꝑ actū mere liberalē. ſcđo ꝑ actū ſꝫm q̄d liberalem. Primus fit qñ trāſferēs nullā expectat reddicōꝫ. Scđs vō fit qñ ꝓ eo qđ trāſfert expectat aliq̄d ſibi reddi.

De rerꝝ trāſlacōe q̄ fit in donacōe. Ca. primū.

Prima quidē trāſlacō fit aucte priuata ꝑ actum mere liberalē/in qua trāſferēs nullam expectat reddicōꝫ. ſicut in donacōe ɔtingit et etiā in cō-modato. Et ꝓ hoc talis dať regula Regula Dñs ali-cuius rei (niſi ꝓhibeať a iure vel a ſuo ſupiore a cuius vo-lūtate depēdet in dādo) donare pōt rem ſuā alii volēti illā recipe. Hoc quidē ꝓbať. qr ex quo ꝑ actū volūtatis ſue fuit dñs. ꝭ ꝑ volūtatē ſuā ceſſare pōt eē dñs et alius vult incipe. ꝭ pōt incipe eſſe dñs. et non ꝓhibet alia cā ſupior iſtū deſinē et iſtū vel illū incipe eſſe dñm. ꝭ ꝑ ta lem donacōꝫ trāſlacō dñii fit vere et iuſte. Et ex hoc pꝫ q̄ꝛ de rōne liberalis donacōis ſunt tria. Primū ſcꝫ libe-ralis et volūtaria trāſlacō ex ꝑte donacois. Scđm volū tas recipiēdi ex ꝑte illius cui donať. Terciū liberalitas amborꝝ huius donandi et illius recipiēdi.i. q̄ꝛ nulla lege ſupiore ꝓhibeať iſte donare vel ille acceptare. nec per actū alťius a quo depēdeat in iſta trāſlacōe vel donacō ne. Ex quo pꝫ q̄ꝛ monachus vel filius vel famulus non pōt aliq̄d dare ſine aſſenſu vel ſaltē ɔtra aſſenſum exp̄ſ ſum ſeu intpretatū abbatis vel p̄ris. Cuius rō eſt q̄ꝛ do-nare ꝓhibiti ſunt a lege ſupiore. Itē qr donacō eorꝝ de-pendet a ɔſenſu exp̄ſſo vel interp̄tato abbatis uel p̄ris.

Similit̃ clerıc⁹ donare nō pōt in aliquo cāu ſine volūta
te vel ſaltē ɔtra volūtatē pape. ſicut pꝫ ex̃ de cenſi.in.c.
romana.vbi p̄cipit greḡ.ꝙ viſitātes a viſitatis nulla re
cipiāt munuſcula.et ſi recepit tenent̃ reſtituē duplū.ut̃
nō abſoluant̃ a maledictōe q̃ꝫ ipo facto īcurrūt.Nouer
tendū ē aūt ꝙ ī donacōe iuſticia mīme pōt eē ſi donās
nō liberalit̃ donat vel ɔt̃ volūtatē alic⁹ a quo depēdet
ī donādo donat.ſic pꝫ in cāu q̇ ponit̃ ex̃ de cen.c.exigit
li.vi.vbi p̄cipit̃ viſitātib⁹ munera nō recipe.q̄ ſi recepit̃
duplū eius qđ receptū fuerit eccleſie a q̄ receperint infra
mēſem reddē teneant̃.et talia nō ſeruātib⁹ ibi graui pe=
na ſubdunt̃.Nō inſup mere liberalit̃ donat ſi deceptus
vel quaſi neceſſitate coactus aliq̇d donat. q̄ꝛ ignorans
cia et equalis coactō excludit volūtariū.ſicut pꝫ in.iij.
ethi.Et ex hoc ſequit̃ ꝙ decept⁹ de eo cui donat q̄ntū
ad illā rōem ꝓpt̃ quā donat nō ſimplicit̃ donat.Et iō ſi
alicui donat tanq̄ꝫ ꝓpinquo q̇ tñ nō eſt ꝓpinqu⁹.nō ſim=
plicit̃ donat.Cōſimilit̃ ſi alicui ut egeno q̇ nō ē egen⁹.
Proinde videāt illi truffatores ſi q̇ diuites exñtes tan=
quā egeni recipiūt elemoſinas ne iniuſte oīa hmōi reci=
piāt.q̄ꝛ nō eſt ibi in donāte volūtariū ꝓpt̃ ɔdicōis igno
ranciā q̃ꝫ in dādo reſpicit donās Idē quoqꝫ ē ſi arcat⁹
aliqua necitate.ut in vſuris dādis vel dimittēdis uel in
dulgēdis nō ē mere donacō liberalis Hec ſꝫm ſco.vbi s̃
ſꝫ de hoc plen⁹ ī tractatu de reſtit.in q̄dragesimali de
xp̄iana religiōe ſer.xl.ar.iii.et.c.iij.dictū ē.Inſup ꝓpt̃
quādā ſimilitudinē et corrñdenciā ipius trāſlacōis libe
ralis vſus que fit in ɔmodato.cū illa ſcꝫ q̄ fit ꝑ actū me
re liberalē ī donacōe de ipo comodato nūc aliq̇d diſſe
ramus.hꝫ eñ ſimiles leges comodatū cū trāſlacōe libe
ral̃ vſus ad hoc.ſ.ꝙ ſit iuſtū.nā p̄io req̇rit ī ɔmodāte
liberā volūtatē Scđo req̇rit in recipiēte ꝙ rē ɔmodatā

recipe velit ad ſuũ vſum. Tercio q? nõ ſit aliq̃ voluntas legis ſeu pñcipis obſiſtẽs illi comodacõi. Eſt etiã aduertẽdũ q? in ɔmodato ſimili mõ iiuſticia cadit ſicut i donacõe de qua ſ̃ dictũ eſt. licꝫ i ɔmodato nõ ſit eq̃lis defect? ꝓpt̃ eq̃le viciũ. qꝛ trãſlacõ vſus ad tpus nõ req̃rit tantã liberalitatẽ q̃ntã trãſlacõ dñii liberalis. Hec ſꝫm ſcotũ vbi ſupra

Vnde ɔtctus originẽ hñt. et de multiplici diſtinctiõe et varietate eoꝝ Ca. ſcðm

SEcũda aũt trãſlacõ reꝝ fit ꝑ actũ ſꝫm q̃d liberalẽ. qñ ꝓ eo qð q̃s trãſfert expectat aliq̃d ſibi reddi equivolẽs ei qð trãſfert. et talis trãſlacõ ꝓprie ɔtractus denoiat̃. qꝛ ibi trahunt̃ ꝑ eã voluntates. Trahit̃ eñ iſte ad trãſferẽdũ in illũ cũ ɔmodo qð expectat ab illo. Proinde a quib?dã ſic diffinit̃. Contractus eſt duoꝝ vel pluriũ in idẽ ɔſenſus. Contract? ĝ in quibus dñia trãſferunt̃ in triplici dña ſunt. prim? dr̃ rerũ ꝑmutacõ. ſcðs empcõ et vẽdicõ. terci? mutui donacio vel accepcõ. Primo ſunt q̃dã ɔtract? rei vtilis ꝓ re vtili imediate ſicut vinũ ꝓ blado ordeũ ꝓ frumẽto et ɔſimilia. et talis ɔtractus dr̃ reꝝ ꝑmutacõ do ut des ul̃ do ſi das. et de hoc infra i. c. iii. ſubiũgem?. Scðo ſunt q̃dã ɔtract? rei vtilis ꝓ nuiſmate vel ɔuerſo. qꝛ eñ qñꝫ difficile erat res vſuales ɔmutare imediate. ideo remediũ reptũ ẽ ꝑ qð talis ɔmutacõ facilit̃ fieri poſſꝫ qð vocat̃ numiſma. l. i. ff. de ɔtrahẽ. emp. et tũc ɔmutacõ numiſmatis ꝓ re utili uel vſuali empcõ nũcupat̃ Ↄtra aũt vendicõ dicta eſt. et de his dicem? in ſer. xxxiii. et. xxxv Tercio vͦ ſunt alii ɔtract?. ſ. numiſmatis ꝓ numiſmate et talis ɔtractus mutuũ noiat̃. i. mutui dacio et mutui accepcõ. et ð hoc in ſer. xxxvii. dicturi ſumus. Et iterum de hoc aliquid dicet̃ in ſer. xxxix. et xl. Inſup aduertendũ eſt q? ſex ſunt ɔtractus in quib? trãſfert̃ dñium.

prim⁹ ē liberalis donacō.ſcd̄s rex̄ pmutacō.terci⁹ em:
pcio.q̄rtus vēdicō.q̄ntus mutui dacō.ſextus mutui ac:
cepcō.Sūt et alij ɔtc̄tus in q̄bus trāſfert̄ vſus vel ius
vtēdi retēto dn̄o.Et hij corrn̄dent ſex mōis trāſlacōis
dn̄ii.Primo em̄ liberali donacōi dn̄ii corrn̄det vſus rei
ɔmodacō.Scd̄o rex̄ pmutacōi corrn̄det mutua uel p:
mutua ɔmodacō.Tercio ēpcōi corrn̄det ɔducciō.Quar:
to vēdicōi locacō Q̄nto aūt mutui accepcōi nō corrn̄d3
aliq̄d ꝓprie ī trāſlacōe vſus rei.Ex p̄dictis p3 q̄b⁹ mōis
pn̄t rex̄ dn̄ia atq3 vſus eox̄ trāſferri ī multiplici actu.
Et itex̄ aduertēdū ē q2 iux̄ p̄mā regulā poſitā ī p̄ncipio
pce. ar.ɔtract⁹ in q̄bus trāſfert̄ vſus uel ius vtēdi retē:
to dn̄o.regularit̄ iuſti ſunt uel iniuſti.iux̄ regulas dn̄ii.

De rex̄ pmutacōe et q̄ req̄runt̄ ad hoc q2 iuſta ſit // hec ſ3m ſcotū. Ca.terciū.

Tercio addi pōt trāſlacō q̄dā pticularis q̄ ad p̄ſens ſit de rex̄ pmutacōe.q2 de ea ī.c.p̄cedēti ī
diſtictōe hic p2io poſita.Vn̄ ſ3m ſco.vbi ſ̄.circa iuſtā re
rū pmutacō3 talis regula dat̄.Dn̄i rex̄ iuſte eas pmu:
tāt ſi ſine fraude ſeruēt eq̄litatē valoris ī ɔmutatis ſ3m
rectā rōem.Circa quā regulā notādū ē q2 vlt̄ ɔdicōes
q̄ necīe ſunt ad iuſtā donacōe3 de q̄bus dictū ē ſ̄.ar.ii.
c.ii.Tres etiā alie ī p̄dicta regula deſcribūt̄ q̄ ꝓprie ſunt
ad iuſtā pmutacō3 Primo em̄ dicēs ſine fraude triplicē
fraudē ɔueniēt̄ excludit.primā in ſubſtācia.ſcd̄am in
q̄ātitate.terciā ī qualitate.Primā inquā ī ſubſtācia ut
nō ɔmutet̄ auricalcū p auro.nec aqua p vino ſc3 ī vino
limfato.Scd̄ā a3 ī q̄ntitate.ut ſiue q̄ntitas mēſuret̄ p pō
dus ſiue p virgā ſeu p aliū modū.utputa p modū ſex:
tarū vel hmōi.ſiue in aliq̄d liquidū ſiue in aridis iuſtū
pondus et iuſta menſura ſeruetur.Terciā in qualitate.
q2 non commutetur vinum corruptum pro puro et ſano.

hec om̄ia ꝓbant̄ ex̄ ð iniu. et dā. da. c. ſi culpa. vbi dicit̄ q̄ qui occaſiōꝫ dam̄ dat dānū dediſſe videt̄ Sꝫ defraudās in ſubſtācia illū q̄ pmutādo putat accipe aliā ſubſtāciā. vel in q̄ntitate q̄ putat accipe aliud q̄ntū vel in q̄litate q̄ putat accipe aliud q̄le dat dām̄ occaſiōꝫ. qꝛ ille nō pmutaret niſi credēt illā ſubſtāciā aliā q̄ntitatē et aliā q̄litatē accipe. Ergo videt̄ ð p̄ſumpcōe iuris et ſꝫm v̄itatē dediſſe damnū. Si aūt inaduertent̄ aliq̄s p̄dictorū defectuū i re vendēda reptus ē. vēditor nō peccat. tñ cū puenerit ad noticiā eius recōpenſare tenet̄ dānū emptori illatū Ad hoc etiā vide i ſer. xxxv. ar. iii. p totū. Secūdo dicit regula q̄ ſeruēt eq̄litatē valoris i cōmutatis. Qð aūt eq̄tas valoris ſeruāda ſit. ꝓbat̄ p aug⁹. xiij. ð trin̄. c. iii. vbi ait. vile velle emē et care vendē reuera viciū eſt. qð intelligit̄ de re vili et cara quātū ad vſum. nā freq̄nt̄ res q̄ in ſe nobilior ē in eē nāe vſui hoīm min⁹ vtilis ē ac p hoc minus p̄cioſa. ſicut pꝫ p Aug⁹. de ci. dei vbi ait. q̄ melior eſt in domo panis q̄ꝫ mus. cū tñ om̄e viuū nobilius eſt ipo nō viuo ſimplicit̄. Sꝫ de hoc dicet̄ plen̄⁹ in ſer. xxxv. ar. i. Tercio quoqꝫ p̄ter p̄dicta addit̄ ſꝫm rectā racōem attēdentē ſcꝫ naturam rei in ꝯpacōe ad vſum huānū. ꝓpt̄ quē iſta pmutacō fit. Talis aūt equalitas ſꝫm rectā rōem nō ꝯſiſtit in indiuiſibili medio. im̄o in tali medio qð reſpicit ipa iuſticia incōmutatiua. magna eſt latitudo. et vltra illā latitudinē non attingēdo in diuiſibilē punctū equalente rei et rei. quia quo ad hoc impoſſibile eſſet ꝯmutantes attingē in quocūqꝫ gradu citra extrema fiat fit vtiqꝫ iuſte. Que aūt ſit illa latitudo et ad quātū ſe extēdat. qꝛ idē eſt i pmutacōib⁹ ſic̄ i empcōib⁹ et vēdicōib⁹. iō dicet̄ in ſer. xxxv. ar. i. c. ii. et etiā pl̄a alia ad pmutacōꝫ ptinēcia. ibi ponunt̄. Vlt̄ ea q̄ dicta ſunt notant̄ aduertēdū eſt q̄ cū iſtis ꝯtractibus

ſupra dictis ſcz donacõnū empcõnū ꝑmutacõnū et ven
dicõnū. ſicut ꝑ dictū eſt. cõueniūt mutua comodacõ cõdu=
ctio et locacõ. ꝓptea quātū ad cõdicões de illis ẽ poſi=
tas ſeruāda ē in eis iuſticia cõſidando i hiis ad vſum ſi
cut in illis ad dñiū. Iniuſticia aūt i ꝑmutacõe pȝ ex tri
bus cāis. primo ex decepcõe. ſcdo ex inuolūtario. tercio
ex ꝓhibicõe ſupioris cui ꝑmutās ſubeſt in ꝑmutādo. ſicͣ
laciꝰ ar. ii. c. ii. de donacõibus dictū eſt. Et ex hoc dici
põt iniuſta ꝑmutacõ q̄ fit i aleaꝝ ludis et hmõi. iuxͣ illō
ff. de alea. l. vl. ex̄ de vi. et ho. cle. clerici officia. hec ſco.
Ceteꝝ qꝛ q̄ȝ putabamꝰ lõgioꝛ fuit ſermo. ſi multa q̄ vlte
rius in pñti matia explorare vellemꝰ veredū ne aut ſer
mo grata breuitate careat aut larga excellēs qȝ maties
ex feſtinācia debita diligēcia fraudaret. Pauſemꝰ ꝓin=
de hodie iā ſi placet atqȝ tāquā aīalia mūda rumīemꝰ
q̄ hodierno ſermõe tota auiditate glutiuimꝰ atqȝ ꝑpe=
mus vigiles mētes nr̄as ad ea q̄ de hac matia dicenda
ſunt. et maxīe die craſtina ad dirigēdū mercātes et arti
fices i viā rectā. ne opibus et mercimoniis ſuis amplꝰ
peccare velīt. hoc miſericordit largiēte agno imacula=
to dño nr̄o iheſu xp̄o q̄ cū pr̄e et ſpū ſ. glorioſus regnat
in ſecula ſeculoꝝ amen

Sermo. xxxiiii.

Dñica q̄rta in. xl. in mane de mercatoribus et artificibꝰ
in gñali. Et de cõdicõibus licitis et illicitis earūdē.

EIce ancillā et filiū eius. ad gal. iiii. c. et
in epl'a hodierna. dictū ē in p̄. ſer. de ori
gine dñioꝝ atqȝ de reꝝ diuiſiõe et trāſ
lacõe. et de cõtractuū diſtinctõe. necnõ pti=
culariter ſubiūctū eſt de ꝑmutacõe reꝝ.
Nūc aūt dicēdū ē de mercatoribꝰ et ar=
tificibus in gñali. cum pñs materia magna ſit ianua ad
multa q̄ in ſeq̄ntibus tractāda ſunt. Ad hoꝝ aūt intelli

gēcıā aduertēdū ē ſɜm alex. de alis. q tria ſunt gña opū
huānoꝝ. primo em̄ ſunt q̄dā q̄ mime pñt eē mala. ſcdo
ſunt alia q̄ nō pñt eē bona. tercio quoqɜ alia repire ↄtin=
git q̄ pñt eē bona et mala. Primo iḡɜ ſunt opa q̄dā q̄
mala eē nō pñt. ſicut diligē deū ex toto corde et ex tota
mēte. atqɜ diligē ꝓximū ſicut ſeipm̄. iux̄ ſniam ſaluato=
ris. math. xxii. Scdo ſunt opa alia q̄ pñt mime bñ fieri.
cū ex ipa actꝰ moꝛdiacōe ſɜm ſe oīno mala eſſe ꝓhibeāt᷑
hmōi ſunt blaſphemare deū. odire ꝓximū. vſura et cet̄a
ↄſilia. Tercio inſup ſunt alia q̄dā q̄ pñt male et bñ fie=
ri. q̄ɜadmodū dare elemoſinā ieiunare et oꝛare. et ſimilia
int̄ q̄ mercacō ↄputat᷑. q nō de ſe mala ē ſɜ ex circūſtācia
tpis ſeu loci et ſimiliū pōt illicite exerceri. ꝓinde Augꝰ.
i li. de q̄ōibus no. et ve. teſtamēti ſic ait. Foꝛnicari ho
minibus ſp nō licɜ. negociari aūt aliqñ nō licɜ. ſic ſi emā
tur merces i dei tēplis. qd abhoꝛrē ſe dñs oñdit math.
xxi. qñ dɜ zelo armatꝰ intrauit tēplū dei et eiciebat oēs
ven. et emē. d tēplo. ut miſtice demōſtraret q i empcōi
bus et vēdicōibꝰ d coꝛde hoīs qd ē tēplū dei auaricia ei
ci dɜ. q̄ vtiqɜ eſt ancilla. teſte ap̄lo ad gal. iiii. q̇ ait. aua
ricia q̄ eſt idoloꝝ ſeruitꝰ. ipa em̄ ſeruit theſauris ↄgre=
gandis. q ſcɜ ſeruire facit nūmis cū filiis ſuis qui ſunt
oīs ↄtractꝰ illiciti. Sed quid dicit ſcript̄a diuinitꝰ in
ſpirata. Eice ancillā id eſt auariciā añ dictā. et filiū eiꝰ
ſcɜ pñcipalē q̇ eſt amoꝛ tꝑaliū reꝝ. Nā ſi in mercācıis et
artibus talē ancillā dñari cōtigerit. mercatoꝛ et artifex
relictis diuiciis ↄgregatis in eternum ꝑibit. Proinde ꝓ
uer. iii. c. ſcriptū eſt. Per tria mouet᷑ terra et quartū qd
ſuſtinē nō pōt ꝑ ſeruū cū regnauerit. ꝑ ſtultum ſcɜ cum
ſaciatus fuerit cibo. Per odioſam mulierem cum in ma=
trimonio fuerit aſſumpta. Et ꝑ ancillā cū fuerit heres
dñe ſue. Seruꝰ regnās eſt coꝛpus ſpūi ꝑdñans. Stultꝰ

ſaturatus cibo eſt affect⁹ replet⁹ carnali deſiderio. Mu
lier odioſa ī mr̄imonio ↄiūcta/eſt mēs elata odioſa deo
et demoni copulata. Ancilla heres dn̄e ſue/eſt itelligen
cia ſolū terrenis ac trāſitoriis diuiciis dedicata. cui ca=
ro dn̄at̄ de terra formata et in puluerē reuerſura. cuius
tūc terrena intelligēcia efficit̄ heres. cū ad tātā peruenit
cecitatē q̄ in eternū nō credit relinquere diuicias ↄgregatas
Hii ſunt de q̄bus ꝓpheta ait. Oculos ſuos ſtatuerūt de=
clinare ī terrā. Et hoc eſt quartū qd̄ terra ſuſtinē nō pōt
Quia ſicut alibi idē ꝓpheta inq̄t. Dormierūt ſomnū ſuū
et nichil inuenerūt oīs viri diuiciaꝝ in manibus ſuis.
Eice ḡ tu mercator et artifex hāc ancillā et filiū eius de
corde tuo quos tūc vere eicies cū ſc̄m rectitudinē et iu=
ſticiā illa pficies. ne tibi ↄtingat qd̄ ꝓpheta ī pſal. ait. to
ta die cogitauit ligua tua iniuſticiā. ſicut nouacula acu
ta feciſti dolū. vbi oñdit̄ triplex ſtudiū iniuſti mercātis
et artificis ad iniuſticias exercēdas. primū ē ſtudiū cor
dis ibi tota die iniuſticiā cogitauit. ſc̄dm ſtudiū oris ibi
ligua tua. terciū eſt ſtudiū opis ibi ſicut nouacula acu=
ta feciſti dolū. Et pōt eē thema ī p̄nti ſermōe. et laci⁹ ex
ponit̄ infra ſer. xliiii. ar. i. c. iii. Igit̄ de mercatoribus et
artificibus et q̄buſcūq; emptōibus et vēdicōib⁹ gn̄alē
et vtilē doctrinā tradē cupiēces. tria de illis ad pn̄s cō=
ſiderem⁹. primo eoꝝ ſc; licitā exercitacōē. ſc̄do eoꝝ im=
piā abuſiōē. tercio eoꝝ debitā informacōē

Articul⁹ prim⁹ q̄ triplici via oñdit̄ licitā eē mercacōē

PRima aūt ↄſideracō circa mercacōē ē de eius
licita exercitacōe. Triplici em̄ via pbari pōt
q̄ mercācia poſſit licite exerceri. p̄mo via na=
ture. ſc̄do via ſcripture. tercio via grē ſc; ſancte
ecclesie.

Quod ex lege nature oñdit̄ licitā eſſe mercacōem. et maxime ꝓpt̄ tria. Ca. primū.

PRimo q̇dem ꝓbat̃ p viā nat̃e licitā eſſe merca-
cionē. qḋ q̇dem mōſtrari pōt ex triplici vtilitate
q̄ ſolet ſeq̇ ex illa. prima ē vtilitas gn̄alis. ſcḋa
ſpālis. tercia pticularis. Prima inquā eſt vtilitas gn̄a
lis. qḋ ſcḋm ſcotū in iiij. di. xv. q. ii. pꝫ ex maīfeſtis neceſ-
ſitatibus et ꝯmodis ꝓuemētibus ꝯūitati hoim ex officiō
et exerciciō ipō mercādi. Cōſtat em̄ qꝛ multa deſunt vni
p̄rie ſeu vrbi q̄ in alia ſupħabūdāt. Illi quoqꝫ q̄ in colē
dis agris et cet̃is artibus mechanicis occupant̃. aut re-
gimīe rei publice ſeu iuſte milicie opā p̄ſtant ꝯmode et
optune adire nō p̄nt terras. et ad res q̇bus egēt emen
das et defendendas. Nec inſup ad hoc induſtriā et pici
am hn̄t oīs. ꝓpt̃ qḋ rei publice expedit qꝛ huic officio
aliq̇ ad hoc idonei mācipent̃. quib⁹ vtiqꝫ merito aliqḋ
lucri emolumētū debet̃. Iux̃ illud apl̄i. i. cori. ix. Nemo
militat ſuis ſtipēdiis vnquā. nec repirent̃ q̇ abſqꝫ lucro
huic opi inſeruire vellēt. Et merito q̇dem cū dn̄s dicit
math. x. dignus ē opari⁹ mercede ſua. Inſup aduertēdū
eſt qꝛ in mercacōe occurrūt multa ꝓ rei publice ſeruiciō
et vtilitate q̄ iuſte p̄miū ꝓmerent̃. primo occurrit mer
catoris induſtria. ſcḋo ſollicitudo. tercio ꝯcurrūt labo-
res. quarto picula. Primo em̄ occurrit induſtria. nā ſi
mercatores nō eēnt induſtrii i rex valorib⁹ et p̄ciis et
expēſis piculis et ꝯmoditatibus ſubtilit̃ extimādis ꝓfe
cto ad hoc idonei neq̄q̄ꝫ eēnt. Scḋo ꝯcurrit vigilancia
atqꝫ ſollicitudo circa p̄dicta q̄ in tali exercicio plurimū
neceſſaria ē. Tercio ꝯcurrūt labores. ſepe em̄ tales mul
tis laboribus hoc exercēt mare et aridā circūeūtes. et ī
illis multa incōmoda ſuſtinētes. Quarto in talib⁹ ꝯcur
rūt picula multa. dū ſuas pecunias atqꝫ merces ex illis
emptas. necnō et ꝓprias pſonas multis picl̄is ꝯtingent̃
exponūt. Quāto inſup addi pt qꝛ cū an̄ dictis induſtriis

ſollicitudībus laborib9 et piculis ñ ſp lucroſis hoc exer
cent. Et q2 ex hijs oībus rei publice ſunt vtiles et op=
tumi p3 q9 merito lucꝝ p̄dictis circūſtācijs opetēs et diſ
cretū īnde pñt et debēt rōnabilit' reportare. Ex quo vlte
rius ſequit' q9 vſq3 ad aliquā menſurā comodā et diſcre=
tā pñt iuſto mō p̄ciū ſuaꝝ merciū augere. Scd̄a vtilitas
ex mercacōe puemēs dr̄ ſpālis. oms̄ nēpe a q̄bus merca
tores emūt et q̄bus reuēdūt ſaluo eoꝝ racōnabili lucro
pñt rōnabilit' lucꝝ cpetēs īnde hr̄e. ſicut aſſidua expiē=
cia docet. q2 qd̄ ī vna terra eſt habūdās et vile / ī alia
terra et p̄cia eſt neceſſariū raꝝ et caꝝ. Sed poſtq3 agri=
cole et artifices de ſuis artificiis vendēdo lucꝝ cmodū
habuerūt. pñt etiā mercatores cum alioꝝ comodis īnde
cpetēs hr̄e lucꝝ. Tercia vtilitas ex ip̄a mercacōe pue=
mēs pticularis eſt. Nēpe ſicut ars et īnduſtria artificis
ſibi licite fit lucroſa. ſic īnduſtria mercatoris ī reꝝ pre
cio et valore prudēci9 exāiando. et ad ſubtiliores minu=
cias iuſtū p̄ciū pducēdo pñt ſibi pticularit' licite valere
ad lucꝝ. Et maxime cū ad hoc ſalua latitudīe iuſti p̄cii
dūiter p̄ſit. cū p hoc etiā diſcāt ſubtilius pēſare reꝝ p̄=
cia et valores. Pretea ex hoc varie optumitates et occa
ſiōes ad res comodius vēdendas atq3 emēdas hñt ī tē
palibus et ciuilibus locū ſuū. qd̄ q̄dem manat ab ordīe
puidentie dei ſicut et cet'a tēpalia bona. Proīnde ſi ex
hoc mercatores lucrant' ex dono dei puenit potc9 q̄3 ex
alio. dūmō ip̄aꝝ mercacōnū lucꝝ mēſurā debitā nō ex=
cedat. ac debitis modis et circūſtācijs fiat.

Qd̄ mercacō ſcript'e teſtimonio licita cpbat'. Ca. ii.

Secūdo q̄dem via ſcript'e ſacre pbat' licitā eſſe
mercacōem. qd̄ ſic patere poteſt. Nā ſi hoc eēt
de ſe id eſt d̄ ſui natura peccatū ſemp mortale
expreſſe ip̄a ſacra ſcript'a hoc ī aliquo loco phibuiſſet.

et maxime cũ totus mũdus (ſicut expiẽcia pz) in hoc ſp i publico occupet. hoc aũt nũquã facit niſi ſolũ aliqñ rõe circũſtãcie vicioſe. ſicut eſt mercari i ſabbato vel i tẽplo in quo actũ ipm in ſe videt ↄtemnẽ. Pron. de eſdre. i. c. vlt. q nullus inferet onus in die ſabbati. et q negociatores nõ venderẽt venalia i ſabbato. vñ pſuppone et cõcedẽ videt q cetis diebus ebdomade hoc eis liceret.

Per gr̃e ſtatũ etiã oſtẽdit licitã eſſe mercacõẽ Ca. iii.

Tercio quoqz cñditur licitã eẽ mercacõẽ via gr̃e nã tpe gr̃e autoritas vniuerſalis eccleſie mercatores ſub ↄgrua menſura lucrãtes nuſquã dampnat. imo in ſtatu ſalutis iudicat. niſi aliqua crimia ſubſint. Ad hoc ex̃ de dona. int vi. et vx. p nr̃as. Sed ↄtra pdicta ſatis obſtare videt Criſo. ſup illud math. xxi. Eiciebat iheſus oms emẽtes et vendẽtes de tẽplo. Et ponitur. lxxxviij. di. eiciẽs, licet pleriqz decretoꝝ tex. c. illud nõ habeãt. q pallea ẽ. Ibi em̃ criſoſto. ait q p hoc xps deſignauit q mercator nũquã põt deo placẽ. et iõ nullus xpianus dz eſſe mercator. aut ſi voluerit eſſe pciat ex de eccleſia. Et paulo poſt. Qui emit et vẽdit nõ põt ſine piurio eſſe. Ad qd dicẽdũ q criſoſto. ibi exageratiue locut9 eſt. p eo q pauci ſunt mercatores q debitã menſurã iuſticie intendãt i ſuis mercacõib9 et obſeruent. et q i multis alijs viciis ibi nõ peccẽt. Et abſqz dubio nõ eſt in hoc dicto ſequẽdus. cũ nullã hẽat p ſe rõez cogentẽ ſeu ſcripte auctem. Nã ex illo ſacre ſcripture loco hoc nõ põt trahi. q xps ibi gñalit irruit ↄtra oms vendentes et emẽtes i templo. nõ em̃ optet oms fuiſſe mercantes loqndo de eis iuxta ↄuem formã. de quo tñ mercatore ppie criſo. ibi loquit patebit vlt. c. arti. ſubſeqntis. Aduertẽdũ tñ eſt q ſunt negocia qdã q vix ſine peccato pñt fieri. ſicut pz de pe. di. v. negociũ. Et a doctori

bus numerant ſeptē. Primū eſt cura rei familiaris. Secūdū eſt milicia. Terciū eſt procuracō. Quartū admiſtracio. Quītū eſt mercacō. de quo de pe. di. v. c. falſam. et in. c. qualitas. ſcriptū eſt Qualitas lucri negociantē aut accuſat aut arguit. qz aut ē honeſtus q̄ſtus aut turpis vexatū penitēti vtilius ē diſpēdiū pati q̄z piculis negociacōis aſtringi. qz difficile eſt int vendentis emētisqz cōmerciū nō interuenire pctm̄. hec q̄nqz picula poſuit rap. Sextū q̄dē piculoſius hiis omibus eſt aduocacō. Septimū aūt nō obmittas ſcz epatus officiū. quo nichil miſerabilius et piculoſius eſt ſi pfūctorie res agat. ſicut pz. xl. di. añ oia. hec duo vltima addit hoſti. et ſimilit habet in. c. negociū. e. di. qz ut dicit glo. i dicto. c. qualitas. naturale eſt ɔtrahētibus ad inuicē ſe decipe.

Articulus ſcd̄s de ſeptē circūſtācijs ex q̄bus mercacō illicita efficit.

SEcūda aūt ɔſideracō circa mercacōz ē de eius impia abuſiōe Licet aūt (ſicut iā ex p̄cedētibus pz) mercācia poſſit licite exerceri tn̄ plurimū difficile eſt. Proinde ecc. xxvij. c. ſcriptū ē. Qui q̄rit locupletari auertit oculū ſuū a iuſticia et a deo. qd̄ pbās ſiue declarās ſubdit. qz ſicut in medio ɔpaginis lapidū palus figit. ſic int mediū vendicōis et empcōis anguſtiabit pctis qui q̄rit locupletari. Fit autē ex ſeptēplici circūſtācia illicita mercācia. primo ex circūſtācia pſone. ſcdo ex circūſtācia cāe. tercio ex circūſtācia tpis. quarto ex circūſtācia loci. qnto ex circūſtācia ɔſorcii. ſexto ex circūſtācia ɔūis dampni. ſeptimo ex circūſtācia modi. ſexta circūſtācia eſt ſcoti. reliq̄ vo alex. de alis.

Qd̄ n̄ liceat eccleſiaſticis viris ſe mercacōibus implicare Ca. primū

PRimo quidē fit mercacō illicita ex circūſtācia pſone. minime em̄ licet clericis et

eccleſiaſticis viris mercacōi vacare. ꝓinde thi. ii. apl'us
ait. Nemo militās deo implicat ſe negociis ſecularibꝰ.
lxxxviii. di. negociatorē. Ieroꝰ. ait. Negociatorē cleri
cū/ex inope diuitē/ex ignobili glorioſum/quaſi quaſdā
peſtes fuge. Et augꝰ in ſe. c. ait. Ante em̄ quā eccleſia-
ſticus q̇s ſit licet ei negociari. facto/iam nō licet. ex̄ ne
cle. vel mo. ſe. ne. ſe im. ꝑ totū. Pena aūt clericoꝝ q̇ ne-
gocio ſeculari ſe immiſcēt eſt qꝫ ſi ſe n̄ correxerint debēt
dep̄oni. xci. di. clericus. ex̄ ne cle. vel mo. ſʒ nec. ita tn̄ qꝫ
religioſi ſtrictiꝰ q̄ʒ alij puniant̄. ut in dicto. c. ſʒ nec. nā
decet clericis ſancte viuē. et nō cupiditatibus ſeculi ſeu
mercacōibus vel lucris ſʒ deo adherē qui ſummū bonū
eſt. Vn̄ greg. in expoſicōe. xlvii. di. c. bonoꝝ. vbi dr̄. Bo-
noꝝ opū inherē nō alit̄ valeamꝰ niſi cupiditatē a nobis
q̄ oim̄ maloꝝ radix eſt abſcindamꝰ. radix em̄ oim̄ ma-
loꝝ eſt cupiditas. i. thi. vi. et de pe. di. ij. ſi q̇s ſemel. ¶.
qꝛ radix. et ē tex. augꝰ. omc. viij. Ca. ii.

Quod niſi ex neceſſitate et pietate nō licet etiā ſecularibus exercē mercacōꝫ.

Secūdo fit illicita mercācia
ex circūſtācia cauſe. Scd'm em̄ alex. de alis. etiā
laico mercari nō licet niſi ꝓ̄t duo. primo ꝓ̄t ne
ceſſitatē. ſcd'o ꝓ̄t pietatē. Primo ꝓ̄t neceſſitatē ut ſcꝫ
ſatiſfacē poſſit ſibi et familie ſʒm ɔdecēciam ſtatꝰ ſui.
Scd'o ꝓ̄t pietatē ſcꝫ ut lucret̄ ad diſtribuēdū paupibꝰ
et in alias pias cās p̄dicū lucrū. vtputa. ſʒm tho. ſcda
ſcde. q. lxxvij. intēdit aliq̇s negociari ꝓ̄t publicā vtili-
tatē. ne ſcꝫ res neceſſarie ad vitā p̄rie deſint. et lucꝝ pe
tit nō quaſi ꝓ fine ſʒ quaſi ſtipēdiū ſui laboris. Et hoc
etiā mō licet qꝛ pietas dici p̄ōt. ſʒ illicita ē ſʒm tho. vbi
mercādi finē p̄ncipalit̄ in lucro ponit. Mercari em̄ ꝓ̄t
ſubſtāciā cumulādam. et ꝓ̄t im̄pbā diuiciaꝝ cupiditatē
et curioſitatē ſeu ꝓpter aliū finē malū illicitū eſt culpa

mortalis. qꝫ hec ꝓhibita ſunt omibus. ſicut pꝫ di. xlvii. oms. et. c. ſicut hii. His ↄcordat etiā ray. Ex hiis ꝙ ap‑paret q͛ mercari ut ex lucro cumulent͛ et frequentent͛ ſe‑culi vanitates et pōpe in ſe aut in vxore et familia illicitiſſimū eſt et ad culpā culpa. Tales itaqꝫ expēſe immoderate inſaciabilis ſunt abiſſus. q̄ inſaciabilē reqrūt abiſſum lucroꝝ etiā iniquoꝝ. Sicut ꝓpheta inquit. abiſſus abiſſum inuocat. Ex hiis etiā colligi pōt q͛ mercās licꝫ nullū mēdaciū nullā fraudē nullū piuriū nichilqꝫ aliud iniuſtū qd̄ ↄmittē ſolet hoc hoīm genus in mercacōibus ſuis ↄmittat. nichilominꝰ n̄ eximit͛ a mortali ſi ꝑpt̄ iniuſtā cām. licet alias iuſte exerceat mercācias. De hmōi ecc. iiij. c. Unus eſt et ſcdm nō hꝫ nō filiū nō fratrē et tn̄ laborare nō ceſſat ſcꝫ in mercāciis. nec tn̄ ſaciant͛ oculi eius diuiciis. nec recogitat d. cui laboro et fraudo aīam meā bonis. Sꝫ et hoc mirabile ē q͛ cū plurimi de talibus repiant͛. nullus q̄ de hoc ↄſciam ſibi facit inuenit͛. Proinde ſcdm frem aluaꝝ i libro de plāctu ec. vendē carius q̄ꝫ emat͛ cupiditatis cā eſt pctm̄ et turpe lucꝝ. xiiij q. iiij. qcūqꝫ. ꝓptea tale lucꝝ eſt paupibus diſpēſandū. Et iteꝝ. tale lucꝝ turpe a doctoribus reputat͛ ſine neceſſitate emē res tpe quo mīus valēt. et ſeruare ad tps ut cariori foro vendant͛. Ad hoc facit. c. ꝑdictū qcūqꝫ. vbi tex. de hoc expſſe habet͛

Ca. terciū

Qd̄ diebus feſtiuis mercari nō licet

Tercio illicita fit mercācia ex circūſtācia tpis. ſcꝫ cū fit diebus feſtiuis oracōi et deuocōi ac ſacris exerciciis deputatis. ſicut pꝫ de mercatoribꝰ q̄ vadūt ad nūdias atqꝫ mercata et emūt et vendūt i eis. et ↄūiter dimiſſis officiis ſacris et verbo dei. et nulla ī tali die audita miſſa. inſaciabilit͛ inhiāt ad tpalia lucra. ꝓptea inſenſibiles effecti ad ſpūalia et etna. nulla eis ſapiūt niſi

terrena et träſitoria. ꝓptea Baruth. iij. c. de talibus ait. Exqſierüt prudẽciã q̄ d terra ẽ negociatores tre themã Themã interptat̃ auſter. eſt aũt auſter ventus meridio- nalis q̄ eſt humidus et calidus. et ſignat cupiditatẽ et auariciã. q̄ quidẽ dr̃nt int̃ ſe. Nã cupiditas immodate ↄcupiſcit nõ hita. ſ₃ auaricia iniuſte retinet acqſita. pri- mũ eñ ĩ huiditate. ſcd̃m ĩ caliditate ſignat̃ Cont̃ tales clamat terciũ p̄ceptũ dei Exo. xx. Memẽto o mercator ut diẽ ſabbati ſanctifices. i. ſanctis opibus nõ mercacõi bus vaces. Itẽ in eodẽ loco dr. Sex diebus opaberis etiã opa tua. Leuit. xxiij. dr. oĩe opus ſeruile ñ facies Qd in locis deo dicatis et ſacris illicitũ ẽ in ea. mercari. Captm. quartũ.

Quarto illicite mercacõ exercet̃ ex circũſtãcia lo ci videlicʒ cũ fit ĩ loco diuino cultui dedicato. ↄt̃ tales x̄ñs (ſicut math. xxi. ſcribit̃) ardẽtiſſimũ zelũ oſtẽ- dit. Nã intrauit tẽplũ dei et eiciebat oĩs ven. et emen. de tẽplo. In quo q̄dem feruido actu zeli aduertẽdũ eſt qꝫ nõ tm̃ vendẽtes ſ₃ etiã emẽtes intencõ eiecit. eo qꝫ et vendẽtibus et emẽtibꝫ mali p̄ſtabãt occaſiõꝫ. necnõ hec faciebãt ĩ indebito loco. atqꝫ mõ ꝑturbatiuo orõis et di uini cultꝫ. Quãta aũt veneracõe et reuerẽcia digna ſint tẽpla dei et loca deo dicata. oñdit̃ ex de immu. ec. decet li. vi. vbi ſcriptũ ẽ. Decet domũ dei ſanctitudo. decet vt cuiꝫ factus ẽ in pace locus/eius cultꝫ ſit debita vene- racõe pacificus. ſitqꝫ ad eccleſias huilis et deuotus in- greſſus. ſit in eis q̄eta ↄuerſacõ. deo grata inſpiciẽtibus placita. q̄ ↄſiderãtes nõ ſolũ inſtruat/ſ₃ et reficiat ↄueniẽ tes ibidẽ. qꝛ ut dicit tex. lxxxviij. di. ĩ. c. ↄſeq̄ns. Domus mea domus orõis eſt ꝛc̃. Itẽ ĩ eccleſia nil inhoneſtũ nil incõgruũ fieri dꝫ. xlii. di. c. nõ optet. ĩ duobus. c. ſe. Et iterꝫ. xvi. q. vii. in. c. Et hec. ꝓhibet̃ qꝫ in ſacro loco vbi

ora cõibus vacãdũ est mercacões fieri nõ debẽt

Non licet cari9 vendẽ merces forẽsibus et pegrinis q̃m vendant̃ ciuibus ĩ cõĩ foro. Ca. v.

Quinto nõ licʒ mercari cõsidata circũstãcia cõsorcii videlʒ cũ res vendit̃ carius trãseũtib9 q̃ʒ mercatoribus atq̧ mãsuris aut viris discretis. aut plus rusticis et ignaris q̃ʒ ciuibus et expertis. plus simplicibus q̃ʒ astutis. Contra qd̃ ex̃ de emp. et ven. c. placuit. Statuit cõsiliũ sacꝝ q9 p̃sbiteri moneãt plebes suas ut hospitales sint. atq̧ nõ carius trãseũtibus vendãt q̃ʒ in mercato vendẽ possent. Et sʒm bernardũ in p̃. c. placuit. ad hoc p excõicacõeʒ cõpelli pñt. xii. di. ⁋ hinc etiã. qd̃ verꝝ ẽ sʒm inno. si hoc notoriũ eẽt. et moniti se emẽdare nollẽt

Qd̃ mercari nõ licet cũ rei publice damno. Et quõ cõdemnant̃. et multis rõibus refellunt̃ retrãgulaꝝ siue stramatoꝝ cõtractus. Ca. sextũ.

Sexto est illicita mercãcia ex circũstãcia cõĩs dãni. Ad hui9 intelligẽciã notãdũ est sʒm scotũ in iiij. di. xv. q9 tria sunt hoim gñá q̃ cũ vtilitate et cõmodo rei publice ĩ mercacõib9 exercent̃. primi sunt mercãciaꝝ a pportatores. scdi mercãciaꝝ cõseruatores. t̃cii sunt mercãciaꝝ immitatores et melioratores. Primi sunt in quã mercãciaꝝ a pportatores. q2 portãt illas d̃ p̃ria q̃ illis habũdat/ ad p̃riaʒ cui ille vtiles seu necc̃rie sunt. Ex quo sequit̃ q9 mercator talis q̃ res aufert d̃ p̃ria vbi habũdat et trãsfert ad p̃riam q̃ indiget illis hʒ actũ vtiq̧ rei pu. vtilẽ et honestũ. Scdi sunt mercãciaꝝ cõseruatores qui quãtitatẽ qñʒ magnã mercãciaꝝ emũt ut apci9 suo tpe ab emptoribus mercãcie repiant̃ venales. Nẽpe mercãcias de lõginquo portãtes. nõ sine graui incõmodo possent sp vendẽ illas. nec insup q̃libet indigẽs illis posset stati currẽ ad emẽdũ eas Ex hijs pʒ q9 tales mercãciaꝝ

cōſeruatores ſunt ad magrā rei publice vtilitatē Terciī
ſunt mercāciaꝝ imitatores ſeu melioratores q̇ videlȝ in
duſtria ſua labore et arte aut tp̄is varietate. qꝛ ſcȝ res
carior facta ē apportatas et ꝯſeruatas mercācias varie
meliorāt. ſicut faciēdo de lana pannū. de corio ſcarpas
de cera cādelas et ꝯſiſ͛ia. et tales rei publice etiā vtiles
iudicant̄. Cū's ꝗ ſupra dicti q̇ rei publice vtiles ſunt cō
ſideratis q̇nqȝ q̄ in.c.i.ar.i.p̄ntis ſermōis dicta ſunt. lu
crū et ꝯmodū qd̉ merito r̄ñdeat ad q̇nqȝ q̄ dicta ſunt re
portare licite p̄n̄t. Hijs cū caſibus videt̄ lucr̄ q̄ſitū ex
ope et artificio qd̉ licitū eſt.xci.di.clericus. Tamē ſȝm
ſcotū vbi ſ̄.i traſlacōe hmōi negociatiua tūc ſiq̇dem in
iuſticia ē cū officit rei publice actus eius. vel ſi immedia
te recipit a re publica vltra induſtriā diligēciā ſollicitu-
dinē et p̄icula. His igit̄ iā p̄miſſis clareſcē pōt q̇ ſunt
rei publice mercatores p̄niciosi deo et hominibus merito
odioſi. hij videlȝ q̄(ſicut p̄dictū eſt)nec mercācias traſ
ferūt nec ꝯſeruāt nec labore eoꝝ et induſtria res vena-
les meliorāt. hmōi q̇dem ſunt q̇dā p̄niciosiſſimos ꝯtra
ctus freq̄ntātes. quos ꝯtractus q̇dā noīant ſcochos qꝛ
multos impia crudelitate trāſfigūt. Ab alijs noīantur
ſtromagi. eo qꝫ retrorſum ruē faciūt diuicias alioꝝ. A q̇
buſdā biſtracti qꝛ bis decuorādo ſubſtāciā alioꝝ iniuſte
trahūt. A q̇buſdā retrāgule eo qꝫ ſubſtācias alioꝝ retra
hēdo plures ſtrāgulāt Ab alijs barochula eo qꝫ ꝯſumūt
more baratarie. Et forte hec ſunt noīa demonū a q̄bus
hmōi ꝯtractus repti ſunt. ſȝ ut d̉r ex̄ de v̉.ſig.in.c. intel
ligēcia. Intelligēcia v̉boꝝ ex cauſis eſt aſſumēda dicen
diqȝ nō ſermoni res ſȝ rei eſt ſermo ſubiect᷒. et qꝫ diſpo
ſicō nō cognoſcat̄ ex noīe ſȝ ex effectu. pȝ in.l.cū p̄cario.
ff.de p̄ca͛r. Quātū aūt tales rei publice p̄niciosi ſint ex
tribus pȝ ſȝm ſcotū q̄ tres corruptele noīari p̄n̄t. Prima

corruptela eſt pcii incerti. tales em̄ pdon es nc venꝰ di
cam q̄ꝫ mercatores ↄtractibus s̄ dictis efficiūt. qd ſim
plices certificari nō pn̄t de ipo valore rei emēde. qꝛ mō
emūt vt ſine pdictis ꝓbor mercator ↄdicōibus vēdāt
mō etiā vendūt ut ſimili mō emant. Tales em̄ rigatier
gallice noīant eo qꝫ ꝓhibeāt immediatā ↄmutacōꝫ volē
ciū iconomice ↄmutare. Scd̄a corruptela eſt pcii minu
ſti. qꝛ hij ꝓpt̄ ↄmodū atqꝫ ꝓpriū lucrū faciūt qdlibet ve
nale vel vſuale carius emēti et viliꝰ vendēti q̄ꝫ iuſticia
et rō poſcat. ex quo dāmificāt vtrāqꝫ ptē. et p ↄn̄s toti
rei publice pniciosi ſunt. Tercia corruptela eſt pcii picu
loſi. Nā ꝓpt̄ corruptelas pdictas quaſi cogunt̄ mercan
tes ſi nō ſunt cauti et timētes deum. vel in piculo aīas
ſuas ponē. ſi ſꝫ m has corruptelas lucrari volūt. aut ſi ſe
ſaluare deſiderāt in licito mō mercādi ad paupiē deueni
re. Ex q̄bus oībus clarius pꝫ qꝫ rei publice magnū ſeq̄t̄
dampnū. Proinde ↄtra tales loquit̄ Criſo. lxxxviij. di. i
. c. eiciēs. ſicut in ar. p. et. iii. c. dictū eſt. Tales em̄ ſꝫm
criſo. et ſcotū de pr̄ia debēt extimari atqꝫ repelli et ī exi
liū dari. qꝛ duo vel tres ī vna ciuitate magna corrūpūt
totā multitudinē mercator. Nec tn̄ alii mercātes in cor
ruptelis pdictis ↄtamīati excuſari pn̄t. maxime ſi an̄ di
ctis maliciis p prnodētes ꝓuiſiōes atqꝫ ſtatuta obuiare
negligūt et obſtare. Ad aūt remediū ↄtra s̄ dictos ſit
dandū mercātibꝰ q̄ aīas ſuas ſaluare volūt. patebit cir
ca finē ſe q̄ntis ſermōis. De multis illicitis
modis et abuſiōibꝰ q̄bus vtunt̄ mercātes et artifices.
qui ī tres ſeptenarios abuſionū diſtincti ſunt. qd ī tres
ptes diſtinctū eſt. Ca. vii.

Septimo mercari non licet ex circūſtācia modi.
mltis em̄ illicitis et iniuſtis mōis pleriqꝫ merca
cōes et artes exercēt. quos p tres abuſionū ſeptenarios

diſtinguem⁹.licet etiā plures alii modi addi pnt.
Prima pticula ſepti capl'i otinēs ſeptē abuſiōes artifi-
PRimū abuſionū ſeptenariū .. icū et mercatoꝝ.
ſubiūgam⁹.nēpe pleriqꝫ exercēt mercacōes et artes
hiis vii.mōis.p'rio mēdaciis.ſcdo piuriis.tcio dupliciata
tib⁹.q'rto ſophiſticis v'bis.q'nto malicōſis circūuēcōib⁹
ſexto ſi'ratis occultacōib⁹.ſeptimo damnoſis mixturis.
Primo em̄ q̄dā artifices et mercātes emūt et vēdūt mē
dacis multis qđ nichil aliud ē q̄ꝫ more iude p pecuia
vendē xp̄m.ſicut pꝫ.xi.q.iij.abijt.Tāta nēpe īnt vendē
tes et emētes maifeſta abuſio regnat qꝫ nec vendē nec
emē ſciūt ſine decepcōe mēdacioꝝ.vbi dicat tex.pfecto
q̄ v'itatē p pecuia negāt deū p pecuia vendūt.Vn̄ de
talibus pp'heta ait.Nō eſt in ore eoꝝ v'itas.liguis ſuis
doloſe agebūt et otinue agūt.ſcꝫ ipi vendētes Et de em
ptorib⁹ puer.xx.Malū em̄ dicit oīs emptor et ū receſſit
gl'abit̄ ſcꝫ p'rimū decipiſſe Nēpe iā inſtare videt̄ tps peſ
ſimi anxp'i.d quo apoc.xiij.Jo ait qꝫ faciet ne q̄s emē ul'
vendē poſſit ū hēat i dexta vel i frōte caracterē nōis be
ſtie.p hunc caracterē mēdaciū deſignat̄ eo qꝫ anxp's hō
mēdax erit.et icarnate oīno aduerſabit̄ v'itati et cari-
tati.eiqꝫ oēs q corde et ope mēdaces erūt vniuerſalit̄
adhēbūt.qđ i caractē frōtis et dexte denotat̄.Hijs nē-
pe dn̄s p yſa.v.c.etnā dānacōꝫ p̄nūciat dicēs.ve vobis
q ſcꝫ mēdacit̄ dicitis bonū malū et malū bonū ſupple vē
dendo et emēdo.Aduertāt g̊ tales qꝫ ſꝫm tho.et rich.
de media villa.Qui ſciēt et cū intēcōne decipiēdi p'ri-
mū menciunt̄ mortalit̄ peccāt.Quia ſꝫm aug⁹.tale eſt
mēdaciū pnicōſum.ſic ipe ait.xxii.q.ii.primū.Et vltra
hoc etiā ſi decepūt p p̄dicta mēdacia reſtituē obligant̄
Si aūt nocē p'rimo nō intendāt ſꝫ ſe ſeruare indemnes
tūc ſꝫm eos veniale eſt mēdaciū niſi hoc ex aſſiduitate

et mala ꝯſuetudīe fiat. qꝫ tūc ſʒm hoſti. mortale ē. ſicut
ebrietas. q̄ cū aſſidua ē mortalis ē culpa. ſic pʒ. xxv. di. ꝗ.
alias. Proīnde ecc̄. ii. c. ſcriptū ē. pocior ē fur q̄ȝ aſſiduī
tas viri mēdacis. Scd̄o mō vēdūt piuriis et multiplici
bus iuramētis. vn̄. lxxxviij. d. eiciēs. Criſo. ait. mercator
ſine mēdacō et piurio eē nō pōt. i. difficulē eē pōt. mag
nē ꝑe abuſio ē neſcire vendē mercācias etiā cuiuslibʒ vi
lis mercis abſqʒ multiplicib9 iuramentis imo et piuriis
multis. Niūt em̄ freq̄ncius ꝑ fidē meā tm̄ ꝯſtitit michi. ꝑ
deū tm̄ de hoc hr̄e potui. ita ſaluet deus aīam meā ſicut
vitatē dico. ꝑ corp9 xp̄i tm̄dē huic ꝯſimile vēditū eſt. et
ꝯſilia piuria multa. q̄ iō ab aliq̄bus freq̄ntanť. qꝫ ſic ꝓ
pheta ait. Nō ē timor dei an̄ oculos eoꝝ. O infamia rabi
es mūdane cupiditatis abſqʒ aliquo lucro qd̄ ſepe ꝯtin
git tociēs neq̄t peccare. ꝯt̄ tales mercātes. lxxxviii. di.
q̄d aliud. Caſſio. ait negociatores illi abhoīabiles exti
manť q̄ iuſticiā dei mīme ꝯſiderātes ꝑ immodatū pecu
nīe ambitū polluunť. merces ſuas plus piuriis oneran
de q̄ʒ p̄ciis. Tale q̄dem piuriū ſi intēcōe fallēdi ꝓmū
dictū ē mortale eſt crimē. ſi etiā nō decipiēdi cā ſʒ ex cor
ruptela ꝯſuetudīs hō piurat / idē dicēdū eſt. Merito ergo
ꝑſis antiq̄ſſimū fuit ut filios ſuos v̄a dicē aſſuefacēnt.
foꝝ mercatē nō apud ipos eē inſtituerūt, qm̄ mēciēdi et
piurādi locū ſibi eē pſuaſiſſent Tercio quoqʒ ſunt mul
ti q̄ vendūt rē duplicitatib9. utputa oñdētes res ſanas
et tribuūt corruptas. oñdentes res bonas et tribuūt ma
las. vel ſaltē min9 bonas et ꝯſimilia. ſicut pʒ ꝑ vendētes
pān̄os integros in q̄bus ſemꝑ caput ſeu p̄ncipiū pocius ē
Hoc quoqʒ vicio duplicitatis plurimū laborare ſolent
ipi mercatores ꝓſenete ſeu ſenſales q̄ ꝓpt̄ lucꝝ ꝯtra iu
ſticiā vtriqʒ pti ſcʒ emēciū et vēdenciū placē ꝯcupiſcētes
q̄nqʒ vendētē q̄nqʒ emētē aliq̄n vtrūqʒ decipe n̄ verenť

Sicut euenit cuidā ſenſali q̄ ut emētib9 vel vendenti=
bus vel ſaltē vni illoꝝ ꝑti ſe mendacit̄ reddēt gratū. ꝓ
firmādo ꝑciū int̄ eos pſonalit̄ aſtans clā ictu oculi vel
actu pedis vendēti et ementi ꝑiter innuebat ut mercatū
int̄ eos ɔcluderet̄. tādēq3 poſt ɔfirmatā int̄ eos vēdicō
nē ſi alt̄ eoꝝ de cara empcōe uel de vili vēdicōe lamēta
bat̄ reſpōdē ſolebat ꝓptea clā innuebā tibi. Quarto qui
dā ſunt mercātes ſophiſticis verbis Sūt nāq3 pleriq3 q̄
tā aſtute ſua vba ordināt et ɔponūt in mercando q7 ad
plures etiā q̄nq3 ɔtrarios ſenſus applicari pn̄t. hmōi em̄
expiēcia teſte nō tm̄ corā deo verũetiā corā hoibus odi=
biles ſunt et fiūt. ſicut ecc̄. xxxvii. atteſtat̄ d. Qui ſophi
ſtice loquit̄ odibilis eſt Quinto ſunt q̄dā qui mercant̄
circūuencōibus malicioſis et inuclucōibus ꝑicōſis. vi
debis q̄nq3 quoſdā q̄ de apoteca ſua maxime ſimplicib9
hoibus inſidiant̄. ſicut inſidiat̄ aranea muſcis de forami
ne muri. Cont̄ quos apo. paulus. i. theſ. iiij. Nemo circū
ueniat in negocio fratrē ſuū qm̄ iudex eſt dn̄s. Et iteꝝ
oſee. ii. in pſona decepti. Circūuenit me effraim i nego=
ciacōe ſua et in dolo dom9 ſue. effraim intp̄tat̄ creſcēs
et ſignat impios mercatores q̄ p circūuencōes in diui=
ciis malicōſis creſcūt. ſ3 iuſto iudicio dei ſepe euenit eis
qd̄ p oſeā. c. i. dn̄s ait. De mercede meretricis. i. auariciae
et rapie ſeu vſure ɔgregate ſunt et vſq3 ad mercedē me
retricis reuertent̄. Int̄ has quoq3 circūuencōes maxime
ɔnumerādi ſunt om̄s mercatores qui int̄ ſe ɔuēcōes do=
loſas et ꝑicōſas efficiūt. int̄ ſe ſtatuēdo q7 nullus de
tali mercācia vendāt uel emat niſi tm̄mō tales. ſeu inſi=
mul paciſcunt̄ q7 vno p̄cio vendat ut inde amplius lucri
poſſint. et tales monopoli nūcupant̄ Aduertēdū eſt tn̄
q7 repit̄ monopolō in neutro gn̄e. et monopolis in gn̄e
maſculino. Monopolō em̄ mercacō eſt quā aliqui ſoli ex

ↄdito exercēt et impetrāt q̄ ipi ſoli emē uel vendē poſ-
ſint aut docē. et dr monopolon a monos qd eſt vnus et
polos qd eſt vēditor. q̄ſi vnus venditor. uel dr a polis qd
eſt ciuitas q̄ſi vnus in ciuitate ſit vēdens. Monopolus
vo dr ille q impetrat qd ſibi ſoli liceat vēdē certas mer-
ces et hꝫ penultimā lōgā. Qui em̄ hoc exercent ꝑpetuo
exilio ↄdēnant bonis ꝓprijs expoliati. C. de monopolis
l. vnica. Sexto mercant̄ q̄dam occultacōibus ſimulatis
utpote occultādo defectū equi aut nauis uel cuiuſcunqꝫ
rei Queſtio ꝓinde merito q̄ri pōt vtrū peccēt hij qui
vendendo equos ↄſueuērt dicē ipi emptori. ego vēdo ti
bi hūc equū ꝓ vmbroſo/ꝓ infirmo/ꝑ ſchmeſo. et ſic de a
lijs defectibus q ſolēt eē in equis. mō equus ſuus vena
lis hꝫ vnū de defectibus illis/q̄ꝫ ſi vere ſciret emptor nō
daret illius p̄cij medietatē. nūquid talis venditor excu
ſat̄. eo qd in gn̄e dixit defectum equi. Dicēdum q̄ talis
venditor tenet̄ talem defectum ei dicere in ſpēali. q̄ꝛ ali
ter rem maculatam vendit cū detrimēto ꝓximi ſui. qd q-
dem ↄtra caritatem eſt. et licet venditor exp̄ſſerit talem
defectum in generali. non ſufficit tamē. quia ſic dicendo
dixit plura mendacia. dicendo q̄ equus habeat multos
defectos quos non habebat. ꝓinde talis conſuetudo in
fraudem fieri ſolet ne ſcilicet emptores credant defectū
eſſe in equo de hijs qui a venditore ↄnumerant̄. Idem
quoqꝫ de illis mercatoribus dicendum eſt qui vendunt
pannos uel alias res ī quibus defectus eſt talis q̄ ſi em
ptor ſciret non emeret eas. ꝓpterea tales venditores non
excuſantur in tali caſu. dicendo reſpice rem diligenter. o
culus paſcat te. quia hec omnia fraudulenta ſunt verba
cum ipi ſciant certitudinaliter defectū vendende rei. Ex
hmōi em̄ empcōibus ſepe incurrit magnū piculum ipſe

emptor. ḡuiꝰ tñ pi̇culū immet venditori. cū et i aīa falſitatis cimme maculet̄, et ad om̄e dānum reſtituendū qḋ exinde incurrit emptor venditor obligat̄. ſicut pꝫ ex̄ de iiur. et dā. da. ſi culpa. vbi dr̄ q̇ occaſioꝫ dām̄ dat dānū dediſſe videt̄. Idē quoqꝫ dicēdū eſt qn̄ res plꝰ iuſto p̄cio vendit̄ ꝓpt̄ latentē defectū. eciā ſi talē defectū ignorauerit ip̄e venditor eo qꝫ emptor dānificari nō dꝫ ex ignorācia venditoris. Septimo v̓o mercāt̄ q̇dam cū dāno ſis mixturis. vbi gr̄a miſcēdo aquā cū vino et ꝯſimilia q̇ rei valorē minuūt et oīno ſunt ꝯtra ꝓprias et ꝯſ̄ues intēcōes ēptoꝝ. Cōtra tales iſa. c. i. clamat. argētū tuū ē verſum in ſcoriā. vinū tuū mixtū eſt aqua. alia lr̄a ibi hꝫ caupones tui/et tabernarii tui miſcēt vinū aqua. ait em̄ argentū tuū verſum ē in ſcoriā ſcꝫ p mixtiōeꝫ ſtagni vel plūbi. ꝓptea paulo poſt ſubdit et excoquā ad purū ſcoriam tuā et auferā om̄e ſtagnū Scdā p̄ticula ſeptimi capituli ꝯtinēs ſeptē alias abuſiones vēdēciū et emēciū

Secūdum ſeptenariū abuſionū ſubiūgamꝰ. primo ſunt q̇dam qui variant pondera et mēſuras. ſcd̄o quidam qui vendūt tēpus non ſuū. tercio q̇dam q̇ nō ſoluūt in t̄mio ꝯſtituto. q̄rto ſunt q̇dā q̇ ꝓmiſſaꝫ frāgūt fidē. q̄nto ſunt alii q̇ minꝰ debito emūt et carius debito vēdūt. ſexto q̇dā q̇ diffamāt alioꝝ merces. ſeptimo ſunt q̇ humectāt mercācias. Primo em̄ ſunt q̇dā qui pōdera variant et mēſuras ꝯtra quos. ex̄ ḋ emp. et ven. in c. ut mēſure Queſtio ḋ pōderibꝰ et mēſuris Circa hoc aūt q̄ri p̄t an vtēs corruptis pōderibꝰ uel mēſuris nō p ſupiorē. ſꝫ p plebeos i tota vrbe ꝯſ̄uēt itroductis mortal̄r peccet R̄ndo qḋ dicēdū ſꝫm quoſdā/ qꝫ ſi ex hm̄oi corrupcōe aliq̇ a iuſto p̄cio fraudāt̄ p eo qꝫ credūt mēſuras et pōdera eſſe v̓as et iuſtas ſicut pꝛiꝰ erāt. tūc fraudator mortalit̄ peccat. et dānū fraudis reſtitue obligat̄. ſi v̓o a iuſto

p̄cio nō defraudant̄ . nec tenētes eis vtit̄ ad fraudē p̄cij insti
nō tenet̄ aliq̄d restituē q̄zuis peccet nō reuelando mensu
rarū corrupcōꝫ. hiis quos credit eā latē. ſꝫ forte ñ mortali
t̄ peccat qñ corrupcō est cōis. qꝛ satis ex hoc data ē rō qꝛ
hmōi corrupcō oībus innotescat. si aūt oms tā domestici
q̄ꝫ forenses cōiter sciūt ponderū q̄ntitatē et mensuraꝝ q̄
nūc pꝰ factā corrupcōꝫ vtunt̄ . tūc non cadit falsitas siue
fraus in p̄dictis mēsuris. ſꝫ sic se hꝫ sicut prius duplū vo=
caret̄ libra. nunc aūt media vel q̄rta ps libra denomina t̄
si tñ corrupcō talis esset qꝛ vnā mēsurā ad emēdū teneret
et altam ad vendēdū. tūc nisi alt cū quo mercat̄ hoc sciat
ē sp̄ mortalis culpa. ꝓhibet̄ eñ hoc deutro. xxv. vbi h̄etur
nō hebis in sacculo tuo diuersa pondera maius et minꝰ. nec
erit in domo tua modius maior et minor. pondus hebis
iustū et verum et modius equalis et verus erit tibi. hec
tñ nō sunt multū populo p̄dicāda. ſꝫ ꝓ cōsiliis dandis et cō
fessionibus audiēdis valde necessaria sunt. ad hec facit
q̄d h̄etur xxiiii. q. i. in c. nō auferamꝰ. Scdm aūt tho. mē
suras venaliū reꝝ necesse ē esse diuersas in diuersis locis
ꝓpt diuersitatē copie vel inopie rerū. qꝛ vbi res habūdāt
maiores mēsure cē cōsueuerūt. et econuerso. In quolibꝫ tñ lo
co ad rectores ciuitatis uel loci determiare ꝑtinet que sint
mēsure venaliū rerū pēsatis cōdicōibus locoꝝ et rerū. ꝓīn
de has mēsuras publica autoritate uel antiqua cōsuetudīe
aꝓbatas p̄terire nō licꝫ. et idē videt̄ de pōderibus iudicā
dū. Scdo insup sunt q̄dā q̄ vēdūt tpus nō suū scꝫ ꝓpt dila
cōneꝫ solucōis et in mercibus p̄cium augmentantes q̄d
expsse ꝓhibetur. ex de vsu. in c. consuluit. Q̄d aūt sit ibi
vsura. eciā rōe p̄ꝫ. fiūt eñ tūc ibi duo cōtcꝰ. priꝰ ē cōtcꝰ
vēdicōis. et rōe hꝰ nō cadit ibi vsura. scdo ē ibi mutuum
qꝛ ex t̄mīo dato in mercācia p̄ciū auget̄ q̄d nichil ē q̄ꝫ ipi
ementi mutuare p̄ciū mercancie ab eo empte atqꝫ ex tali

mutuo accipe lucrū. Sz de hoc lacius dicet in ser. se. ar. iii et c. ii. Et nichilominꝰ aduertendū q̄ si abſq̄ omi dilacōe et expectacōne ſolucōis hō alicui vendet rē ꝑ p̄cio adhuc ampliori q̄z fuerit p̄ciū p̄ncipale cū ſupadiūcta uſura non eēt ibi pctm̄ vſure. ſz ſolū iniuſti p̄cij ſeu iiuſte vendicōis culpa. Tercō ſunt q̄dam q̄ nō ſoluūt in t̄mino ꝯſtituto ad qd̄ q̄d obligauerūt ſe ſcripta ſeu ꝓmiſſiōe et q̄nq̄ iuramē to. ꝯtra quos eſt textꝰ in c. ſignificāte. ex̄ de pigno. Quō aūt tales obligent ad intēſſe dicet infra ser. xlii. ar. i. c. i. Quidā q̄d malicioſe expectant monete mutacōz. ꝓptea in t̄mīo ſibi dato nō ſoluūt. ꝓinde ex hac malicia vel ex q̄ cūq̄ alia ſua culpa debitor creditori nō ſoluēdo in t̄mino p̄ſtat dām̄ occaſiōz oīno ad ꝯdignā ſatiſfactōz et reſtitu cōz obligatꝰ eſt. ſicut pz ex̄ de iniur. et dā. da. ſi culpa. Quarto ſunt q̄dā q̄ frāgūt ꝓmiſſaz fidē et p̄ſtita iuramē ta q̄ fecerūt in ſocietatibꝰ ſuis. vn̄ q̄dāmō fides nec eis ſer uāda ē ex̄ ꝺ iur. iur. c. iii. Quito inſup q̄dā ſunt q̄ mīꝰ de bito emūt. et circa hoc ponamꝰ aliquos cāꝰ. Primus cāꝰ pone q̄ q̄dam ſimplex hz lapidē p̄cioſum q̄z vitreū eē cre dit. Lapidiarius vō cognoſcēs eū emit eū ꝑ vili p̄cio q̄d iuris. dicēdū q̄ illicitū ē. q2 ſcient decipit ꝓximū ſuū q̄ de il lo ꝯfiſus eſt. vn̄ vſq̄ ad iuſtū p̄ciū reſtituē obligat. ſecus aūt ſi ille qui emit credebat eciā illū vitreū eē, q2 tūc ſm̄ quoſdā reſtituē nō tenet eo q̄ p empcōz bona fide factā lapidē acq̄ſiuit. ſz ꝯſulēdū ē ei q̄ de lapidis lucro ꝓuideat venditori plꝰ uel minus ſm̄ indigēciā eius. Scd̄us cāus idē dicēdū eſt de illo q̄ vendit cāpſori aurū ꝑ metallo et argētū ꝑ ſtagno et ſic de aliis Tercius cāus pone q̄ q̄dā vidēs theſaurū in agro meo venit ad me et emit agrū illū ꝑ p̄cio q̄d valebat ſi ſine illo theſauro extitiſſet q̄d iuris. Dicēdum q̄ emptor reſtituere obligatur. q2 doloſe egit Preterea rem magni precij emit ſcienter ꝑ modico precio

et hoc venditore ignorante ꝓinde decipit eum. Si aūt
emptor tunc de hoc michil ſciuiſſet licite retinere poſſet
Circa hoc notādū eſt q̄ licȝ ciuili iure cautū ſit q̄ ſi em
ptor ſeu venditor vlt̄ medietatē iuſti p̄cij defraudet ꝯtra
ctus ſit nullus et ſit ꝑ iudices irritandus. michilominꝰ
in ꝯſcie foro. licet fraudacio minor ſit ſi ꝓcedit ex vno
vel ex pluribus iſtoꝝ q̄tuor. ꝯdigna reſtitucō fieri debȝ
Vbi gr̄a ſi ꝓcedit ex ignorācia aut ex mēte leuitate aꝗ̄ta
ſiue p̄ſumpta. ſeu ex q̄cūqȝ magna egeſtate. ſiue ex q̄cun
qȝ alia magna neceſſitate ad hoc ꝯpellente. ex q̇bus cō
p̄hendi pōt q̄ talis ꝯtractus nō ꝓcedit ex mere gr̄a et
g̃tuita volūtate. talis defraudacō i minꝰ emendo aut plꝰ
vendendo nō ſolū ꝯt̄ iuſticiaȝ ē. ſȝ etiā ꝯtra caritatē et ꝯt̄
natalē hoīs pitatē. licet ex vtriuſqȝ ptis ꝯſenſu talis cō
tractus ꝓcedē videat̄. nā etiā ſȝm ariſto. in iii. ethi. igno
rācia et equalis coaciō excludit volūtariū. d̄ hoc tn̄ ple
nius dicet̄ in ſer. ſe. ar. ii. et c. ii. int̄ hos tales p̄ncipatū
tenent q̇ ſcochoꝝ ſeu biſtractoꝝ aut ſtramacoꝝ ſiue re
trangulaꝝ et ꝯſimiliū ꝯtractꝰ efficiaūt Queſtio Si aūt
q̄rat̄ qd̄ ſit iuſtū p̄ciū rei vendēde ſeu emēde. dicēdū q̄
iuſtū p̄ciū eſt qd̄ eſt ſȝm extimacōeȝ fori occurrētis. ſȝm
q̄ tūc res q̄ vēdit̄ in loco illo ꝯiūt̄ valere pōt. q̄ ſȝm ho
ſtien. et rai. iuſtū p̄ciū ꝯſiderat̄ reſpectu tp̄is ꝯtractus.
neqȝ dȝ attendi qd̄ plurimū ſit emptū et minori vēdat̄.
aut ꝯuerſo. q̄ plꝰ offerat̄. ſȝ de hoc dicet̄ plenꝰ infra
ſer. xxxv. ar. i. c. ii. Itē qn̄ et quō q̇s intelligat̄ decipi cit̄
dimidiū iuſti p̄cij etiā dicet in ſeq̄nti ſer. ar. ii. et c. i. Ex
p̄dictis colligi pt̄ q̄ licite q̇s lucri vȝ trāſferēdo merces
d̄ vno loco ad aliū vēdēdo tāto p̄cio q̄ȝto i illo loco ꝯiūi
ter eſtimāt̄. et ſi ibi n̄ ſunt tales res dȝ inde ſumi moda
tū lucꝝ pēſatis ſūptibꝰ iduſtria ſollicitudie picul̄ et la
bore Sex. iſup q̇dā iiuſte diffamāt alioꝝ merces ut ſuas

carius vendāt. qđ quidem pniculosum medaciū ē ac mor tale xxii. q. ii. primū. Et tales de illato dāno satisfacere obligant̄, ex̄ de iniur. et dā. da. si culpa. Septimo quo qʒ sunt q̄dam q̄ ad decipiend humectāt mercācias. sicut q̄nqʒ fit in pipe ʒiʒibero croco et lana et ɔsimilib⁊ q̄ pō dere mēsurant̄. Et hii etiā tale dānum restitue obligāt̄

Tercia pticula septimi capituli ɔtinēs alias septē ab usiones emenciū atʒ vendenciū.

Tercius abusionū septenarius subiūgat̄. primo sunt q̄daʒ q̄ in lōginq̄s ptibus sine vxore lōgā trahunt morā. scđo sunt alii q̄ missam negligūt atʒ alia sacra. tcō insup q̄daʒ sunt xp̄ini pditores. q̄rto eciā sunt q̄daʒ fal si ɔputatores. quīto monete diminutores. sexto malicio se nocentes. septīo xp̄i pemptores. Primo inq̄ʒ sunt ple riqʒ q̄ in lōginq̄s ptibus sine vxore lōgam trahūt morā eciā q̄nqʒ int̄ infideles nacōnes. tales aūt q̄ntis carnali tatib⁊ et spurcicijs tā cū fidelibus q̄ʒ cū infidelib⁊ inqui nent̄. q̄s exprimē posset; Intim quoqʒ ꝓpriis vxoribus violandi sacrū matrīmonū cās multiplices p̄stant. et ad h̄ facit qđ h̄etur ex̄ de spon. in p̄ncia. ꝑinde xxvii. q. ii. c. i. p descripcōne mr̄imonij dictū ē. Matrimoniū ē viri muli erisqʒ ɔiūctō indiuiduā vite ɔsuetudinē retinens. qʒ s̄m goff. hac intencōne in mr̄imonio iūgi debēt ut ppetuo si mul remaneāt. q̄ʒuis post ɔtractū mr̄imoniū et an̄ carna lē copulā possit alt̄ inuito altero religionē intrare. sʒ p⁊ ɔsumacōʒ mr̄imonij nō. nisi volēte. et plerūqʒ nō nisi se si milit̄ ɔuertente. sicut pʒ ex̄ de ɔuer. ɔiu. in c. vxoratus. Et h̄etur ex̄ de p̄scrip. illud quoqʒ. iō vnus alti obligat̄ primo cor. vii. mulier ptātem suis non habʒ sʒ vir. vnde extra de ɔiu. lepros. c. i. dicit textus. cum vir et vxor vna caro sunt. non debʒ tn̄ esse alter altero esse diucius Scđo sunt q̄dem qui ut amplius lucrēt̄ missas negligūt

et alia ſacra.o deus quot int infideles atq; fideles lōgā
thentes moraz.tm̄mō tpalib9 inhiātes lucris tanq̄; aīa
lia viuūt abſq; ɔfeſſione et ɔūione et abſq; alio ſigno xp̄i
anitatis.ꝑinde lxxxviii.d.i c.qm̄ nō cognoui.Aug9.ait
merito dictū ē negociū q2 negat ociū qd malū ē.nō q̄rit
vam q̇etem q̄ eſt de9.Et iterꝝ ecc.xxvi.c.ait.Difficiliter
exuit̄ negociās a negligēcia.ſcz dmonꝝ.et caupo a pctis
labiorꝝ.Tercō ſunt q̇dez vendētes ꝑrimi ꝑditores ſunt
nāq; pleri bone fidei poſſeſſores q̇ tāta qn̄q; fiducia cō
fidūt de venditore cū aliqn̄ ſit bone fame q7 et mercis
p̄ciū et illius pondera et mēſuras ponūt in iudicio et ar
bitrio ei9.At ille nō veret̄ nequit̄ decipe eos.ꝑinde rō
nabilit̄ dici pōt q7 ſi venditor talis extimacōis ſit aut
fame ī populo aut tā pfecti ſtatus q7 v̇bo eius pl9 ſtat̄
aut nō min9 q̄; aliorꝝ iuramēto tūc vix ē q̇n mortalit̄ pec
cet rei venalis p̄ciū mendacit̄ in altando/aut mendoſe
dicendo.tm̄ ɔſiſtit michi aut tm̄ potui hr̄e de illo q2 ꝑ
inde eſt ac ſi emptor ɔmittēt ſe fidei vēditoris et hoc vē
ditor acceptaret et tandē ɔt̄ fidē acceptā et datā infi
delit̄ vendēt ei ſua.in quo q̇dem cāu fraudē reſtituē ob
ligat̄ et ult̄ hoc mortalit̄ peccat tanq̄; ɔtra pactū date fi
dei agens.Quarto inſup ſunt q̇dam falſi ɔputatores/et
maxime cū ruſticis et ſimplicibus pſōis denarios nume
rāt ſicut ɔtingit cuidā ruſtico dieb9 nr̄is cui cū campſor
numeraret florem monetā cepit numerādo dicē cāpſor.
Al.non.de.dien.et.deli.ſancti.ſet.ſep.octo.nouē.decē.
zc.vſq; ad finē.Ruſtic9 aūt dū abiret decepcōz ſuſpicās
a ſeipo ſedens iterū numerauit.inuentaq; fraude rediēs
cum idem campſor eodem modo iterū numeraret dicēs.
Al.non.de.dien.et.deli.ſancti.ſex.ſep.octo.nouē.zc.et
iterū ſic antea mēdacit̄ repiret ait ruſtic9 ille nūera ec
denuo et n̄ noies nec deū nec eciā ſanctos qd cū coact9

egiſſet falſitas numeri cum rubore cāpſoris detecta eſt
Quīto ſunt q̇dā monete dimīnutores ſeu eciā electores
Sūt nāq̄ȝ pleri q̄ groſſos argenteos vlt̄ debitū g̃uiores
dimīnuūt vſq̄ȝ ad iuſti ponderis q̄ntitatē aut maiori p̄ =
cio alienāt. Circa qd̄ aduertēd̄ eſt ſc̄m tho. q᷒ ſi talis ſum
matim emiſſet groſſos et aliq̄ deficēnt a debito pondē
vel mēſura tūc q̇dem illicitū eēt peiores cōi p̄cio et me=
liores maiori p̄cio alienare. nā qd̄ deficit peiorib᷒ in me
liorib᷒ ſup habūdat ꝯ̄tea emētes peiores iniuſte dāmi
ficant̄. q̄z nō hn̄t debitā ſuā mēſurā. Si tn̄ deteriores groſ
ſi iuſti ponderis ſunt p̄iculū nō videt̄ ſi emptor de g̃uio=
rib᷒ et meliorib᷒ lucraret̄ qd̄ tn̄ raro reꝑire ꝯtigit. Sex
to ſunt q̇dā malicioſe nocentes ſicut ꝯtingit caupōi cui
dam q̇ fingens ſollicite miſtrare ī ſuoꝝ hoſpitū menſa
iā venditū vinū ī mēſa vt illi iteꝝ aliud emēnt malicioſe
fundebat atq̄ȝ fingens hoc caſualit̄ factū et talē fortuitā
vini effuſionē futā ȝ habūdanciā figurare/alta voce effu
ſo vino clamabat. habūdancia habūdancia habūdancia
cui᷒ ꝯmētum cū q̇dam hoſpes ītellexiſſet. caupone ī aliis
occupato. e uegete extracta cānella totū vinū vegetis
illi effudit cūq̄ȝ caupo a ceteris hoſpitibus q̄reret q̇s il=
lud egiſſet. rn̄dit q̇ vinū effudit. habūdancia habūdācia
habūdancia. deniq̄ȝ accuſatus a caupone cū officiali ap̄i=
ret ꝯmentū ꝓditoris eius. imunis euaſit nō cū modico
caupōis rubore. Septimo ſunt q̇dam ꝓximi ꝑ ēptores
corrupta ꝓ famis ex auaricia p̄cio venūdātes. utputa car
nes piſces oua butirum lac et ꝯſimilia cruda uel cocta
ab hac corrupcōne non fiunt immunes qui vendunt car=
nes que a carnificibus decoriant̄ auxilio corrupti flatus
Maximū quoq̄ȝ p̄iculū imīnet aromatariis et pigmēta=
riis illis q̇ ī ſiruppis et medicinis īponūt ea q̄ intelligūt
eē corrupta ſiue nociua vel nō ꝓficua cū ꝓpt̄ vetuſtatē

iam pdiderit v̄tutē suā. et ex hoc necessario l;z seq̄ vel ꝗ
more egri insumitatē vel mortē atq; p hoc medici infa
miā atq; culpā si in talib9 debitā aīaduersicȝ negligēt
adhibē. Omnibus ꝗ emētibus atq; vendentib9 q̄ p̄dictis
tbus septenarijs abusionū aut aliq̄ ca⁊ vtunt vtiq; cō
tingit qd criso. lxxxviii. d. in. c. eiciēs. ait. queadmod em̄
triticū aut aliqd tale cernis in cribro dum huc et illuc ia
ctat et oīa ḡna paulatim deorsum cadūt et tandē in cri
bro nil remanet nisi stercus. Sic de substācia negociato
rū nouissime nil remanet nisi solū pcīm. hec ille. Pro cō
clusione oīm p̄dicto⁊. isa. xxiiii. c. inqt. erit sicut popul9
sic sacerdo. et sicut seruus sic dn̄s eius. sicut ancilla sic
dn̄a eius. sicut emens sic illi q̄ vendit. sicut fenerator sic
ille q̄ mutuū accipit. sicut q̄ repetit sic q̄ dz. scȝ qz dn̄iter
om̄es tales piclitant Ar. iii. De moribus et vita recti et veri mercantis.

Tercia vo ɔsideracō circa mercacōez est de eius debita reformacōne. q̄ em̄ dsiderat eē mercator rectus et ver9 toto conamie nitat p̄dictas septem circū stancias repēsare. et q̄si septē specula ɔtemplari ut oīno sciat/velit/et conet abstinē ab eis. pinde primo ɔsiderec si tūc est in clericali statu aut in futu⁊ esse intendit. Se cūdo inspiciat ne in mercacōibus occupet nisi tm̄ ex sui et suo⁊ necessitate aut quacūq; honesta seu miserabili pietate. nō ex effrenata et insaciabili cupiditate. Tercō caueat atq; oīno desistat in festiuis diebus a quocūq; mercandi actu. nec tunc ad mercata accedat. Quarto oīno abstineat in locis sacris atq; deo dicatis vtpote in ecclesiis et cimiteriis et ɔsimilib9 quocūq; mō mercari et quecunq; secularia opari. Quinto videat qȝ iuste vē dat tam transeuntibus q̄z cōmorantibus. tam ignoranti bus et simplicibus quam intelligentibus et discretis.

Sexto mercari abhorreat cũ dãno rei publice nullo mõ
ſibi ſuũ ꝓpriũ ꝯmodũ ꝑponẽdo et ꝯ̃ freq̃ntantes ſtrama
cos aut retrangulas ſiue biſtractos et ꝯſimiles fenerati
cos ꝯtractus tanq̃ȝ ꝯ̃ rei publice deſtructores toto co=
namĩe ſuo inſurgat agendo fidelit̃ et opando efficaciter
iux̃ poſſe ne hm̃oi ꝯtractus in ciuitate vel patria freq̃n=
tentꝰ. Septimo quoqȝ ſtudeat in mercacõibꝰ nullo vti
mẽdacõ. nec etiã iuramẽto abhorreat oĩno ꝑiuria nul=
la duplicitate vtatꝰ. nec etiã duplicibꝰ et ſophiſticis ver
bis. Sit demq̃ȝ vbũ ſuũ rectũ et vm in ore ſuo nõ circũ=
ueĩat q̃ȝq̃ȝ aliquo mõ. nec quoqȝ mercãciaꝝ ſuaꝝ ꝑnicõ
ſe occultat viciũ vel defectũ nullã falſitatis mixtam ĩ ve
nalibꝰ ſuis apponat vendendo atqȝ emẽdo vtatꝰ iuſtis
ponderibꝰ et menſuris. nõ vendat rẽ carius ꝓpt̃ ſolucõis
p̃cij ꝯceſſum tꝑus ſtudeat ſ̃ʒuare ꝓmiſſa et ſoluẽ ĩ tꝑe in
ſtituto. cũ ſocijs ſuis nõ faciat irritã fidem. ſ̃ʒuet etiã p̃=
ſtita iuramenta. in plus vendendo et minꝰ emendo ꝯtra
iuſticiã nõ excedat. mercãcias alienas nõ diffamet ꝯtra
ꝓxi caritatẽ. nõ falſificet merces ſuas quocũqȝ modoꝝ
abſqȝ vxore ꝓpria nõ diu moretꝰ. tꝑe debito nõ dimittat
freq̃ntare eccleſias/audire miſſas. et abſcultare deuote
atȝ attẽte diuina officia/et maxĩe vbũ dei. ad minꝰ ſemel
ĩ ãno ꝯfeſſori pito ac timẽti deũ p̃uio ꝯſciẽcie ſue examĩe
facto integre ꝯfiteatꝰ peccata ſua atȝ cũ p̃ꝑacõne multa
ſemel in paſcate ſuſcipiat deuotiſſime corpus xp̃i. annua
tim ad minꝰ cũ ſocijs ſuis reuideat rõnes. teſtamẽtũ et
ſuã vltimã volũtatẽ in ſcriptis autẽtice ſꝑ teneat p̃ꝑatã
ſi mercator reputatꝰ fidelis et rectus ſummoꝑe caueat
ne hii q̃ ꝓpt̃ p̃dicta de merce et p̃cio eius libere in eo ꝯfi=
dũt defraudatos ſe ĩueniãt et deceptos. moneta aliquo
mõ nõ abutatꝰ. dãdo ac recipiẽdo ſolucões fidelit̃ nume
ret atqȝ ſcribat. res perniciõſas et nociuas ut ſe ſeruet

indēnem. nullo mō tradat vel vendat et maxime si sunt
cū piculo vite vel etiā sanitatis. demqȝ q̇ septē sup̄dicta
diligenciꝰ obſuabit cū dei adiutorio efficiet᷑ mercator lu
crosus/famosus deo et hoībus gr̄tus. exemplar et speculū
cupienciū iuste mercari. ꝯfusio oīm infideliū mercatoꝝ.
nā sicut prio de aīa scriptū ē. rectū est iudex sui et obliq̄
in talibꝰ q̇dem v̇ificabit᷑ qd isa. xxiii. c. ait. erūt negoci
acōes eius et mercedes eiꝰ sanctificate dn̄o. seq̄tur qꝛ
hiis q̇ habitauerūt corā dn̄o erit negociacio eius/loquit᷑
de iusta mercacōne vel de ciuitate vbi mercacio exercita
tur iuste. p ea igit᷑ q̄ in pn̄ti ſmone p̄dicta sunt pȝ licitā
esse mercacōꝫ/et q̇bus circūstanciis deprauat᷑ et corrum
pat᷑ ac breui ꝯclusione p rectitudis viā direximꝰ merca-
torē atqȝ artificē ad eiciendū supradictaꝫ ancillā et filiū
eius vt in pn̄ti ꝯſuēt ꝯsciēciaꝫ purā et vitā imaculatā et
in futo ꝯseq̄ntur gloriā sempitnā quā nobis oībus lar-
giat᷑ triūphator mortis dn̄s ihesus xp̄us q̇ cū pr̄e et san-
cto spū regnat gloriosus in secula seculoꝝ amē

Dominica q̄rta in xl. infra diē ꝯ tpis vēdicōe et qn̄ hoc
liceat ſmo xxxiiii.

Dixit ihesus io. vi. c. et in euāgelio hodier
no. nichil tm̄ ꝓpellit et effugat miscōiaꝫ
dei q̄ntū crudelitas criminosi. hinc ꝓuer.
iii. c. scriptū est longe ē dn̄s ab impiis.
nō tā valet in futuro ſȝ etiā in pn̄ti. at
ꝯtra de pietate i. thi. iiii. c. apostolus
ait pietas ad omia valȝ ꝓmissiōꝫ hn̄s vite q̄ nunc est et
future. Ceteꝝ cū dīna pietas ꝓpt᷑ pietatē ad nos miseri
cordit᷑ reuertat᷑. teste dn̄o q̇ mat. v. c. ait. beati miseri-
cordes qm̄ ipi miscōiaꝫ ꝯseq̄nt᷑ ad pietatē. q̄ ḡ īdigētibꝰ
in mercacōibus exercēda est. dirigamus ſmonem ne p̄-
dictū euāgelicū v̇bū it᷑ mercātes v̇ificet᷑ qꝛ irreuocabilit᷑

ab eis abiit ihesus. ꝓinde viſo in p̄cedentibus de mercã
ciis et artibus in generali videnď eſt nũc de eis aliquid
in ſpeali. Sʒ qꝛ ſepe ꝯtingẽ ſolet qꝫ daꝛ impie in talib⁹
ꝯtractibus t̃min⁹ ſolucõis. Ideo ď ip̄o t̃mino et vendi:
cõne eius impia aliq̃d diſſeramus. et ꝑ hoc clarius ĩno:
teſcet qꝫ vere abiit ihesus. qꝛ pietas eius erga ꝓximũ in
tm̃ receſſit ut tp̄us ꝓxiũ hoĩs ſibiip̃i in mercãcijs ex cu
piditate vendaꝛ in ſolucõis t̃mĩo ſibi dato. Quãobrẽ
opus eſt qꝫ circa hec t̃plicẽ t̃minũ diſtinguamus. prim⁹
dꝛ t̃minus grẽ. ſcďus dꝛ t̃minus vite. tercius dꝛ t̃minus
culpe et neqcie ſeu auaricie. Pro hiis aũt tribus t̃minis
ꝓphã ait in pſ. ciii. t̃minũ poſuiſti. et hoc quo ad primũ
q̃ʒ nõ trãſgredieꝛ. et hoc quo ad ſcďm. nec ꝯuertenꝛ opi
re t̃ram. et hoc quo tciũ. qď v̄bum põt eẽ aliud thema i
p̃nti maťia Ar. i. De t̃mino ſeu dilacõne ſolucõis
ex grã ꝯceſſo indigẽti emptori et qꝫ t̃plicit v̄tuoſum eſt.
et in q̃bus cãibus liceat vendẽ tp̄us ꝑ t̃plicẽ regulã de:
monſtraꝛ.

PRimus t̃min⁹ dꝛ grẽ. qꝛ ex ip̄a lege grẽ ori:
ginẽ hʒ. et de hoc ꝓpheta ait ad deũ. t̃minũ
poſuiſti. i. pomi ꝯſtituiſti. Talis t̃min⁹ fit cũ
expectacõ ſolucõis rei empte vſqʒ ad certũ tp̄us ꝑ grã:
vẽditoris libere ꝯcediꝛ emptori. Et hic t̃min⁹ ñ ſolũ oĩ
crimĩe caret v̄m etiã ẽ opus. primo piũ. ſcďo iuſtũ. tercĩo
meritoriũ. Primo inq̃ʒ p̄dicto modo t̃minũ ſolucõis dare
ẽ opus piũ. videlʒ cũ fit indigenti q̃ ſtatim ſolu ẽ difficili
ter uel minime poſſet. Tradiꝛ eñ tũc ip̃i emptori / nõ tm̃
ip̃a res empta v̄mecia ẽ eidẽ de mutuo ſubueniꝛ. nã ꝑ tp̄e
illi dato dilacõis ad ſolucõʒ quodãmõ mutuat vẽditor
ip̃i emptori p̄ciũ mercãcie qď ꝓ eoď eſt ac ſi vẽditor ex:
burſaret ſibi denarios illos et mutuaret emptori ut in:
de prouidere poſſet neceſſitatibus ſeu indigencijs ſuis:

Nempe opus magne pietatis ē artifici indigenti q̄ minie
bꝫ vnde artē exerceat et familiā ſuā nutriat vendē ac t̄=
dere mercāciā atqꝫ benigne ab impotēte expectare ſolu
cōꝫ. Eſt nēpe hoc q̄ſi totā illius familiā paſcē et ſuſtēta=
re et q̄ſi ꝑ elemoſinā enutriē. ac qdāmodo plura miſeri
cordie opa exercē. veſtit nudos. alit famelicos. potat
ſitibūdos. viſitat egrotos. ſuſcipit vagos. educit incar=
ceratos. et iuuenes et puellas ſepe ſuſtinet ruituras. ac
ꝑ h ↄtriū facē dici pn̄t q̄ t̄minū vendūt. ſicut pꝫ in c. ↄſu
luit. et c. in ciuitate. ex̄ d̄ vſuris. Secūdo eſt opus iuſtū ſꝫm
iuſtā nat̄e legē q̄ꝫ declarās dn̄s luce c. vi. ait. q̄cūqꝫ vul
tis vt faciāt vobis hoīes eād et uos facite illis. et hētur
ad hoc tex. d. i. c. i. ex q̄ q̄dem lege nō ſolū tenet̄ hō iux̄
facultatē ſuā ac iux̄ emētis indigēciā ꝓ loco et tpe p di=
lacōꝫ ſolucōis mutuū dare. v̄m et pn̄cipalit̄ mutuare licꝫ
indigens nichil emeret ab eo ſicut latiꝰ infra patebit ſer
mone xxxvii. ar. ii. et ſic v̄ificat̄ v̄bum ꝓphete dicētis. t̄=
minū poſuiſti. ſcꝫ tu ſumme deꝰ in lege nat̄e. q̄n̄qꝫ neceſ
ſario eē dādū videlꝫ indigētī. Tercīo quoqꝫ p dn̄s ē opꝰ
meritoriū iux̄ vendentis et t̄minū facientis intencōeꝫ et
caritatē. iux̄ qꝫ ſcribit̄ xxv. q. i. in. §. ex eo. in fi. vbi d̄ꝫ qꝫ
q̄libet ꝓ ſuoꝝ actuū volūtate et q̄litate recipiet aut pe
nā aut gloriā. Ad hūc quoqꝫ intellectū pōt exponi ꝓphe.
v̄bum q̄ ad deū ait. dn̄e q̄s habitabit i tabernaculo tuo
aut q̄s req̄eſcit in monte ſancto tuo et ſeq̄tur q̄ pecuniā
ſuā nō dedit ad vſurā ſꝫ dedit t̄minū ſolucōis grē. Eze
xviii. etiā inq̄t vir ſi ad vſurā nō accomodauerit et am=
plius nō accepit. ſcꝫ ꝓpt̄ ↄceſſum tpus ſolucōnis vita vi
uet et n̄ morietꝰ. i. hēbit p̄miū ſempit̄nū et hoc etiā maiꝰ
vel minꝰ ſꝫm latitudinē caritatis et ſinceritatē intēcio=
nis et affectōis q̄ a deo mēſurātur in corde. ſicut luce xxi
de vidua q̄ teſte dn̄ico ore mittēs in oblacōeꝫ duo erea

minuta plus q̄ȝ om̄es alij miſit. et ad hoc facit. c. ſi q̄d. iueiſti. xiiii q. v. vbi dr̄ qꝫ de9 ītuet̄ cor ſcȝ pn̄cipalit̄ nō manū. Eſt michilominꝰ aduertendū qꝫ in aliq̄b9 cāib9 t̄miꝰ ſeu tps lȝ nō ſit mō p̄dicto meritoriū/ tn̄ inculpabilit̄ pōt vendi. Et ut hec v̄itas clarius patefiat tres regule circa hoc notande ſunt Ca. i. Qn̄ ꝓpriū venditoris tpus licite pōt vendi et qn̄ nō.

Prima regula hec eſt. Tps ꝓpriū venditoris ab eo licite p̄t vēdi qn̄ tpalē vtilitatē tpali p̄cio ap p̄ciabilē in ſe includit. Ad h9 regule declaracōē aduertendū eſt ſcḋm gerardū obdonē qꝫ tps dupliciť ꝯſiderari pōt. Pmo mō ut ē q̄daȝ duracō q̄ ꝯſeq̄tur primū motū et hoc mō tpus ē q̄d ꝯūe oīm et nullo mō vendi pōt. cuius rō ponit̄ in c. qui mañūmittit̄ xii. q. ii. vbi dr̄ qꝫ ꝯūe ē nō eſt pticulariť ſingulorū. Scḋo ut ē q̄dam duracō applicabilis alicui rei q̄ duracō atqȝ vſus ē alicui ꝯceſſus ad eius opa exercēda. et hoc mō tpus ē ꝓpriū alicꝰ. q̄ȝ ad modū ānus eq̄ michi accomodati dr̄ eē meꝰ et hm̄oi tpus licite vendi pōt. Ex hoc ꝑ pȝ qꝫ lȝ tpus currens ꝓ receptore mutui. i. tpus mutuacōis nō poſſit vendi ip̄ius mutui receptori q̄n a vendente ꝯmittat̄ ibi vſura ꝓ eo qꝫ ex nata mutui tpus illud nō eſt p̄ſtitoris. ſȝ porcius receptoris. Ex hoc tn̄ non ſequit̄ qꝫ nullū tpus poſſit abſqȝ vſura licite vendi. q̄nimo p locū ab oppoſitis ſeq̄tur pocius regula ſupradicta. ſ. qꝫ tps ꝓpriū venditoris ꝛc̄. Pateat itm̄ p̄fata regula p exemplū. ſit q̄ tibi ſoluē debeat p tres ānos c. ducatos ita qꝫ antea minie obliget̄ pōt tibi vendē tps illud paciſcēdo tecū qꝫ mox t̄buat tibi lxxxv. ac ꝓpt̄ incurrēs tpus triū ānorū. xv. ſibi retineat et acq̄rat cū tres āni pecuie q̄ȝ illi tibi tenet̄ ſint quo ad hoc ſui iuris ꝓpt̄ q̄d pōt vendē valorē illius. facit ad hoc. l. ſi ꝯſtāte. ꝗ quociēs. ff. ſolu. ma, q̄d tn̄ ē intelligendum de

debito facto ex mutuo ḡtis dato ſi em̄ tpus illud michil valeret non amplius eſſet teneri ad mox ſoluend̄ q̄ȝ teneri ad ſoluend̄ p9 tres ān̄os et nc̄ an̄ Si aūt obicias primo q7 q̄ rōne pecuia mutuata michil vlt̄ ſe valoris vendibilis hȝ. eadē rōne nec pecuia ad tres ān̄os ſoluenda et ideo vendē tps xv. florenis videt̄ vſura. Dicend̄ q7 hic nō vendit̄ pecuia ſȝ ſolucōnis ip̄i9 tps q7 vtiqȝ (vt ſ̄ patuit) eſt vendētis. at eoꝫ tpus pecuie mutuate nō eſt p̄ſtitoris ſȝ receptoris. vſqȝ ſcȝ ad t̄minū ſibi p̄fixū. ꝓptea ſibi vendi minie pōt q̄n ɔmittat̄ vſura. Si vo is q̄ poſt tres ān̄os tenet̄ ſoluē. c. mutuaret tibi lxxxv. et ex hoc vellet relinq̄ vel dare xv. tūc indubitant̄ uſura foret. eo q7 vendēt tibi tpus pecuie mutuate. q̄ȝuis em̄ pecuia ex ſe nō valeat plus ſeip̄a. tn̄ ex utentis induſtria et facultate aliq̄ȝ valorē acq̄rit ſeu acq̄rere pōt. ꝓptea ille vſus ſeu facultas vendi pōt ab eo c9 ille vſus eſt legitime vendi. Si itm ſcd̄o obſtes q7 cū hn̄s c. florenos facultatē habeat vtendi eis vel poſſidendi eos nō ſolū ꝑ trib9 ān̄is. vm̄ eciā ꝑ toto tpe futō. ḡ eque bn̄ potit vendere hanc facultatē futuri tpis ſicut p̄fatus debitor facit qui nō tenet̄ eos ſoluē an̄ tres ān̄os. Ad hoc dicend̄ q7 hic et ibi nō eſt ead̄ rō nec ɔſimilis. nā hn̄s pecuiā nō pōt ea i q̄ntū rōȝ p̄cii hȝ ſeu numiſmatis vti. niſi mutād̄o vel ꝑ te altera ɔmutando. vtrobiqȝ aūt currit futuꝝ tpus. nō ꝓ eo q̄ pecuiā tradit. ſȝ ꝑ eo cui mutuat̄. uel in emend̄o ɔmutat̄ ſeu app̄ciat̄ ult̄ ſimplicē vi p̄cii ſui. Sȝ debitor p̄fatus michil mutuat dū ſoluit lxxxv. ſȝ pocius debitum ſuū ſoluit. et de hoc q7 an̄ tpus debitū ſoluit vult aliq̄d p̄ciū q̄d q̄deȝ mutui p̄ciū minie dici p̄t. cū (ut pȝ) michil mutet. ſȝ ſolū dici pōt p̄ciū anterioracōis ip̄ius ſolucōis ſȝ q2 anterioracō hec p̄cio extimabilis eſt. iō licite pōt vendi

Ca. ii. Qd̄ iura rerū ꝑ futō tpe licite p̄nt

mĩnus emi q̃z ſi res oẽs ille emptorĩ p̃ncialit̃ tradent̃
SEcũda regula talis ẽ. ius rerũ ꝓ futo tp̄e p̄t lici
te min⁹ emi q̃z ſi oẽs ille res ip̄i emptori p̃ncia
lit̃ traderent̃. et ſʒm hanc regulã q̃nto ius futoꝝ
ꝓtendit̃ ĩ lõgiora tp̄a. tãto ceťis pib⁹ p̄t minori p̄cio emi
Nõ aũt huius ẽ. qꝛ in hiis in q̇b⁹ ius rei ſeu ſup rem dif-
fert ab ip̄a re aut ab actuali poſſeſſiõe ip̄ius rei p̄õt ip̄m
ius emi q̃uis res ip̄a nõ ſit aut actualit̃ ñ tradat̃. ſicut
exempli gr̃a pʒ de iure molendinoꝝ et pedagioꝝ et cõ-
ſimiliũ fructuũ futoꝝ qḋ eq̇ḋ emi p̄õt nõ ẽpto agro. nec
fructibus ip̄ius adhuc exiſtẽtib⁹ actu. Cõſtat aũt q⁊ ius
et actualis poſſeſſio rei p̃ntis ceťis pibus amplius valʒ
q̃z ſolũ ius rei future aut q̃⁊ ſolũ ius abſqʒ actuali poſſeſ-
ſione nõ ſtatim tradita vel tradẽda. Tuci⁹ ẽ em̃ incũbẽ
pignori q̃⁊ agẽ in pſonã. inſup ſecuri⁹ ẽ rẽ hr̃e et poſſidẽ
q̃⁊ ſolũ ius rei. nã certitudo rei p̃ntis et p̃ncialis ei⁹ poſ-
ſeſſiois eq̇dem maior et p̄ſtancior ẽ q̃⁊ certitudo rei fu-
ture. aut q̃⁊ certitudo fute poſſeſſiois rei p̃ntis. ꝓinde ñ
ĩmerito p̄õt prima plus vendi et ſc̄da min⁹ emi. Sʒ ad-
uertend̄ eſt q⁊ p̄ciũ dʒ eſſe rei vendite iuſte ꝓporcionatũ
talis aũt iuſticia attendi dʒ a tp̄e ↄtractus. ut ſcʒ tm̃ det̃
quãtũ res valet tp̄e ip̄ius ↄtractus nõ aũt quãtũ valitã
eſt toto tp̄e ↄſeq̃nti cũ realit̃ res ſʒm qḋ valet tp̄e ↄtra
ctus debeat extimari ſicut ĩ fine xxxvii. ſer. lacius appe
bit. Et ex hoc pʒ q⁊ licʒ plus pcipiat emẽs tp̄e ↄſeq̃nti
quã dederit. tñ illud qḋ recipit eſt de ſorte ꝓpt̃ vam ven
dicõz et iuſte factã tp̄e ip̄ius ↄtract⁹. Viciũ etem̃ et vſu
ra eſt qñ min⁹ p̄ciũ dat̃ q̃⁊ res valeat tp̄e ip̄ius ↄtractus
a quo tp̄e iuſtũ p̄ciũ iudicandũ eſt. Nõ aũt ẽ viciũ ſi mi⁹
p̄ciũ det̃ q̃⁊ in futo daret̃. Et hinc ẽ q⁊ emens ãnuos red
ditus mille ducatoꝝ ad decẽ ãnos ꝓ ſeptingentis du-
catis mox ſoluẽdis nõ ẽ ex abſoluta vi ↄtract⁹ vſurari⁹.

Et nichilominus eēt ſi nūc mutuaret ſeptingentos du=
catos vſqꝫ ad decē ānos ſic qꝫ quolibꝫ āno reddent ſibi
c. aut qꝫ vltimo āno redderent ſibi multiplicati hoc eſt
mille ducati. Huius aūt rō eſt. qꝛ in primo cāu nō eſt cō
tractus mutui ſꝫ empcōis q̄ vere tūc emit et tradit ius
futoꝝ redditū decēnaliū. ꝓptea nō eſt ibi anterioracō
ſolucōis hūs mutui rōꝫ. ſꝫ pocius eſt ibi ſolucō actualis
rei ſeu iuriſdictōis actualit empte et tradite. In hmōi
eīn ɔtractu q̄ꝫtū eſt de abſoluta vi et forma ɔtractus nō
plus ē ibi vſura q̄ꝫ in eo q̄ emit equū vel agꝝ c. ducato
rū ꝓ c. ducatis quos etiā ɔfeſtim ſoluit/ſicut et ɔfeſtim
recipit agrū vel equū. nec inſup eſt pcīm iiuſti p̄cij ſi ꝓ=
uentus redditū certi nō ſunt oīno ſꝫ ꝓbabilit pn̄t picli=
tari. ſicut vtiqꝫ pn̄t ꝓuentus et fructꝰ agroꝝ. imo etiaꝫ
poſito qꝫ ſint certi eo mō quo eē pn̄t futuri redditus cer
tiores. ad hoc etiā pn̄t intm̄ minori p̄cio emi q̄ꝫ ius red=
dituū mille ducatoꝝ primo āno habendoꝝ in q̄ꝫtū plus
valet ius ꝓrimoꝝ reddituū mille ducatoꝝ q̄ꝫ ius remo
torū. his ɔcor. io. an. in addicōnibus ad ſpeculum. nec
obſtat c. in ciuitate tua. et in c. naviganti. ex̄ de vſu. vbi
dꝛ qꝫ qui plus vendit merces ſuas q̄ꝫ venditurus fuerat
tp̄e ɔtractus ꝓpt tpis expectacōꝫ ex eo qꝫ nō ſtatim ſol=
uit p̄cū peccat. Et qd̄ eod mō videat peccare q̄ minus p̄
ciū ſoluit q̄ꝫ ſit pecunia recipienda in tmīno p̄tafato ꝓpt
tpis expectacōꝫ. qꝛ in cāu p̄dictaꝝ decretaliū nō ius ſed
res ipā vendit q̄ ſtatim tradit et p̄cū differt. In hoc
aūt cāu ſtatim tradit p̄cū et ius recupandi rem ipām.
et nō ipā res dat et ſtat ipā pecunia picnlo emptoris
iurū p̄dictoꝝ. Eſt nichilominus aduertēdū qꝫ ſi hac in=
tencōne vſura. fieret et in fraudē vſurarū eſſet ibi nō ex
vi ɔtractus. ſꝫ rōne talis intēcōis vſura. hmōi aūt fraus
in eſſe p̄ſumit p tria ſigna. primū ſignū eſt quādo hmōi

redditus et sub forma p̄fata vendunt̄ lōge minori p̄cio quā deberēt aut q̄z venderent̄ si iustus emptor et insti p̄cij repentinus solutor tūc repiret̄ . et maxime qñ reddytus iuriū p̄dictoꝝ q̄si sine piculo sunt . p̄sumit̄ eñ tunc q̄ n̄ solū sit rō iniusti p̄cij. s; etiā ibi sit mutuū indirectū et etiam frudalenta intencio quasi anteriorac̄ois soluc̄ōnis venditori egenti ut ex hoc lōge ꝓ minori p̄cio habeat̄ q̄ alias h̄retur. ad hoc facit c. ad nr̄a;. ex̄ de emp. et ven Scd̄o quoq; signū est et maximū qñ talis emptor solit⁹ est exercē vsuras aut tales ɔtractus impios et iniustos ex̄ de pigno. c. illo nos. ꝓ tercio signo dici pōt q̄ si iste emit tm̄ min⁹ q̄ntū v̄e est intesse suū ɔiūt̄ extimādū sine timendū ne ille debitor soluat. aut q̄ntus est futur⁹ labor retrahēdi nō est vsura. alit̄ sic. Si vero alias vult diminuē p̄ciū solū ꝓpt̄ hoc qd̄ nō soluit. s; i futu̇o rehabebit ꝑ lus manifesta vsura ē. Insup est notand̄ q̄ empcio iniuū p̄fertim qñ immēt de hoc litigiū si ꝓ minori p̄cio fiat nec valet ɔtractus. nec iste emptor potit plus petē ab illo debitore q̄z in v̄itate soluerit. et si residuū sit ei donatū C. mād a. l. p diuersas. et. l. ab anastasio. qd̄ ꝓ ɔūi bono sancitū est ne litigia emēnt̄ et mouēnt̄. Questio Circa p̄positā regulā vltius q̄ri pōt si cāus ɔtingat q̄ q̄dā ciuitas ex guerra multū angustiata vēdat redditus suos et q̄dam emat ꝓ vili p̄cio et demū facta pace emptor de redditibus lucrat̄ x. ꝓvno. q̄rit̄ an aliq̄d restituē obliget̄ Dicend̄ q̄ nō. et hoc rōne dubij ac piculi. Cōsulendū est tñ illi q̄ largas tñ elemosinas faciat de redditib⁹ illis.

Qd̄ licet ꝓpt̄ tpus rē plus vendē et min⁹ emere q̄ tūc valeat qñ nō ex malicia ɔtrahenciū. s; ex ꝓpria nata ɔtract⁹ id ꝓcedit et de hoc ponūt̄ aliq̄ cāus. Ca. iii.

Tercia regula est hec. licet ꝓpter tpus rem plus vendē et emē mi⁹ q̄ tūc valeat qñ n̄ ex malicia

otrahenciū.ſz ex ꝓpria natꝰa otractus id ꝓcedit. Et ꝓ h9 regule declaracōne ponantꝰ aliq̄ cāus. Prim9 cāus ē qn̄ quis ex grā ſpēali p̄ſtat uel vendit blaudum in tpe quo cōiṫ mīn9 valet. qd tn̄ ꝓponebat firmiṫ ſuare et vendere in tpe cōiṫ et ꝓbabiliṫ magis caro. pōt idē p̄ciū exigere qd in hora p̄ſtacōnis uel vendicōnis ꝓbabiliṫ credit af futuꝝ in illo tpe magis caro. ſic tn̄ q aliq̄ certū diem illius tpis detīmate p̄ſigat. q ip̄e nō erat illud vendi turus niſi in aliquo vno die. et eciā q ip̄e d vno mēſe uel ebdomoda poſſet expoſt facto ſibi eligē diē in quo pl9 valuiſſet nimis p̄guis fieret ſors illius alias taxādū erit p̄ciū ſzm q diucius et cōiꝰ valuit in menſe illo aut p̄cio mediocri inṫ carius et min9 carū illius mēſis. Hoc aūt mō ꝓprie loq̄ndo nō ꝓpṫ tpus accipiṫ illud plus. ſz ꝓpṫ na turā rei q̄ plus valet in vno tpe q̄ in alio. Cauſa aūt q̄re ſub tali p̄cio pōt vendē illud aut cōmutare. duplex ē. pria q is cui p̄ſtat uel vēdit teneṫ ſibi ad ꝓbabiliṫ equalēs ſeu ad p̄ſeruand eū a dāno ꝓbabilis lucri. ſcda ē q illd q in firmo ꝓpoſito dn̄i ſui eſt ordinatū ad aliqd ꝓbabi le lucrū. nō ſolū h rōe ſimplicis pecuīe ſiue rei. ſz eciā vlṫ hoc q̄ndam ſemīalem rōz lucroſi q̄ cōiṫ capitalē voca mus. ꝓpterea nō ſolū reddi h ſimplex valor ip̄ius. ſz eci am valor ſupadiūctus. Supdictus aūt cāus hētur ex̄ d vſu. in c. in ciuitate. et c. nauiganti. cū hoc ocordat alex. de al. Scotus aūt in iiii. in hoc cāu diſtinguit dicēs. fe ſtu ſancti ioh. bap. dicaṫ a. feſtū vo natiuitatis dicaṫ b. tūc ſi iſte vendens frumētū vel pellicias tradit eas in a. tūc diſtinguend eſt. q aut erat tūc rē ſuā venditurus. aut non ſz in b. ſi primo mō tūc aut detīmat ſibi p̄ciū qd tūc currit ꝓ a. et ſic miſcdiam facit. q ſui proximi indigenciaz ſupplet anteq̄ teneaṫ illā ſupplē. et inſup ſolucōis tps vſq ad b. expectat. aut ſtatuit p̄ciū magis q̄ ſit iuſtum

ꝑ a. et tūc vſurarius ē eo q̄ vendat tps ꝯtra id qd̄ ſcri
bit̄ ex̄ de vſu. c. ꝯſuluit. ſi aūt venditur⁹ nō erit in a. ſ; ali
as qn̄ ſc; ſ;m tpis ſui curſum res melius vendibilis eēt
et amplius lucrari poſſet. utputa in b. et tūc aut qn̄ ven
dit ponit p̄ciū certū/aut nō. ſi in ſuſpenſo dimittit certifi
cacō; p̄cij pendentē ex aliquo futo. ſi primo mō/ſi p̄cium
ponit ſ;m q̄ res valet certū eſt qd̄ eciā miſcdiam facit.
ſi aūt magis q̄; tūc valeat non tn̄ ita imoderatū p̄ciū qn̄
tpe ſolucōis viſimilit̄ qn̄q; plus qn̄q; min⁹ res vendi
ta valeat tūc rōne dubii excuſat̄. ſicut p; et notat̄ in c. in
ciuitate. et in c. nauigāti. ex̄ de vſuris. Si aūt obiciat̄ ꝯt
hoc p illud. c. in ciuitate tua. ex̄ de vſu. Dicend̄ q̄ ibi cō
tinet̄ mōicio vtilitatis nō p̄ceptū neceſſitatis. ſi aūt de
t̄minacō; p̄cij ex futo valore pendē relinquat. aut ꝗ ꝑ
tpe det̄minato ſolucōis. aut in alio in quo nō ꝯſueuit
res plus valeri regulārit̄ alias q̄; tpe ſolucōis. et i vtro
q; caſu eciā miſcdiam facit. vbi gr̄a. cōcedo tibi has pel
liceas ꝑ p̄cio qd̄ valebūt in b. uel alio tpe citra. cū tn̄ in
b. ꝯſueuerint plus valē q̄; in alio tpe citra b. ſi aūt velit
p̄ciū det̄minare ꝑ tpe indet̄minato hoc mō ut ponat ſe
in lucro tuto ut in pluribus ꝯtingē ſolet/et aliū in dāno
puta volo q̄ tm̄ ſoluas michi ꝑ pellicijs iſtis q̄ntū uale
būt in quocūq; tpe uſq; in b. qn̄ cari⁹ uendent̄ et tūc uſu
ra eſt. Cuius rō euident̄ p;. q; ponit ſe uel ptē ſuā ut in
pluribus in tuto/et illū cū quo ꝯtrahit ut in pluribus in
piculo dāni/et tūc ꝑ ſe h; illud q̄ euenit ut in pluribus
et ꝯtra ſe illud qd̄ euenit in paucioribus. Eſt eciā ibi alia
iniuſticia. q; ſi rē ſuā uendē deberet opteret aliquo tpe
det̄minato eū exponē ad uendend̄ illā/et nō in tpe pti=
culari uago. et hoc mō ꝯtingē poſſet q̄ min⁹ carū uen=
deret̄ q̄ i die cariſſimo int̄ a. et b. et p ōns i tali pacto
facit ſe certū de lucro ultra q̄ hūana induſtria ptingere

poſſet. Cū hijs ↄcoꝛ. hoſti. et io. an. et archi. in. c. vſura.
xiiii. q. iii. ¶ Scḋus cāus eſt de eo q̇ venditur⁹ nō erat
merces ſuas in loco illo. utputa. erāt poma ḡnata q̄ q̇s
hēbat in riparia ianuēſi. vbi multū habūdāt. ꝓpoſuerat
em̄ illa vendē piſius vbi ſatis care vendunt. Scḋm em̄
Inno. et alios q̇ in hoc ſequunt eū. licet illa vendē tm̄
quātū piſius intēdebat vendē. qꝛ quo iure pōt vendere
carius ꝓpt tpis dubietatē. ſicut pꝫ ex̄ de vſu. c. ī ciuitate
et. c. fi. eodē iure id poſſe videt ꝓpt dubietatē loci. Cō-
trarie tñ opiniōis ē hoſti. reprobās hoc ſimile et d. q̄ ve-
riſimile nō eſt q̄ aliq̄s talē empcōꝫ facēt niſi ex indigē-
ciā multa. Ex quo pꝫ q̄ ſcḋm talē opiniōꝫ aꝓbarēt q̇dam
mō vſuraꝝ baractarie. et paret vſurariis via figmētis.
Addit etiā q̄ expēſaꝝ laboꝝ et piculoꝝ itineris rō ē ha-
bēda. ex̄ de vo. c. magne. et. c. quāto. de diuoꝛ. Hāc aūt
opi. ſeqꝫ rap. in ti. de vſu. Io. an. hāc ↄtrietatē ↄcoꝛdat.
d. q̄ ſi ſtatim ille emptoꝛ p̄ciū ſoluit putat opi. inno. eē
v̇am. ſꝫ ſi ſolucō p̄cii differat ꝑut hoſti. foꝛſitan itellexit
tūc videt ꝓcedē rō ſua. qꝛ in dubio tpis pōt emptoꝛi et
venditoꝛi ↄmodū ꝓuenire. ſꝫ hic nullū ↄmodū fit ēptoꝛi
Hāc diſtinctōꝫ aꝓbat io. cal. ex̄ de vſu. c. fi. Iſte tñ ca-
ſus nō ē multū p̄dicabilis ne lata via daret vſuris. Ter-
cius cāus ē econuerſo a p̄io. utputa. ſi res minus emit q̄m
vꝫ tpe ēpcōis. recipiēda tñ in aliquo tpe ī quo dubitat
vtꝝ plus uel minus valitura ſit q̄ꝫ tpe quo empta ē. nō cō-
mittit ibi vſura. v̇bi gr̄a. in mēſe maii qñ frumētū ē carꝫ
eo q̄ min⁹ de illo repiat tpe illo. emit petr⁹ modiū fru-
mēti trib⁹ floꝛenis cū tñ tūc valeat q̄tuoꝛ floꝛenos. re-
ceptur⁹ nichilominus frumētū in menſe Auguſti qñ fru-
mēti ſolet eſſe copia magna. et ſperatur q̄ tūc tres flo-
renos valebit. talis caſus non reputatur vſura. ſicut pꝫ
extra de vſuris. in. c. nauiganti. Et racō huius eſt. quia

racō huiꝰ dubii ponit extimacōez in rebus ex ipa naťa
reꝝ que in tali tpe minꝰ valere pn̄t. ſicut in p̄dicto. ca.
patz. vnde nō minus dať cā tpis. ſꝫ ꝓpť naťaz rei q̄ minꝰ
valet in vno tpe q̄ȝ in alio. et ſic dicēdū ē ꝯuerſo i cāu
primo. cū hoc ꝯcor. Alex. de al. et hoſti. Sꝫ q̄d ſi res emi
tur minus ꝓpť tpis ꝓuencōz. vbi gr̄a. emit frumētū i her
ba ꝓ. v. qd̄ tpe meſſis veriſimiliť valet octo. Dicēdū qꝫ ta
lis vſurariꝰ eſt. ut pꝫ in. c. in ciuitate. ex̄ de vſu. Tam̄ ſꝫm
bal. C. de vſu. l. i. dicēdū ē qꝫ aut pn̄s numeracō ē cā dā-
ni ipius vendētis. et tūc eſt vſura. aut ſola ꝯuencō ē cā
damni qn̄ de pn̄ti nō ſoluiť p̄cīū. et tūc ꝯtractꝰ licitus ē.
aut neutꝝ eſt cā damni. qꝛ frumētū qd̄ eſt in herba nō
plus valet tpe ꝯtractꝰ. et tūc ſimiliť nō eſt vſurariꝰ. ut
. ff. de ꝯtra. emp. l. ſtipulas. §. frumēta. et. l. ſi debitor. §. ve
riſimile. et de v. ſig. l. inť ſtipulātē. §. ſacrā. Queriť etiā
nūquid ꝯmittit vſurā q̄ vendēdo ꝯcedit t̄minū ut t̄hat
emptores ad ſuā apotecā. nō tn̄ res ꝑ hoc carius vēdit.
Dicūt q̄dā qꝫ ſi ex hoc emptores incurrūt aliqd̄ dānū.
puta rōe qualitatis mercis. qꝛ nō hꝫ tā bonas merces cō
mittit vſurā. et reſtituē obligať. ex̄ de vſu. ꝯſuluit. In q̄
bus aūt cāibus rō dubii uel piculi excuſet vſurā. diceť
in ſer. xxxix. ar. i. ꝑ totū. vbi rō dictoꝝ in pn̄ti. c. diffu-
ſius tractāda eſt. Articulus ſcd̄us de tribus ca
ſibus dubiis circa empcōes ad tps. i. ad hoīs vitā.

Ecūdus t̄minus denoīari pōt t̄minꝰ vite. Et
de hoc ꝓpheta ſubdit. quē nō trāſgredienť ſcꝫ
diu ſe viuē arbitrātes. Quia em̄ in arti. pce.
dictū eſt de vendicōe tpis ex pte vēditoris.
merito etiā tractādū ē de empcōe ipius tpis ex pte em
ptoris. ꝑinde c̄ca ꝯtractꝰ empcōnū ad vitā ꝑ triplicia c.
ad pn̄s q̄ranť tria. An et quō liceat vendē ad
vitā redditus p̄diales. et ꝯſimiles ꝯtctus inire. Ca. i.

PRimo autē q̄ri pōt vtꝝ abſq; vſure vicio licitū
ſit emē ad vitā reddit⁹ ꝑ̄diales. Ad qd̄ dicēdū
ſcḋm alex. lom. q̄ talis ꝯtract⁹ licite fieri pōt. et
hoc triplici rōe. primo rōe veri dn̄ii. ſcḋo rōe dubii ſeu
ꝑiculi. tercio rōe iuſti ꝑcii. Primo aūt hoc licʒ rōe dn̄ii
veri. Nēpe qui dn̄s eſt alicui⁹ rei etiā dn̄s ē vſus illius
Manifeſtū eſt em̄ q̄ dn̄s verus alicui⁹ rei ſicut eā in al
teꝝ trāſferre pōt. ſic etiā pōt trāſferre ī alteꝝ vſumfru=
ctū illi⁹. retēta ſibi rei ꝓprietate. ſicut patʒ maiſeſtius in
locatis. Videt̄ īſup ꝓbari poſſe ex dn̄io vō q̄ ſicut dn̄s
rei eā trāſferre pōt ſimplicit̄ dādo uel vendēdo eā uel
retinēdo ꝓprietatē rei et trāſferēdo vſum. ſic ꝑt dare ſeu
vendē quo ad t̄mīatū tp̄s ſeu ꝑticulare. Ex quo pʒ q̄
licite vendi pn̄t atq; emi reddit⁹ ip̄i ad vitā racōe dn̄ii.
Scḋo hoc etiā licet rōe dubii ſeu ꝑiculi. nā ſicut pʒ ex
de vſu. c. nauigāti. Si q̄s panē vinū oleū et ꝯſimilia ven
dit ut ampli⁹ q̄ʒ valeāt ꝓ eis in certo tp̄e recipiat. Si
tn̄ ea ꝯtractus tp̄e nō fuerat vēditurus rōe dubij q̇ pl⁹
accipit q̄ʒ dedit excuſat̄ in tali cāu. ſicut plenī⁹ dictū ē
s̄ in. c. ꝑce. Pʒ ſi ī empcōe vel vendicōe reddituū ad vi=
tam dubiū ē vtꝝ vendēs pl⁹ det q̄ʒ accipiat q̄ ſcʒ emēs
cito mori pōt et nō ꝑcepta ſorte. et vtꝝ emēs plus acci=
piat q̄m det. q̄ multū pōt viuē et cito mori. pʒ q̄ talis
cāus rōe dubii qd̄ inde ꝓueit ex ꝑte vēdentis atq; emē
tis licit⁹ ē cēſend⁹. Tercio talis ꝯt̄ctus licit⁹ ē rōe iuſti
ꝑcii. Debʒ em̄ ſeruari ī tali ꝯtractu eq̇tas natalis iuris.
ſcʒ inter vendentē et ementē ad hoc ut licitus ſit. qd̄ fit
ſi ꝑciū qd̄ dat̄ ab emēte ꝓporcōnet̄ rei date ab ip̄o ven=
dente. vn̄ qn̄ eſt in eis exceſſus qui corrūpat hanc ꝓpor=
cionē ſiue ex ꝑte emētis ſiue ex ꝑte vendētis. tūc qdem
ꝯtractus tāquā illicit⁹ reſcindi pōt. puta ſi ꝑciū notabi
liter excedat rem uel res ꝑciū eius. notabiliter dico. q̄

ꝓpt̄ ꝑuū exceſſum ꝑcii vltra rem uel rei vltra ꝑciū. talis ↄtractus non viciat̄. ſꝫ ꝓpt̄ exceſſum notabilē atqꝫ claꝝ. ꝓptea ſtatutū eſt ex̄ de emp. et ven. in. c. cū cā. qꝫ ſi q̇s deceptus eſt vltra dimidiū iuſti ꝑcii pōt recedē a ↄtractu uel agē ad ꝑcii ſupplemētū. in quo. c. glo. ait qꝫ dimidia ꝑs iuſti ꝑcii ſic hꝫ intelligi. vbi gr̄a. res valet. x. et ꝓ q̄tuor dat̄. in hoc appet qꝫ vendēs in ſex deceptꝰ eſt. q̄ ꝗ ſex ſunt plus q̄z q̄tuor. patet qꝫ vlt̄ dimidiū iuſti ꝑcii vēditor deceptus eſt. Patet etiā ipſa decepcō ex ꝑte ipſius ementis. vbi gr̄a. pono qꝫ res ualet. x. et emptor ſcluit. xvi. deceptus eſt in ſex. q̄ ſunt plus q̄z ꝑs dimidia q̄ eſt. v. Et ideo pōt agē ad recuꝑādū ꝑciū qd̄ plus dimidio iuſti ꝑcii dedit. q̄ vltra dimidiū iuſti ꝑciī deceptus eſt. Nō aūt ſic ſi tm̄ in. v. deceptus eēt. q̄. v. ipm dimidium ſunt. ꝓptea ↄtra actorem nō pōt agē in foro iudiciali De hac mat̄ia etiā dicet̄ in ſer. xxxv. ar. i. c. ii. Ex hiis aūt pꝫ qꝫ ſi in ꝑfato cāu int̄ ementē et vendētē eq̄litas obſeruat̄ licitꝰ ē ↄtractꝰ de nat̄a ſui. Dico aūt ex nat̄a ſui q̄ ex ꝑte ↄtħentis pōt eē viciū in ↄtractu ꝓpt̄ eiꝰ corruptā intencōꝫ. puta. ſi aliq̇s diues ad ſufficiēcia hn̄s. n̄ ꝓpt̄ vite necitatē ſꝫ auaricia ductus ut ditior fiat tales redditꝰ emit. tūc em̄ ex ꝑte ↄtħētis eſt turpe lucꝝ. Si aūt q̄rat̄ q̄ eq̄litas in hoc ↄt̄ctu ſeruāda ē. dicēdū qꝫ tūc eq̄litas obſeruat̄ qn̄ ꝑciū tāte q̄ntitatis ē qꝫ pēſatis etate emētis et ſanitate euſdē ac ꝑiculis circa fructus poſſeſſiōis ſolliciudīe et labore nō appet q̇s notabilit̄ habeat meliorē ꝑtē. utꝝ ſcꝫ emēs uel uendēs Si aūt talis eq̄tas notabilit̄ corrūpat̄ certū ē qꝫ ↄt̄ctus tūc oino licitus ē cenſendꝰ. Cū hiis ↄcor. bal. C. de uſuris. l. ſi ea pactione. Cynus etiā idem ſentit et Pe. Sed ↄtra ꝑdicta tripliciter obſtāt quidā. primo ſiquidem dicunt qꝫ hoc nō licet. quia intencō plus accipiēdi vſurarium facit. ext̄ de

vſu.in.c.cōſuluit.Scdo iſte qui tales redditus emit hoc facit intencōe plus accipiēdi. credēs tm̄ viuē q accipi at plus q̄ȝ dedit. Ad qd dicēdū q hic nō agit de vicio ex pte cōtrahētis ſeu intendētis. ſȝ de vicio cōtract in ſe. vtrū ſcȝ ex forma ſua ſit viciosus an nō. et dictū ē ſupra. q viciosus nō eſt ſi int ementē et vendentē equalitas ſeruat. qua ſeruata etiā ſi cōtingat emētē accipe plus q̄ȝ dedit.fit vtiqȝ ſuū.et hoc ex nata cōtractus. Ad cui etiā intelligēciā clariorē notādū eſt q triplex ē cōtractus in quo dñia magna eſt.primo eſt cōtractus mutui.ſcdo eſt cōtractus cōmodati.tercio eſt cōtractus vendicōis et emp cionis et vendicōis. Primo qdem in cōtractu mutui tm̄ penſat ſubſtācia rei et ipi valor et nō vſus uel fructus eo q rōne vſus nō licet ex mutuo accipe vltra ſortē.ſȝ ſufficit q tm̄ mutuāti rei valor reddat.et non eadē res numero reddi dȝ. cū in mutuo(ſicut plures ſupra dictū eſt)dñium transferat. Scdo aūt in cōmodato eadē res in numero reddi debet.quia ī eo dñium nō trāſfert.ſȝ p vſu illius nichil recipi debet.qr alias accōmodatū in locatū trāſiret. Tercio in vendicōe et empcōe penſat ſubſtācia et vſus rei.pinde ſi emptor iuſto pcio emit et contingat q pter poſſeſſiōȝ fructus pcipiat plus q̄ȝ dedit fit iuſte ſuū et totū de ſorte eſt. Nā in empcōe et vendicione ſi plus accipit ſeu accipi ſperat q̄ȝ datū ſit vicioſum non eſt.cū totū de ſorte ſit. Et hoc verificat tā in empcōe et vendicōe q̄ ſimplicit fit q̄ȝ in illa q̄ fit ad tē- ſeu ad vitā. Nam eo iure quo qs recipit et fit iuſte ſuū ī poſſeſſiōib ſimplicit emptis.eod iure accipit aliqd pl q̄ȝ dedit in poſſeſſiōibus uel redditibus ad vitā ſuā.eo q(ſicut dictū eſt)totū qd plus accipitur eſt de ſorte. cū ſubſtāciā rei atqȝ vſum et fructus illius emat. Scdo etiā obſtant quidā inter quos fuit gof.in titulo de vſu.

qui ait ꝙ qui dant pecuniā eccleſiis et recipiunt ab eis
certas poſſeſſiōes tenēdas toto tp̄e vite ſue ut poſt moꝛ-
tem eoꝝ poſſeſſiōes ad eccleſias reuerterent. pecuīa etiā
apud eccleſiā remanēte ꝯtractus illicitus eſt eo ꝙ ho-
mines multū viuē ſperāt. eo ꝙ talit ꝯtrahētes credūt ſe
amplius ꝑcepturos de redditibus ipaꝝ poſſeſſionū q̄3
ſit pecunia quā dederūt. cū (ſicut p̄dictū eſt) ſola inten-
cione mētali vſura ꝯmitti poſſit. Ad hoc aūt dicendū ē
ꝙ v̄m eſt ꝙ ſola ſpes vſurariū facit in ꝯtractu mutui ve
ri ſeu intꝑꝛetati. ſicut patz ex̄ de vſu. in. c. ꝯſuluit. qꝛ ibi
ſperat aliq̄d qd̄ nō eſt de ſoꝛte. ſ3 ſic nō ꝯtingit hic vbi
v̄a vendicō eſt ¶ In hoc ꝯtractu pōt etiā dubitari et q̄-
ri. quo iure vendēs ad vitā puta poſſeſſiōz ꝑciū eius re
tinē pōt qn̄ emēs poſt empcōz ſupuixit parū. Ad qd̄ di
cendū ꝙ illud a venditoꝛe licite teneri pōt rōe uel titu-
lo empcōis iuſte. Nā ſicut p̄dictū eſt talis ꝯtractus eſt
licitus. qꝛ incidit piculū et dubiū ex utraq3 pte. qn̄ enim
iſte emit ad tp̄us dubiū ē vtꝝ debeat ſupuiuē plus uel
min9. ꝓpt̄ea talis incertitudo tpis facit eq̄litatē in utra
q3 pte. Cū eñ poſſeſſiōz q̇s uendit ad vitā emētis. ven-
dit tp̄us incertū. qꝛ ignoꝛat q̄ntū debeat ſupuiuē emēs
Et cū determinacō tpis pendeat a nat̄a et nō ab homie.
ideo eſt p̄ꝛet̄ homis intenccēz. Ex nat̄a g̊ ꝯtract9 vere
trāſfert̄ res in ementē. Et qn̄ moꝛitur licet parū vixerit
ex natura eiuſdē ꝯtractus reuertit̄ ad vendentē. Nec vi-
detur hic difficultas maioꝛ q̄3 in hijs q̄ ſimplicit̄ vendū
tur. Nā ſi q̇s emēt equū et ꝓ eo ſoluēt. c. libꝛas. Cōſtat
ꝙ ſi p̄dictus in craſtinū moꝛeret̄ nichilomi9 vendēs. c.
libꝛas retinēt ſibi iuſte. q̄3uis ex re empta nullā utilita-
tem ꝯſecutus fuiſſet emptoꝛ. hoc q̇dem ꝯtingit eo ꝙ ip̄e
vendēs rē ſuā iuſte trāſtulit in ementē. Talis aūt tranſ
lacō iuſta ſtati facit ꝑciū eē vēdētis. Tercō obiciūt q̇dā

et dicūt q̄ qn̄ in ꝯtractu tā vnus q̄ȝ alius habet pocōꝛē
ptē ꝯtractus illicitus eſt. ſicut in ꝓpoſito eē videt. Nā
ſepe ꝯtingit q̄ viri et mulieres. xxv. an. redditus emunt
ad vitā ꝑ tā puo pcio q̄ infra octo annos pcipiūt totā
ſoꝛtē. Et licet moꝛi poſſint infra octo annos pdictos. ꝓ
babiliꝰ tn̄ eſt q̄ viuē poſſit ī duplo. Ex quo pȝ q̄ emēs
hȝ in fauoꝛē ſuū illud qd̄ frequēciꝰ accidit. et qd̄ ꝓbabi
lius eſt. et vendēs in ſuū fauoꝛē hȝ qd̄ rarius euenire ſo
let. Et ſic pȝ q̄ eſt inequalitas in ꝯtractu ꝓptea illicitus
eſſe videt. Ad qd̄ dicēdū q̄ pȝ ſolucō p pdicta. qꝛ ꝯtra-
ctus iſte nō debet illicitꝰ iudicari/niſi qn̄ int̄ ementē et
vendentē iuris natalis eq̄tas nō ſeruat. In ꝓpoſito aūt
caſu nō videt ſeruari talis eq̄tas ꝓpt emētis etatē. qꝛ ve
riſimile eſt q̄ tm̄ ſupuiuē debeat q̄ multū lucrabit. et
q̄ infra modicū tēpus recipiet ſoꝛtē. et ſic pocōꝛ eſt ꝯdi-
cio emētis q̄ȝ ipſius vendētis. niſi forte mulier uel iuue-
nis emēs tot piculis et infirmitatibus expoſitꝰ eēt q̄ n̄
videret apte qd̄ iſtoꝝ ꝓbabiliꝰ eēt. aut ementē viuē p
tm̄ tpus q̄ ipe vendēs ledat notabilit̄ in ꝯtractu. aut
ipm̄ moꝛi infra pdictos annos. Debēt g̊ in tali ꝯtractu
ut licitus ſit emētis etas et infirmitas ꝯpenſare. Sed q̄
dam ꝯtradicūt q̄ nō licet alicui ſe exponē piculo. ſȝ ta-
lis eſt hmōi. g̊ ꝛc. Ad qd̄ dicēdū ſ'm ladulphū in. iiij. et
xv. di. q̄ talis emēs nō exponit ſe piculo damnoſo ꝓpt̄
ꝯtrouerſiā doctoꝝ. vn̄ ſi q̄s hr̄et intencōeȝ q̄ nollet ali-
q̄d facē ꝯtra deū. et facit aliq̄d de quo ē cōtrouerſia int̄
doctoꝛes. dato q̄ illud qd̄ facit ſit malū et ꝯtrariū bo-
no. credit q̄ nō peccet. hec ille. Hec tn̄ opinio nō multū
videt tuta. ſȝ ſecurioꝛ et verioꝛ videt illa de qua dictū ē
ſ ſer. xxxii. ar. i. c. ii. in fine. Sed opinio laduiphi nullo
mō eſt populo pdicāda. Quō et qn̄ liceat
hereditarie emē pdiales hereditates Ca. ſcd̄m.

SEcūdo q̄ritur an liceat emē hereditarie p̄diales hereditates. Et dicēdū ē ſꝫm quoſdā q̄ ſic. dū=mō naťalis iuris eq̄tas obſeruet. qd̄ equidē tūc fit qñ i tali ɔtractu tāta equalitas obſeruať q̄ nō p aliq̄d appet q̄s ɔtrahēciū hēat meliorē ptē. Si v̄o appet q̄ p̄ciū minꝰ ſit reſpectu rei iā empte. tūc ex pte emētis eſt corrupcō eq̄tatis. et teneť emēs ad iuſti p̄cii ſupplementū Et ſi p̄ciū eēt ita puū q̄ eēt minꝰ dimidietate iuſti p̄cii poſſet vendēs i foro iudiciali recedē a ɔtractu. ſi aūt res empta pui valoris ē et p̄ciū ita magnū q̄ notabiliter rē venditā ſuperexcedit. tūc ex pte vendētis eq̄tas eſt corrupta. et in foro ɔſciēcie teneť p̄dictus vendēs reſtituē qd̄ accepit vltra p̄ciū iuſtū. Et ſi etiā exceſſus eēt vltra dimidiū iuſti p̄cii. pōt emens recedē a ɔtractu. hic tñ aliť viciū eſſe poſſet. puta. ſi quis decipiēs ſemetip̄m credēt q̄ redditus hereditarie p tam puo p̄cio hri poſ=ſent ſicut qñ emunť ad vitā. Si eñ (ſicut ſupiꝰ in p̄ce=denti capło dictū eſt) qñ redditꝰ emunť ad vitā ꝓpť p̄=cii puitatē illicitꝰ eſt ɔtractꝰ. multo amplius qñ hereditarie emerenť. Scd̄m eñ Alex. lom. qñ vendicō a pau=pere facta ē ꝓpť artā neceſſitatē. tūc empcō locū mutuacionis tenet. ꝓptea iniuſta ē ꝓpter neceſſitatē vendētis. et maliciā ip̄ius emētis. quaꝓpť qd̄ plus accipiť iuſtū titulū poſſeſſiōis nō hꝫ. Proinde aduertēdū ē q̄ qñ quis emit poſſeſſiōeꝫ ſimpliciť vel ad tp̄s. et hoc cā lucri qd̄ tm̄ ex naťa tp̄is expectať nō ex naťa rei poſſeſſe. tūc eſt viciū i ɔtractu. et tale i iure dr̄ turpe lucꝝ. Si v̄o hmōi poſſeſſio emať cā lucri. talis empcō ꝓpť vendētis neceſ=ſitatē fuerit minꝰ iuſta. cū ei teneť ex caritate ſubueire gratis. tūc in tali ɔtractu vſure viciū eſt. nō q̄dem p ſe ſꝫ ꝓpť eq̄pollēciā rei. q̄ lucꝝ qd̄ ex tali ɔtractu ɔmoſciť p̄=uenire militat ɔtra ꝓximi caritatē. Si v̄o poſſeſſiōeꝫ q̄s

emat nō cā lucri primo et p ſe ſʒ ad ſuā et ſuorꝝ vtilita-
tem vite atqʒ neceſſitatē. dūmō in empcōe ſeruet equi-
tas iuris natalis. ſi accreſcat ꝓceſſu tpis plus qm̄ dat.
iuſte fit illud emētis. qꝛ illud accipit tanqʒ ſuū ꝓpt ꝯtra
ctus ipius natam. et nō rōe tpis. niſi valde p accn̄s. Si
q̇s aūt obſtet qꝛ ſi emunt redditus hereditarie p̄dicto
mō neceſſario ꝯtingit fieri exceſſum notabilē ſupra ſor-
tem ꝓpt hereditariā ſucceſſiōꝫ. qd̄ videt iniuſtū. Ad qd̄
dicēdū eſt qꝛ nec natale ius/nec ius poſitiuū dictat qꝛ
iſte qui hereditarie emit rem teneat tm̄ dare ꝓ ea quā-
tū ꝓbabile eſt qꝛ debeat recipe ipē p vitā ſuā et filij et
nepotes et tota poſteritas eius. qꝛ ſꝫm hoc res q̄ heredi
tarie emit minime ſub iuſta extimacōe cadē poſſet. Sed
qn̄ taxat p̄ciū iuſtū ſufficit qꝛ habeat reſpectus ad illū
qui emit et ad eius poſteritatē vſqʒ ad certū gradū. pu
ta forte vſqʒ ad filiū vel nepotes. nō aūt optet qꝛ hēat
reſpectū ad oīs q̄ ei ſuccedē pn̄t vſqʒ ad oīe tpus. qꝛ
ſic res q̄ vendit extimari nō poſſet.

In quo caſu liceat emē pecuniarios redditꝰ heredita-
rie ſeu ad vitā. Ca. terciū.

Tercio q̄rit an liceat emē pecuiarios redditus
hēditarie ſeu ad vitā. Ad hoc dicendū ſꝫm Ale.
Lom. qꝛ talis ꝯtractus licitꝰ eſſe pōt. Ad cuiꝰ intelligen
ciā aduertēdū eſt qꝛ q̄druplicit pōt eſſe viciū in ꝯtractu
primo ex cā matiali. ſcd̄o ex cā efficiētī. tercio ex cā for
mali. quarto ex cā finali. Primo pōt eſſe viciū in cā ma-
teriali in ꝯtractu. i. ex pte rei q̄ emit vel vendit. puta qꝛ
res minime vendibilis ē. ſicut hō liber qui vendi nō pōt.
nec ſpūalia pn̄t vendi. nec etiā pōt vendi aliena res. et
ſꝫm hūc modū ꝯtractus hmōi ſꝫm aliquos viciat qꝛ pecu
nia nō pōt vendi. Et inīm ſꝫm eos talis ꝯtractus viciat
qꝛ ab actu empcōis declinat. et ꝯtractū mutui intrat. ex

quo nō licet ſperare lucꝝ.ſicut pꝫ ex̄ de vſu.in.c.ↄſuluit Sꝫ tn̄ pōt rn̄deri ad hoc qꝛ in rebus nr̄is tria hēmus bona.pꝛimo mobilia. ſcd̄o immobilia.tercio ius in vtriſqꝫ Et ſicut diſtinguit mobile et immobile et ius in vtriſqꝫ ita ip̄m ius vendi pōt ſicut mobilia et immobilia. Nō ḡ vendit ip̄a pecunia ſꝫ ius pcipiēdi redditꝰ ip̄os pecuniales.Quāuis em̄ pecunia vendi nō poſſit. trāſit aūt cū vendito iure. videmꝰ em̄ aliqd qꝛ emi vel vendi nō pōt et tn̄ cū aliquo alio trāſit qd̄ de iure emi et vendi valet ſicut ius p̄ronatus qd̄ ſp̄ūali annexū eſt.et tn̄ tranſit cū vendicōe ville uel fūdi q̄ de iure vtiqꝫ vendi pn̄t. Sic i ꝓpoſito caſu ↄtingit.vendit em̄ ius.quo vendito pecunia trāſit. Jus em̄ pcipiēdi quolibet anno talē pecuīe quātitatē ſup bonis alicuiꝰ vendentis ſiue hereditarie ſiue ad vitā ip̄ius emētis.nō eſt pecunia ſꝫ diſtinguit vnū ab alio.Verꝝ eſt tn̄ qꝛ alia racōe nō pōt vendi pecunia q̄m ius p̄ronatus.Pecunia em̄ nō pōt vendi.qꝛ mediū ē in vendicōne. Jus aūt p̄ronatꝰ vendi nō pōt qꝛ ſp̄ūali annexū eſt ¶ Scd̄o pōt eſſe viciū in ↄtractu ex cā efficiēte id eſt ex pte ↄtrahētis.ſicut eſt cū q̄s fingit ſe emere id qd̄ in pignus intēdit recipe.et tūc a vicio vſure nō excuſat. ar. ad hoc ex̄ de pignoribus illo uos. Et hoc mō poſſet aliquis dicē qꝛ hoc viciū eſt.qꝛ tm̄dē eſt ſicut mutuare. c. ꝑ.x.quolibet anno. ita qꝛ ſic ↄtrahēs mutuat indirecte. et empcōeꝫ fingēs mutuū facit.Poſſet aūt dici qꝛ argumētū nō valet. qꝛ in tali ↄtractu nō eſt mutuū directum nec indirectū. Nā ubi mutuū eſt mutuatꝰ ip̄i mutuanti in p̄cio obligat.ſꝫ in tali caſu p̄ciū trāſit.et ius pcipiendoꝝ reddituū ſtat in lucro et piculo ip̄ius emptoris. Poſſet tn̄ in hoc ↄtractu incidē viciū ex pte ↄtrhētis ꝓpt cupiditatē et auariciā eius.ſꝫ hoc nō accidit ↄtractui.et hoc ex ip̄ſius ↄtctus natā ¶ Tercio quoqꝫ poſſꝫ eē viciū

in ɔtractu ex cā formali. idest ex pte pacti a ppositi rei q̄ trāſigit. hoc est qñ appomit pactū qd repugnat rei que trāſigit. ita q ipa res ñ patit apponi tale pactū. et hoc mō ɔtingit eē viciū in ſimonia. Alio mō qñ pactū repugnat ɔtractui. hoc est qñ ɔtractus gratuit9 est. et tale viciū vſurā facit. Vſura ſiqdem ē in hoc q aliqd exigit ex pacto rōe rei mutuate. Tale aūt viciū nō est ī pdicto cōtractu. cū ibi nō mutuū ſ3 vā vendicō ſit ¶ Quarto quoq3 mō pōt eē viciū in ɔtractu ex cā finali. i. ex pte p̄cii. et tale viciū excludit ab iſto ɔtractu qñ pporcōnat iuri p̄ciū qd vendit. Regulare ſiquidē est q ɔtract9 empcōnis et vendicōis illicitus ē. cū in eo iuris naturalis eqtas nō ſeruat. Sz cū talis ſeruat eqtas ita q nō est notabilis exceſſus p̄cii ſup rē venditā. nec ɔuerſo tūc licit9 ē ɔtractus. Nō g negat q talis ɔtractus viciari nō poſſit ex pte p̄cii. ſ3 tñ ſicut pōt viciari/ita pōt ratificari. Alio quoq3 mō pbāt aliq huc ɔtractū eſſe licitū. q2 licite q̄s pōt emē pdiū p. c. libris. et prediū emptū poſſet hereditarie dare alicui p ſe et pro hēdibus ſuis. hoc videlz pacto q recipiens pdiū obligaret p ſe et ſuis hēdibus dare quolibet anno. c. ſolidos dāti prediū p ſe et heredibus, Et ſic mediāte empcōe et vendicōe precii talis h3 pro. c. libris. c. ſolidos quolibet anno. et nichil differt in ɔſpectu dei vtx hēat hoc mediate vel immediate cōtractus licit9 eſſe videt. fateor tñ q nō est honeſt9 nec decēs, ſicut est ɔtractus quo emunt redditus pdiales. Sed ɔtra predicta arguūt q̄dā dicētes hoc iō nō licere q2 pecunia ad hoc inuēta est ut mediū ſit int ementē et vendētē. et nō ut emat et vendat. ppi qd emēs uel vendens pecuniā vtit ea ad finē ad quē nō est inuēta. et p ɔñs peccat. Et maxime q2 talis ɔtract9 nō videt reduci poſſe niſi ad ɔtractū mutui. Rō hui9 est q2 cum pecuia

non poſſit emi uel vendi.cū non ſit extremū empcōis uel vendicōis ſed mediū. ſequit̃ q̄ nō pōt ɔ̄tc̄ius iſte redu ci ad vendicōez. Certū etiā eſt q̄ locacō nō poſſit dici nec etiā ɔ̄modatū.ḡ ad ɔ̄traciū mutui eū reducē neceſſe eſt.ſʒ in eo(ſicut ex p̄cedētibus pʒ)nō licet ſperare lucrū.Ad hoc dicendū q̄(ſicut ex p̄cedētibus pʒ)hic non emit̃ pecunia ſʒ ip̄m ius.ꝓpterea mutuū minime pōt dici. Iteꝝ quoqʒ opponūt et dicunt q̄ hic videt̃ acceſſus lucri ad ſortē.Talis aūt acceſſus ſeu ſucceſſiuꝰ aut ſimul factus ɔ̄tc̄ū variare nō pōt.q̄ꝛ vtrobiqʒ vtit̃ ip̄a vſura. cū vſura ſit quicq̄d accidit ſorti.ſicut pʒ.xiiii.q.iii.plerīqʒ.Sed ſi fiat acceſſus ſimul.puta ſi q̄s dat.c.libras ut recipiat.xx.ī vno anno vſura eſt.Ergo eodē mō ſi q̄s dat.x.ut recipiat.xx.in duobus uel tribus annis vſura ē hoc quidē ɔ̄tingit qn̄ emunt̃ pecuniales redditus in certis annis.lucꝝ non ſolū equat̃ ſorti ſʒ etiā excedit ſortē. Et quāuis talis exceſſus p ſucceſſiuā ꝑcepcōꝫ reddituū fiat.tn̄ hoc ɔ̄traciū nō ratificat ſʒ ɔ̄demnat.q̄ꝛ differt nō vtꝝ talis excreſcēcia ſucceſſiue uł ſimul recipiat̃.Ad q̄d dicendū q̄ hic nō eſt acceſſus lucri ad ſortē.q̄ꝛ ī vendicōe(ſicut p̄dictū eſt)totū de ſorte eſt.

Articulus terciꝰ de iniuſta et vſuraria vendicōne tēpis. Et de triplici p̄cio mercācīaꝝ.

Tercius eſt terminus culpe.Et de hoc ꝓpheta ſubdit.Neqʒ cōuertent̃ opire terrā ſcʒ iuſti. videlʒ ſicut faciūt qui inſaciabili cupiditate flagrāt.ut ſine tīmino eoꝝ diuicie cumulent̃ vendentes terminū emptori ipi. q̄ nō hʒ ſtatim ſoluē p̄ciū mercācie Ad intelligēciā aūt dicēdoꝝ pōt in re vendenda triplex p̄ciū ɔ̄ſidari.primū dr̄ iuſtificatū et limitatū.ſcd̄m augmentatū.terciū minoratū.

De p̄cio iuſtificato et limitato ꝓpt̄ dilacōem ſolucōnis

precii rei empte. Capitulum primum.

Primū preciū rei vendibilis iustificatū et limitatū dr. Et circa hoc p̄notādū est q3 sm scotū in iiij. di. xv. et pomer in ser. xxxii. circa finē. et lacius in ser. seqnti. ar. i. c. ii. Pensacō valoris vsualiū rerū. vix aut nūquā pōt a nobis fieri nisi p coiecturalē seu probabilē opinioz Et hoc qdem nō pūctalit seu sub rōne et mēsura indiuisibili in plus et minus. s3 sub aliqua latitudine dpetēti. Circa quā etiā diuersa hoīm capita et iudicia in extimacōe differre pbant. pinde varios grad9 et modicā certitudinē multūq3 ambiguitatis iux opinabiliū modū in se includit. q3uis qdā plus et qdā min9 cōcordat tho. Proinde aduertēdū est q3 hmōi primi p̄cii. s. iustificati et limitati. pōt etiā distingui triplex limitis gradus et etiā iustus. prim9 pōt noiari pius. scds discretus. terci9 rigidus. prim9 est p̄cii mioris. scds mediocris terci9 maioris. verbi grā. sint. x. pecie panni. eiusdē videlicet bonitatis laboris et artificii atq3 expense. harū tn̄ x. peciarū apt varia capita et diuersas snias circa illas a variis varia extimacō fiet. Et tandē repient ipi extimatores circa illas tripliciter variari. ut puta qdā extimant quālibet illarū p̄cii qnquaginta ducatorū. et hec dici pt p̄cii limes et gradus pius. Alij qnquaginta cū dimidio et talis pōt dici limes et gradus discret9. Alij vō quinqgint avnū. et hec dici valet limes et gradus rigid9 et seuerus. apt varietatē g emptorū et venditorū aliq ista s rū peciarū pāni p pecūia numerata vendent quinqgita ducatis. aliq quinqginta cū dimidio. et aliq dabunt p quinqginta vno. Nūc aūt aliqs euenit q nō hn̄s denariōs vn p̄ncialit soluat. dilacōz solucōis poscit. Si g tunc venditor nō statim soluēdus apt hmōi expectacōez p̄ciū auget. nō tn̄ vltra vltimū limitē p̄cii iusti s3 stat i sumo.

id est in quinq̄gintavno. ita q̄ quātūcūq; solucōem am
pliori tpe gratis seu ex pacto expectaret. nūquā ob hoc
vltra illū limitē iusti p̄cii aliq̄d acciperet. non est ibi ex vi
ɔtractus vsura. ſm ſniam magnorum doctorum. Rō huius ē
q: talis nō vendit tēmpus nec ꝓpt expectacōz accipit ali
q̄d ultra iustū preciū rei quā uendit. quāuis non faciat
grām remissiōis precii descēdendo ad quinq̄ginta. q̄d q̄
dem libent̄ facerēt si soluēt statim. nā aliud est nō facere
grām aliā ꝓ eo q̄ facit grām expectaccōis. atq; aliud ē
ꝓpt hoc. i. ꝓpt expectacōz simplicit̄ excedē p̄ciū iustū. stat
ḡ talis in limite rigidi gradus. q ex iusticiā eē mime di
ci pōt. ſ; si ille soluēt statim ɔ descēderet usq; ad limitem
gradus pii et usq; ad quiquaginta Ca. scdm

De p̄cio augmētato ꝓpt dilacōz solucōis p̄cii rei empte

Ecūdū p̄ciū rei vendēde dr augmētatū seu mul
tiplicatū. q̄d quidē fit a vēditore quia emptor
de re empta preciū nō soluit statim ſ; tēmpū pe
tit ultra debitū iusticie augmētatū. vbi grā. vult ꝓpter
terminū sex mēsiū de qualib; pecia p̄dicti panni. liiij. uel
lv. ducatos et qnq; ultra. q̄d q̄dem maifesta vsura ē. sic
p ecclesie dētermiacōz p; ex de vsu. in. c. ɔsuluit. Qd est
vm ſm Bal. qn̄ res q̄ vendit̄ ɔsistit in numero pondē et
mensura. q: in hijs solū vsura cōmittit̄. secus si uendat̄
domus seu p̄diū. psertim tm̄ cum emptor interim pcipit
rei empte utilitatē. ut. C. de act. emp. l. curabit. S; hoc
theologi n̄ secunt̄ ubi p̄ciū rei uēdite sit taxatū. ſm frā
maronis. qua rōe sit ibi usura dictū est in p̄ce. ser. ar. ii.
et in scda pticula vij. c. Sed q: mercātes iniusti ad excu
sandas excusacōes in peccatis. ꝓ se hr̄e conant̄ quasdā
in hoc defensiōes Ideo de eis cū rn̄siōibus suis aliquas
subiūgam9. Primo quidē dicūt q̄ mercatori licet lucra
ri ex quo pro suii vtilitate laboribus et expēsis et multa

ꝑplicibus ꝑiculis ſe exponit. ſicut ſ̃ in ꝑncipio ꝑce. ſer. di
ctū eſt. qꝛ iuſtū eſt ut inde reportet lucꝝ ꝺpetēs officio
ſuo. Hoc quidē facē minime pōt n̄ vendēdo merces ſuas
ſic ꝑciū taxet ꝙ penſatis oībus laboribus ꝑiculis et ex=
penſis circa mercas ſuas factis uel fiendis lucret. x. uel
xv. ꝓ centenario. Hoc quoqꝫ agē nō pōt niſi ꝑ expecta
cione ſolucōis uſqꝫ ad hoc augeat ꝑciū ſolucōis merciū
ſuaꝝ ut ſcꝫ penſata hmōi expectacōe cū ceteris circūſtā
ciis lucret finalit ipa. x. uel. xv. Ad qḋ tripliciť rn̄detur. et
primo dicēdū eſt ꝙ licet mercator (ſicut ꝑdictū ē) ꝓpt
ꝑdictas cās lucrari poſſit, nō tn̄ mō illicito. ſicut ꝺtingit
in vendēdo terminū et obſeruādo alios illicitos mōs.
Itē ſcdo ſicut intuētibus pꝫ. ſeqret ex ꝑdictis ꝙ dato
ꝙ mercator merces valoris. c. ducatoꝝ ꝓ mille ducatis
emiſſet. tūc ſꝫm ꝑdictā poſicōꝫ poſſet ꝑ quēcūqꝫ illicitū
modū et ꝺtractū eas vendē licite. ſic ꝙ vltra mille duca
tos lucraret. x. uel. xv. ꝓ. c. qḋ quidē patent irrōnabile
eſt. Seqret etiā tercio ꝙ ſi in terra uel in tpe maxime
cariſtie merces ſuas precio magno emiſſet. poſſet ꝓpter
hoc in loco uel tpe in quo merces ille eēnt viles vendē
illas etiā precio maiori q̄ꝫ emiſſet ſaltē ꝓpt expectacōeꝫ
ſolucōis. qḋ quidē abſurdiſſimū manifeſte appet atqꝫ
iniuſtū. ¶ Scdo etiā dicūt ꝙ nō intendūt carius ven=
dere merces ſuas ꝓpt tps ſꝫ ꝓpt recupādū damnū qḋ ex
dilacōe ſolucōis icurrūt. qꝛ ſi ꝑdictos denarios ſtatim
poſt merciū vendicōꝫ hrēnt poſſent cū eis multū lucrari
qḋ facē nō pn̄t. qꝛ nō ſtatim ſoluuntur. Ad qḋ etiā triplici
ter pōt rn̄deri. Et primo dicēdū ꝙ et ſi talis vēditor lu
crari poſſet. poſſibile etiā foret nō lucrari, inſup et ꝑde
re capitale. Nūc aūt qꝛ nō ſtat i ꝑiculo talis damni nō
pōt ſtare in certitudie talis lucri. Jnſup ſcdo qꝛ hrēt lu
crū de re nō ſua. i. de mutuo dato i empcōe Preterea tcio

mercator nō pōt in pactū deducē recōpensacōz damni·
qd ɔſideratꝰ ex hoc q̄ ſua pecunia nō lucretꝰ.cū nō poſſit
vendē qd nōdū eſt.et ab hnōdo multipliciter impeditꝰ.ſꝫm
thomā ¶ Tercio quoqꝫ dicūt hoc facē.qꝛ freqnt̄ appet
q̄ debitores nō ſoluūt in t̄mino aſſignato. Et circa re=
acq̄ſicōz taliū denarioꝝ optꝫ eos facē expēſas magnas
Ad hoc dupliciter r̄ndetꝰ Et primo dicēdū q̄ licꝫ multi q̄
bus talis terminꝰ ɔceſſus eſt in t̄mino nō ſoluāt. Multi
etiā ſunt qui in t̄mino ſibi dato ſoluūt.et tn̄ p̄ciū qd ꝓpt
tpus mercibus additū eſt nō minuitꝰ ab hijs q̄ in dato
termīo ſoluūt.q̄re eque vtriuſqꝫ vendē t̄minū inequalitas
eſt et iniuſticia. Scdo dicēdū eſt q̄ ɔcedit ex de fide=
iuſ.in.c.ꝑuenit.q̄ rōne intereſſe ſi debitor nō ſoluit in ter
mino ſibi dato q̄ creditor dꝫ ſeruari indemnis. Nec tn̄ ē
ibi vſura.cū vſura ſit qd rōe mutui ſperatꝰ lucꝝ.hic aūt
talis excreſcēcia nō recipitꝰ niſi rōne damni vitādi et nō
lucri hn̄di ¶ Quarto inſup dicūt hoc facē ꝓpt impoten
ciā et inopiā ipoꝝ emptoꝝ.nā ſi vellēt uendē abſqꝫ p̄di
cta termini dilacōe ꝓpt denarioꝝ indigēciā et pauptatē
multoꝝ raros poſſint repire emptores. Ad qd dicēdū·
q̄ doloſa eſt miſcdia iſta q̄ ſub ſpē pietatis ac ſubſidii
caritatis cōtra ꝓximū indigentē crudeliter ſerpit. Et ubi
fingit ſe intendē pietatē ſolū/pn̄cipaliter intēdit ꝓpriū lu
crū et ɔmoditatē. Scdo dicēdū ē q̄ hoc nō ē pietas ſed
impia crudelitas ſub ſpē pietatis addē indigēciā indi=
genti.qd eſt ei qui nō pōt ſtatim ſoluē opā dare p p̄cii
augmētatū q̄ tardius et difficiliꝰ poſſit ſoluē qd te=
netꝰ. Tercio dicēdū q̄ tūc nempe opus piū merito dicetꝰ
qn̄ abſqꝫ ſpe p̄cii augmēto ſolucōi p̄ſtaret dilacōz.ſicut
in pn̄cipio pn̄tis ſermōis dictū eſt. ¶ Quito inſup aiūt
q̄ hoc faciūt ut ɔſeruare ſe poſſint in tali mercacōe.cum
multi ſint qui etiā poſt datā dilacōez nūquā p̄ciū ſoluāt

Talib⁹ vtiqꝫ rn̄dēd ē q⁊ eoꝝ ɔſcia ꝑt bn̄ ſtare merito inq̇e
ta cū d̓ tali ꝑmio dato culpā hēant et aīam cū ſubſtācia ꝑ
dāt hoc ſolū bonū ſibi vltio reſeruātes q⁊ n̄ ꝓprio de ſubſtā
cia ſꝫ diabulo d̓ aīa ſatiſfacē obligāt̄. Notāt̄ aūt aduertēd
ē q⁊ ſi q̇s ītelligē vult q̄ꝫta in quolibꝫ mutuo vō uel in ꝑpta
to vſura ſit ſꝑ recurrēd ē ad ipm tꝑs ī quo ɔt̄c⁹ et vſura
ria mutuacō facta ē ꝓut refert̄ ad tꝑus ſolucōis ꝓ quo fcā
ē. vbi grā. tradidi tibi modiū frumēti ī natali ſꝫm q⁊ vale-
bit ī pn̄ti. qꝛ ī dicōis tꝑe credit̄ ꝓbabilit̄ ī pn̄ti āpli⁹ valitū
tūc q̇cquid vſurario mō accepo ſatiſfacē teneoꝛ. et n̄ pl⁹
neqꝫ mi⁹. et hoc ſiue pl⁹ q̄ꝫ accepo valeat ſiue mi⁹ in pn̄ti
valuerit et ſic d̓ aliis

De ipiis mercatorib⁹ imo deſtructorib⁹ ciuitatū q̇ vēdūt merces q̄s ſtati ꝓ miori ꝑcio re-empti ſunt. et de remediis dādis artificibus ut cum ſalute aīe nō obſtātibus illis iuſte lucrari poſſint. Ca. iii.

Ercīū vō ꝑciū rei vēt ēde d̓r mioratū ſicut pꝫ ī ven-
dēte pānū uel equū ꝓ c. floreīs ei q̄ ſibi mox reuē
dic̄tus ē ꝓ xc. prim⁹ em̄ dn̄s pām uel eq̇ ī didit illi
xc. florenos. et q̄ꝫ lxxx. ille vō q̇ prio emit nichil tūc ſoluit
prio dn̄o rei. pates ḡ ē. q⁊ iō ſcd⁹ reuēdidit prio vēdēti ꝓ ꝑ-
cio ſatis miori. qꝛ ſub q̄dā mutui rōe poci⁹ q̄⁊ ſub reali vi-
tate ſolucōis ī didit ille ſibi xc. uel lxxx. ab eo debēs redd̄re
c. quos q̇d̓ ipi prio vēdēti n̄ ſoluit. ꝓptea talis ɔt̄c⁹ vſura
ri⁹ ē et oī malignitate ac dupliciate plen⁹. et talis ɔt̄ctus
ē ille de quo s̄ i ſer. ꝑce. circa finē ſcdi ar. plen⁹ dictū ē. No
uertend ē tn̄ q⁊ ſi q̇s abſqꝫ intencōe reemēdi rē a ſe vēden-
dā abſqꝫ fraude vēdidiſſet equū ꝓ c. florenis et tn̄ ab ēpto
re ſimpliciť cuicunqꝫ emē volenti reemeret illū ꝓ ꝑcio mio
ri nō eſſet vſura. poſſet tn̄ ibi eſſe pctm̄ iniuſti ꝑcij. poſſet
eciā hec reempcō taliť circūſtanciari q⁊ nō eēt ibi pctm̄ mio
racōis iniuſte. tn̄ talis ɔt̄ctus fieri ſolet in fraudē vſurarū.
ꝓptea hoc vltimū nō ē vtile ꝑdicare niſi cū iſta addicōne:
ſꝫ cū ꝑdicti emētes ꝑcio miorāto ſint circū et legitimaꝝ

mercacōnū inſup et ciuitatū ꝓ ꝯmodo ꝓprio deſtructores qd̄ remediū dabit͛ lanificibus et aliis mercatoribꝰ q̇ ob illō ꝑ cū vlt̄ iuſticiā minoratū nequnt vendē pānos et merces ſu-as q̄n multū āmittūt de capitali ſi ad t̄mīnū plꝰ vendē uo lūt p̄dictas merces. qn̄qꝫ eciā niſi vēdāt ad t̄mīnū n̄ pn̄t re pire emptorē. inſup talis ē qn̄qꝫ in ciuitate ꝯſuetudo ꝓ ꝯīi bono iā lōgo tp̄eītroducta. Ad hoc aūt dicend̄ ē q᷒ ſi tal͛ ꝯſuetudo de ſolucōis dilacōne ītroducta ſit ꝓ ꝯīi bono et nō in fraudē vſuraꝝ ſꝫ ꝓ expedicōne mercācia ꝝ tūc diſtin guend̄ ē. qꝛ aut mercator merces ſuas vendit ad t̄mīnū vlt̄ inſti p̄cij q̄ntitatē ꝓpt̄ ipaꝫ expectacōꝫ. aut ſꝫm iuſti p̄cij q̄ꝫti tatē. ſi primo mō nō eſt dubiū q᷒ (ſicut ī p̄ce. c. pꝫ) ꝯtractꝰ vſurariꝰ ē cū in eo expectacō tp̄is ſub p̄cio īiuſte cadat ꝯt c. ꝯſuluit. ex̄ d̄ vſu. ſi aūt ſc̄do mō. qꝛ ſꝫm q̄ꝫtitatē iuſte p̄cii vendit. licꝫ t̄mīnū tradat et ꝓ t̄mīo p̄cio maiori vēdē videa tur. tn̄ nō ē ibi vſura. nec p̄rio obſtat ſi ꝓ minori p̄cio daret ſi ſtati ſibi pecūie ſoluent͛ qd̄ q̇dē ſimile p̄t ī aliis debitis ap parē q̄ꝫadmod̄ ſi alicui aliq̇d debeat͛ ad certū t̄mīnū q̄n de eo q᷒ ē ſibi debitū aliqd dimittēt ſi reliquū ciciꝰ ſoluēt͛. cō ſtat nēpe q᷒ ille dimittē ſibi poſſet et tn̄ ab vſura īmunis eēt. Cū hoc ꝯcordat gerar. obdo. ꝓptea dicēd̄ ē q᷒ licꝫ vſura ſit plꝰ accipe ꝓpt̄ tp̄is dilacōꝫ ſicut p̄dictū ē. nō tn̄ ē vſura q̄n creditor p̄ciū minuit ſꝫ ſtati ei ſoluat͛ ꝓpt̄ tp̄is breuitatē Nec ſc̄do eciā obſtat ſi q̄s dicat q᷒ ad denarios numeratoſ illa mercācia tm̄ nō poſſet vēdi q̄ꝫtū cū p̄dicto t̄mīo aſſig nato. et q᷒ res tm̄ vꝫ q̄ꝫtū vēdi pōt. ff. ad treb. l. i. § ſi heres Itē q᷒ licꝫ plus ꝯſtitīt ſi cū tali t̄mīo plus vendat͛ q̄ꝫ cū de nariis numeratis vēdi poſſet illud plus p̄cipit͛ vlt̄ ſortē. Ad hoc aūt dicēd̄ q᷒ p̄ſuppoſitis hiis q̄ ſup̄iꝰ dicta ſunt. ſcꝫ q᷒ nō ex nata ꝯt̄ctus et mercācie ſꝫ ex malignoꝝ mercatoꝝ ma licia in vendendo illicito mō t̄minum in minorādo iſtū p̄ciū licet obſcuretur iuſte mercacōnis via tamē iuſtis mercato-ribus relinquit͛ ſemita q̄ꝫuis obūbrata et arta q᷒ licito mō

mercari p̄n̄t. p̄m de reb9 sic st̄atib9 si lanifex et mercato
tm̄ vendit pannos et merces suas ad t̄mīnū p q̄nto ven
dēt ad denarios numeratos si p̄dicte īpietates cessarēt
nō sibi edificat ad gehennā. et cū dicebat q res tm̄ vz
q̄tū vendi p̄t. dicendū q vm est si p tāto q̄to valz pmit
tit vendi et nō obstēt malicie supradicte. Cū p̄dictis cō
cordat tho. in q̄dā sua rn̄sione cū foret de hac matia req
situs. Demiqz autem tpis breuitate placeat t̄mīare ser
monē ut famelici die crastina tempestiue ɔueniam9 ad
multa ɔsiderāda q̄ d̄ ēpcōībus et vendicōibus vtilime
tractanda sunt p̄stāte dn̄o ihesu xp̄o q vitatū hn̄s clauē.
apit et nemo claudit. claudit et nemo apit cui cū p̄re et
sp̄u sancto sit honor et gloria in secula seculoꝝ amē.

Feria scd̄a post q̄rtam dn̄icam in q̄dragesima quo p̄cio extimari debeāt res venales et de culpa vendenciū res maculatas. Sermo xxxv.

Inuenit in templo vēdētes. io. ii. c. et in euāgelio hodier
no Porro ad ea q̄ de mercacōīb9 dicta sunt supius de
empcōibus et vēdicōībus alia q̄dā hoc loco occurrūt
q p̄teriri nō d̄nt. nō q iteranda sint q̄ iā supi9 dicta sūt
ne ad fastidiū veniāt q absit q̄ pferunt p aīaꝝ salute
sz q2 matia mercāciaꝝ ampla et vtilima ē plura s̄ ītacta
tractare necesse ē. Certū sumope cauendū est ne inueniat
dn̄s vēdētes aut emētes ī tēplo sic in vbo ꝓposito de iu
deis trāsgressoribus ioh. ait. nempe in tēplo vendē aut
emē pct̄m est. vn̄ mistice designat q in templo ecclesie
dei cū dei offensione nimie mercādū sit. huius q̄dem rei
difficultatē ꝓpheta in ps̄ lxx. ait. Qm̄ nō cognoui nego
ciacōz introibo in potēcias dn̄i memorabor iusticie tue
solius. qd̄ p̄t esse thema ī p̄nti sermōe vbi ꝓpheta ōndit
tria necaria mercāti atqz negociāti ut nō offendat ī tēplo
ecclesie dei aut in tēplo ɔscie sue. primū ē ītelligēcia cla
ra. et iō dic qm̄ n̄ cognoui negociacōz hec lr̄a ē cassiod.

Text9 aūt nr̄ hʒ qm̄ n̄ cognoui lr̄aturā·nō cognoſcē aūt lr̄acam ſeu negocia cōʒ eſt. nō tm̄ intellectū hr̄e in negociacōibus implicatū q7 ſicut fieri ſolet intelligēcia ſit i eis oīno obtuta atʒ ſubmerſa et a lumīe ve fidei aliena. Scd̄o ei neceſſaria eſt intencō recta, ſcʒ ad ipm̄ deū. et ō hoc ſubdit. introibo in potēcias dn̄i. q̄ ſcʒ ſunt potēcie etnales n̄ deficiētes tpales· Tercio ē ei necaria memoria ſana· ꝓptea addit. memorabor iuſticie tue ſolius. i. vltimi iudicij qn̄ dei iuſticia miſcdiaʒ ɔmitē nō habebit· qn̄ adimplebit q7 ipē p ꝓphetā ait. Cū accepero tpus ſcʒ iudicij ego iuſticias iudicabo. ſʒ q̄d actur9 eſt ɔtra nequicias qn̄ ipe iuſticias iudicabit Hec tria negociator obſeruans minīe in templo dei offendet. Ad hoc q̄dem ſeruandū circa vendicionū et empcōnū ɔtract9 talis regula ſʒm ſco. vbi ē an̄ om̄ia p̄notād a ē Regula. dn̄i rerū iuſte eas vendūt uel emūt ſi ſine fraude ſeruēt eq̄litatē valoris in vēditis et in emptis ſʒm rectā rōʒ. q̄ regula hʒ expom̄ in ēpcōib9 et vēdicōibus ſicut ē in ſer. xxxii. c. ul. de ꝑmutacōibus expoſita ē. Et ultra p̄dicta ꝓ iſtius regule declaracōne inſup et ꝓ tercō ar. p̄ntis ſer· p ordinē q̄rant tria

¶ Articul9 prim9 ſub titulo qōnis vbi q̄rit vtꝝ res plus q̄ʒ valeāt licite vēdi poſſint ſeu eciā min9 emi

Primo q̄rat an res pl9 q̄ʒ valeāt licite poſſint uendi ſeu eciā min9 emi. Ad h9 qōnis intelligēciaʒ. primo tria p ordinē p̄notāda ſunt. ſcd̄o vo qōni r̄ndendū ē. tercio r̄ndebim9 ad ea q̄ obici poſſent circa hec. ¶ Qd̄ ad ſolucōʒ qōnis tria an̄ oia p̄notanda

Primo inq̄ʒ tria p ordinē p̄notanda ſunt ci ſunt. primo aūt p̄notād ē q7 ualor rerū dupliciē ſumi pōt ſʒm ſco. in iiii. di. xv. q. ii. prim9 valor ē naturalis. ſcd̄us ē valor uſualis· Prim9 em̄ ē ualor natural .i. ſʒm boitatē nature a deo i re creata et h̄ mō mus ſeu pulex pl9 vʒ q̄ʒ pānis qr̄ illa hn̄t vitā aīaʒ et ſenſum ſʒ n̄ pāis

Scd̄us valoꝛ d̄r vſualis q̇ videlꝫ ſumit̄ in reſpectu ad
vſum nr̄m. et hoc mō q̄nto aliq̄ ſunt vſibus nr̄is vtilioꝛ
ra tāto amplius valēt. et ſꝫm hoc plus valꝫ panis q̄ȝ bu
fo uel mus. q̄ꝛ aūt vendendi aut emendi actus ad vſus
hūane vite merito oꝛdinat̄. inſup ſunt q̇dā vſus hūane
vite ideo in eis valoꝛ venaliū rerū ſcd̄o mō ſumit̄ et non
p̄ꝛio. Scd̄o quoqꝫ p̄notand̄ eſt qȝ hm̄oi valoꝛ ſeu vſus
venaliū rerū etiā tripliciꝫ ꝯſiderari pōt. penſat̄ em̄ in re
venali. p̄ꝛimo ei⁹ v̇tuoſitas. ſcd̄o ei⁹ raritas. tercio eius
ꝯplacibilitas. Primo inq̄ȝ penſat̄ eius v̇tuoſitas. videlꝫ
ſꝫm qȝ res ex ſuis realibus v̇tutib⁹ et ꝓprietatibus ē nr̄is
vtilitatibus v̇tuoſioꝛ et efficacioꝛ. et ſi optim⁹ panis tri:
ticeus plus valꝫ ad nr̄m vſum q̄ȝ oꝛdeaceus. foꝛtis equ⁹
ad vecturā uel bellū q̄ȝ aſin⁹ uel roncinus. Scd̄o aūt p̄e
ſat̄ rei venalis raritas. i. ſꝫm qȝ res ex ſue inuencōne rari
tate et difficultate magis nobis neceſſarie ſunt. ꝓ q̄nto
videlꝫ ex eaꝝ penuria maioꝛē ip̄aꝝ indigenciā et minoꝛē
facultatē habēdi et vtendi hēm⁹. et ſꝫm hoc idē bladū
plus valꝫ tp̄e cariſtie et penurie ſeu famis q̄ȝ tēp̄e quo
multū apud om̄es habūdat. ſic quoqꝫ q̄tuoꝛ elemēta ſcꝫ
t̄ra aqua aer et ignis apud nos p̄cij vilioꝛis extimant̄ ꝓp
ter eoꝝ copiaꝫ q̄ꝫ aurū et balſamū. q̄ꝫuis illa de ſe ſint
magis neceſſaria magis qꝫ vtilia nr̄a vite. Tercio quoqꝫ
penſat̄ rei venali ꝯplacibilitas. i. ſꝫm qȝ magis et minus
bn̄placita eſt volūtati nr̄e in habēdo illā et vti illā. vti ei
ꝓut hic ſumit̄ eſt rē in facultatē volūtatis aſſumē ut̄ ha
bē. et iō nō modica p̄s valoꝛis utibiliū reꝝ ex bn̄placito
volūtatis penſat̄ ſiue plus ſiue min⁹ ꝯplacētis in vſu h⁹
uel illi⁹ rei ad illā bn̄dam ad nutū iuxta qȝ vnus equus
gracioꝛ eſt vni/et alius alteri/et vnū oꝛnamentum vni
et aliud alteri. et hoc modo vnus rem alteri vilioꝛem
multū app̄ciat̄ et ſibi reputat p̄cioſaꝫ et carā et ꝯuerſo

Tercio insup p̄notand̄ est q̄ hm̄oi pensacō valoris vsu-aliū rerū (sicut apparet s̄. ser. xxxii. ar. iii. c. iii. et etiā in p̄cedenti ser. ar. iii. et. i. c) vix aut nūquā pōt a nobis fie ri nisi p̄ ɔiecturalē seu ꝓbabilē opionē et hoc n̄ pūctalit̄ seu sub indiuisibili rōne ac mēsura in plus et min9 ſʒ sub aliq̄ latitudine ɔpetenti respectu tpum locoꝝ et psona-rū. circa q̄ꝫ sicut ibi p̄dictū est. etiā diuersi homies in ex timādo ꝓbant̄ differre. Quo rn̄dend̄ est ad p̄suppositā q̄stionē. et q̄ valor rerū tripliciter innotescat.

Secūdo aūt q̄stioni rn̄dendū est Ca. ii.

Dico q̄ sic (saluo meliori iudicio p̄notatis p̄cet̄ē-tibus (rn̄dem9 q̄ res nō p̄nt licite vendi plus q̄ꝫ valeāt. nec etiā min9 eius pensato eaꝝ valore in respectu ad vsum nr̄m et ad ꝓbabile iudiciū hūane extimacōis mēsurātis valorē rei. i. limites latitudis ɔpetentis. Que aūt sit latitudo ista et ad q̄d se extendat tripliciter inno-tescat. primo iure. scd̄o ɔsuetudine. tercō discrecōne. Pri-mo inq̄ꝫ innotescit iure. iura eīn ɔtractū rescindūt q̄n em ptor vel venditor vltra dimidiū iusti p̄cij defraudat̄. q̄ tūc ɔtractus ē nullus et est p̄ iudices irritandus. nichilo min9 si infra illud appareat notabilis fraus ē correspon-dens restitucō faciēda ſʒm scotū in iiii. di. xv. q. ii. et po-nit̄ supra ser. xxxii. c. vl. Hoc aūt intelligo si defraudat9 hm̄oi excessum ignoret. q̄ si sciens et aduertēs q̄ntitatē excessus libē ɔsentit i tale p̄ciū et ɔtractū iam nō est de-fraudat9 q̄n sic defraudatus pōt rē suā absq̄ꝫ omi p̄cio dare sic ſʒm bn̄placitū suū pōt eā p̄ sua cētesima pte sui iusti p̄cij ɔdonare. nec in hoc fit ei aliq̄ iniusticia n̄ forte ɔsensus ei9 fiēt ex aliq̄ quatuor cāꝝ de q̄bus s̄. ser. xxxiii ar. ii. et iii. pticula tcij c. dictū ē ꝓpe finē de hac etiā ma-teria notat̄ in glo. x. q. ii. hoc ius vbi d̄r q̄ si i vēdicōe pl9 offerat̄ q̄ res valeat ecclesia recipe n̄ d̄ꝫ ſʒ iustū p̄ciū

ſi pͣdicta gloſa recte intelligat̃ ſʒm archidia· in c. pallē. et ſʒm bal. in. l. cauſe. ꝗ. popom9. ff· de mino· licʒ lex dicat q9 ꝯtrahentes ſe pn̄t inuicē decipe. id tn̄ ſʒuari dʒ. nā eccleſia in ſuis ꝯtractibus nō dʒ dolū facē ex̄ de dona. ꝑ tuas. Nō aūt q̄re lex totalit̃ hāc inequalitatē non ꝓhibz ē. qꝛ ſʒm tho. lex dat̃ populo i quo ſunt multi a v̄tute deficientes. vn̄ ſolūmō ꝓhibet ea q̄ deſtruūt hūanū ꝯuictū. Alia aūt qdammō ꝑmittē videt̃. qꝛ nō punit ea. punit em̄ tm̄mō exceſſus magnos ut cū q̄s deceptus ē vlt̃ dimidiū iuſti p̄cij tūc q̄dez ad reſtituēd cogit. ſʒ lex diuina q̄ nō ſolū dat̃ populo ſʒ eciā oīb9 v̄tuoſis nichil īpunitū relinquit q9 ꝯtrariū ſit v̄tuti. ꝓptea ſʒm diuinā lege illicitū reputat̃ ſi emēdo uel vendendo eq̄litas non ſʒuat̃ vn̄ tenet̃ q̄ recipit plus ei recōpenſare qui dānificatus eſt ſi ſit notabile dānum. ꝑua q̄dem addicō uel diminucio equalitatē iuſticie tollere nō videt̃. hec ſʒm tho. Inſup eſt notandū q9 ſi res min9 dimidia ꝑte iuſti p̄cij ꝯpat̃ in ꝑtāte emptoris eſt ſupplē p̄ciū iuſtū uel recedē a ꝯtractu. ut patʒ ex̄ de emp. et vendi· in c. cū dilecti. de hac materia dicet̃ infra ſer. xl. ar· ii. c. i. Scdo quoqꝫ ſʒm ſcotum vbi ſupra hm̄oi latitudo ꝯſuetudinē innoteſcit. nā ſicut ꝑ experienciā ſatis patē pōt ꝯſuetudinarie relinquit̃ ipis ꝑmutantibus q9 penſata mutua neceſſitate reputent̃ ſe mutuo dare equiualētes. et hinc et inde accipe. Durum q̄dem videt̃ inter homīes ꝯtractū eſſe in q̄bus ꝯtrahentes nō intendāt aliq̇d de rigore iudiciali ſibi mutuo relaxare ut ꝓ tāto om̄em ꝯtractum commutetur aliqua donacio vera. et ſi iſte eſt modus commutancium fundat̃ quaſi ſup legem nature dicentis hoc fac alteri q9 tibi vis fieri. Satis igitur ꝓbabile eſt q9 quando contrahētes mutuo ſunt ꝯtenti mutuo ſibi remittere volunt ſi aliquo mō nō tn̄ enormi deficiūt a iuſticia iſta. Tercō quoqꝫ pꝫ

diſcrecōne. vbi grā ſcḑm tho. ſcḋa ſcḋe. q. lxxvii. Carius vendere et vilius emere rem q̄ȝ valeat eſt illicitum et in iuſtum niſi res que venditur in detrimentum cederet vē ditoris qui de re illa magnam indigenciam habet. Proinde in tali cāu iuſtū p̄ciū erit ſi nō ſolū reſpiciat̄ ad rem q̄ vendit̄. ſȝ eciā ad dānum qḋ venditor ex vendicōne incurrit. et ſic licite potīt rem vendere plus quā valeat ſcḋm ſe q̄ȝuis non vendatur plus quam valeat ipi uenditori. Aduertendū tamen eſt qꝫ licet emptor multum iuuet̄ ex re q̄ȝ emit ſi venditor nō dāmficat̄ ex carencia eius nō dȝ tn̄ ꝓpter hoc p̄ciū augeri. qꝛ utilitas q̄ ſupuenit emptori/nō eſt ex odicōne vendentis. ſȝ ipius emētis et q̇dem iniuſtū eſt vendē alteri qḋ non eſt ſuū. ſeu vendere emēti qḋ ipius ementis eſt. Cū hoc ocordat ſcotꝰ vbi ſupra addens qꝫ idē dicēdum ē de pmutacōibꝰ. p̄t eciā addi illud de quo ſup̄ ſer. xxviii. ar. ii. et in ſcḋa pticula capituli ſepti. dictū eſt Omia aūt ſupradicta de pmutacōibus ſicut de empcōibꝰ et vendicōibꝰ intelligenda ſunt et eouerſo. ſicut pȝ in ſer. xxxii. ar. iii. et c. iii

Rn̄det̄ ad tria obiecta q̄ fieri pn̄t in qōne p̄fata

Ca. iiii

Tercio quoqȝ ad tria q̄ obici poſſunt rn̄deamus. Querebat̄ enī in ꝑpoſita queſtione an res poſſint licite plꝰ vendi quā valeāt uel eciā minꝰ emi. ¶ Et primo obicit̄ qꝫ ſic. nā licitū michi eſt rei mei ſtatuē p̄cium qḋ ego volo. nec aliqḋ ius opellit me dare aut cōmutare rem meā abſqȝ p̄cio michi oplacito. i. a me p̄taxato. ſicut eotra nullus cogit̄ rem alterius emē ultra p̄ciū beneplacitū ei. Si igit̄ otractꝰ vēdēdi et emēdi mere volūtariꝰ ē. igit̄ taxacō p̄cij venaliū rerū mere volūtaria erit ac ꝑ oñs ſcraet̄ ius et forū mere volūtariū Iuxta illḋ vulgare ac legale v̄bū/tm̄ res valȝ q̄ȝtū vendi pt. Ad hoc dicēdū ē qꝫ lȝ de iure nō cogar rē

meā vendē·cogor tn̄ in actu et ɔtractu vendendi formaꝫ
et regulā iuris et iuſticie et eqtatis debite obſuare. Et
ideo in effectu vendendi nō licꝫ michi rei mee iniuſtum
precium ponere et accipere. quia nunc non impono ut
ſimpliciter mee ſed ut in alterum commutande Huiuſ-
modi aūt impoſicō efficacit ſeu ɔmutatiue includit acce-
pcōnem p̄cij p̄ualētis. Accipe aūt p̄ualentes eſt iniuſtū
qꝛ inequalitatē includit. ꝓinde ſꝫm hoſti. licꝫ aliqs ab i
icio cogi nō poſſit rē ſuā vendē vel alienā emē ut pꝫ. C.
de ɔtra. emp. l. dudū. ſi tn̄ expoſuerit rem venalē et p̄ciū
offeratur ſi ꝓ iuſto precio vendē nō vult. cogi pōt p iudi
cem qꝫ iuſto p̄cio vendat. ff. de offi. p̄fe. vrb. l. i. §. cura
carnis. Secūdo quoqꝫ obicit. ſi res nō plus pōt vendi
q̄ꝫ valeant uel eciā minꝰ emi fere tota ɔmunitas venden
cium et emencium ɔtra iuſticiam peccaret. qꝛ fere oīes
volūt care vendē et vile emē. Ad hoc dicend qꝫ hoc nō
eſt vꝫm de ɔūitate iuſtoꝝ. ſed de doloſa ɔūitate iiuſtoꝝ
et cupidoꝝ. Juſtus nempe n̄ vult ɔtra iuſtū p̄ciū aliqd
vendē uel emē. et pfecte iuſtus nichil penitus iniuſticie
ibi vult Impfecte aūt iuſtus nō vult ibi iniuſticiā i uſti
cie p̄oñantem. et ꝓ q̄nto aliquid iniuſti p̄cij ibi indebite
vult ꝓ tanto aliqd de vicio iniuſticie in ſe hꝫ Tercio in
ſupobicit qꝫ ſꝫm ordinē iuris et iuſticie et caritatis ɔūe
bonū p̄ferri dꝫ et p̄fert ipi bono priuato. in autē. res q̄. C
ɔmu. de leg̃. et in c. bone. i. de poſtu. p̄lato. ſed ɔūi ſaluti
hoīm poſt lapſum expedit qꝫ taxacō p̄cij venaliū rerū nō
ſit pūctalis. nec ſꝫm abſolutū valorē rerū. ſꝫ porcꝰ ex ɔūi
ɔſenſu vtriuſqꝫ ptis vendenciū ſcꝫ et emēciū libere ptax
etur. hec eñ minora picula peccati fraudū includit. illō
vō vix poſſꝫ fieri ſine pctō. qꝛ pūctalis et abſolutꝰ valor
reꝝ vix cātudialit pꝫ et ad plenū. ergo ſic p̄dictū ē expedit
qꝫ taxacō ꝛc̄. et de hoc etiā s. ſermo. xxxii. et vl. c. dictū ē

Ad hoc dicendū eſt q̄ ſi ɔſenſus vtriuſq̄ ptis in tale p̄ciū uel taxacōꝫ nō poſſet cenſeri inuolūtarius rōne ignorācie et impicie. aut rōne leuitatis mētis apte uel p̄lum pte. aut rōne cuiuſcūq̄ magne egeſtatis. ſeu rōne cuiuſcūq̄ magne neceſſitatis ad hoc qdammō ɔpellētis. tūc rō p̄dicta bene ꝓcedit vnq̄ tūc ɔcludit alias non. Licet em̄ extimacō nr̄a in taxando rei p̄ciū ſeu valorem nō ſit pūctualis nichilominꝰ pōt et dꝫ illud ſub ɔgruis limitibus mēſurari/alias excederet ɔgruā et ꝓbabilē mēſuram et regulā rōnis

Articlus ſcd̄us eciā ſub titulo q̄ſtionis in q̄ q̄ritur quis valor in rebus ſeu q̄ obſequii vtilitas in ɔtractibus taxari dꝫ.

Secūdo ꝓ ſcd̄o pn̄cipali articulo q̄ri pōt/an ſcd̄m valorē vtilitatis emenciū/uel qd̄cūq̄ obſequiū more ɔductīcio recipienciū poſſit p̄ciū taxari. utputa ſi pocio uel herba medicinalꝭ valeat michi liberacōꝫ a morte et reſtitucōꝫ impciabilē ſanitatis. an dans iuſte poſſit a me exigē p̄ciū ſanacōnis equalēs ſeu impciabile. Dicendū q̄ ſi p̄cium rerꝫ nr̄e vite neceſſariarꝫ taxaretꝛ ſcd̄m equalenciā eius ad qd̄ pticulariter ɔferūtur nobis qdlibet talium p̄ciū q̄ſi impciabile eſſet. Nā ciphus aque homi ſicienti et niſi aquā habeat moritur. valet in cāu iſto infinitā ſubſtāciā auri et lōge amplius. nō igitꝛ taxari dn̄t res hoc mō qd̄ ꝓbari pōt triplici rōne. primo rōne neqcie. ſcd̄o rōne iuſticie. tercio rōe emīnencie

Quod ꝓpt tria neqcia eſſet taxare p̄ciū rerꝫ ſcd̄m vtilitatē quā ɔferunt illis q̄ eis vtuntꝛ Ca. i.

Primo inquā p̄ciū venaliū rerꝫ nō eſt taxandū p̄dicto mō rōne nequicie. Tria em̄ mala ex hoc ſit ꝓuenirēt. primū q̄ hoc hr̄et inequalitatē. ſcd̄m inducēt iportabilem difficultatē. tercium q̄ euacuaret omēꝫ pietatem, Primo inq̄ꝫ hoc hr̄et ineq̄litatē. Cū em̄ i

otractibus ciuilibus et hūanis/finalis rō ſit cōe bonum Idcirco taxacōnis ꝑcioꝝ equitas fuit et eſt mēſuranda ꝑ reſpectū ad cōe bonū/et put expedit cōi bono. qꝛ michil iniquius eſt q̄ꝫ ꝓ pticularibus et priuatis comodis cōi et vniuerſali bono ꝑiudicare/qd̄ vtiqꝫ fieret ſi res taxarent̄ p̄dicto mō. Preterea qd̄cūqꝫ comod̄ qd̄ ex empta re cōſequit̄ emptor oīno ex ipm vendentē eſt. et illud cōmo dū qd̄ cōſequit̄ emptor/oīno cōſequit̄ ut ex re ſua. ꝓterea ſi venditor ex hoc cōſequit̄ altam maiorē vtilitatem cōſequit̄ ut ex re oīno nō ſua qd̄ vtiqꝫ inequalitas eēt atqꝫ iniuſtū. Scd̄o inſup eēt malū. qꝛ induceret iportabilem difficultatē. nā in hoc pticularis diſſolucō forciꝰ et diffuſius cōtinet̄ et importabile onus qd̄ et in ꝓpoſito ſpecialius declarari pt̄. vbi gr̄a. ſi ꝓ pugillo aque uel ignis michi ſumme neceſſarii teneor tibi dare q̄ꝫtū valet vita mea ad quā michi cōfert. tūc eadē rōne in cōſimili cāu tu ꝓ pugillo aque tibi ſimilit̄ neceſſario tātūdē teneberis michi dare qꝛ vtiqꝫ iniquū eſſet et intollerabile onus. Tercio quoqꝫ malū eēt. qꝛ hoc euacuaret omem pietatē. nā tale eq̄tatis genus miro mō omis pietatis atꝫ hūanitatis eneruacio et eradicacio eſſet/et p̄cipue in caſibꝰ ipius neceſſitatis maiori hūanitate et pietate indigentibus. Abſit aūt qꝛ vtuoſa et vera eq̄tas pietate et hūane ſociabilitati ſic impie aduerſet̄ Ca. ii. Qd̄ eēt iniuſtū et cōtra cōe bonū taxare res et obſequia ſꝫm vtilitatē quā cōferūt. et ſꝫm q̄ꝫ modū p̄dicta taxanda ſunt

SEcūdo quoqꝫ p̄ciū rerū nō eſt taxandū p̄dicto mō rōne iuſticie. Qui em̄ p̄ciū rerū et obſequioꝝ (ſicut p̄dictū eſt) taxandū eſt ad ordinē cōmunis boni. Idcirco in hmōi primo et p̄ncipalit̄ attendenda ē cōis taxacō et extimacō a cōitatum ciuibus cōiter facta que quidem in hmōi cōꝓbat̄ tres circūſtancias cōmuniter

obſꝫuarc.primo em̄ obſꝫuat q̄ndam natalem ordīnē vti biliū rerū. Scđo obſꝫuat dūem curſum copie et inopie Tercō obſeruat piculū et laborē et induſtriā adductōis rerū ſeu obſequioꝝ. Primo inq̄ꝫ obſꝫuat q̄ndā natalem ordīnē vtibiliū rerū. nā ſunt q̄daꝫ q̄ vſui nr̄o/primo ſunt meliora ſeu vtilora·ſcđo ſunt q̄dā durabiliora.tercō ſunt q̄dam delectabiliora. Primo inq̄ꝫ ſunt q̄dam q̄ nr̄o vſui ſunt meliora ſeu vtiliora.nā ſunt q̄dam q̄ ſunt q̄ſi mat̄ia et mat̄ialia alioꝝ/ſicut ſunt elementa reſpectu mixtoꝝ ſicut etiā et eoꝝ vſus ē in nobis mat̄ialioꝛ q̄ꝫ ſit ſuorum notabiliū mixtoꝝ ſicut pꝫ ī vſu aque reſpectu vini et in vſu terre reſpectu panis vel tritici Scđo ſunt q̄dā nr̄o vſui durabiliora.ſunt em̄ q̄dam q̄ ſꝫm ſuā nat̄am aliis corruptibiliora ſunt et in nr̄is vſibꝫ citꝰ corrūpunt̄ et ꝯſumūt̄ imo quoꝝdā eoꝝ vſus ꝯſumptio ē.ſic̄ pꝫ in vſu panis vini cibi et potus·quedā v̄o durabiliora ſunt in vſu ſuo ſicut equus aurū et ſimilia. Tercō quoqꝫ ſunt q̄dam nr̄o vſui delectabiliora.qꝛ ſunt nat̄alit̄ aliis pulcriora et graciosiora ꝯpt̄ea vſui nr̄e volūtatis nr̄oꝝ qꝫ ſenſuū ꝯūit̄ placabiliora·ſicut pꝫ in coloꝛibꝰ tincturaꝝ veſtiū et gēmaꝝ et in odore aromatū.et ī diuerſis ſonis muſicaliū inſtrumentoꝝ. Quia igit̄ in hiis ꝯūis ordo nat̄e ꝯcurrit cū ꝯūi ordīne nr̄i vſus. Hinc eſt qꝛ ꝯūis extimacō ī p̄ciis p̄fert vltima primis et talis extimacō ſeq̄nda ē. Scđo q̄dem obſꝫuat in hoc ꝯūem curſum copie et inopie ſeu paucitatis et habūdancie.qꝛ ꝯūe eſt v̄bum qꝛ om̄e rarū eſt carū vn̄ nimia familiaritas et habūdancia parit ꝯtemptū.q̄nto em̄ rarius et difficilius rē adire poſſim̄ꝰ et habē tanto ſupra nr̄am facultatē altius et mirabilius extimamus Ardua em̄ nobis et inſolita admiramur·et ideo vbi auꝝ uel triticū ꝯūit̄ multū habūdat nō tanti p̄cij extimāt̄ ſicut q̄n ꝯūit̄ grandis iopia eſt ipoꝝ.et iđ ē vbi ē magna

copia vel iopia medicoꝝ ſeu aduocatoꝝ aut pugilū aut foſſoꝝ. qꝛ ubi ē taliū penuria pñt cariꝰ locare opa ſua Tercō īſup obſ͛uat laborē ac piclm et iduſtriā adductiō nis rerū uel obſeqoꝝ. nā merces ſeu obſeqa opoſa q̄ cū maiori piculo et labore ꝯīter adducunt vel fiunt plus in pcio cetis pibus ponderant. vñ et i tris q̄ ꝯīt plus diſtant a mercibus francie uel ultramarinis ſunt ipe merces ꝯīt cariores que eciā maiorē induſtriā exigūt ceteris pibus maioris pcij ꝯīt extimant. hinc ē qꝛ plus dat ꝯīt aduocato uel medico q̄ꝫ foſſori ſaſſori lapidū. quāſ q̄ꝫ plus corpe laboranti nō tm̄ pciū dat ſicut architecto ri q cū maiori picia et induſtria foſſori ſeu ſciſſori pcipit et agenda demōſtrat. ꝓpt hoc etiā bladū eſt maioris pcij quā herbe ſilueſtres in medicinalibus efficacōres. qꝛ nō cū tāto et tā diutino labore et induſtria excolunt. nec cū tātis expenſis eoꝝ ſufficiēcia ꝯīt obtinet.

Quod pcia rerū taxanda ſunt ſ͛m variā rōꝫ iux modū extimacōnis a ꝯitatibus ciuilibus ꝯīt facte Ca. iii.

Tercio aūt pciū rerū nō eſt taxandum pdicto mō rōne emīnēcie. Nā ſicut ex pcedentibꝰ pꝫ. pꝰ q̄ꝫ attendēda eſt pñcipalit in rebus taxacō et extimacō pcij a ꝯitatibus ciuilibus ꝯīt facta eod mō ipa obſ͛uat omeꝫ gradum et ordinē officioꝝ et dignitatū eis anexaꝝ. vnde et maiora ſtipendia dant duci q̄ꝫ militi. et militi plus q̄ꝫ ſcutifero uel pediti. Cuius rō triplex ē. primo rōne ſingularitatis. nā ſicut ex pcedentibꝰ pꝫ ſi ad alciora officia debite exeqnda exigit maior picia et induſtria et amplior ſollicitudo mētalis. ac etiā multo et diuturno ſtudio atqꝫ expiencia et labore/multiſqꝫ piculis et expenſis acqrit picia et induſtria talis et etiā qꝛ pauci ſunt et ad hoc rari idonei. ideo in maiori pcio extimant. Scdo vo rōe dignitatis. ad honorē quippe et vtilitatē

ciuilis cõitatis facit q₇ ſupiores reuerencı⁹ et cumula⸗
cius in q̄dam ſenſibili ſupioritate et dignitate ſɜueni̇t q̄ȝ
uis ipi ſupiores et maxime ſi ſunt in ſtatu ꝑfectõis in ſe
ipis exemplar et opa hũilitatis et ſanctitatis debeãt ex
hibere pocius quã cultus tpalitatis. Tercio quoqȝ rõne
neceſſitatis et eq̄tatis. nã officia ſupiora ut ſepius egẽt
pluribus ſumptibus. dux em̃ exercitus ad totũ exerci⸗
tum et diuerſoꝝ ꝑlioꝝ ↄcurſum debite gubernanḋ plu⸗
ribus eget q̄ȝ quicũqȝ inferioꝝ. circũſtancijs igit̃ in p̄ce
denti capitulo et in iſto obſɜuatis cõit taxant̃ et taxãda
ſunt rõnabilit̃ p̄cia iux̄ qḋ tollerabilius et ſalubrius cõi⸗
tati expedit omibus hinc inde et ex omi pte penſatis. ſin
guli aũt in ſuis ſingularibus ↄtractibus uel exactõibus
ſumptuũ ſequi debẽt formã et regulã cõmuniũ extimacõ⸗
nũ et taxacõnũ ne ps turpiter et irregularit̃/et inobediẽ
ter ac indecent̃ diſſonet a ſuo toto et ne q̄libet ꝓ libito
iudicet vtilitati cõi. ac p cõs et cõi iuſtıcıe et pietati

Articulus terci⁹ inſup ſub titulo q̄ſtiõis in q̄ q̄ritur an
ſit culpa mortalis rẽ vendẽ maculatã et de triplici ma⸗
cula q̄ in re vendibili eſſe põt

Pro tercio p̄ncipali articulo queri põt. an mor
talis ſit culpa rẽ vendẽ in q̄ ſit macula aliq̄
q̄ nota a vẽdẽte ipi ementi minie ꝑpalat̃. Pro
qḋ dicẽdũ eſt q₇ triplicit̃ in re vendenda macula eſſe p̄t
primo defectõne. ſcḋo ãmixtione. tercio corrupcõne.

De triplici defectu q̄ in re vendibili eẽ põt. et q̄ḋ dicen
dũ ſit de vtentibus corruptis ponderibus et mẽſuris.

Primo em̃ in re vendenda macula Ca. i.
eſſe põt defectõe. vñ ſɜm tho. ſcḋa ſcḋe. q. lxxvii
et ſco. in iiii. d. xv. q. ii. ſciendum eſt q₇ circa rem
vendendam triplex defectus ↄſiderari põt. vnus eſt ſɜm
ſubſtanciã. ſcḋus ſɜm q̄ntitatem. tercius eſt ſɜm qualitatẽ

De hiis dictū eſt ſup̄ in ſer.xxxii.ar.iii.c.iii. q: ſic ɔtin⸗
git in pmutacōne ſicut in vēdicōe et empcōe.et ex hiis
q̄ allegata ſunt ibi/pz q⁊ illicitū eſt vendē ꝓ vō alchi⸗
micū aurū vel argentū q: nō eſt adeo purū et ꝑfectum.
nec eaſ dē hꝫ ꝓprietates ſicut vm.nō em̄ hꝫ ꝓprietatē leti
ficādi aut vtutē ɔtra certas infirmitates et hmoi quam
hꝫ aurū vm.imo tr venenoſum eſt.Si aūt p alchimiaꝫ
fieret vm aurū nō eſſet illicitū illud vēdē ꝓ vo.q: nichil
ꝓhibet artē vti aliquibus cāis natalibus ad ꝓducendū
veros et natales effectos.q̄ꝫadmodō.aug⁊.ait in libro de
trinitate d hiis q̄ fiūt arte demoniorꝫ.Inſup qd dictū eſt
de venditore eciā intelligendū de ipo emptore.vt puta
qn̄ venditor crederet rem ſuā min⁊ p̄ciosē fore q̄ꝫ eſſet.
vbi gra vendit aurum ꝓ p̄cio ſatis minori q: eſſe putat
auricalcū.aut aial ſanū qd credit eſſe infirmū.qd ſi em⸗
ptor cognoſcat h̄ iniuſte emit et iuſtū p̄ciū ſatiſfacē obli
gat̄ ſꝫ d hoc plenius dictū eſt ſupra ſer.xxxiii.ar.ii.c.vii
in pticula eius ſcda Quid dicend ſit de hiis q̄ re⸗
bus vendibilib⁊ vtunt̄ mixturis falſis Ca.ii.

Secūdo quoqꝫ in re vendenda pōt eſſe dꝫfectus
admixtione videlꝫ falſas mixtas aut ɔpoſicōes
occulte addendo ſicut faciūt q̄dam aromatarii
uel aurifices et ɔſimiles in artibus ſuis.Circa qd aduer
tendū eſt q⁊ ſi tales ꝑpt̄ hmoi ɔmixtōes vltra extremos
limites iuſti p̄cij vendūt totū illud qd eſt ſupra p̄ciū iu
ſtū ſatiſfacē obligant̄.Si vō p hoc nō intendūt niſi iu⸗
ſtū p̄ciū cicius aut forcius extorquere tūc ad ſatiſfactōeꝫ
nō obligant̄.ſi tn̄ certitudinalit aut multū ꝓbabilit ſci
unt iuſtū p̄ciū nō exceſſiſſe.ſi aūt dubitant tūc q̄dē tenet̄
ꝓ eo q⁊ de fraude ſua certi ſunt.Et nichilomin⁊ aduertē
dū q⁊ q̄dam ſunt addicōnes ficte q̄ in nullo immutant
valorē venalis rei nec inſup augēt.et q̄dem in talibus ñ

peccat ſi fiāt ſola īntencōne iuſtū et ſobriū p̄ciū extorq̄ri
di. Alie v̄o admixtōnes q̄ v̄tutem et ualorē rerū notabili-
ter minuūt et ſunt oīno ɔtra ꝓprias et ɔūes intencōes em-
ptoꝝ/oīno illicite ſunt q̄ꝯuis inde nichil ultra iuſtū p̄ciū
haberet. Et puto qꝫ taliū uſus ſaltē in freq̄ntacōne ſua
mortalis ſit culpa ſicut ɔtingit eis q̄ ī vinū nebiū miſcēt
ut flaueor ex eo eluceſcat color cū ut dr̄ tale nebiū ī vino
mirabilit̄ capiti et ſtomacho ſit nociuū. ſi tñ v̄tutis mi-
nucio modica ſit et p̄ciū iuſtū. tūc non puto niſi venial̄e
pctm̄. Qꝫ inſtant venditores vini et alii plures dicētes,
quilibet pōt miſcere rei ſue qd̄ vult ſaltē añq̄ eam vena-
lē exponat. nō aūt poſt vini p̄comiſacōꝫ. ſꝫ ɔtra eos ē. qꝛ
ɔſtat eis qꝫ lex et ɔſuetudo ɔūitatis eſt qꝫ vinū purū v̄e-
dat̄. aut qꝫ eius ɔmixtio publice exprimat̄. intēcō etiāꝫ
et credulitas oīm emenciū eſt emē vinū purū et ſimilia
ergo ɔtra vtrūqꝫ hoꝝ fraudulent̄ incedūt. licet etiā ī ſua
re aliqd ɔmiſcere de ſe licitū ſit nō tñ cū intencōne et af-
fectu illā aliis ɔtra ɔūe ius et ɔtra intencōeꝫ eoꝝ ven-
dendi. alias ī vino ſuo vendendo toſſitū miſcē licite poſ-
ſent. Quid quoqꝫ dicend̄ eſt de hiis q̄ vendunt
res corruptas et maculatas. Ca. iii.

Ercio quoqꝫ in re vēdenda macula eſſe pōt cor-
rupcōne. Circa qd̄ aduertend̄ eſt qꝫ venditor cor-
rupcōnes et defectus illos ex q̄bus emptor vlt̄
iuſtū p̄ciū enormit̄ falleret̄ tenet̄ ſibi pandere. ſi tñ no-
uerit eos uel de eis v̄iſimilit̄ opinat̄. aliter emptori ex
hoc ipo dat occaſionē. primo dām. ſcd̄o piculi. Primo
eq̄dem dām ſi ꝓpt̄ hoc res ſatis p̄cij fit minoris et ipe tñ
ꝓpt̄ hoc p̄ciū nō diminuit. Scd̄o piculi utpote ſi nauis
q̄ꝫ vendit tale viciū hꝫ ex quo emptor cū ea nauigatur9
piculū naufragii incurrē poſſet. et idem quoqꝫ eſt de oc-
culto defectu eqni ex quo miles illū emens in fluuio ſeu

in bello ruere statim et periclitari breret. idem quoqꝫ est de
defectu siruppoꝝ et medicinaliū ↄfectōnū quas piguen-
tarii seu apoteca rii vendūt. tūc venditoꝛ tenet̄ restituē
om̄e dānum inde ↄtingens. iux̄ q̄ ex̄ de iniur. et dā. da.
in c. si culpa. scriptū est q̄ occasioꝫ dām̄ dat/ dānū dedis
se videt̄. vbi v̄o ista q̄tuoꝛ ↄcurrūt. videlꝫ q̄ nullū picu-
lū imineat emptoꝛi ipi. nec in vēdendo iustū p̄ciū aut sal
tē nō nimis notabilit̄ excedat̄ et ēptoꝛ cēseat̄ i emēdo sa
tis idustri⁹ et res venalis ꝓ libito exāmāda sibi expoit̄
diligent̄ tūc venditoꝛ nō tenet̄ defectus illos sibi mani-
festare maxime vbi eos nō celat nisi solū ut de re habeat
iustū p̄ciū suū. nec insup manifestare tenet̄ si viciū maife
stū est. puta cū equus monoculus ē uel cū vsus rei· et si
n̄ expectat vm̄ pōt tn̄ ↄpetē alti et vēditoꝛ ꝓ hm̄oi viciū
de p̄cio subtrahat q̄ntū optet. qꝛ si manifestaret vicium
rei emptoꝛ forte nollet iustū p̄ciū sibi dare. In fine notā
dū est q̄ om̄ia q̄ ponūt̄ s̄. in ser. xxxii. de donacōmbus
in ar. ii. et c. ii. et de ꝑmutacōmbus. ar. iii. et c. iii. intel-
ligenda sunt de emp. et ven. ex p̄cedentibus pꝫ regula su
pradicta. scꝫ q̄ dn̄i rerū iuste eas vendūt uel emūt sibi si
ne fraude seruent equalitatē valoris in venditis et in em
ptis sꝫm rectā rōꝫ q̄ om̄ibus vendentibus atꝫ emētibus
seruare misericoꝛdit̄ largiat̄. iustus dn̄s q̄ iusticiā dilex
it et equitatē vidit vultus eius dn̄s ihesus xp̄s q̄ cū p̄re
et spiritu sancto regnat gloꝛiosus in secula seculoꝝ amē
Feria tercia post q̄rtam dn̄icam in q̄dragesima de voꝛa-
gine vsuraꝝ vbi declarat̄ q̄d sit vsura in q̄bus ↄmitti pt
et quas excusacōnes assumūt q̄ defendūt vsurā.

Nolite iudicare sꝫm ser. xxxvi.
faciē. sꝫ sꝫm iustū iudiciū iudicate. ioh.
vii. c. et euāgelio hodierno. Om̄is q̄ppe
iniuria tāto capitalioꝛ ē q̄nto qui fallit

maioris amicicie aſſimulat ꝟitatem. Ecce vſurarii caritas
ſimulata et crudelitas palliata dū ſeruire ꝑ mutuū ſe ꝑ-
tendit ſubſtāciaꝫ ꝓximi deuorare intendit. hinc ſup illud
mat. v. c. volenti mutuare a te ne auertaris. Criſo. ait. ſi
milis eſt pecunia vſurarii morſui aſpidis. Percuſſus em̄
ab aſpide q̄ſi delectatꝰ vadit in ſomnū et ꝑ ſuauitatē ſa
poris morit̃. qꝛ tū venenū latēt ꝑ om̄ia mēbra decurrit
ſic q̇ ſub vſura accipit ſub tp̄e q̄ſi bn̄ficiū ſentit ſꝫ vſura ꝑ
om̄es eius facultates decurrit et totū ↄuertit in debitū.
ecce qꝫ exitus manifeſtat qꝫ antea celebat̃. ſeruire oſ̄de
bat et deuorare intēdebat. ꝓinde vſurarius ē ſimilimus
ſcorpioni q̇ lingua ſuauit̃ lingit et cauda mortifere pun
git. ꝓptea d̾ talibus in vbo ꝓpoſito dn̄s nos āmonet di.
nolite iudicare ſꝫm faciē. i. ſꝫm appenciā amiciciā ꝑtēdē-
tem ſꝫ ſꝫm iuſtū iudiciū. i. ſꝫm ꝟm iudiciū iudicate. nec
q̇dem fallunt̃ in hoc iudicio ſolū mutuū recipiētes. ſꝫ in
ↄpabilit̃ amplius intouum ip̄i inſup mutuantes. nā dece
pti imo decipiētes ſeip̄os paupi et inopi ſeruire ſe iudi-
cāt dū coꝝ ſubſtanciā vſqꝫ ad ↄſumpcōꝫ deuorant nō in-
telligentes nec intelligē volētes qđ dn̄s mat. x. c. diuiti
bus p̄cipit dicēs. Gratis accepiſtis et g̃tis date. q̄ſi di-
cere velit g̃tis accepiſtis diuiciaꝝ donū. et g̃tis date in
digēti mutuū. inꝫ qꝫ luce vi. c. inquit mutuū date nichil
inde ſperantes ſicut de hoc lacius dicet̃ in ſer. ſeq̄nti. et
q̇libet p̄dictū xp̄i ꝟbū pōt eſſe thema in p̄nti ſer. Inter
hos quoqꝫ male diiudicantes ↄnumerari pōt q̇daꝫ ho
minū genꝰ q̇ et ſi vſurarii nō ſunt manifeſti mutuātes tn̄
aliq̇d inde ſperant. hii nempe maifeſti vſurarii corā deo
licꝫ occulti ſint mūdo. palā faciūt corruptā ſuā intencōēꝫ
qn̄ ſi nō remunerant̃ ad libitū extimāt. et dicūt eos in
gratos Ad iudicandū igit̃ ſꝫm iuſtū iudiciū de vſura ne
quilibet p̄dictoꝝ fallatur de ip̄a ad p̄ns diligenter tria

osiderem⁹. primo eius descripcōē. scdo eius omissionē
tercio eius excusacionē. hoc est quomō describat̄ i quo
omittat̄/et a quibusdā quō excusat̄ Articul⁹ pri⁹

De triplici descripcione usure

Primo aūt osiderem⁹ usure descripcōē. Tripli
cit̄ em̄ describit̄ ad pn̄s. Pria aūt descripcō
fit ambrosiū. secunda aūt hostiēsis. tercia vo
fit magistralis

Ambrosi⁹ prio describit usurā .c.i.

Primo em̄ usura describit̄ ab ambrosio xiiii. q.
iii. c. plerîqꝫ vbi dr̄. Quodcūqꝫ sorti accidit usu
ra est. et cū hac descripcōe cōcordat c. i. et vlti.
q. eiusdē. et in hac descripcione tangunt̄ tria. primū cū
dicit qꝫ usura ē qdcūqꝫ. nā sicut pꝫ i pallegato c. pleriqꝫ
vnde hec descripcō sumpta ē. ambrosius snialit ait. qꝫ
siue sit pecuīa siue spēs seu fructus uel edi aut ligna ul
qdcūqꝫ aliud sit si accedit sorti vsura ē. Scdm tāgit cū
subdit sorti. licꝫ em̄ sors dicat̄ signū rerū distinctiuū. sic
pꝫ ꝑuer. xvi. vbi dr̄ sortes mittūt in signū. nichilominus
sumit̄ hic sors ꝓ re possessa iuste diuisione aliquaꝝ reꝝ
siue possessionū. et hoc mō in sacra pagina possessiones
filioꝝ israhel sortes denoīant̄. hoc eē mō sumit̄ hic sors
res scꝫ iuste possessa. Vel alit̄ sꝫm legistas. sors ē debita
q̄ntitas mutuate rei in mat̄ia occurrētis. Tercō quoqꝫ
subdit accidit qd q̄dem sicut in seq̄nti ar. c. i. appebit v
sura solū in mutuo cadit. Goff. aūt huic descripcōni eciā
supaddit dicēs. vsura ē qdcūqꝫ accidit sorti intencōne
ꝑcedente uel pacto. et lꝫ goff. addiderit. hoc tn̄ tenendū ē
qꝫ et ambrosius et alii in ꝑdictis capitulis allegatis eū
dem finē extiterūt cū noscēnt dn̄m luce vi. c. ꝑcepisse da
te mutuū nichil inde sperātes. scꝫ in intencōne q̄si di. mi
nus eciā paciscētes. scꝫ in vsure clara expssione et pactōe

Scdo vsura describit̄ ab hostiēsi Ca. ii.

SEcūdo aūt vſura ſic deſcribit ab hoſtienſe vſu
ra eſt qđ cūqꝫ ſolucōm rei mutuate accedit ipi9
rei vſus gr̄a pactōe im̄poſita uel hac intencōe
habita in ꝯtractu vel exactōne habita expoſt facto. in q
qdem deſcripcōne ſex ꝑ ordinē tangit. primo aūt dicit
qđcūqꝫ ſicut ſupra expoſitū eſt. ſcđo ſubdit ſolucōm rei
mutuate accedit, qđ qdem ideo dicit/ qꝛ vſura ſicut in-
fra patebit ſolū in ꝯtractu mutui veri uel interꝑtati locū
hꝫ. tercio addit ipius rei vſus gr̄a. q₇ qdem ꝓptea ſubdit
qꝛ ſi nō vſus ipius gr̄a, i. gr̄a ꝯſumpcōnis ſed loco pe-
ne apponeret et abſqꝫ fraude fieret. ſec9 vtiqꝫ eſſet ex ꝯ
arbi. c. dilecti. xxii. q. ii. fraternitas. qrto ſubnectit pactōe
impoſita. i. intuemēte expſſa ꝯuemēcia pacti. qꝛ tūc ex-
pſſa vſura eſt. qnto ſubiūgit uel hac intencōne habita i
ꝯtractu qꝛ ſicut infra patebit ſi pncipalis intencō in ꝯtra
ctu fuit velle remunerari vſura eſt. ſexto inſup addit ul
exactōne habita expoſt facto. nā ſi vltra pdicta exactio
nō eſt habita expoſt facto et debitor gratis aliqđ offerat
liate recipi pōt. tn̄ cū ꝯdicōnibus q infra in xxxvii. ſer.
ar. iii. atꝫ c. iii. ponent. ꝯ pdicta aūt diffinicōe dat vſus
Quicqđ Adeſt ſorti rōe rei mutuate. Si petat exigat in
tendat fit ſp vſura xiiii. q. iii. vſura. Ca. iii.

Tercio vſura deſcribit a mgr̄is

TErcio quoqꝫ ſic deſcribit a mgr̄is. Vſura ē lucrū
ex mutuo pncipalit intentū. in qua deſcripcōne
ponūt tria. primū q₇ dicit vſura eſt lucꝝ. Lucrū
enī ꝓprie ſuphabūdācia nūcupat ſiue illđ icremētū qđ qs
hꝫ ex volūtaria ꝯmutacōne vltra ea q prius erāt ſua. et
vtiqꝫ eſt genus. qꝛ omīs vſura eſt lucꝝ. ſꝫ nō ꝯuertit, qꝛ
nō omē lucꝝ eſt vſura. primū eqdem pꝫ Nā ſi qs tm̄ reci
pit qntū dedit et n̄ pl9. tūc ſic ut n̄ recipit lucꝝ ſic neqꝫ
vſuram. Rurſus ſi quis plus recipiat quā mutuauerit et

tale receptũ nõ eſt ei lucꝝ. q2 ſc3 alias ipĩus recipiẽtis.
vbi gr̃a. depoſitari2 raptoꝛ uel alias debitoꝛ mutuãtis.
mutuo pri2 recepto reddidit cũ mutuo depoſitũ uel rẽ
raptã aut alias debitã. et ñ ille mutuaſſet nõ alit̃ reddi
tur2 nõ põt dici vſurã recipe. Ad hoc facit ex̃ d̃ vſu. c.
fi. cũ hiis q̃ no. ibi in glo. fi. Scdm etiã p3 q2 in ꝯtractu
locacõis vẽdicõis ꝯductõis et ꝯſimilib2 eſt dare lucrũ.
nec tñ eſt ibi vſura. Scdo in deſcripcõe ſubiũgit̃ ex mu
tuo qḋ eſt tanq̃3 dr̃ia diſtinguẽs vſurã a lucris q̃ nõ ex
mutuo acq̇runt̃. nã illa ꝓprie loq̃ndo nõ dñr vſure. iuxta
notata in. c. ex̃ de vſu. i ciuitate. Tercio i deſcripcõe ſub
nectit̃ pn̄cipalit̃ intẽtũ. q2 ſi hoc pn̄cipalit̃ nõ intẽdebat
ſ3 ſcdario. et debitoꝛ aliq̇d gratis mere offert. ſic̃ infra
patebit nõ ẽ vſura. Dicit̃ aũt vſura ab vſu rei vel d̃2 q̃ſi
vſus eris. i. pecũie. Quare aũt uſura ſolũ in ꝯtctu mutui
ꝯmittat̃. in. i. ar. c. ii. ſe. ſcr. patebit. Articul2 ſcd̃s
vbi declarat̃ in quo ꝯtctu et i quib2 reb2 ꝯmittat̃ vſura

SEcũdo ꝯſideram2 vſure ꝯmiſſiõem. Circa qḋ
tres fũdamẽtales circa dicẽda notificem2 p
oꝛdinẽ v̇itates ſub oꝛdie triplicis qõnis. Pri
mo q̃rit̃ in quo ꝯtractu ꝯmittat̃ vſura. Scdo
in q̇bus rebus. Tercio qualit̃ ꝯmitti ſolet i trib2 gñib2
Qḋ vſura ſolũ in ꝯtractu mutui ꝯmittat̃ //rerũ

PRimo q̃rit̃ in quo ꝯtractu ꝯmittat̃ Ca. i.
vſura. Et ſ3m oĩs doctoꝛes dicẽdũ eſt ꝙ ꝓprie
nõ ꝯmittit̃ niſi in ꝯtractu mutui. Mutuũ d̃2 q2
aliq̇d meũ fit ad aliqḋ tp̃s tuũ. Circa qḋ aduertẽdũ ẽ.
ꝙ ſicut in pꝛimo. c. p̃cedẽtis ar. p3. vſura eſt q̇cquid ac=
cedit ſoꝛti. hoc aũt ſolũ i mutuo cadit. ſicut plen2 di=
cetur i ſe. ſer. ar. ii. c. i.
Qḋ vſura ꝯmittit̃ ſolũ in hiis q̃ ꝯſiſtũt in numero ponde
re et mẽſura Ca. ſcdm.

SEcūdo q̄rit̄ ī q̇bus rebus ꝯmittat̄ vſura. Et di
cendū ꝙ p̄ſuppoſito (ſicut p̄dictū ē) ꝙ vſura ſo-
lū ī mutuo ꝯmittat̄, neceſſe ē ꝙ ī illis rebꝰ ī
q̇bus mutuū ītueñire pōt ī eis ſolū et nō ī aliis ꝯmitta
tur vſura. Hec quidē ſ꜡m Alex. de al. triplici gn̄e diſtīg-
uunt̄. nā q̄dā mutuāt̄ ſub certo numero ſic pecuña. q̄dā
ſub certo pondē ſic aurꝝ argētū et ſimilia. q̄dā ſub certa
mēſura ſic granū vinū oleū et ſimilia. Et ī hiis ſolū vſu
ra ꝯmittit̄. Rō huiꝰ ē qꝛ ſole ille res circa q̄s ꝯſiſtit mu-
tuū hn̄t a nat̄a uel arte ſibi ꝯſtitutū debitū valorē quē
trāſcendē mīme pn̄t ñ ꝯtra nat̄am uel artē viciose agat̄
Cū ḡ vſura trāſcendē facit rē mutuatā ult̄ ſuū valorē.
reliquit̄ ꝙ ī eis ſolū ſit poſſibilis fieri. Res em̄ q̄ hn̄t
detm̄iatū valorē a nat̄a ſunt q̄ ponderant̄ ut aurꝝ et ar
gētū. et q̄ mēſurant̄ ut vinū oleū et ſil̄ia. Res aūt q̄ hn̄t
detm̄iatū ualorē ab arte ſunt q̄ numerant̄. et ī hiis ſolū
ꝯmitti pōt vſura. ſicut laciꝰ dicet̄ ī ſer. xxxviii. ar. i. c. i.
Sof. tn̄ obiciēs ꝯtra rap. q̇ p̄dictis ꝯſentit uſurā poſſe cō
mitti etiā ī aliis rebus. utputa ſi ꝓ pecunia mutuata re-
cipiā uinū equū uel p̄diū aut ueſtem et ſimilia ultra ſoꝛ
tem uſura eſt. ſicut p꜡. xiiii. q. iii. c. plerıq꜡. Hec tn̄ obie
ctio leuit̄ tolli pōt. Cui r̄ñdendū eſt ꝙ diſtinctō fieri d꜡
īt̄ uſurā q̄ ab uſurario exigit̄ et rem illā ī qua p̄dicta
uſura ꝯmittit̄. Nā vſura q̄ ab vſurario exigit̄ ꝓprie loq̄n-
do eſt illud lucꝝ qd̄ exigit̄ ultra ſoꝛtem ſeu vltra mutu
um datū. Res vō illa ī qua dicta vſura ꝯmittit̄ eſt ip̄m
mutuū de quo gigīt̄ ip̄m lucꝝ Quāuis ḡ quelib꜡ p̄s fe
neratoꝛi accedē poſſit tanquā vſurariū lucrū dictū. tamē
lucꝝ nō gigīt̄ niſi de ſolis illis tribus gn̄ibus rerꝝ. ꝓpt̄
ea recte dicat̄ ꝙ vſura ī illis ſolis tribus rebus habeat
ꝑpetrari. Poteſt quoq꜡ idē breuiꝰ et clariꝰ declarari et
dici videlic꜡ ꝙ ſi pōderat̄ p̄remiū qd̄ dat̄ illud pōt eſſe

aliud a p̄dictis. Si vero ponderat̄ illud qd̄ mutuo dat̄ cui ꝓpe et ꝟe vſura accedit. illd̄ ſp ↄſiſtit ī p̄dictis trib⁹ R̄one oñdit̄ q̄re ſolū in hiis q̄ ↄſiſtūt numero pondē et menſura vſura ↄmittat̄ Ca. iii.

Tercio quoqꝫ q̄ri pōt q̄re in ſolis p̄dictis gn̄ibus rez̄ vſurariū lucꝛ̄ ↄmitti hēat et nō in aliis. Ad qd̄ dicēdu q ī mutuo debitoꝛ rē mutuatā ſub eadē idē ꝑ titate reſtituē nō tenet̄/ſꝫ ſub certitudīe eiuſdē valoris ſiue equalis valoꝛis ſi ſeruari dꝫ ꝟa iuſticia int̄ mutuantē et illū cui mutuū dat̄. Certitudo aūt eq̄lis valoris ex nat̄a rei nō repit̄ niſi ī rebus illis quaꝛ̄ valoꝛ pēſat̄ ex numero aut pondē uel mēſura. quaꝑt rō mutui ↄſiſtē dꝫ ſolū in illis rebus q̄ ad hn̄dā certitudīnē ſui valoꝛis pn̄t numerari aut pōderari uel mēſurari. Et hoc reperit̄ in p̄dictis tribus gn̄ibus reꝛ̄ ꝓpt̄ea in illis ſolū cadit vſura. Vel ſꝫm alex. Lom. rō quare ī hiis tribus gn̄ibus ↄmittit̄ vſura. qꝛ vſura ē q̄dā ſuphabūdācia illicita ꝓueniēs ex vſu alicui⁹ rei Suphabūdācia aūt talis eſt q̄dā excreſcēcia reſpectu alicui⁹ iuſti lucri. Sicut ḡ iuſtū lucꝛ̄ et equū cui⁹ rōeꝫ tollit talis suphabūdācia determiat̄ et certificat̄/ita det̄miat̄ ſuphabūdācia iſta. ſꝫ eq̄tas et iuſticia ī rebus q̄ veniūt ī hoim vſu ī hiis trib⁹ c̄tificari pn̄t ſcꝫ numero pōdē et mēſura. Nā res uel ſunt actu diſtincte. et ī talib⁹ cognoſcit̄ eq̄litas et ineq̄litas. ī ipo numero. numer⁹ eīn ē rō p̄ia diſcrecōis. iō in diſcretis eq̄litas et ineq̄litas cognoſci p̄t p numeros. Vel res ſunt indiſtincte. et ī talib⁹ eq̄litas et ineq̄litas cognoſci nō pōt n̄ in duobus Primo p mēſurā aliquā det̄minatā ī re q̄ hꝫ quātitatē aliquā facilit̄ diuiſibilē. ſicut vinū oleū et ſimilia. Scd̄o p certū et det̄minatū pondus. ſicut in hiis que non facilit̄ diuiſibilia ſunt. et quoꝛum eq̄litas ↄſiſtit in pondē. qualia ſunt argentū et aurū es

et ferrū. et ꝯſimilia. Sicut ergo in hiis tribus equū et iuſtū
determiatur. ita et iſta tria ſunt materia ſuphabūdāciae q̄ʒ vo
cam⁹ vſurā. q² extremoꝝ et medii. vna dʒ eē materia

Articul⁹ terci⁹ de. xv. defenſiōibus q̄bus q̄dā nitunt ex=
cuſare vſurā. Et de ſolucōibus efficaciſſimis earūdē.

Tercio ꝯſiderem⁹ vſure excuſacōʒ. i. argumēta
et rōes quas ad excuſandas excuſacōes i pec
catis ꝑ defenſiōe ſui vſurarii aſſumē ſolēt ſe=
metipſos miro mō decipiētes. et ſuas malicias
et cupiditates palliātes. Et ut ſenſibil⁹ et clari⁹ argu
mēta ſua intelligant etiā. xv. defenſiua ſcuta diſtingua=
mus p ordinē. Ad quoꝝ diſtinctōʒ ꝯfractōʒ ꝯbuſtiōʒ rō
nes lucidas et ignitas ſcuto. i. cuilibʒ rōi eoꝝ ſubito ap
ponem⁹. ut vificet qd̄ de hoc ꝓpheta miſtice ait. et ſcuta
ꝯburet igni. i. lucid⁹ et feruidus p̄dicator.

Defenſio prima ipſius vſure et eius ſolucō. Ca. primū.

Primū ſumūt ſcutū dicētes. Cōſtat nēpe q⁊ mu
tuacō atqʒ res q̄ mutuo dat aliq̄ʒ ꝯmoditatem
et vtilitatē ꝯfert illi cui p̄ſtat et mutuat. ergo ſcḋm
eq̄tatē natalē pōt hmōi ꝯmoditas et vtilitas p̄cio exti=
mari et merito recōpēſari. Ad qd̄ ſcutū ꝯfringēdū et cō=
burēdū dicēdū eſt q⁊ (ſicut laci⁹ in ſer. xxxviii. ar. i. c. iii
et. vii. dicet) res mutuata ꝯfert ei cui facta ē aliquā cō=
moditatē ꝯ̄nitē a rei ꝯſumpcōe uel alienacōe. et iō non
eſt vēdibilis alio p̄cio vltra p̄ciū mutuate rei. ꝓptea cō=
moditas eius ē ex ſola rōe opaccōis ei⁹ cui mutuū datū
ē. aut ex eius induſtria uel ſuoꝝ. Et ideo nō dʒ illā emē
q̄ſi nō ſuā. cū maifeſta iniuſticia ſit rē ꝓpriā p̄cio ꝯpare

Defenſio ſcḋa vſure. et ſolucō eius. Ca. ii.

Secūdū quoqʒ ſcutū eoꝝ tale eſt. Licet vnicuiqʒ
in ꝯtractibus ſe ſeruare indemnē. et hoc maxime
ſi ab illo cui dat mutuū p̄cibus inducat. qd̄ q̄dem facē

nō pōt niſi accipiēdo aliqd vltra. et hoc pacto. alias eſ
ſet incertū. Similit̃ dās volūtarie dat. qꝛ null9 ad hoc
eū cogit. ſʒ volūtate ſua accipit pecuniā et reddit vltra
ſortē. et ſic pōt trāſferre dn̄iū ſuū in alteꝝ. ꝙ trāſfert. ꝙ
alius ſcʒ vſurari9 alienū nō hʒ Dicūt etiā. iuſtū qdem et
equū eſt ꝙ damnū creditoris ſiue p̄ſtitoris ſibi recōpen
ſet a ſui mutui receptore. Sʒ p̄ſtitoꝛ vltra ſubſtāciā pe-
cunie mutuate ſibi ſubtrahit pecunie p̄ſtite aliqʒ vſum .
qui eſſet uel ſaltē eſſe poſſet lucroſus. ꝙ vltra ſortē pe-
cunie mutuate dʒ hʒ aliquo alio diſcrete recōpenſari. Ad
primū dicēdū ſʒm ſcotū i. iiii. di. xv. q. ii. ꝙ ſi nō vult dā
nificari pecuniā ſibi neceſſariā reſeruet ſibi. qꝛ nullus eū
neceſſitat ad faciēdū talē miſcdiam ſuo pximo. ſʒ ſi mi-
ſericordiā facē vult neceſſitat̃ ex dīna lege ꝙ eā nō fa-
ciat viciatā. Ad ſcdm idē ait ꝙ et ſi dn̄iū transferat̃/ tn̄
recipiēs reſtituē obligat̃. ſicut in mutui dacōe trāſfert̃
dn̄iū. et tam̄ debitoꝛ tenet̃ tm̄dē reſtituē creditori. hec
Scot9. Ad terciū dicēdū ꝙ ſi p̄ſtitoꝛ erat prius ex pecu
nia p̄ſtita mercatur9. aut aliqd lucꝝ ex ea ſoluendo uel
emēdo acq̄ſitur9. aut dānū aliqd immiēs licite ſalua
tur9. et tn̄ hac ſola pietate frīe necitatis et inſtācia p̄cū
inductꝰ tradidit ſuā pecuniā ſub tali odicōne ꝙ mutuū
recipiēs teneat̃ ſibi ad inteſſe p̄fati lucri et dām̄. tūc li-
cite accipit̃ et exigit̃ aliqd vltra pecuniā mutuatā. non
tn̄ aliqd p̄ualēs p̄fate pecunie. inq̄ntū iā q̄ſi hēbat in ſe
vim et valorē p̄fati inteſſe. Sʒ qn̄ ptactis odicōibus ex-
cluſis aliqd mutuat̃ tūc n̄ pōt dici ꝙ p̄ſtitoꝛ ex rōe mu-
tui ſe damnificet in aliquo preualenti ſimplici et abſolu
to p̄cio pecunie mutuate. ꝓptea ex hoc amplius exigere
minime poteſt. Ex p̄dictis ꝙ patʒ ꝙ dum emere velles
merces. et quidā amic9 tuus inſtant̃ te rogaret ꝙ ſi-
bi mutues denarios cum q̄bus emptur9 eras illas. et tu

ex ꝑcibus eius ceſſas ab illa mercacōe ex ſola pietate ei
ꝓdictā pecuniā mutuā do. licite q̄dez poteris dicē ei. vo
lo qꝫ michi reddas tm̄ quātū hiturus eſſem ī tali loco
de mercibus illis ſi illuc deferrē eas dūmō recipias ꝑicu
lū ī te qd̄ ocurrit. Ad q̄d ēiō licz ſzm hoſti. et rap. qꝛ tan
q̄z ītereſſe recipiēs lucꝝ inde. Idē quoqꝫ dicēdū eēt ſzm
hoſti. et guil. ſi volebas emē terrā uel vineā uel domū
valentē ſingulis annis florenos. x. et ad inſtanciā amici
tui ceſſaſti a tali empcōe et mutuaſti illi di. ei. volo qꝫ
ſoluas michi tm̄ q̄ntū expedire reddēt illa terra uel do
mus deductis ſumptibꝰ et laboꝛe et etiā ꝑiculi ſi qd̄ eēt
Licet ꝫ hoc mō rōe itereſſe aliť nō. ſꝫ de hoc plenꝰ ī ſer.
xlii. ar. ii. c. ii. Tercia defenſio vſure cū ſua ſolucōe Ca. iii.

Terciū ſcutū ē hoc. Equū et licitū eē
videť ſeruiciū ꝓ ſeruicio grām ꝓ grā reddi. Et
ꝑ oñs equū et licitū eſt ſub certo pacto firma-
ri. ꝫ potiť ſub pacto firmari qꝫ ille teneať ꝑſtitoꝛi ad cō
ſimilē mutuacōꝫ ſeu ſeruiciū uel bñficiū equalēs mutuo
dato. ut hētur in. c. cū in officiis. de teſta. et. ff. de peti.
ſꝫ et ſi lege ꝯſuluit. Ad hoc q̄dem dicēdū eſt ſicut pꝫ in
c. ſi feneraueris. xiiii. q. iii. ī glo. ſi. qꝫ ꝓ grā mutui im-
pēſa minime pōt iuſte exigi āplioꝛ grā. Nā ſi ex debito iu
ſticie grā exigať iā nō ē grā ſꝫ pociꝰ grē vēdicio uel grē
ꝯmutacō dici pōt et dꝫ. Licet ꝫ ꝑſtitoꝛ poſſit cū poſtea
eguerit ꝯſilem mutui grāꝫ exigē ꝑ modū grē et grātitudi
nis q̄ꝫ ꝑ modū venalis iuſticie. nō ſequiť ex hoc qꝫ d̄ re
mutuata aliqd̄ ꝑciū ſuphabūdās exigē poſſit. qꝛ ꝫ ad
ſimilē ꝯmutacōꝫ ꝑſtitoꝛi ſub pacto aſtringi derogat grē
que ꝯpetit mutuo ex ſua ſpē. Ideo dicūt q̄dā talē ꝯtctū
illicitū eē. Scdm em̄ alex. de alis. Qñ mutuās pōt ſpa
re id ad qd̄ accipiēs obligať. qꝛ ī ꝯſili cāu ſcꝫ necitatis
teneť accipiēs mutuū illi q ei dedit dare. ſimiliť etiā ſi ñ

dediſſet prius. ideo põt mutuãs hoc ſperare a recipiēte nõ tñ ex vi mutui ſʒ ex caritate accipiētis mutuũ. mutua eñ bñficia accēdūt caritatē. Et qꝛ etiã ex pcepto dei dꝫ indigēti mutuũ dare. bñ eñ ↄcedi põt ꝙ mutuãs valet mutuũ ſperare ab eo q̇ recepit in ↄſimili caſu. qꝛ ad hoc alius obligat̄. tñ ſi hac intencōe mutuũ ſibi tradat non eſt ſibi meritoꝛiũ. qꝛ non ponit deũ finē mutui. ꝓpterea ait dñs Lu. vi. Mutuũ date nichil inde ſperãtes ſcʒ ab homine/ſʒ ſperate retribucōꝫ a deo. hec alex. de alis. Scdm eñ Bal. de puſio. Obligacõ vſurarꝫ ideo ꝓhibita eſt qꝛ talis obligacõ aut dicim⁹ ꝙ ↄtrahit̄ re. aut ↄſenſu. Primo ſi dicimus ꝙ cõtrahit̄ re hoc eſt falſum. ut. ff. ſi cer. pe. l. rogaſti. § ſi tibi. Scdo ſi dicimus ꝙ ↄtrahit̄ ↄſenſu. hoc eſt iniuſtũ. qꝛ omis obligacõ relatiua reqrit extremũ eq̄pollēs. qđ ſic ꝓbari põt. Debitoꝛ qui ꝓmiſit vſuras habet dñiũ vſus. qꝛ vſura nõ ↄſiſtit niſi i rebus mutabilibus in q̇bus vſus rei nõ diſtinguit̄ a dñio rei. et ſic indebite fit. Et ſi dicat̄ ꝙ non pſtat eã ꝓ re ſʒ ꝓ bñficio Rñdet̄ ꝙ remuneracõ bñficii hmõi a iure natali non eſt taxata. nec ab aliqua rõe intellect⁹. quaꝓpt deducē voluntatē ad neceſſitatē. et obligacōꝫ infoꝛmē ad obligacōꝫ foꝛmē nõ eſt ſʒm iuſticie natalis metas. Et licet ſit d̓ debito amicicie nõ eſt tñ ex debito iuſticie. ex quo nõ inducitur neceſſitas ſʒ ſpontanea volũtas. ſʒm tho. Ad hoc facit ex̄ de vſu. in. c. ↄſuluit. vbi dicit tex. ꝙ omis vſura et ſuphabũdancia ꝓhibet̄. vnde nõ eſt tm̄ ↄtra caritatē que eſt virtus theologica ſed etiã ↄtra tpanciã que eſt virtus moꝛalis. Et iõ apud Ariſto. vſure dicunt̄ natalit̄ ꝓhibita lucra. Hec bal. C. de vſu. in rubrica. Huiꝰ q̇dem ſnīe fuit etiã tho. ſcđa ſcđe. q. xviii. vbi ait ꝙ ꝓ pecunia mutuata nichil expectãdũ uel exigēdũ eſt. niſi bñiuolēcie affect⁹. qđ ſub extimacōe pecunie minime cadit.

Ex illo em̄ ſpōtānea mutuacō ꝓcedē pōt. repugnat em̄ ei obligacō ad faciēdū in poſterū. qꝛ etiā cbligacō talis pecunia poſſet extimari. Et ideo licitū eſt qꝫ mutuāti ſi= milit̃ ſibi remutuet̃. ſꝫ nō licet ꝑ pactū cbligare debito= rē ad mutuū in poſterū faciēdū. Cōcor. cū hoc etiā hoſt. Secūm p̄dicta etiā dici pōt qꝫ nō ſolū nō licet recōpēſa= cionē mutui ſub certo pacto firmare. verū etiā nec ſpem de hoc p̄ncipalit̃ hr̄e. qꝛ etiā eēt ɔtra euāgelicū tex. Lu. vi. Mutuū date nichil inde ſperātes. Si tn̄ p̄ncipalis in tencō eēt ex caritate. et tn̄ ſcdario hō aliq̄d ibi ſperaret immīnēt meritū ſꝫ nō eſſet peccatū ſaltē mortale. Secūm aūt thomā pōt hō ex mutuo ſperare rē cuiꝰ vſus ſine p̄ cio int̃ amicos ɔcedi ſolet. ſicut mutuacō libri ſꝫ nō do= mus. Ex hijs pꝫ qꝫ ſperare poſſum iniurie remiſſiōꝫ. vbi gr̄a. Intuli iniurias petro ex quo me ꝑſequit̃ vīndictā q̄rens. ſubeo ex hoc ad mei tutelā expēſas multas. mu= tuū ei do ut michi parcat. licet michi vtiqꝫ ſꝫm quoſdā qꝛ licet vnicuiqꝫ ſuā vexacōꝫ redimē. ex̄ de ſimo. dilectꝰ et. c. ad aures. e. ti. Si q̄s aūt obſtet qꝫ edicto cām de= di ꝓptea vexacōꝫ nō redimo. ar. ex̄ de eta. et qua. c. i. Di cendū qꝫ ſi ego peccaui iniuriādo. et etiā peccat ille vin dictā deſiderādo et q̄rendo. Pretea hic nullū lucꝝ pa= ciſcēdo ɔſequor ſiue ſpero. ſꝫ tm̄ damnū meū euito. Cre= do tn̄ qꝫ hoc cauciꝰ fiēt ſi poſt pecuniā offenſiōis ɔmiſ= ſe et q̄ſitā ab offenſo humilem remiſſiōem ꝑ mutuū talis pax ſeu remiſſio q̄reret̃ ſi alit̃ fieri n̄ poſſet. De hiis etiā lacius dicēdū eſt in ſer. ſe. ar. iij. c. i. in fine.

Quarta defenſio vſure cū ſua ſolucōne. Ca. q̄rtū.

Quarto ſcuto vtunt̃ dicētes. Recepcō bn̄ficii nō adminuit receptori ꝑtātem dādi. nec p̄ſtitori li cenciā recipiēdi. imo pociꝰ augē videt̃. Sed an̄ mutuū datū licebat mutuanti ſperare et recipe aliq̄d

ab altero. ꝙ multo amplius licet poſt mutuū datū. Ad
hoc dicēdū ꝙ aliud eſt recipe amplꝰ p modū mē grē
et abſqꝫ aliqua fraude et prauitate vſure. et aliud ē re-
cipe illud p modū debiti et cū prauitate vſure. Quātū
ad primū nō fit hō impotēcior ex mutuo ꝑſtito. imo po-
tencior q̄ꝫ eſſet priꝰ. Et qͥdem dn̄s inſinuare volēs Lu.
vi. date mutuū michil inde ſperātes. Nec ſimplicit̄ inq̄t
michil ſperātes/ ſꝫ michil inde. i. ex ip̄o ↄtractu. ut ſcꝫ nul-
la vſuraria ſpes nullūqꝫ vſurariū pactū v̇e uel intpretati-
ue ſeu exp̄ſſe uel tacite ibi intueniat quoquomō. Qd̄
aūt poſſit hō recipe tali libero mō etiā poſt ſniam ꝑdi-
ctā xp̄i. hētur ar. ad hoc. xiiij. q. iii. vſura. xviii. d. de eno
logiis. lxxvii. d. in ſingulis. lix. di. ſi officia, et. lxi. d. qͦd
pderit. Quātū aūt ad ſcdm fit impotēcior. qꝛ pōt talis
recepcō ex triplici reſpectu effici viciosa. primo reſpectu
mutuātis. ſcdo reſpectu recipiētis. Tercio reſpectu cir-
cūſtantis. Primo reſpectu mutuātis. nā qui recipiunt
amplius. aut ſe ꝑpant recepturos. de facili in ſuis lucris
incidūt in intencōꝫ vſurarii lucri. ac p ↄn̄s in crimē vſure
Ad tale ꝙ piculū pemitꝰ ꝑcauēdū plus tenet̄ vitare re-
ceptores munuſculoꝝ poſt mutuū datū q̄ꝫ ſi nūquā tali-
bus aliq̄d ꝑſtitiſſet. Et licet hoc v̇m ſit et ſecuꝝ. ſi tn̄ pu-
ra intencōne aliq̄d ſuſcepit mutuās ab illo qui illud me-
re gratis offert minime peccat. nā ſicut ſcribit̄. i. q. ii. i. c.
ſicut. nulla em̄ oblacō ſuſcipiēti culpe maculā ingerit q̄
nō ex ambiētis peticōe ꝓceſſit. Scdo reſpectu ſuſcipien-
tis ſcꝫ mutuū illud. nā ꝑſumit̄ qꝫ nō mere gratis ampli-
us reddat ſꝫ ut mutuū ſibi datū tpe lōgiori retineat uel
ut iteꝝ in futuro ↄſimile mutuū ſi eguerit ſibi fiat ab il-
lo. Aut qꝛ veret̄ mutuātis offenſam. i. ne reputet eū in-
gratū ſi ſibi vltra reddicōꝫ mutui michil impēdat Tam̄
ſcdm guil. Creditor tali mo aliquid recipiēs in bona fide

non tenet de bona fide ↄſumptis. Nec etiã de extãtibꝰ q̃zdiu ꝓbabilit̃ credit q̃ ex ſola dilectõe dederit ei. Inſup ſm quoſdã qñ debitor non gratis dat licet creditor gratis mutuũ tribuat. ſi debitor hʒ aliqd de bonis creditoris. et p retencõz ſibi ↄſulat de vſura quã illi dedit in foro pniali ↄpelli nõ dʒ ad reſtitucõez. Tercio reſpectu circũſtãtis. qr hʒ ſpẽm mali exempli. et incurrit hõ piculũ ꝓprie infamie. nã ꝓſtitor amplꝰ recipiẽs defacili creditur vſurarius eſſe. et ſic amplius recipiẽdo alios deedificat. et ſeipm infamat.

Quinta defenſio vſure. cũ ſua ſolucõe Ca. v.

Q Vintũ ſcutũ aſſumũt dicẽtes. Qua rõe licet locare equũ uel domũ. ſic q̃ vltra rem locatã recipiã aliqd p̃ciũ p ipa locacõe. eadẽ rõne (ut videtur) licet locare bladũ vinũ uel pecuniã ut aliqd p̃mium p ipam recipe valeã. Ad hoc aũt dici põt q̃ in re locata ſiue ↄducta differt eius vſus et fructꝰ a rei alienacione ſiue ↄſumpcõne. ſicut pʒ in vectura equi ſeu eq̃tacione equi aut habitacõe domꝰ ↄducti. Preterea vtilitas talis vſus nõ ꝓuenit ex ſolo actu et induſtria ipius vtẽtis/ſʒ etiã et p̃ncipalius ex vtuali efficacia rei vtilis. vñ ſi mutuatis rebus d̃a rõ locacõis det̃ et ↄſimilis vſus rei locate. tũc vtiqʒ ultra ipam licite amplius exigi põt Vñ ſi q̃s pecuniã in ſaccis ſigillatã alicui locet ut a viſitãtibus ipm credat̃ diues et amplꝰ honoret̃ et timeatur. ut ſola putacõe aliqd piculũ uel detrimentũ euitet. tũc ultra ipam aliqd recipit̃ p̃ciũ ſue locacõis. qr talis locacõ mutuacõ nõ fuit. nec eiꝰ vſus ẽ ↄſumpcõ aut alienacõ eius. Cõcordat in hoc tho. et hoſti. Et habet̃. ff. ↄmo. l. iii. § ſi. et. l. ſe. xiiij. q. iij. ſi fenerarius. in glo. Sʒ de hac dñia int̃ locatũ et mutuatũ d̃r latiꝰ in ar. i. c. iii. ſequẽtis ſer. Sexta defenſio vſure et eius ſolucõ

Sextū ſcutū inſup dicentes. Equidē dare ꝓ grā mutui ſibi facta modica munuſcula uel enſenia qua in nullo ledit ipm dantē. et eſt opus et ſignū gratitudis, atqꝫ ꝓuocat mutuantē et alios ad grāꝫ mutui libenꝰ faciendā et exercēdā. Ergo videt̄ qꝫ ſaltē talia recipe licet ꝓpt̄ mutuū datū. Ad hoc q̄dem ex p̄cedentibus ſatis rñſum eſſe videt̄. Qui aūt dicūt qꝫ dare hmōi munuſcula ꝓuocat creditorē ad ulteriorē grāꝫ iterū mutuandū. Poſſꝰ eſſet dici qꝫ ꝓuocat eū ad talē graciā corrūpendā in diſtortā intencōꝫ vſure. Nō tn̄ negandū eſt q̄n ſic gratis et pure poſſint dari et recipi qꝫ viciū vſure nō ſit. Capl'm ſeptimū

Septima defenſio vſure. et eius ſolucō

Septimū ſcutū eoꝝ eſt cū dicūt qꝫ malū culpe ꝑmittit̄ a deo tanq̄ꝫ bonū. ſꝫ fenerari. i. ad vſurā p̄ſtare in dei ꝑmiſſiōibus poſitū ē. Vñ deutro. xxviii. bn̄dicet deus cūctis opibus manuū tuaꝝ et feneraberis gentibus multis. et ipe fenus a nullo accipies. Ad hoc dicendū qꝫ in hac ꝑmiſſiōe ſumit̄ fenerari gn̄alit̄ ꝓ mutuare. Et hoc poſſꝰ ut ſonat etiā habitū ſeu ꝑtātem mutuādi q̄ꝫ ꝓut ſonat etiā in actū. Eſt em̄ huiꝰ v̄bi ſenſus qꝫ intm̄ habūdaberis qꝫ in omibus poteris mutuū dare. et nō egebis qꝫ tibi mutuū tribuat̄. Vel ſꝫm alex. de alis. in p̄dicto v̄bo deutro. ponit̄ dn̄s ꝓ añte. eſt em̄ ſenſus. tantā hēbis habūdāciā qꝫ potis multis gentibus ſi volueris fenerari. Nō eſt ḡ hec intencō dn̄i ꝑmittē feneracōꝫ. ſꝫ habūdāciā tm̄ ad quā poſſet uel ſaltē feneracō ꝯſequi. Ad hoc quoqꝫ faciūt multa q̄ in ſer. xxxviii. dicētur. et maxime circa finē. Ca. viii.

Octaua defenſio vſure. et eius ſolucō.

Octauū ſcutū eoꝝ eſt hoc. Natale iniuſtū nulli vtiqꝫ debet fieri. ſꝫ deutro. xxv. cōcedit̄ fenerari

aliene. dicit' eñ ibi nō feneraberis fratri tuo ad vſuram
pecuniā nec fruges nec aliquā aliā rem. ſʒ alieno. § hoc
nō eſt natale iniuſtū ſeu ɔtra ius natale Ad hoc ꝑmi etiā
facit vbū qd hētur. xiiii. q. iiij. c. ab illo. vbi dr. ꝓ. b illo
exige vſurā cui nocē merito deſideras. cui iure inferunt
arma huic legitime auferunt' vſure. et tandē infert. vbi
ius belli ibi ius vſure. Cōſtat aūt q iure belli non licet
facē ɔtra ius natale. § ɔc. Ad hoc dicēdū ſʒm alex. de al.
et alios theologos. licet alii alit' dicāt. q nō fenerari fři
eſt ibi poſitū ꝑceptōne tanq̄ʒ iuſtū natale. Qd vō ſub-
ditur. ſʒ alieno. eſt ꝑmiſſio ɔpata. et eſt ibi poſitū ꝑ mi-
ſerie ea ſcʒ rōe qua ꝑmittunt minora mala ne fiāt peio-
ra. Juxᵃ qd deutro. xxiiij. ꝑmiſſa fuit in lege repudiacō
vxoris. ſcʒ dato libello repudii fiat diuorciū. et hoc ad
vitādū vxoricidiū. Inſup cū eſſent auari ne ſcʒ eēnt fu-
res. aut in ſuos fřes vſurarii. ꝑmiſſuʒ eſt eis vſuras poſ-
ſe exigē ab alienis. Vel tā ad hoc q̄ʒ ad ſeq̄ns vbū am-
broſii dici pōt. q aliud ē ſub ſpē exteriori vſure nō alie-
na ſʒ ꝓpria exigē. et q̄ſi redimē atqʒ debitā iuſticiā aucte
debita exercē. Et aliud ē realit' paciū vſure facē. Lex eñ
ponit primū in deis iuſte ɔcedē ꝰ illis ſolis gentib⁹ quo-
rū terra fuerat iudeis a deo data. aut de q̄buſcūqʒ aliis
quos iuſte et ſʒm deū potant expugnare et depauꝑare.
et exterminare. hoc etiā potant vſuris ſicut et aliis iuſtis
penis opprimē. Et ɔſimilit' hodie fieri poſſʒ ſʒm aliquos
vñ ſi q̄s tua vſurpet et nō potes illa rehabē niſi ſub for-
ma vſure. licet tibi ſʒm iura canonica. ſicut ex dicto am-
broſii pʒ. ſub tali forma recupare tua. niſi ex tali ſpecie
actiuū ſcādalū aliq̄bus miniſtres. Nam multa de ſe licita
ſunt ꝓpt' tale ſcādalū euitāda. Hoc q̄dem ex ipa lřa deu-
tro. trahi pt, nā cū ait. Nō feneraberis fratri tuo ſʒ alie-
no. p alienū quidē nō ſignificat quēcūqʒ hoiem alienū

ſed eos alienos, tm̄ qui terrā iudeis ſicut p̄dictū ē a deo datā detinebāt iniuſte. A talibus em̄ ſicut iuſte potant iudei ea q̄ poſſidebāt ſicut p̄diximus etiā armis auferre bellū iuſtū hn̄tes ꝯtra eos. ſic etiā iuſte potant vſuras accipe. ut ſic ſua recuparēt ab illis qui eas iniuſte poſſidebāt. Sic etiā hodie fieri poſſet in ſimilibus caſibus niſi cā ſupra dicta obſtaret. Alex. vō de alis ait. ſi placet exponatur ſic dictū ambroſii. Ab illo exige vſuras et quaſlibet exactōes. hoc em̄ licꝫ facē ꝯtra pagonos. terra em̄ quā ipi poſſidēt nr̄a debet eſſe. vnde iuſte poſſumꝰ eam exigē ab eis quibus iuſte nocē deſideramꝰ. Inſup idem Alex. ait ꝙ alii iſtud ad lr̄am intelligūt eſſe dictū, qꝛ ex quo iuſtū bellū mouet̃ ex edicto pn̄cipis/ab hoſtibꝰ licite vſura exigit̃. dū tn̄ nō fiat cupiditatis vicio ſꝫ caritatis zelo. ut ſcꝫ ſic macerent̃ vſuris qui nō pn̄t domari armis. Nā cū eos poſſumꝰ occidē etiā oīa coꝝ bona nr̄a facē ſcꝫ iure belli valemus. Et hec videt̃ fuiſſe intēcio ambro. Vnde poſt p̄dictū verbū ſtatim ſequit̃. quē bello vincē nō potes ab hoc vſurā exige q̄ſi nō crimē occidere. Tamē ꝓprie loq̄ndo in hoc ſenſu nomē vſure trahitur a ꝓpria ſignificacōe. qꝛ nō eſt vſurpacō aliene rei. Hec Alex. de alis.

Ca. ix.

Nona defenſio vſure et eius ſolucō.

NOnū q̇dem ſupaddūt ſcutū dicētes. Nō em̄ ꝯt caritatē eſt vſura. cū ſcꝫ vergat in vtriuſqꝫ ꝑtis humilitatē. Ad qd̓ dicēdū ꝙ licet qn̄qꝫ nō ſit ꝯtra caritatē tanq̄ꝫ aliq̇d inutile. eſt tn̄ ꝯtra eā tanquā aliq̇d inhoneſtū vicioſum et malo admixtū. Nā ſicut in p̄cedēti c. dictū ē. et in ſer. xxxviii. ar. i. p totū plene dicit̃ vſurarius ꝯtractꝰ eſt oīno ꝯtra legē nate. Ex quo maīfeſte neceſſario ꝯcludit̃ ꝙ eſt ꝯtra caritatē.

Decima defenſio vſure et eius ſolucō. Ca. x.

DEcimū ſcutū ſubdat. dicūt eñ. Licet accipe lu-
crū de re mutuata. qꝫ vnuſquiſqꝫ pōt accipe lu-
crū de re ſua. Res aūt mutuata eſt ipſius mutuā-
tis. nā quāuis eā trāſferat quātū ad ſubſtāciā retinet tñ
ſibi poſſeſſiōꝫ quo ad valorē. Ad hoc dicēdū ꝙ vnꝰquiſ-
qꝫ licite accipe pōt lucꝝ de re ſua. dūmō res illa ſit ap-
ta nata lucrifacē ex ſui natā. Res aūt mutuata nō ē ex
ſui natā apta nata lucrifacē. imo ꝙ lucrifaciat eſt oīno
ɔtra naturā ſuā. ſicut laciꝰ dicet in ſer. xxxviii. ar. i. c. ii.

Undecima defenſio vſure. et ſolucō eius. Ca. xi.

Uſ. decimū ſcutū aſſumūt qdā dicētes. Domꝰ qui-
dem eſt qd artificiale. nec ex ſui natā eſt apta
nata facē domū. Et tñ expiēcia teſte appet ꝙ
p licitū ɔtractū vna domus poſſet facē plures domos.
Nā poſſet aliqs p penſiōe vnius domus vſqꝫ ad certū
tempus recipe aliam domū. et iteꝝ ad tpus aliā. et ſic
de multis. et ſic vna domus facēt plures domos. & eo-
dē mō ex pecuīa fieri poſſet. et p ɔñs ɔtractus vſuraꝝ
illicitꝰ nō videt. Ad qd inſup dicēdū ē ꝙ cā quare vna
pecunia nō parit pecuniā nō eſt ꝙ ſit aliqd artificiale.
ſꝫ hꝫ ſibi ꝯſtitutū et determinatū valorē ab ipa arte. ſicut
lacius in ſer. xxxviii. ar. i. ca. i. appebit. iō minime creſcē
pōt in ſuo valore talit ꝙ recipiat ex ea vlt ſortē niſi ex
cupidīe mutuātis. Nō ſic aūt dici pt de domo. qꝫ licꝫ ſit
qd artificiale. tñ nō ſibi hꝫ ꝯſtitutū et determiatū valorē.
ab ipa arte. quapꝑt excreſcē pōt i ſuo valore. ita ꝙ ſine
aliquo vicio p ea poſſit recipi aliqd lucꝝ.

Duodecima defenſio vſure. et eius ſolucō Ca. xii.

DUodecimū ſcutū ſumūt dicētes. Si ɔtractꝰ ma-
lus eſt. ex reſpectu ꝯſtitoris. erit etiā malus re-
ſpectu mutui receptoris. Et maxime pꝑt duo.
Primo qꝫ tota vis ɔtractus ex utriuſqꝫ ɔcordi conſenſu

procedit ac p ons ex malicia eius. Scdo qz velle q alter mortalit peccet ut ipe indigeciā suā corpalē supplere possit. ac tpalē vtilitatē cū illius culpa reportet est prauū et impiū. Et maxime si ad hoc illū suis pcibus instāter inducit. Ad hoc dicēdū est q eadē actō respectu agentis pōt esse mala. et respectu paciētis bona. et ꝯsulētis pōt esse meritoria et bona. qn videlz ille nō ꝯsulit eā nisi solū inquātū bonū et ꝓpt bonum. Sic recipe mutuū ad vsurā pōt esse licitū. licz sic pstare sit malū. qz recipienti pōt p se et absolute displicē illa vsura. et pōt ꝯsentire in solā eius reddicōz absqz hoc q ꝯsenciat in acceptionē vsure inquātū scz vicōsa est. Et tūc licet ꝯtractus mutui vsurarii sit ex vtriusqz ꝯsensu. non est tn̄ a ꝯsensu istius inquātū scz ē viciosus nisi p accn̄s. Nec dat vsurario occasiōz vsuras accipiēdi sz mutuādi. nec placz ei vsuraꝝ accepcō sz mutuacō q̄ ē bona. qz ē subuēcō sue necitatis. Scdm em̄ aug9. aliud ē bn̄ vti malo. aliud male vti bono Nā bn̄ vti malo nō ē malū sz bonū. Et iō bn̄ vti malo vsurario bonū ē. vtit ille bn̄ q̄ ꝓ sua necitate mutuū q̄rēs et absqz vsura hr̄e nō valēs dat illā nō tn̄ eius vicio delectatus sz sola necessitate ꝯpulsus et inducit9 Est tn̄ notādū q mutuū recipiēs in duobus casib9 mortaliter peccat. Primo si absqz rōnabili necessitate hoc agat. eo q tūc malo alteius male vtit Scdo qn̄ aliquē nolentē simplicit mutuū dare nec etiā sub vsura tanqz deū timētem bō ꝓ sua necessitate ad pstandū sub vsura inducit. qz tūc nō bn̄ vtitur malo illi9 in eo pexn̄te. sz poci9 eum incitat et moucat ad malū qd nōdū hēbat. prius em̄ debuit se pmittē mori q̄z aliq̄z inducē deū mortalit offendendū Pretea aliud ē in sua necessitate vsurā accipe ab eo q̄ ad hoc volūtarius est. uel ad vsurā mutuatur9. Et aliud ē illā recipe seu suscipe ab eo q̄ ad illā inducēdus

eſt. Sicut et aliud eſt recipe iuramētū per ydola factū p ydolatra. aliť nolentē iurare. et aliud iuramētū firmū nō reputātē. Et aliud eſt inducē eū nō ſolū ut iuret ſed etiā p ydola iuret. hoc vtiqȝ criminoſum ē. primū enī ſcḋm Aug⁹. ad plebiculā licitū eſt. De hiis tñ laci⁹ dictū eſt in li. de xpiana religiōe ſer. xxxv. circa pncipiū.

Tredecima defenſio vſure et ſolucō eius Ca. xiii

TErciū decimū ſcutū etiā ſumūt et dicūt. Qui mutuū recipit ab vſurario pōt ſcit et vult rē ſuā vſurario dare. dicit qȝ ei. Ego do tibi hāc pecuniā pter ſortē. Ergo ſuphabūdācia iſta ꝓprie vſurarii eſt. et iuſte. q² ex dono illius eſt qui hȝ ius dādi. ergo vſurarius nō ſibi pſtat rē alienā. Ad hoc dicēdū ſcḋm alex. de alis. q⁊ ille q accipit mutuū nō hȝ ius dandi vſurario. q² dñs oīum ɔtradicit ſcȝ deus. ſicut pȝ Lu. vi. mutuū date ꝛc. Sicut ſi aliqs haberet feudū ab aliquo dño tpali. non poſſet trāſferre dñiū illi⁹ feudi dño ɔtdicēte. Cū ergo dñs oīum ɔtdicat nullus pōt dare vſurario ſuphabundāciā pter ſortē

Decimaqrta defēſio vſure. et eius ſolucō Ca. xiiii.

QVartūdecimū ſcutū eoꝝ tale eſt. Eſto q⁊ ſic fiat ɔtract⁹. mutuo tibi pecuniā iſtā ut des michi tm̄ pter ſortē. ergo ſcḋm hāc formā ſuphabundāciā quā accipit uſurarius data eſt ſibi. ergo eſt ſuā Ad hoc etiā alex. de al. rñdet dicēs. q⁊ qbuſcūqȝ vbis ɔtract⁹ muteť michil in ɔtractu mutať. nā ſemp ē puerſa intencō fenerātis. qua cupit rē alienā manentē alienā facē ſuā. Proinde ſi qs timore q poſſet cadē in ɔſtantē viꝝ dicēt. nō ɔſenciēs aīo accipio te in vxorē. iudicareť mrimoniū nullū eſſe. Similiť cū iſte neceſſitate coactus dicat. Ego do tibi tm̄ pter ſortē. et aīo diſſentiret iudicabiť donacō nulla eſſe. ergo vſurario michil eſt datū. Detinet ergo rem alienā inuito dño

Quindecima defenſio vſure. et eius ſolucõ. Ca. xv.

Q Uîndecimũ ſcutũ ſumũt dicentes. Q2 ſicut maius pctm̃ ē homicidiũ q̃ʒ ad vſurã mutuũ dare. Sʒ in aliquo cãu nõ ſolũ occidē licʒ vm eciã meritoriũ ē ſicut pʒ in iudice iuſto q maleficũ iuſte dãnat ad mortē ḡ et ſimilit̃ dare ad vſur ĩ ĩ aliquo cãu licitũ erit. Ad qd rñdet alex. de al. q2 q̃uis occidē ſit pctm̃ in ſe non tñ eſt pctm̃ ſʒm ſe. q2 qñq3 licʒ. dare aũt ad vſurã eſt pctm̃ i ſe et ſʒm ſe. q2 nũq̃ aliquo cãu licʒ. ſicut pʒ ſer. xxxviii. ar. i p totũ. ꝓptea nõ ē ſimile. Ex p̃cedentibus pʒ quõ vſura ingn̄alit̃ deſcribat̃. in qb2 eciã ↄmittat̃. et in q̃bus fallacit̃ excuſat̃. ut cognita vitate iã reſipiſcãt q̃ circa vſuram tam erronee delirauerũt. et qd eis miſericordit̃ largiat̃ miſcdia piiſſimi ſaluatoris q cũ p̃re et ſancto ſpũ glorioſus regnat in ſecula ſeculoꝝ amen. Ser. xxxvii.

Feria quarta poſt quartam dñicam in quadrageſima de mutuo quõ et qñ q̃libet teneat̃ mutuũ dare ḡtis

Q Uamdiu in mũdo ſum lux mũdi ſum. io. ix. c. et in euãgelio hodierno Ut p̃cedēti ſeq̃ns ſermo cohereat tenetis dictum ſupius ex deſcripcõe vſure ſolum in cõtractu mutui intueri re vſuram. ꝓinde neceſſariũ eſt de ipo mutuo ſpecialem exhibē ſermonē lumē de hac matia ſumentes ab illo. q in v̄bo ꝓpoſito de ſe ait q̃ʒdiu in mũdo ſum lux mũdi ſum hãc eãdem lucē nobis admĩſtrauit cum luce vi. c. ait. mutuũ date et nichil inde ſperãtes. qd v̄bũ põt eē aliud thema ĩ ſer. p̃nti. i quo ſacratiſſimo v̄bo triplex miſteriũ demõſtrat̃. ibi mutuũ. primũ recte mutuacõis. ſcd̃m debite obligacõis ibi date. terciũ ḡte et pure intēcõis ibi nichil inde ſperantes. Articulus primus in quo circa mutuum querant̃ tria.

PRimū miſteriū qđ ɔtinet̃ in hoc ſacratiſſimo v̾bo eſt recte mutuacōis. q₂ dn̄s inq̄t. mutuū ad maiorē intelligētiā eorꝝ q̄ đ mutuo dicenda ſunt ad p̄n̄s q̄rant̃ tria Ca. i.

Quid eſt mutuū et vnde dicat̃

PRimo em̄ q̄rit̃ quid ſit mutuū. Et dicenđ q₇ mutuū dr̄ q̄ſi meū tuū. q₂ illud qđ a me tibi mutuo dat̃ ex meo fit tuū. ethimoligia ē. res etem̄ illius vtiq₃ fit cui mutuo erogat̃. ff. de re. cre. et ſi cer. pe. l. mutuū. ꝟ appellata. Eſt nichilominꝰ aduertenđ q₇ repit̃ mutuo as are. actiuū v̾bū. et mutuo₂ aris. v̾bum deponēs. differūt tn̄. q₂ mutuo as / dantis ē mutuū. vn̄ mutuare q̄ſi mutuo dare. ut mutuo denarios tibi. i. mutuo do tibi. ſ₃ mutuo₂ aris / recipiētis ē q̄ſi mutuo recipe. ut mutuo₂ denarios a te. i. mutuo denarios recipio a te. Hinc ꝓpheta ait. mutuabit̃ peccato₂ et nō ſoluet. Et exo. xii. p̾cepit dn̄s filiis iſrahel. ut mutuarēt̃ vaſa ab amicis et ſpoliarēt egiptū. q̄libet ḡ caueat abuti hiis v̾bis. Itē mutuo ɔmodo et acōmodo. differūt q₂ ɔmodamꝰ uel aɔmodamꝰ illas res q̄ in eođ eē debēt reddi. ſc₃ q̄ nō tranſeāt in poſſeſſionē recipiētis. ut equū / mātellū et hmōi. ſ₃ illas res mutuamꝰ q̄ tranſeūt in dn̄ium recipientis. ut denarios. vn̄ aɔmodo vel ɔmodo tibi equū. i. nō ad ꝓprietatē ſ₃ ad cōmodū et vtilitatē et ad ſimilē vſum ad q̄₃ ego habeo tibi do. i. ad equitanđ nō vt ſit tuus. vn̄ et ɔmodare dr̄ q̄ſi cū mō tp̄is ad aliū tranſferre et dare. et ehimologia ē ſ₃ mutuo denarios cū ſint mei dando fiūt tui. Ex hiis p₃ q̄ dr̄ia ſit it̃ mutuū et ɔmodatū. đ dr̄ia aūt iſtorꝝ v̾borꝝ tales dāt̃ v̾ſus. Mutuo vult dātē ſ₃ mutuo₂ accipiētem et iterꝝ. mutuo tradētis. ſ₃ mutuo₂ accipiētis hec eſt ſn̄ia catho.

Qđ ſolū in ɔtractu mutui vi uel intēptati ɔmittat̃ vſura.

SEcūdo inſup q̄ri pōt in quo ɔtractu C. iii

committatur vſura. Et dicendum ſꝫm om̄es doc. qꝫ vſu
ra non pōt committi niſi in mutuo vero vel interp̄tato ſi
cut et in p̄ce. ſer. ar. i. p totū ſatis patē pōt. Quare aūt
ſolū in ꝯtractu mutui cōmittat᷑ rō eſt ſꝫm alex. de al. et
alex. lób. qꝛ cū vſura ſit viciū et pctm̄ neceſſe eſt qꝫ ſit in
aliquo ꝯtractu viciū ſorciēte. Nō aūt viciū ē aliqͦd acci-
pere vlt̄ ſortē ſic in p̄rio ar. p̄ce. ſer. pꝫ. Tale nēpe viciū
cadē nō pōt primo in ꝯtractu empcōis et vēdicōis. nec
in ꝯtractu locacōis. nec in ꝯtractu ꝯmodati. Primo vſu
ra nō pōt cadē in ꝯtractu empcōis et vendicōis. qꝛ in
tali ꝯtractu nō accipit᷑ aliqͦd qͦd accedat ſorti. qñimo ſi
aliqͦd accipit᷑ vltra de re empta cū vendit᷑ illud eqͦd eſt
de ſorte et nō accedit ſorti. nā ſi qͥs p c. emat agꝝ ac in
fine āni fructus inde p̄cepti valeat. x. talis excreſcia ē de
ſorte. eodē mō ſi qͥs emat merces q̄ in vno loco habūdāt
p minori p̄cio et aliqͦd lucrat᷑ dū vendit eas in aliquo lo
co vbi deficiūt lucrū eſt de ſorte et ideo licitū ē. Ex his
pꝫ qꝫ in ꝯtractu empcōis et vendicōis lucrū nō accedit
ſorti. ſꝫ ē de ſorte. Scdo nō cadit vſura in ꝯtractu loca-
cōis et hoc ꝓpt̄ eandē rōꝫ. ꝓinde illud qͦd dat᷑ p re lo-
cata eſt vtiqꝫ merces nō vſura. Tercio quoqꝫ nō pōt eē
vſura in ꝯmodato. qꝛ ſi p re ꝯmodata aliqͦd dat᷑ ꝯmoda
tū tūc in locatū trāſit et iam vē dicat᷑ locatū nō ꝯmoda
tū. Ex his pꝫ qꝫ vſura viciū eſt alicuiꝰ ꝯtractꝰ. ſꝫ ut pꝫ n̄
empcōis nec locacōis nec ꝯmodati. neceſſe ē ergo qꝫ ſit mu-
tui. Hanc rōꝫ ſequit᷑ q̄dā glo. xiiii. q. iii. in c. qͦd aūt q̄ in
quit qꝫ ſunt duo ꝯtractꝰ q̄ de natūa ſui g̃tuiti ſunt. ſcꝫ mu
tuū et ꝯmodatū. mutuū aūt ſi nō ē g̃tuitū nō ē iā mutuū
ſꝫ vſura. ꝯmodatū vō ſi nō eſt g̃tuitū nō ē vſura. ſꝫ tūc de
ſinit eſſe ꝯmodatū et trāſit in locatū. Illud vō qꝫ accipi
tur p ꝯmodato aut accipit᷑ p re illa/aut p vſu illius rei.
Item ſi p re ip̄a aliqͦd accipit᷑ aut ē pecūia aut alia res

ſi pecunia iam nō eſt ꝯmodatū ſꝫ empcō et vendicio dici
dꝫ. ſi aūt eſt alia res tūc ꝑmutacō nomīat. ſi aūt accipi
tur ꝓ vſu rei/aut eſt pecunia et tūc eſt locacō. ſi aūt erit
alia res tūc eſt ꝯtractus innomīatus, do vel des.

Quō triplici rōne in locacōne et nō in mutuo pōt hō acci
pere vltra ſortē Ca. iii.

Tercio querit̄ q̄re plus in locacōis ꝯtractu q̄ꝫ in
mutuo pōt hō accipe vltra ſortē. licet hoc dubiū
tactū fuerit in p̄ce. ſer. ar. vl. et c. vi. tū ad hoc di
ci pōt qꝫ mutuū a locacōe differt triplici reſpectu ſeu rō
ne. primo rōne caritatis. ſcdo rōne ꝓprietatis, tercio rōe
vtilitatis. Primo q̄dem differt locatū a mutuo rōne cari
tatis. nā ſꝫm alex. lob. in mutuo eſt ꝯtractus gr̄e ſeu cari
tatis. in locato eſt ꝯtractus iuſticie et equitatis Mutuū
ḡ de ſui nat̄a dꝫ eſſe ḡtuitū. alias vendit̄ caritas et gr̄a
q̄ in mutuo ꝯūicant̄ q̄ quidē vendicio michil aliud ē niſi
abuſio caritatis et gr̄e corruptela. in locato v̄o non ſic.
Vn̄ ſicut ſupius in p̄ce. ſer. dictū eſt in c. vi. iii. ar. ſi mu
tuatis rebus v̄a rō locacōis et ꝯſimilis vſus rei locate
dat̄ tūc vltra ipaꝫ licite amplius exigi pōt. utpote ſi flo
renū aurei ex ſua inſpectōne uel deportacōe valerēt aliq
bus morbis ut faciūt alique gēme. aut ſi abſqꝫ ſui ꝯſum
pcōne aliq̄bus obſequiis vtiles eſſent ſicut ſunt aurei et
argētei ciphi. tūc vtiqꝫ poſſent licite locari et cū ipis lo
cacōnis p̄ciū recipi. ꝓbant̄ aūt hec xiiii. q. iii. c. ſi fenera
ueris. ibi in glo. Poſſet quoqꝫ in locato ꝯmitti vſura ſic
patebit infra ſer. xxxix. ar. ii. c. ii. Scdo differt mutuū a
locato rōne ꝓprietatis. Scdm em̄ io. an. ex de vſu. c. f. in
locato remanet ꝓprietas rei locate apd locātē. ff. loca. l. ii
em̄ ꝓinde ſi ad eū et n̄ ad aliū rei ꝓprie pueit lucꝝ eq̄d iu
ſtū ē cū nullꝰ cogat̄ d̄ ꝓprio bn̄ficiū facē. x. q. ii. c. p̄carie i
f. In mutuo v̄o mutuās nō retinet dn̄ium mutuate rei. ſꝫ

ſicut ex p̄cedentibus pꝫ trāſfert̄ in eū cui mutuū dat̄. ꝓpt
ea minie iuſtū eſt q̄ res fructificet ei cꝰ non ē. i. mutuan
ti. et nō fructū ſꝫ dānum faciat ei ꝓpt̄ piculū dico eiꝰ in
cuiꝰ dn̄ium trāſlata eſt. Pretea apta qdē iniuſticia eſt
q̄ tibi vendā rem tuā et ꝓ tp̄e quo iā apte ē tua qd ap
tiſſime in mutuo ɔtingit. Juſticia igit̄ hoc expoſcit q̄ v
ſus rei tibi a me mutuate et oīs vtilitas ex ea ꝓueniens
ꝓ toto tp̄e ꝓ quo tibi a me mutuata eſt ſit oīno tua nō
mea Cū hoc ɔcoꝛ. ſco. Tercio differt mutuū a locato rōe
vtilitatis. qꝛ de locato hō ſuſcipit fructū. Vn̄ criſo. lxxx
viii. di. i c. eiciens. ait. hn̄s agꝝ arando accipit ex eo fru
ctū hn̄s domū vſum māſiōis capit ex ea. Et ideo q̄ locat
domū uel agrū vſum ſuū dare videt̄ et q̄dāmodo videt̄
mutuare cū lucro lucꝝ. ex pecuīa repoſita nullū vſum ca
pis hec ille. Sꝫ obicit̄ nōne hō amplius lucrat̄ et maio=
rem fructū ſuſcipit ex denariis q̄ꝫ cū agro uel domo. Di
cendū ē q̄ de denariis hō ſuſcipit vſum. ſꝫ de domo vel
agro ſuſcipit fructū. nā ſi ex vſu denarioꝝ hō ſuſcipit fru
ctū nō ꝓuenit pn̄cipalit̄ ex denariis. ſꝫ ex ingenio vtenci
um eis. at ɔuerſo de domo vel agro. nā licet fructꝰ ꝑ in
genū hoīs capiant̄ ex eis. pn̄cipalit̄ tn̄ fructꝰ atꝫ vtili
tas ex illis cū ingenio hoīs originē hn̄t. Pretea dānum
et piculū mutuabiliū rerū nō ad mutuū dantē ſꝫ ad mutu
um recipientē et ɔtra in q̄buſcūqꝫ locabilibꝰ euenire ꝓ
bat̄. Nā oīe dānum atꝫ piculū et q̄cunqꝫ detioꝛacō rei
locate iminet ſi ex culpa eiꝰ q̄ locacōꝫ accepit nō ſuꝑue
nit ad locātem deuoluit̄. qꝛ locatus equꝰ vel domꝰ ve=
taſcūt et ɔſumūt̄ et ꝑ vſum detioꝛant̄ moꝛit̄ equꝰ ruit vł
obruit̄ domꝰ q̄ oīa ꝑtinēt ad locātis dānū et detimētū.
Cōtrariū v̇o in mutuo ex ſui nata ɔtingit. qꝛ omīa p̄di=
cta ꝑtinēt ad mutui receptoꝛē. nec iminet aliqd piculū
de pecuīa illa in mutuū danti. ſꝫ tm̄ recipienti. Quapꝑt

cui immet piculū rei/iuſte fruct9 ei ꝯtingit et nō ꝯuer
ſo.xiiii.q.iii.c.ſi feneraueris.cū ibi notatis. Iniuſtū eq̄
dem eſt q꞉ ad eū ſpectat ꝯmodū ad q̄ꝫ nō ſpectat piculū
ut in c.i.de cenſi.in cle.et.l.ſcḋm natãꝫ.ff.de regu.iur.
Huiꝰ ſnīe eſt io.an.hoſti.goff.et doc.om̄es hec ꝯūit te
nent. Preterea ſcḋm alex.de al.mutuū ꝓprie nō deteriorat̃ p
vſum ut pecunia ſꝫ locatū ſic ut domꝰ uel equꝰ.ad hoc
lxxxviii.di.in c.eiciens. Articulus ſcḋus qñ qli-
bet obligat̃ primo ſuo mutuū dare gratis

Ecūdū miſteriū qḋ ꝯtinet vbum xpi eſt debi-
te obligacōis.q꞉ pceptorie ſubdit date. Ad
huius pcepti intelligenciā aduertendū eſt q꞉
mat.c.v.pcipit dn̄s dicens.volenti a te mutuari ne auer
taris. Preterea natalis lex obligat et pcipit dilige primū
ſicut ſeipm.ſꝫ hoc nō tm̄ ꝑ affectu.ſꝫ ecīa ꝑ loco et tpe
cū ope et effectu.ꝑinde dn̄s luce vi.c.ꝓpe pppoſitū vbū
hāc natalem legē expſſit dicēs.put vultis ut faciāt vo-
bis hoīes et vos facite illis.ſimilit̃ nēpe ad primū neq̄
quā dici pōt vius affectus niſi ꝑ loco et tpe ꝯdignus ſub
ſequat̃ effectus. Hinc.i.io.iii.c.ſcriptū eſt p apoſtolum
ſanctū. Filioli nō diligamus vbo neqꝫ lingua.tm̄ ſꝫ ope
et vitate.i.veraci opacōne atꝫ effectu. Et itez vii.q.i.
c.om̄s.ſcriptū ē qui negant miſcḋiaꝫ faciendam indigē
tibꝰ et neceſſitatē pacietibus ipm xpm negāt q̄ eſt miſe-
ricordia. Sꝫ q꞉ hoc natē pceptū de quo loquit̃ hic xps ē
affirmatiuū obligat ſp ſꝫ nō ad ſp.ſꝫ ꝑ tpe et ꝑ loco oc
currēti.ꝑinde i debito mutuādi duo pñcipalit̃ ꝯſidāda
ſūt.pꝛio facultas ſubſtāciaꝫ hn̄tis.ſcḋo idigēciā mutuū
poſtulātis. Pꝛio inqꝫ ꝯſidanda ē facultas ſubſtāciaꝫ ha
bētis.et circa.hoc tria gn̄a hoīm repire ꝯtingit. Primo
enim ſunt quidam qui habent facultatum penuriam.
Scḋo ſunt alii qui hn̄t facultatū ſufficienciam. Tercio

Inſup alii repiūť q̄ hn̄t facultatū hn̄dāciaꝫ. Scd̄o quoꝫ
ꝯſideranda ē īdigencia mutuū poſtulātis. Et circa hoc
eciā tria gn̄a hoim̄ repiunť. Primo em̄ ſunt q̇dā qui hn̄t
neceſſitatē vltimā et extremā. Scd̄o ſunt alii q̇ hn̄t neceſ
ſitatē artā licꝫ n̄ extremā et vltimā. Tercio quoqꝫ ſunt
q̇ hn̄t neceſſitatē ꝯuēem/ſꝫ nō artā neqꝫ extremā. Ad repi
endū igiť vām mutui obligacōꝫ.i. qn̄ et cui et quō q̇libꝫ
obligeť mutuū dare: oīa p̄dicta gn̄a hoim̄ quadā īgenio
ſa diſcrecōe et arte vario mō copulanda ſunt ut bn̄ poſ
ſit de hoc vitas repire. Et de hoc ſubdať exempli cā mo
dus cui ꝯcordat al. ex. de al. Quibus teneť mutuū
dare q̇ facultatū penuriā ſeu īdigenciā hꝫ. Ca. i.

PRimo igitꝫ ſunt q̇dā qui hn̄t facultatū penuriā
ſeu īdigenciā n̄ tn̄ extremā. Et tales (ſi ipi uel
ſui n̄ ſunt ī extrema neceſſitate (tenenť dare mu
tuū ſolūmō primis. i. hiis qui ſunt in neceſſitate extrema
clara et manifeſta. Cuius rō eſt q2 et ſi ipi penuriā paciūť
nō tn̄ deficiūt neqꝫ moriūť. Hii vero q̇ ſunt in neceſſita
te extrema manifeſta et arta. iam moriūť niſi eis ſtatim
ſubueniať. Sꝫ q2 in extrema neceſſitate omīa ꝯīa ſunt
illi tanq̄ꝫ de ſuo ſubueniri dꝫ xlvii. di. ſicut ptꝫ. xii. q. i.
in c. dilectiſſimis. Sꝫ q̄d ſi hii q̇ hn̄t facultatū penuriā nō
hn̄t aliq̇d corpale qd̄ ꝯueniat ſubuencōi illoꝝ q̇ ſunt in
neceſſitate extrema nunq̇d a ſubuencōne mutui liberati
ſunt. Dicend̄ q9 nō, q2 adhuc aliq̇d eis mutuo ꝯīcare
tenenť. nā vltra datū ſeu mutuatū a manu hn̄t aliquid
aliud mutuādū qd̄ triplex mutuū. licet im̄pprie noīari p̄t
Primū eſt mutuū opis. ſcd̄m eſt mutuum oris. tercium
eſt mutuum cordis quoꝝ qd̄libet ꝓ loco et tpe hō ꝯīi-
care teneť ſi nō pōt illis de mutuo denarioꝝ aliť ſubue
nire. Primū qd̄ mutuū ꝯīicd̄ ē opis. i. obſequij. q2 eciā
inimico ī extrema nēcitate degēti obſequij mutuū p̄ſtare

debemꝰ. i cꝰmiſteriū exo. xxiii. c. ꝑceptū ē. ſi videris aſinū odientis te iacē ſub onere nō ptrāſibis. ſ; ſublenabis cū eo. Quis aſinus te odiētis ē n̄ corpus inimici tui qđ tūc qdem ſub onere iacet qn̄ in extrema neceſſitate manet qđ vtiq; ꝑcipiente dn̄o ita inſenſibilit̄ n̄ ptrāſire debemꝰ qn iux̄ poſſe mutuū talis ſubuencōis caritatiue. dn̄icemꝰ. Scđm ē mutuū oris qđ eſt dulce v̄bum ꝯſolacio v̄bi ſuauitas oris. qđ qdem eciā ꝓloco et tpe in tali corpis extremitate. vn̄ viſimili eſt qđ eciā tali immineat extremū piculum. aīe oīno tale mutuū oris dn̄icare tenemur ſicut ſepe ꝯtingē ſolet hiis q ex dīno et hūano iudicio ducunt̄ ad mortē uel ꝓpinq ſunt morti. audi ad hoc eccleſiaſticū c. xviii. dicentē. nōne ardorē refrigerabit ros ſic et v̄bū meliꝰ q; datū. Terciū ē mutuū cordis nā et ſi ei q in extreis ē. nec ope nec ore mutuū ꝑſtare vales adhuc aliqđ tibi eſt qđ ei mutuo dn̄icare teneris. habes cor. habes affectū. habes uel ſaltē hr̄e teneris animū piū cordis ꝯpaſſio; teneritudinē mētis. ei mutuū ꝓbe cordis da ei cor p ꝯpaſſiō; euiſcera te ipm. recolēs apoſtolicū v̄bū i. thimo. iiii. pietas ad oīa valet ꝓmiſſiō; hn̄s vite q nūc eſt et fute. Et iteꝝ dn̄s mat. v. c. ait. Beati miſericordes qm̄ miſcdiam ꝯſeqnt̄. Et iteꝝ ſcriptū ē iſa. xviii. Cū effuderis eſurienti aīa; tuā. ſc; p cordis ꝯpaſſiōe;. ecce mutuū cordis et aīa; afflictā repleueris. ſc; ꝯpaſſiua pietate. tūc orieī in tenebris. ſc; eciā pctōꝝ tuoꝝ lux tua. i. gr̄a tua ad v̄am ꝯuerſiō; illuīans mentē. p qbus oībus mat. v. c. glo. ait Si deeſt facultas da affectū obſequium uel v̄bum.

Quibꝰ obligant̄ mutuū dare q hn̄t ſufficiēcia; facultatū Ca. ii.

Secūdo ſunt qdā qui hn̄t facultatū ſufficienciā et hii aliis duobus generibus hoim ex ꝑcepto mutuū iux̄ poſſe ꝑſtare tenent̄, videl; hiis qui habent

neceſſitatē extremā. et hiis q̇ hn̄t neceſſitatē artā et ſi n̄ extremā. Qđ aūt ſic intelligendū eſt. ſcꝫ q꞉ ſi p̄dictus hn̄s facultatū ſufficienciā / hꝫ aliqđ qđ nō ſit neceſſariū ſuſtentacōni nat̄e ſue. nec etiā illoꝝ q̇bus ꝓuidē tenet̄. ſicut ſunt filii / vxor / familia / ſerui / ancille et ceteri ꝯſimiles. et tāta ſit notabilis neceſſitas ex ꝑte p̄dictoꝝ duoꝝ generū hoīm. ſcꝫ eoꝝ q̇ hn̄t neceſſitatē artā et neceſſitatem extremā q꞉ īmineāt ꝓbabilia ſigna extreme neceſſitatis nec in ꝓmptu appeat q꞉ ſubueniat et mutuū p̄ſtet. tunc hm̄oi hn̄s facultatū ſufficiēciaꝫ ex neceſſitate p̄cepti tali indigenti ſubuenire et mutuū p̄ſtare tenet̄. nec expectāda eſt extremitas vltima. qꝛ forte nō poſſet iuuari nat̄a iā fame uel ſiti uel frigore ſeu quocūqꝫ alio cruciatu conſumpta. Ad hoc eciā vide infra ſer. xxxvii. ar. i. c. x.

Quibꝫ quoqꝫ tenent̄ dare mutuū q̇ habūdant in facultatibus mūdi C. iii.

Tercio ſunt q̇dā qui hn̄t facultatū habūdāciaꝫ et hii tenent̄ ex p̄cepto mutuū dare oībus p̄dictis tribus gn̄ibus hoīm. videlꝫ eoꝝ q̇ hn̄t neceſſitatē extrema et artā et ꝯūem. Qđ q̇dem ſic hꝫ intelligi. ſcꝫ q꞉ hm̄oi in facultatibꝫ habūdātes q̇cquid ſupfluū hn̄t ſuſtētacōi nat̄e ſue et illoꝝ q̇bus ꝓuidē tenent̄ ſicut ſupius dictū ē. et q̇cquid hn̄t ſupfluū decencie ſui ſtatus tenent̄ de illo p̄ſtare mutuū. cuilibet ſcꝫ p̄dictoꝝ neceſſitatē pacienti / ſiue neceſſitas ſit extrema / ſiue arta ſeu ꝯūis debeat appellari. qđ q̇dem ſi talis nō facit / nec ꝓpoīt bona ſua melius diſpenſare uel eque hn̄ mortalit̄ peccat. et ſic intelligit̄ illud. i. io. iii. Qui habuerit ſubſtāciā hꝫ mūdi et viderit fratrem ſuum neceſſitatē hr̄e et clauſerit viſcera ſua ab eo quō caritas dei manet ī eo. Et iteꝝ lxvii. d. c. ſicut hii. Ambro. ait. Nō minoris ē criminis hn̄ti tollē q̄ꝫ cū poſſis. et habūdās ſis indigentibꝫ denegare

Si aūt multitudo indigenciū occurrat q̄bus oībus ſubuenīri nō poſſit tenet hō certis pſonis ſubuenire ḡuius indigenti. nec tn̄ cōſiderare optet omes euentus q̄ pn̄t accidere in futurū. q2 hoc eſſet in craſtinū puidē. qd̄ mat. vi c. phibet dn̄s dicēs. nolite eſſe ſolliciti i craſtinū ad qd̄ p̄ceptū in hoc caū ſecularis q̄libet obligat. Hoc aūt ſupfluū atq3 neceſſariū diiudicari d3 ſcd̄m ea q̄ pbabilit et in pluribus occurrē ſolēt. Sed obiciūt q̄dā dicētes. hec ſubſtancia et hee diuicie mee ſunt. ego ipe ſudoribus et ſollicitudinib3 meis illas michi coadunaui. ego michi acq̄ſiui. et q̄re qd̄ meū eſt aliis debeo mutuo erogare. ſi diuiciis egēt multi ſic dānum eoꝝ acq̄rant ſibi laboribus multis. ſicut et ego feci. Talibus dicend̄ eſt q, ſupfluū ſuſtētacōe eoꝝ et ſi illoꝝ ſit ꝓpriū q̄tū ad ſue nat̄e ſuſtētacōez ſeu autoritatē miſtrandi. tn̄ q̄ntū ad vſum illoꝝ ē in quibus ſunt ſigna pbabilia neceſſitatis extreme niſi ſubueniat eiſdē. Et ſimili quoq3 aliquo mō dico d̄ ſupfluitate decencie ſui ſtatus reſpectu indigenciū citra p̄dictā neceſſitatē extremā. Contra illos aūt qui de ſupfluo p̄dictis mōis nolūt indigentibus ſubuenire ac ſua dicūt eſſe que habēt di. xlvii. c. ſicut hii. Ambro. ait i pſona eoꝝ dicēs quid iniuſtū eſt ſi aliena nō inuadā ꝓpria diligētibus ſeruo. Et exclamādo ſubdit. o impudens dictū. ꝓpria dicis. que et q̄bus recōditis in hūc mūdū detuliſti. q̄n in hāc ingreſſus es lucē. q̄n de ventre mr̄is exiſti. Quibus q̄ſo facultatibus q̄buſq3 ſubſidiis ſtipatus ingreſſus es. et p9 pauca ꝓpriū nemo dicat qd̄ cōe eſt. et addit eſurientium panis ē q̄3 tu detines. nudoꝝ indumētū ē qd̄ tu recludis miſeroꝝ redempcio ē et abſolucō pecūia quā tū in t̄ra d̄fodis. Tantoꝝ te ḡ ſcias nudare bona q̄ntis poſſis p̄ſtare qd̄ velis. ſc3 ſolūmō p te ipo. et lic3 trāſgreſſores h9 p̄cepti nō ſp lege puniant̄ hūana. puniūt̄ nichilominus le

de diuina. Nā sm̄ sniaȝ augustinū. in li. de libero arbitrio multa impunita iuste relinquunt̄ lege hūana q̄ tn̄ iuste iudicant̄ lege diuina. Ex hiis pȝ in quo cāu intelligit̄ esse pceptū de mutuo dando et in quo nō. qꝛ dn̄s ait mutuū date.

Articulus tercius de triplici intencōne q̄ inuenire pōt in mutui dacōne

Tercium quoqȝ misteriū ꝯtinet̄ in vbo xp̄i qd̄ ē pure seu gr̄e intēcōis. qꝛ subdit nichil inde sperantes ꝑt qd̄ talis regula notāda ē sm̄ sco. in iiii. di. xv. q. ii. ¶ Ad iuste ꝯtrahendū mutuū optet seruare equalitatē in numero pondere et mēsura. exceptis casibus de q̄bus pȝ in ser. xliii. Ait em̄ dn̄s nichil inde sperantes. scȝ qd̄ ꝯuiter possit pecuia extimari. qꝛ in tencio in mutuo dando dȝ solū ex caritate moueri. pōt tamē distingui sm̄ glo. ex̄ de vsu. ī c. ꝯsuluit. Intencō triplex est in mutuo dando. prima videlȝ caritatis. scd̄a tepiditatis. tercia aūt cupiditatis. in prima caritas est cā mutui. in scd̄a mutuū est cā spei. in tercia spes est cā mutui sm̄ bal. de pusio

De mutuo dato ex caritate circa qd̄ incident q̄runt̄ plura. Ca. i.

Prima est ḡ intencio caritatis in qua caritas ē cā mutui. hoc quidē est qn̄ in mutuo dando hō solū ex caritate moue̅t. nec ex eo intendit hr̄e aliquā tpalē vtilitatē. sȝ ex mera gr̄a. et absqȝ aliqua impuritate vsure mutuat indigenti. Circa hoc aūt q̄rant̄ plura. ¶ Primo aūt queri pōt an ꝑ mutuo tali intencōne tradito ac deinde reaccepto liceat accipe postmodū aliqd̄ donū. Ad qd̄ dicendū qꝫ si ꝑbabilit̄ p̄sumit̄ illud dari gratis et ex amicicia ꝑt̄ beneficiū p̄terite mutuacōnis ꝯtracta tunc licite recipi pōt. Si vo p̄sumit̄ qꝫ solū fit q̄si ī p̄ciū mutuacōis tūc recipi nō debet. imo sic receptū debet restitui ipi danti. Si aūt qui ipm mutuum recipit

expꝑſſe dicēt qḋ nō dat illud rōne mutui facti uel fiendi ſiue ſperati. tūc ſatis ꝑſumi poſſet q illud gͣtis donat niſi obſtēt alique de circūſtancijs et reſpectibus q̇ tacti ſunt in ꝑcedenti ſer. ar. iii. et c. iiii. ¶ Scḋo eciā pōt q̄ri an ꝓ depoſito pecuīe abſq; intencōe lucri inde hn̄di tradito ac demū reaccepto liceat poſtmoḋ ab eo apud quē fuit depoſitū accipe ꝓ hac depoſicōne aliqḋ donū puta c. libras. Ad hoc aūt dicēdū eſt q cū receptor et cuſtoditor depoſiti ſeruiat in hoc ipō depoſitario pociꝰ q̄ȝ econuerſo. nō videt̄ q rōne depoſiti inq̄ntū depoſiti ſibi intendat dare aliqḋ donū. vn̄ dr̄ q hoc faciat. qꝛ illo depoſito ut mutuo vſus ē. Si tn̄ ocurrerēt in tali dono cōdicōnes q̄ in pn̄ti qōne poſite ſunt et vltra hoc depoſiti cuſtoditor dicēt expꝑſſe q nō dat illud rōe mutui vel depoſiti/facti vel fiendi ſiue ſperati. nec eſt vſus illo vt mutuo nec ſic vti talibus depoſitis ꝯſueuit tūc ꝑſumēdū ē ſi ē multū fide dignus vt hō verax et rectus qḋ dat gratis ſubſeq̄ns donū. Cōmunit̄ tn̄ res ſuſpecta ē et hȝ ſpēm mali ¶ Terciū quoq; dubiū ſubiūgamꝰ. pono q debitor vſurarij ſocio ſuo pecuniā mutuauit. eo videlicȝ pacto q ipē reſtituēt vſurario ſortē et vſuras inde currētes. queritur nūc ſi talis mutuās vſurariꝰ dici poſſit Jo. cal. i ſua repe. c. fi. ex̄ ḋ vſu. in hoc cāu diſtinguit dicēs. q aut talis ſcḋo mutuās ſocio ſub dicto pacto. oīno intendebat tūc ſatiſfacē vſurario creditori ſuo de pecuīa illa ſic ſecūdo dicto ſuo ſocio mutuata/aut nō. in primo cāu nec vſurariꝰ ē/nec eciā peccat. qꝛ hic nō fit ſtipulacio vt vſurarū. ſȝ vt euitet̄ dānum. nec ſibi aliq̇d creſcat. xiiii. q. iiii ſi q̇s oblitus ibi aliq̄ incremēta. et c. qm̄. ibi ad q̄ſtū. Nō eq̇dem tenebat̄ cū ſuo dāno ſocio ſubuenire. xiiii. q. v. ſi nō licet. ff. de ꝑſcrip. ver. l. q̇ ſeruandarꝫ. talis em̄ ſolum dānum euitat qḋ potat licite euitare. nec in eo pecunia

germinare ꝓbať /et ſic in eo deficiūt rōnes ꝓhibicōis vſure. Pꝛetea ſatis mouemēs videreť q̄ poſtq̄ꝫ vſurarꝰ q̄ recipit vſuras īde currētes ad reſtitucōꝫ teneť q̄ iſte eciā teneret qui id facit ſolū ut ſocio ꝓſit et ſine q̄cunqꝫ vtilitate vt dictū eſt. In ſcdo aūt cāu qn̄ tūc nō intēdebat hoc ſcdo mutuās ſatiſfacē dicto ſuo vſurario credi pꝛimitus mutuāti cū tūc ceſſent rōnes iā dicte talis peccabit. et ſi a ſocio vſuras recipit teneť reſtituē eas ſꝫm io hā. p̄dictū. et hec diſtinctō michi placet cū eq̄tate ſit plena Quarto eciā q̄ri p̄t an liceat mutuū dare ad captādū amoꝛē et beniuolēciaꝫ creditoꝛis Dicēdum q̄ ſic vbi ſpes p̄ncipalit̄ nō ꝓtendať vlt̄ius. nā ſi vltra p̄ncipaliter mutuās intendat lucrū vſura eſſet. vbi grā mutuo impatoꝛi uel pape uel alteri ut captata beniualēcia p̄dictoꝝ poſſum ꝯſequi aliqd̄ bn̄ficiū ſiue caſtrū et ſimilia. tūc vtiqꝫ vſura foꝛet ſꝫm io. cal. vbi ṡ de hiis eciā que faciūt ad hoc c. diceť infra de inteſſe ſer. xlii. c. vl. Ca. ii.

Qd̄ tepeditas ſiue defectus caritatis licꝫ nō ſit moꝛtale minuit tn̄ meritū in mutuo dando.

SEcūdo em̄ in mutuo dato pōt eſſe intencio tepeditatis in q̄ mutuū eſt cā ſpei. qd̄ q̄dem ꝯtingit cū mutuās licꝫ p̄ncipalit̄ moueať ex caritate. Secūdario tn̄ moueť ꝓpt̄ aliq̄ꝫ tpalē vtilitatē. ita tn̄ q̄ eciam ſi illa ceſſaret nichilominꝰ mutuaſſe vellet hec talis intencō nō tollit ſꝫ minuit meritū plus uel minꝰ. ſꝫm maioꝛē uel minoꝛē reſpectū ad ꝯmodū tpale. Huiꝰ ſnīe ſunt Inno. ber. alanꝰ. ſup c. ꝯſuluit. ex̄ de vſuris. Recepcio tn̄ hmōi tpalis ꝓpt̄ mutuū datū magis eſt apta coꝛrūpe hāc intencōꝫ tepiditatis q̄ꝫ illā q̄ eſt caritatis. et rō ex ſe pꝫ qꝛ foꝛcius obſtaculū hꝫ. Ex hiis ḡ pꝫ q̄ ſperare aliqd ſecūdario nō eſt moꝛtale. et foꝛte nūqꝫ nec eciā veniale ſꝫm quoſdā ar. ad hoc lxi. d. qd ꝓderit lix. di. ſi officia

Similit nec etiã ex tali ſecũdaria ſpe aliqd recipe aliter videt̃ eſſe pctm̃ q̃z ſcdm q fuit in intencõne mutuũ datũ ar. i. q. ii. q̃z pio. Et nichilominus aduertendũ ẽ q ſi ille q mutuũ dedit cũ intencõe caritatis obſeruare debet in oblatis ſibi gr̃tis illas circũſtãcias de qbus in pcedenti c. feci mencõz. q̃ntomagis ille q mutuũ dedit cum tepiditate/cũ ipe ꝓpinquior ſit cupiditatis corrupcõni q̃z ille ſicut pdictũ ẽ. Qd intencio cupiditatis etiã ſine expſſo pacto remuneracõis in mutuo mentalẽ vſurariũ faciat et hoc tripliciat ꝯtingẽ põt Ca. iii.

Tercia quoqz intencio eſt cupiditatis. ſcz cũ ſola ſpe lucri. uel pñcipalit ꝓpt aliqd lucrũ qs mutuum pſtat. licz nõ intueatur pactũ. et tũc pñcipalit ſpes eſt cã mutui. Talis nõqz in iudicio aĩaꝝ pfecto vſurarius eſt cenſendus ſicut expſſe eſt caus. ex de vſu. in c. ꝯſuluit. qd c. ſup pdicto dñico vbo fũdat. mutuũ date nichil inde ſperantes. et ibidem ſubdit ſi mutuũ datis eis a qbus ſperatis q eſt vobis gr̃a. et hec vſura piculoſior eſt q̃z ea q fit cũ pactõe expſſa. qz i foro dũi hoc nimie repeti põt etiã de hoc rõ dari. Nã ſicut datum qd ponit ex donandi intencõne lucri eoipe amittit rõz gr̃uiti et ſortit rõz mutui vſurarii. ſz ſit ſola intencõ et voluntas faciendi vſuras facit pctm̃ vſure in corde. ſic intencõ vſuraria extiori opi iũcta facit hoiem extñſecus vſurariũ qd pz attendẽti naturã vſuraꝝ ſcdm diſſinicões poſitas in pcedenti ſer. et maxime in c. iii. ar. i. Scdm em̃ alex. de al. in tercio. Cũ diuerſe ſcie habeãt diuerſas ꝯſideracões a diuerſis ſciẽtibus idem diuerſimode ꝯſiderat. Hinc ẽ q ſcdm leges hũanas volũtas ſola ñ facit vſurariũ. qz lex hũana cohibet manũ et nõ animũ. Scdm vo legẽ diuinam q animũ cohibet ſola volũtas vſurariũ facit. Ad hãc materiã faciũt q dicta ſunt i pcedenti ſer. ar. iii. c. iii. Sz ut

plenꝰ huiꝰ intencõis vſurarie vitas pateſiat q̃dã q̃rã
tur ¶ Primo q̃rit̃ q̃ cupiditatis intencõ in mutuo vſura
ria dici valet. Et dicendũ q̄ talis cupiditatis intencõ ĩ
ↄtractu triplicit̃ ↄtingẽ põt nã q̃nꝫ ẽ antecedens. q̃nꝫ ſub
ſeq̃ns. q̃nꝫ ↄñs. Primo em̃ q̃nꝫ eſt antecedens. utputa añ
q̃ꝫ mutuũ det̃ ſeu q̃ñ mutuũ dat̃. et tũc in ↄtractu cadit
vſura. ut pꝫ ex dñico vbo. mutuũ date. Sꝫ q̃d ſi mutu-
ans pꝰ mutuũ datũ ſe recognoſcẽs mutat ꝓpoſitũ et in-
tencõꝫ rectificat ſꝫm regulã caritatis. nunquid libere et
ſponte donata reſtituẽ obligat̃. Dicenđ ſꝫm quoſdã q̄
licet ab inicio habuerit intencõꝫ corruptã poſtq̃ꝫ eã mu-
tat in bonũ põt libere et ex mera grã oblatũ recipe ſi-
ne culpa. ſꝫm ea q̃ dicta ſunt ĩ p̃cedenti ſer. ar. iii. et c. iiii
De reſtitucõne aũt intencõnalis vſure ſatis dixim̃ꝰ in q̃
dragesimali đ xp̃iana religione in tractatu de reſtitucõi
bus ſer. xxxvii. ar. ii et c. iiii. Scđo aũt hec cupiditatis
intencõ eſt ſubſeq̃ns q̃ tũc ↄtingit cũ q̇s mutuat p̃rſus
g̃tis et abſq̃ꝫ aliqua intencõne lucri pcipiendi. tñ lapſu
t̃pis cupidine p̃ualente nõ tm̃ exigit ſortẽ. vm̃ eciã vult
in mẽte et oñdit ore uel ope ꝓpt̃ mutuũ factũ aliq̃d ſibi
dari. et talis nõ tm̃ omittit vſurã et reſtituẽ obligat̃ vm̃
eciã q̇cunq̃ꝫ in ius talis mutui mutuanti ſuccedit ſicut fi
lius heres p̃ris et ↄſimiles alii. Et hec eſt ſñia archidi.
xiiii. q. iii. in c. i. Tercio cupiditatis intencõ q̃nꝫ eſt ↄñs
ſeu ↄcomitans. q̄ ſcꝫ ↄſequit̃ ſeu ↄcomitat̃ q̃ñ exhibet̃
lucrũ. vbi grã. mutuãs nullũ ĩtẽdebat lucrũ ex mutuo q̃đ
p̃ſtabat deinq̃ꝫ ꝓpt̃ mutuũ ſibi factũ debitor mutuanti a
liq̃đ p̃mium donat in recõpenſacõem mutui iam accepti.
atq̃ꝫ creditor ꝓpter eandẽ cãꝫ libent̃ acceptat. Hoc equi
dem cãu cupiditatis in tencẽ ↄſeq̃ns et ↄcomitãs ẽ et cõ
mittit̃ tũc vſura. Qđ aũt talis intencõ ↄcomitãs de p̃nti
vſurarũ faciat. ꝓbat̃. q̄ ſcꝫ talis intencõ facit vſurarũ

ꝑ furto. Ergo et ſimilis intencō ꝑ pn̄ti. Nempe ꝯſimilis culpe ꝓbať eſſe velle hr̄e lucrū de mutuo qď nūc facit ꝑ vſu eius futuro. ſicut velle hr̄e lucrū de mutuo ꝑ eius vſu p̄terito. i. qď heri vel añ fecit. Vtrūqꝫ em̄ velle eſt velle eiuſdē īiuſte ꝯmutacōis. ſcꝫ qua acceptū p̄ualet dato ſiue in qua ꝑ minori qď dať maius vel ꝑ pauciori amplius acceptať. Cōfirmať eciā hoc. qꝛ om̄is rō qua ꝓbať mutuacōꝫ vſurariā de ſe eſſe malā. ſimilit̄ ꝓbat ſiue ꝑcedat ſiue ſuccedat ſeu eciā ꝯcomiteť intencio lucri ſicut pateͤ pōt diligent̄ hoc ꝯſidanti. Itē cū extīoꝛ actio nō requirať ad rōꝫ vſurarie culpe q̇nimo abſqꝫ om̄i pactōne extīori ꝑ ſolā ītencōꝫ vſurariā q̇s ꝯt̄hat hāc culpā ſicut ex p̄cedentib⁹ pꝫ. ſeq̇ť qꝛ ꝑ ſolā intencōꝫ pn̄teꝫ et ſi nulla talis p̄ceſſit iudicabiť mutuās vſurarius in iudicio aiarū. Seq̇ť etiā hoc ex dicto rai. q̇ ait. Qď ſi creditoꝛ tm̄ mō ꝓpť deū. et oīno ſine lucri intencōne mutuū tradit debitoꝛ tn̄ ꝓpť mutuū acceptū uel vlterius retinendū ei aliq̇d dederit ipē creditoꝛ ſatiſfaceͤ obligať. Cōſtat nempe qꝛ ſi ad hoc teneť. nec id obſeruat pc̄m̄ incurrit et hoc nō ꝓpter aliud niſi qꝛ iam intendit hr̄e lucrū illud ꝑ mutuo a ſe facto ſicut et ꝓpter mutuū illud debitoꝛ lucrū dedit. ergo nō ſolū lucrū illud ex mutuo vſura eſt qď exiit ꝑ intentū ꝓpť expectacōꝫ. ſꝫ eciā illud qď eſt intentū ꝓpť accepcōꝫ et volicōꝫ pn̄teꝫ ſꝫm p̄miſſum modū. Hec quoqꝫ ſnīa roboꝛari videť ex v̄bo iero. qui xiiii. q. iii. c. putāt. inquit ſcriptam appellare vſurā om̄eꝫ ſupHabundāciaꝫ ꝓpť mutuū ſuſceptā q̇cquid ſit illď. hec ſꝫm greg. de arimino in q̄one de mōte circa diffinicōꝫ vſure. Secūdo inſup q̄ri pōt an ſit vſura qn̄ mutuās recipit eandē rem in gn̄e/numero/pondē et mēſura. ſumpto gn̄e ꝓut ſumiť a iuriſtis. et qꝛ ꝯtingit qď ſolucōis tp̄e res maioris extimacōis eſt q̄ꝫ eſſet tp̄e ꝯtractus mutui. Dicendū

ſzm hug. et archidia. poſt eū. xiiii. q. iiii. ſi qs clericus.
q7 nō eſt vſura. p quo facit lex q̄ dicit q7 reſtitui d3 res
eiuſdē bonitatis in q̄litate ſc3 intrinſeca. ff. ſi cer. pe. l.
cū quid. ſ3 neceſſe nō eſt q7 ſit eiuſdē extimacōis. imo ſi
actū fuerit quo tpe redderet̃ illius tepis rō h̃ri d3 quo
ad extimacō3 eiꝰ. alit̃ hẽt̃ rō tpis quo petita fuerit ut
eo. ti. l. vmū. et no. glo. ī dicto c. ſi qs clericus. Si ergo
creditoꝛ tenet̃ recipe eā ſiviliꝛ facta eſſet quo ad extia
cōe3. ergo nō peccabit recipiendo p̃ciosiorē ſzm eū. ſcdm
tū hug. ſi in hoc intencio mutuātis praua eſſet tūc pctm̄
foret. Quidā tū circa hoc magiſtralit̃ diſtinguē ſolent
dicētes q7 aut ē viſibile q7 ipa mutuata res p̃ciosioꝛ nō
erit tpe ſolucōis. Aut de hoc pbabilit̃ dubitat̃. et tunc
in hiis duobus caſibus nullū vicium eſt ut probatur in c.
ſi. ex de vſu. Aut viſimile eſt q7 p̃ciosioꝛ erit. et tunc aut
creditoꝛ non erat pecuniā3 ſeruatus. ſed interim conſum
pturus et tunc eſt vſura. aut ſeruaturus et tunc aut cre=
ditoꝛ debitoꝛi aufert libertatem liberandi ſe. et tunc
etiam eſt vſura. In hiis enim caſibus exonerare ſe vo=
luit et onerare debitoꝛē. aut talē libertatē nō aufert de=
bitoꝛi et tūc nō ē vſura. Immo mereri poſſet ſi bona in=
tencōne reqreret debitoꝛē an̄ ipm t̃minū ut ſoluat ne one
raret̃. ſ3 ſi h̃ret intencō3 coꝛruptā. q2 dicēt ſibi q7 poſſ3
vſq3 ad t̃minū retinē ut ſe releuaret a dāno. l3 eū ñ auf
ferret facultatē ſe liberādi. tūc et ſi vſura ñ foꝛet nichil
ominꝰ pcīm eſſet. Talis diſtinctō magne imittit̃ eqtati
maxime in ꝯſcie foꝛo ſzm q7 no. p io. cal. in repe. c. ſi. ex
de vſu. ¶ Tercio inſup pōt q̄ri vtꝝ ſi dñi mutuāt pecuni
am ruſticis ut poſſeſſionē eoꝝ colāt nichilominꝰ de fru=
ctibus poſſeſſionū eoꝝdē iuſte eis de colonis ſatiſfacien
tes uel aliūde iuſtū p̃ciū ſuaꝝ opaꝝ tribuentes in cōſcie
foꝛo vſurarii ſunt cenſendi. Dicēdū ſzm greg. de arimio

ī qōne ſupra dicta de mōte qꝫ duplex pōt eſſe ſatiſfactō
erga p̄dictoꝝ dn̄oꝝ colonoꝝ ꝓpt mutuū exhibitā a colo
nis. prima fit ex iuſticia. ſcd̄a v̄o ex nequicia. Prīa q̄tē
ex iuſticia. nā et ſi ſic mutuātibꝰ dn̄s exhibiāt opa a co
lonis ille tn̄ nō ſunt eis ad lucrū cū eas iuſto p̄cio emāt
ſicut ponit̄ ī p̄dicto caſu. ꝓpterea non eſt uſura. Pateat
hoc / exēplo / rōe et autoritate. Primo pateat ꝑ exēplum
videt̄ qꝫ dn̄s adducat colonū ad certū tempꝰ ꝓ precio iu
ſto et p̄cū tradat añqꝫ colonꝰ īcipiat opari dicat qꝫ co
lonus demū ſe minīe opatuꝝ. niſi dn̄s mutuat ei certam
ſummā ac dn̄s mutuet ei ut ip̄e opet̄ alias em̄ nō mutu
aret niſi colonꝰ ei opas ꝓ quibꝰ ei prius ſolutū fuerat ī
pēderet̄. in hoc dn̄s minīe omittit uſurā cū de mutuo n̄
recipiat lucrū eo qꝫ nō accipiat niſi ſuū Et illud qꝫ eciā
nō intuemēte mutuo ſibi debitū erat. Dn̄ ſic mutuando
nō peccat q̄n pocius ſi pcm̄ in hoc cāu ex aliq̄ pte omit
tit̄ peccat colonus q̇ debitas opas dn̄o ſuo detractat et
iniuſte illū ḡuat ut mutuet. Scd̄o eciā pateat rōne. Nā
ſi in cāu p̄dicti dubiū vſurā recipet tenet̄ ea reſtituē ſicut
oīa iura clamāt. Sꝫ hec nullo mō ſane mētis ſentiret.
qꝛ tūc colonꝰ duplū iuſti p̄cij recipet et dn̄s duplo iuſto
p̄cio emeret opas eiꝰ qd̄ vtiqꝫ impiū eēt. Tercio hoc idē
autoritate clareſcat. ſi em̄ talis mutuās vſurariꝰ eſſet et
ꝑ oſeqn̄s ad reſtitucōꝫ obligatꝰ tūc nō licꝫ alicui mutu
are īiuſte detinēte ſuā poſſeſſiōꝫ aliqꝫ pecuīe q̄ntitatem
et ip̄aꝫ poſſeſſiōeꝫ ipignꝰ recipe nō oputādo fructus in
ſortē qd̄ tn̄ eſt falſum ſicut patet ex̄ de vſuris. c. i. Alij
quoqꝫ addūt qꝫ huic ſimile eſt v̄bi gr̄a. ocupaſti rē meā
et ꝑ potēciā vim michi facis in rebus meis. aut non reſti
tuis michi rē q̄ꝫ tibi mutuo dedi uel tibi locaui ſeu como
daui aut michi ſoluis de opibus cū q̄bus tibi ſeruiui et
deſiſtere nō vis. nec uis michi reſtituē mea n̄ tibi mutuē

mille Quo facto desistis iniuriari et restitues michi mea
et hoc quoqꝫ ex pte mea pfecto nō ē vsura cū nichil lucer
imo potius pdā lucrū qd forte habuissem ex illis. mille
Redimo eīm vexacoꝫ meā et meū recupo/me quoqꝫ de=
fendo. qꝛ licꝫ. ad hoc ex de simo. c. dilectus ¶ Scd̄a qd
satisffactō dn̄o exhibita colōis fit ex neqcia scꝫ dn̄o satis
factoꝛ ex mutuo recipientis. Nā si p mutuo dn̄s rethēt
aliqd a colono d iusto pcio opaꝝ eoꝝ. aut si pter opas
iuste emptas quedam alia ab eis exigent et coloni im=
penderēt. Tūc qdē manifesta esset vsura. Hec ē sniā p=
fati doctoris. Quidā aūt dicūt qd si ciuis mutuat ciui=
tati aut dn̄o vt ex h euitat colectas iiustas nō omittit v
suraꝫ Secus si hoc agit ut effugiat iustas. qꝛ in pꝛio mu
tuās dānum euitat' in scd̄o mutuās lucꝝ captat. similit
nō omittit vsurā si qs semp mutuū oseqtur ut sibi solua
tur debitū a quo dbitoꝛ iniuste fuerat absolutus. aut ne
a se petat illud de quo iniuste fuerat odemnatus· seu illō
qd p fictū instrumētū soluē tenebat. Ex supꝛa dictis iu
culent appet intencō xpi pcipiētis· mutuū date nichil
inde sperātes qd seruare largire dignet· hui9 pcepti da
toꝛ et illustratoꝛ dn̄s nr̄ ihesus xp̄us q cū pr̄e et spū san
cto gloꝛiosus viuit et regnat in secula seculoꝝ amen·

Feria qnta post qrtā dn̄icam in qdꝛagesima qꝛ lege na=
ture scripte eꝫ sancte ecclesie pꝛhibet vsura ser. xxxviii

Adolescēs tibi dico surge et resedit qui
erat moꝛtuus et cepit loqui et dedit il=
lū mr̄i sue luce vii. c· et in euāgelio hodi
erno Videte pcessum luminis dignacōis
qꝫ dn̄e aduertite qdus pcessit die ter
cio lumen fidei ad ea q de mutuo dicta
sunt intelligendū. Hodie merito subseqit speraculum
vite ad resurgendum a moꝛtali vsura qd pficere maxime

ↄpbať ĩn homĩe anteq̄ȝ ſeneſcat prius q̄ȝ trenoꝝ cupi-
do oĩno abſurbuerit mentē ĩn ſenectute anteq̄ȝ fiat hō
ĩnueteratus dieꝝ maloꝝ. hii maxime parēt dño ĩmpantĩ
ac dicenti adoleſcēs tibi dico ſurge et reſedit. viu9 ſcȝ q̄
erat mortuus. qꝛ reſurgit p alienoꝝ ſatiſfactōēȝ et vite
emēdacōȝ q̄ ante mortuus erat p vſurariā prauitatē ac
ĩncipit loq̄ p vām ↄfeſſiōȝ. Porro tria ſunt q̄ obſunt ne a
culpa maxime vſure hō reſurgat. ſcȝ ſi fit pſeuerant ſeu
ↄſuetudĩnerie. publice. et ſtudioſe. Et d͛ his tribus p or-
dĩnē q̄ſi aliud thema ĩ pſ̄ liiii. ꝓpheta ait. nō defeat ecce
primū. de plateis eius. ecce ſcȝm. vſurar. ecce terciū Eſt
em̄ vſura ↄſumatū ſtudiū cupiditatis. p primū fit ne hō
reſurgē poſſit. p ſcd̄m ne velit. p terciū ne ſciat. Per pri-
mū deſpiciat talis vſurarius legē natē. p ſcd̄m legē ſcrip-
ture. p terciū vō leges eccleſie. Que q̄dam leges om̄es
militāt ↄtra vſurā. Sȝ q̄ p̄dicta tria nō hȝ facilius /ſcit/
vult/ et pōt/ reſurgē ab eað. qð ĩn reſurrectōne hui9 ado-
leſcētis miſtice deſignať. Primo ↄtra pſeuerancīā ē ado-
leſcēcia. Scd̄o ↄtra publicacōȝ ĩnuerecūdā ↄfeſſio vā qꝛ
cepit loqui. Tercio ↄtra ſtudiū dat9 eſt m̄ri ſue q̄ ē ec-
cleſia. Ad hāc igiť ſpiritualē reſurrectōȝ homĩs hec tria
ĩnducūt p q̄ exhibeť vſura. primo p̄cepto natē. ſcd̄o p̄ce-
pto ſcripťe. tercio p̄cepto eccleſie Articulus pri-
mus vbi p xii. rōnes oñdiť vſurā eſſe ↄtra legē natē

PRimo q̄dem ꝓhibeť vſura p̄ceptis natē qð q̄-
dem oñdūt. xii. rōnibus p q̄s aptiſſime ĩnno-
teſcat vſurā eſſe ↄtra legē natē et eſt pcc̄m nō
tm̄ ĩn ſe ſȝ eciā ſcȝm ſe. prime aūt q̄tuor rōnes
ſunt magr̄i Gerardi de ſenis ordĩnis herimitaꝝ quas
tractat a breuitate io. an. ĩn ſuis mercurialibus ĩn regula
pcc̄m Qð vſura ē ↄtra legē natē. qꝛ facit rē natalē Ca. i.
ſupualere ſue natē et rem artiſicialē ſue arti.

Primo em̄ vſura eſt ↄtra legē na̅te rōe exceſſus facit em̄ rem natalem ſupualē ſue nature. et rē artificialē ſupualē ſue arti. quod quidē eſt cō-tra legem nature. Ad cuiꝰ intelligenciā aduertēdū eſt ꝙ ſicut ſupra sermo. xxxvi. ar. ii. c. ii. p̄tactū eſt. rex illarū in q̇bus vſura ↄmitti pōt q̄dā ſunt natales q̄dā arti-ficiales. Naturales ſunt aux et argētū que mutuo dantur ſub certo pondē. vel granū vinū et oleū q̄ mutuo dātur ſub certa mēſura. Artificiales v̓o ſunt q̄ ſub certo numero numerant̄. Vſura igit̄ in hiis duobus ↄmittit̄ ſcꝫ in natalibus et artificialibus. qꝛ facit ꝙ res natales ſupualeāt ſue nature. et res artificiales ſue arti. Primo q̇-dem ↄmittit̄ vſura in rebus natalibus. qd̄ pꝫ. qꝛ natura dedit p̄fatis natalibꝰ rebus quēdā detmiatū atqꝫ taxa-tum valorē. ſcḋm quē certitudialit̄ cognoſci pōt eax va-lor. ponderalibus quidē ſicut eſt aux et argentū dedit deus natam ꝙ eox valor in ſpē ſua ex ſolo pondē pen-ſari pōt. ita ꝙ quādiu ſub eodē pondē manēt ſub eodē p̄cio pſeuerāt. nec in ſuo valore quōlibet minuunt̄ niſi ī ſuo pondē adimant̄. Et licet qn̄qꝫ augeri vel minui vi-deantur hoc non ↄtingit ex augmēto uel diminucōe va-loris ꝙ ſit in eis. ſed tm̄ ꝓpter augmentū et diminucōeꝫ aliax rex in quas cōicande ſunt. Et ſicut diximus de rebus que ↄſueuerūt ponderari. Ita ſuo modo dicēdū eſt de rebus que ↄſueuerūt menſurari. ſicut frumentū vinū oleum et cetera ↄſimilia. habēt em̄ a natura detminatū valorē in ſpecie ſua ſcḋm quā valor eax ex ſola menſura-tione penſat̄. et hoc taliter ꝙ quādiu manent in eadē menſura manent etiā in eodem valore. nec in eadē menſura augent̄ et minuunt̄. niſi eo mō quo de ponderibus dictū eſt. Qd̄ aūt dr̄ de p̄fatis rebus de q̇buſcūqꝫ aliis natalibus minime dici pōt. eo ꝙ in ſua nata nō hn̄t aliqd detminatū ex quo poſſit eox valor penſari et certitudia

ſiter cognoſci.cū valor eaꝝ nō penſet ex aliquo intrinſe
co et neceſſario ſ; ex diuerſis extrīſecis cauſis ꝯtingenti
bus. ut vbi grā.valor huius vinee uel agri qñq; penſat
ex loco qñq; ex tēpe qñq; ex ꝯdicōibus pſonaꝝ uel ex
circūſtācijs alijs q̄ pñt multipliciť variari.Et ſic de qui
buſcūq; naťalibus rebus q̄ nō ponderanť uel menſuranť
hoc ideo q̄dem ꝯtingit.q: deus et naťa nō terminant uel
taxant talibus rebus valorē ſed volūt multipliciť varia
ri.iuxta augmētū et diminucōz valoris.qui eſt in alijs
rebus ſ;m diuerſas circūſtācias extrinſecas et varie ꝯtin
gentes.Patet igiť ad ꝓpoſitū ex ꝑmiſſis q ꝯtractꝰ vſu
rarius omittiť in naťalibus rebus.q: facit res naťales
que ponderanť et mēſuranť ſupualē ſue naťe ſeu ſuo va
lori quē a natura hñt deťminatū ſ;m certū pōdus et ſ;m
certā menſurā Nempe p dictū ꝯtractū exigit fenerator
ultra pondus et ultra mēſurā ipius mutuate rei.ac per
ꝯñs facit q dicte res in valore ſuū pondus et ſuā menſu
ram trāſcendūt.qd q̄dem (ut p;) ꝯtra naťam eſt.cū deꝰ
p naturā ꝯceſſerit valorē tali mutuate rei iuxͣ ſuū pōdꝰ
quo pōderanť et iuxͣ ſuā mēſurā qua menſuranť. Scdo
omittiť in rebus artificialibus q̄ numeranť ſicut pecuia.
cuiꝰ valor in numero ꝯpenſať.eo q ars ſuo mō denarijs
artificialiť adinuētis valorē ꝑſtat iuxͣ numeracōez eoꝝ.
Proinde ſicut ꝯtractus vicioſus eſt et ꝯtra naťam eo q
facit ꝑfatas res naťales trāſcendē valorē ſuū quē habu
it a naťa ſ;m certū pondus atq; mēſurā. Sic etiā in arti
ficialibus eſt ſicut in denarijs vicioſus erit eo q faciat
eos trāſcēdē ſuū valorē q̄; hñt ſibi ꝑſtitutū ab ipa arte
Vſura eſt ꝯtra legē naťe q: facit q res mutuata q̄ non
gñat fructū faciat lucꝝ. Ca.ii.

Secundo q̄dem vſura eſt ꝯtra legem nature racō
ne fructus. Facit eñ vſura q res mutuata q̄ nō

generat fructū faciat lucꝝ. qđ eſt ɔtra naturā. In qua:
cūqȝ eñ re hoc vniuerſale ē. q̄ꝛ nō generat lucꝝ niſi qđ
gñat fructū. q̄nimo nō videt aliud eſſe lucꝝ q̄ȝ fruct⁹
ipſius rei ſeu p̄ fructū aliq̄d acq̄ſitū. Qđ aūt vſura facit
rem nō gñantē fructū gñare lucꝝ maīfeſte appet. Nam
ſicut ex p̄cedēti cap̄lo pȝ. res mutuabiles in q̄bus vſu:
ra ɔmitti hȝ hñt a nat̄a uel arte ſibi d̄tīatū valorē ac
p̄ ɔñs in eo minime excreſcē pñt. neqȝ ex hocip̄o fructū
gñare valēt. Naturale itaqȝ eſt q̄ꝛ res q̄ gñat fructū ſp̄
creſcit in valore cū ip̄o fructu. atqȝ maioris valoris eſt
cū eſt ſub fructu q̄ȝ q̄n p̄manet ſine fructu. Cū igit̄ vſu:
ra res hñtes d̄tīatū valorē et p̄ ɔñs nō fructificātes.
facit excreſcē in valore. relinq̄tur q̄ꝛ faciat rē nō gñantē
fructū gñare lucꝝ. Proinde ſȝm philo. i. polli. c. vi. Vſu
ra d̄r a cathos qđ eſt p̄tus. q̄ꝛ ɔtra nat̄am rei ſcȝ mutua
bilis et pecunie. vult eñ vſura ut⁹ q̄ꝛ pecunia pariat ſcȝ
lucꝝ vbi nō generat fructū. Hoc tñ miraculū facit vſura
q̄ꝛ p̄ eā aurꝝ naſcit̄ ex argento. ut p̄ cōmt̄. xlvii. di. ſicut.
Ex hac q̄dem rōe ſȝm Gerardū p̄dictū corrigi pōt q̄dā
ra cō quā aſſignāt pleriqȝ doctores p̄ quā rōem ꝓbare
nitunt̄ q̄ꝛ vſura eſt ɔtra legē nat̄e dicētes q̄ꝛ in ɔtractu
vſurario fenerator acq̄rit lucꝝ de re nō ſua eo q̄ꝛ exigit
lucꝝ ex mutuo. qđ q̄dem mutuū trāſit in dñiū debitoris
q̄ꝛ mutuū eſt qđ de meo fit tuū. ut patȝ. ff. de rebus cre.
et ſi cer. pe. l. mutuū. §. appellata eſt. Hec quidē rō licet
pulcherrima videat̄ et apparēs. tñ prefato doctori du:
bia reputat̄. Nam licet ꝓpoſicō maior veriſſima ſit. mi:
nor tñ videt̄ oīno falſa in aliqua p̄te. Cum eñ d̄r q̄ꝛ fe:
nerator lucrū exigit de re non ſua dici pōt q̄ꝛ hoc falſum
eſt in minori. quia pecunia quam mutuo tradit quāuis
trāſeat in dñium debitoris quantū ad p̄demptitatē ſub:
ſtācie eo q̄ꝛ debitor nō tenetur reſtituē eandē pecuniam

ſʒm ſubſtāciā. remanet tn̄ dicta pecuia in dn̄io fenerato
ris quātū ad ꝓꝓ̄ptitatē et equalitatē valoris. Et hoc
ſufficē videtur. Nempe ipſe fenerator de pecunia quā
mutuauit nō exigit lucrū inquātū talis ſubſtācia eſt ſʒm
quē modū ad eū nō ꝑtinet nec eā repetere pōt. ſʒ exigit
lucꝝ de ea inquātū tāti valoris ē. ſʒm quē modū ad eū
ꝑtinet et remanet in dn̄io ſuo. et ſp licite pōt repetē eā.
Cont̄ hoc tn̄ et bn̄ Jo. an. in mercu. in regula pctm̄. in
q̇t. hic doctor nō aduertit q᷒ ſi debitor hr̄et ſcrinū du
catoꝝ nō ē dare q᷒ creditor ſit dn̄s vnius ex illis. hʒ aūt
ꝑſonalē acc̄ōʒ ꝯtra debitorē. Hec ille. Qua ꝓpt̄ dict᷒ mo
dus dicēdi ſʒm eū nichil valet Vel ſi aliq̇d valē dʒ hoc
mō optet corrigē rōem p̄dictā. Nō eq̇dem dici dʒ q᷒ vſu
ra iō ꝯtra natalē legē ſit. qꝛ vſurari᷒ acq̇rit lucꝝ de eo
q̇d nō eſt ſuū. ſʒ qꝛ acq̇rit lucꝝ de eo q̇d nō eſt aptū na
tū gn̄are lucꝝ. eo q᷒ nō gn̄et fructū. Qui aūt p̄fata rōe
vtunt̄ ꝯfirmāt illā dicētes qꝛ pecuia mutuata cū ſuo ꝑi
culo trāſit ī debitorē. ꝓpt̄ea videt̄ iniuſtū q᷒ de pluri ul
tra ſortē ꝗuet̄. Sʒ nec ꝯfirmacō iſta valē videt̄. et maxi
me ꝓpt̄ duo. primo qꝛ ſepe ꝯtingit q᷒ nō tm̄ res mutuata
ſʒ etiā res ꝯmodata qn̄qꝫ ſtat ad ꝑiculū illi᷒ cui acco
modat̄. ſicut pʒ ī equo accomodato. qui q̄dem remanet
ad ꝑiculū illius cui accomodat̄. Idē quoqꝫ eſt de pe
cunia accomodata ad oſtētacōeʒ que remanet ad ꝑicu
lum illius cui ꝯmodata eſt. et hoc nō obſtante cōcedit
q᷒ licite exigat̄ lucrū de rebus ꝯmodatis. Contra hoc et
bn̄ Jo. an. vbi s̄. hic etiā bn̄ non aduertit. qꝛ pro ꝯmoda
to q̇d de ſui nat̄a optet eſſe gratuitū nō recepit merces
tūc em̄ locacō eſſet. ut notat̄ de vſura ꝯqueſtus. in glo
ſcd̄a vltra medium. Secūdo quia dici poſſet q᷒ ille qui
pecuniā mutuo ſuſcepit de ea pōt licite ꝗuari q̄ntū ad
duo. primo quātū ad ꝑiculū. ſcd̄o quātū ad reddendū lu

crũ. et hoc ꝓpt aliã et aliã cãm. puta. grauabatᷓ de pericu
lo inquãtũ efficitᷓ ꝯſeruator pecunie ad ſuũ ꝑfectũ. gra-
uabatᷓ etiã de lucro inquãtũ mutuãs ꝺ eo exigẽ põt be
neficiũ ꝓ ſeruicio ſibi impenſo in diuerſis grauamĩbus.
nec hoc erit ꝯtra iuſticie eq̃tatẽ. Ad hoc tñ io. an. vbi ſ
videre meo inſepabilia ſepat et facit qꝺ ſequitᷓ

Qꝺ vſura eſt ꝯtra legẽ natᷓe. qꝛ vſus q̃ venditᷓ in vſura. nõ differt in valoꝛe ab ip̃a re mutuata. Ca. iii.

Tercio eſt vſura ꝯtra legẽ natᷓe rõe vſus qui ſcꝫ ĩ
valoꝛe nõ differt ab ip̃a re mutuata. qꝛ vſura fa
cit ꝙ illa que hñt eũdẽ valoꝛẽ vnũ eoꝝ ꝑ alteꝝ
in valoꝛe excreſcit. qꝺ ẽ ꝯtra naturã. Patꝫ eñ ꝙ qñ ali-
qua duo ſic ſe hñt ꝙ vnũ ꝑ alteꝝ in valoꝛe excreſcit ne
ceſſe eſt q̃ꝺlibꝫ eoꝝ hr̃e ſuũ diſtinctũ valoꝛẽ Qꝺ autem
vſura faciat qꝺ dictũ eſt patꝫ qꝛ ꝯſpiciamꝰ ꝙ res mutua
ta circa quã vſura ꝯtingit et vſus euiſdẽ rei hñt oĩno eũ
dem valoꝛẽ. Qꝺ quidẽ ex duobꝰ patere põt. Primũ qꝛ
vnũ eoꝝ ſine altero ꝯcedi ſeu alienari nõ põt. Scꝺo qꝛ
vnũ eoꝝ ſine altero ꝯſumi nõ valet. imo eadẽ alienacõe
et eadẽ ꝯſummacõe ꝯſumuntᷓ. ſicut patẽ põt diſcurrẽdo
ꝑ ſingulas res mutabiles et eaꝝ vſus. hoc q̃dem dici nõ
põt de aliis localibus rebus in q̃bus vſus rei et ip̃e res
diſtinctũ valoꝛẽ ſꝫm ſuã natᷓam hñt. ꝓpt qꝺ alienari põt
vnũ illoꝝ altᷓo nõ alienato. ſicut pꝫ in domo uel ĩ equo
uel ꝯſimilibꝰ rebus. Quia ꝗ uſura facit ꝙ res mutuata
excreſcat ĩ ualoꝛe ꝑ uſum. cũ tñ hẽat oĩno eũdẽ ualoꝛẽ
cũ ſuo vſu. reliquitᷓ ꝙ faciat hñcia eũdẽ ualoꝛẽ vnũ eoꝝ
excreſcẽ ĩ ualoꝛe ꝑ alteꝝ. qꝺ quidẽ ꝯtra natᷓam ẽ. Alii tñ
dicũt ꝙ iõ uſura eſt ꝯt natᷓaꝫ. qꝛ venditᷓ ſepatim ab ip̃a
re vſus mutuate rei. q̃ tñ nõ differt a rei vtibilis ꝯſump
cõe et alienacõe. qꝛ ſic ẽ inſepabilis a ſubſtãcia rei qꝺ ẽ
dare uel uendẽ eius vſum. Sed uſus pecuĩe uel nũmoꝝ

in quātū taliū et vſus bladi vel olei et ꝯſimiliū q̄ ꝯſiſtūt in numero pondē et mēſura eſt idē qꝫ eoꝝ alienacō uel ꝯſumpcō. Ergo idē eſt hmōi res dare uel vendē q̄ꝫ da re uel vendē eaꝝ vſum et ꝯuerſo. Hec tñ rō meo viden quo ad aliq̄d vā eſt. ſꝫ quo ad aliq̄d falſa videt̄. Vera eſt em̄ cū dicit qꝫ vſus mutuate rei inſepabilis ē ab ip̄a re. qꝫ hꝫ eundē valorē cum ea. nec pōt ꝯcedi uel ꝯſumi ſeu alienari ſine ea. ſicut in p̄ce. rōe oñſum eſt. Sed quo ad aliquid videt̄ eſſe falſa. cū dr̄ qꝫ in ꝯtractu vſurario vendat̄ vſus ſepatim ab ip̄a re. Nā eo ip̄o qꝫ hñt eūdē valorē et inſepabilē nō pōt vnū ſine alt̄o alienari ſeu ꝯcedi. Quapp̄t dicēdū ñ eſt qꝫ in ꝯtractu vſurario vſus alienet̄ ſine ip̄a re. ſꝫ qꝫ ꝯtractus vſurarius facit qꝫ vſus addat ad valorē mutuate rei. cū tñ nō habeat ab ea diſtinctū valorē. ſicut p̄cedēs racō demōſtrat.

Qđ vſura ꝯtra legē nat̄e eſt. qꝫ facit qꝫ res mutuata ad aliq̄d finale p abuſum trahat̄ ad qđ nec p̄ncipalit̄ nec ꝯſeq̄nter ordinata eſt. Caplm quartū.

Quarto inſup eſt vſura ꝯtra legē nat̄e rōne finalis effectus ſcꝫ ad quē trahit̄ cōtra ip̄am legem nat̄e. Facit em̄ vſura qꝫ res mutuata ad aliq̄d finale p abuſum trahat̄ ad qđ nec p̄ncipalit̄ nec ꝯñter ordinata eſt. qđ eſt ꝯtra natam. Ad cuiꝰ intelligēciā aduertēdū eſt qꝫ res q̄ ab aliquo ē poſſeſſa abſqꝫ aliquo vicio ordinari pōt ad duplicē vſum. Primū ad ꝓpriū et p̄ncipalē q̄ ip̄i poſſidēti ꝯpetit ꝓp̄t neceſſitatē uel honeſtatē. Secūdo ad aliū ſcđariū uſum. ſicut de calciamēto pōt p̄t exēpliū. qđ q̄dem ſꝫm formā primo ordiat̄ et tanq̄ꝫ i ꝓpriū finē i ip̄aꝫ calciacōꝫ. ſcđo ordiat̄ tanq̄ꝫ i ſcđariū finē in ꝯmutabilē alicuiꝰ rei q̄ ip̄i poſſidēti ꝯgruencior eſt q̄ꝫ ip̄m calciamētū. uel ꝓp̄t ſubleuādā eius neceſſitatē. Aut ꝓp̄t ſubleuādā eiꝰ honeſtatē. Ad quēcūqꝫ ꝯ dictoꝝ vſuū

ſeu finiū oꝛdinet̄ ipm calciamētum fit ſine vicio et ab-
uſu. Sed ſi qͣs ꝓpt̄ maliciā aut cupiditatē ipm oꝛdiaret
in aliquē aliū vſum. utpote. qꝛ cum eo cape vellet aīal
ut furaret̄ illud. tūc eo abuteret̄ et ageret viciose. Sic
in ꝓpoſito in ꝯtractu vſurario res in qͦbus ꝯmittit̄ vſura
non oꝛdinant̄ in ſuū pͥncipalē vſum qui eis debet̄ ſʒm ꝓ
pꝛiam foꝛmā ſuā. Nec etiā in aliquē ſcd̄ariū qui debet̄
eis ꝓpter ſubleuād̄ā ipius poſſidentis neceſſitatē. vel ꝓ
pter ꝯſeruād̄ā eius debitā honeſtatē. imo diſtrahunt̄ in
quēdā aliū vſum qui ꝓpꝛie eſt abuſus. cum oꝛiginē habʒ
ex cupidic̄ et malicia poſſidētis. Et qꝛ ita ſit patʒ. ſi diſ-
curramus ꝑ ſingula gn̄a rer̄ in qͦbus ꝯſueuit ꝯmitti vſu-
ra. ſcʒ ꝯſiderādo pꝛimo illa q̄ menſurant̄. ſcd̄o ea q̄ pon-
derant̄. tercio ea q̄ numerant̄. Primo em̄ ꝯſiderem⁹ hoc
in rebus q̄ ꝯſueuerūt mēſurari. ſicut frumētū vinū et ole-
um. qͦlibʒ em̄ oꝛdiari pōt in duplicē vſum videlʒ in eū
qui ꝯpetit ei ꝓpt̄ ſubleuādā neceſſitatē uel ꝯſeruādā ho-
neſtatē ipius poſſidētis. vbi gr̄a. vinū oꝛdinat̄ tanq̄ʒ in
ꝓpꝛiū et pͥncipalē vſum in ipm potū. qꝛ talis vſus ꝯpetit
ei ſʒm ſuā natūam. Poteſt inſup oꝛdiari in ꝯmutacōʒ alte-
rius rei. q̄ magis neceſſaria eſt cui⁹ illud vinū eſt. uel
ꝓpt̄ ſubleuādā eius neceſſitatē uel ꝓpt̄ ꝯſeruādā eius ho-
neſtatē. Si quis ḡ oꝛdiat vinū in aliū vſum ꝓpter ſuam
maliciā ſeu cupiditatē eo abutit̄ et ꝯtra natūam viṁ agit
Hoc ſiqͦdem vſurarius agit. quia ad mutuū oꝛdinat vi-
num. ut de illo recipiat ultra ſoꝛtē. qui qͦdem vſus vino
accidit ꝓpter vſurarii cupiditatē ꝓptea eſt abuſus. Se-
cundo idem dicēdum eſt de rebus que ꝯſueuerūt pōde-
rari. ſicut aur̄ et argētū qͦbus hō vti pōt ad cōſtruendū
vaſa ad ipius decoꝛē domus. uel eccleſie oꝛnamētū. Et
hic videt̄ eor̄ pꝛim⁹ uſus. Pōt quoqʒ qͦlibet eoꝛū vti
ad ꝯmutādū ī alias res q̄ neceſſarie ſunt ad vitā. et hic

eſt eoꝝ ſcđs vſus. qui quidē eſt licitus et honeſtꝰ. Sȝ
ſi q̄s dictis metallis vtit̄ ad mutuū dandū ut ꝓ eis reci
piat ultra ſortē ſicut facit vſurariꝰ. omīno abutit̄ eis.
Tercio quoqȝ illud idē dici pōt de rebus q̄ ꝯſueuerunt
numerari ſicut ſunt denarii. pōt em̄ q̄s vti denariis ad
ꝯmutādū in alias res q̄ ſunt huic vite neceſſaria Et hic
videt̄ ꝓprie illoꝝ vſus. qꝛ ꝓpt̄ tales ꝯmutacōnes inuēte
ſunt. Pōt etiā illis vti ad ꝯmutacōes fiēdas in denari
os alios qui magis ꝯgruūt regiōi in qua eſt ut̄ ad quā
ire intēdit. Et hic videt̄ eoꝝ ſcđarius vſus. qui (ſicut in
fra ſer. xxxix. ar. iii. c. i. et. ii. patebit) ꝯuenient̄ ꝑmiſſus
eſt. qꝛ pōt in eo eq̄tas iuſticie ꝯſeruari. Sed ſi q̄s vtat̄
denariis ad mutuū. cū iſta intencōe ſcȝ qꝫ de eis uel pro
eis recipiat vltra ſortē. ſicut vſurariꝰ facit. abutit̄ dena
riis ipis. qꝛ facit qꝫ denarii pariāt denarios. qđ quidem
nō ꝯpetit eis. nec in hiis ꝯpetit eoꝝ vſus. Et videt̄ exti
tiſſe intencō ariſto. i. polli. c. vi. vbi vocat vſurā ſicut ſ
patuit quaſi denarioꝝ ꝑtū. ꝓptea dicit eā maxime eſſe
ꝑter natam. qđ quidē ideo eſt. qꝛ nec a natā nec etiam
ab arte denariis ꝯpetit talis vſus et talis ꝑtus. ſȝ ꝓpria
hoīs cupiditas et malicia adinuenit vtēs eis ad id ad
qđ nō ſunt ordīati. ꝯtra id qđ habet̄. xxii. q. ii. is autē.
et ex̄ de reli. do. de ſenodochiis. et iteꝝ in cle. de re. do.
qꝛ ꝯtingit. Pretea ſȝm philo. vbi ſ̄. pecuīa inuēta eſt ut
ꝑ eam mutacō fiat int̄ vendētē et ementē ꝓpt̄ neceſſaria
vite et nō ut pecuīa augeat pecuniā. ꝑinde q̄ intēdit pe
cunie augmētū q̄zadmodū vſurariꝰ ꝯtra natam peccat.
Pōt igit̄ ſȝm philoſo. duplex pecunia a nobis diſtingui
Prima dꝛ iconomica et neceſſaria q̄ ex terre fructibus et
aīalibus ꝓcurat̄. hac vtiqȝ iconomicus vtit̄ ꝓpt̄ neceſſa
ria vite. et qꝛ laudabilis eſt qꝛ debitū finē hȝ iconomicꝰ
ī hac pecuīa finē ponit deſiderio ſuo, qꝛ eā nō ꝯcupiſcit

nisi pro necessitatibus vite, nec in infinitū appetit eam. q2 ea q̄ sunt ad finē appetunt᷑ finite. Scd'a pecunia est trāslatiua et impia. q̄ ut dictū est attēdit pecunie p̄tū. et merito ɔdemnat᷑, eo q7 appetit pecuniā in infinitū Ea quippe q̄ sunt ad finē appetunt᷑ finite, s3 finis appetit᷑ in infinitū, ut et sanitas s3 nō pocio in infinitū desiderat᷑. q2 pocio nō desiderat᷑ nisi in tm̄ in quātū est vtilis sanitati. Proinde philo. ait. Hec pecunia iuste vituperabilis est q2 nō est s3m natam. et rōnabilissime odio habeat᷑. q2 n̄ est ad debitū finē. cū pecunia sit inuēta p̄pt necessaria vite. S3 trāslatiua est vtiq3 ad illū finē ad quē intēdit auaricia insaciabilis et cupido. Hinc est q7 philoso. vbi s̄ inquit. q7 obolostita ē odiosa. q2 ex nūmismate obolos statuit. Dr aūt obolostita qn̄ obolus. i. puū pondus pro alio eiusdē gn̄is dat᷑ ad augmentū ipsius. Hec quidem oīa q̄ phūs dicit ɔstat q7 nō ex alio instinctu videt᷑ sentire nisi ex rōe natalis eq̄tatis in ipa ɔmutacōe seruāda

Qd' vsura ɔtra legē nate est. q2 facit q7 pecuīa plus vēdat᷑ q̄3 appciabilis sit Ca. v.

Quinto insup vsura ē ɔtra legē nate rōe appciacionis. Cōstat em̄ q7 pecunia in quātū est pciū venaliū reꝝ. nullus vendit uel cambit nisi iuxta pciū qd' illa h3. utpote. nullus vendit. c. ducatos nouos p. c. ducatis nouis. Insup cū quis soluit alicui. c. ducatos. ex illo quidē solucōis actu nichil debet᷑ soluēti. Ergo qua rōe in actu vendēdi atq3 soluēdi plus seipa nō valet. eadem rōne nec in actu mutuādi. Et maxime cū vsuraria mutuacō q̄si sit q̄dā vendicō eius. Sume g̊ qd' boꝝ duorū uolueris. aut q7 mutacō sit simplex donacō. sic tū q7 p̄fixo tp̄e reddit᷑ equalēs eius Aut q7 sit vendicō et neutro mō hēbis quin sit apte iniustū ex ea accipe plus q̄3

Vsura est ɔtra legē nate q2 facit q7 de re ... ipam.

dubia et incerta ſumat lucrum ſecurum et certũ. Ca. vi.

SExto inſup eſt ↄtra legẽ nature rõe dubitacõis. de lucro quidẽ dubio atqȝ incerto et varie ↄtin gente cũ futuro piculo pdicõis. exigẽ certũ lu crũ ſine omĩ piculo cuiuſcũqȝ pdicõis uel damni. Propte iniuſtũ et ↄtra legẽ nature eſt. pſertim qñ lucrum illud p ſe nõ puenit ex re tradita p lucro illo. ſȝ hoc fit in vſura rio ↄtractu. proinde vſura uocatur lucrum ultra ſortẽ. xiiii. q. iii pleriqȝ. qꝛ eſt ultra capitale et vltra dubiam et fortuitã ſortẽ mercatorũ lucri.

Qd vſura eſt ↄtra legẽ nature. qꝛ vendit primo qd ſuũ eſt proprie. et qd ei de dit natura gratis. Ca. vii.

SEptimo eſt ↄtra legẽ nature rõe appriacõis. Qd em̃ gratis nata propriũ dedit illi qui mutuat mu tuãs ſibi vẽdit. vendit em̃ illi propriã induſtriã ac proprios actus. qd quidẽ iniuſtũ ẽ et ↄtra naturã natalis appria cionis q̃ dedit viro induſtrio qȝ propria induſtria illi proſit. Cõſtat em̃ qȝ pecunia inquãtũ eſt pciũ venaliũ rerum nullũ ↄfert lucrum niſi p induſtriã ipſius mercãtis ſeu illa vten tis. Hãc vero nõ recipit hõ cũ pecunia ab eo qui ei mutu um pbet. Sȝ uendẽ utilitatẽ puenientẽ ex pecunia p ſo lã mercaturã induſtriã eius cui mutuata ẽ nichil aliud eſt q̃ȝ uendẽ ſibi propriã induſtriã et actus ſuos qd ↄtra na turã eſt. Et hãc rõeȝ tangit ſcotus in. iiii. di. xvii. q. ii. Et addit qȝ hec eſt rõ q̃re p oppoſitũ fructus pignorum germi nãciũ ↄputantur in ſortẽ ſcȝ qꝛ nõ ſunt ex induſtria recipiẽ tis ſȝ ex natura germinãciũ rerum Ca. viii.

Qd vſura eſt ↄtra legẽ nature. qꝛ eſt inuito dño accipe et ↄtractare rem alienã ut ſuã.

OCtauo inſup eſt ↄtra legẽ nature rõe dñacõis. eſt em̃ vſura ↄtractõ rei aliene manẽntis aliene. et hoc inuito dño. ut probatur uolũtas abſoluta ñ ↄdicõnata

ſeu ꝯpata. debitor em̄ ſimpliciṫ nollet aliq̄d dare vltra
ſorte. magis tn̄ vult ultra ſortē dare q̄ȝ pecunia illa carē
Sicut em̄ ſcienṫ cognoſcē alienā vxorē manentē alienā
eſt malū in ſe et ſȝm ſe. ſic ex mutuo recipe rē alienā ma
nentē alienā et eā tractare ut ſuā. ꝯtra ius naṫale eſt. qꝛ
rapinā facit. ſicut pȝ. xiiii. q. iiii. ſi q̄s vſurā. vbi Ambro
ait. ſi q̄s vſurā accipit rapinā facit. Iniuſtū igiṫ eſt ut
ille qui nō eſt dn̄s rei lucꝝ recipiat ſcienṫ de re aliena.
Et hec eſt rō alex. de al. et ſcoti in. iiii. et rich. de media
villa. qui tenēt qꝫ id qd̄ recipiṫ vltra ſortē ex vi mutui n̄
trāſeat in dn̄iū creditoris recipiētis. quā opi. etiā tenēt
Bonauē. Sco. in. iiii. di. v. hug. et rap. in ti. de decimis.
Predicta tn̄ rō nō valet apud illos q̄ tenēt qꝫ dn̄iū vſu
re, in vſurariū trāſit. Vſura eſt ꝯtra legē naṫe.
qꝛ pro equali plus exigiṫ q̄ȝ equale. Ca. nonū.

Nono etiā ꝯtra legē naṫe eſt rōe eq̄tatis. Equi-
tas nēpe naṫe dictat qꝫ pro equali non exigaṫ
amplius q̄ȝ equale aut qd̄cūqȝ equalēs illi. ſȝ p̄ vſuram
plus exigiṫ. qꝛ ꝯſtat qꝫ nulla res valeat plus ſeipa cum
ſibiipi in augmētacōe et dimīucōe ſit equalis. Ergo ex
quo ꝓ ſextario tritici tāti p̄cii reddiṫ michi ſextari9 eq̄-
lis p̄cii ac menſure nō pōt amplius exigi abſqȝ apta eq̄
tatis et eq̄litatis leſiōe. Et idē eſt in oībus de q̄bus mē
ſura p̄cii et app̄ciacōis p̄fixa eſt. qd̄ regulariṫ ꝯtingit ī
rebus in q̄bus vſura ꝯmitti ſolet. q(ſicut ex p̄cedētibus
pȝ) ꝯſiſtūt in numero pondē et mēſura Ca. decimū.
Contˢ legē naṫe eſt vſura. qꝛ qui potēs eſt mutuū dare
gratis homī indigēti nō vult dare ſicut obligaṫ niſi ſub
ſpe mercedis.

Decimo quoqȝ ꝯtra legē naṫe eſt vſura rōe vni-
tatis. Scd̄m em̄ ſco. in ſuo tractatu de ꝯtracti-
bus et vſuris. Si q̄s hēat pecunīā ꝓ aliquo tp̄e inutilē

sibi si pximus indigēs est et mutuo petit illā si nō mu=
tuat eā sibi et sine omī spe vsurarū lucri mortalit peccat
qꝛ ꝯtra pceptū nāe fecit. Sicut em̄ naťalit in corpe pa
tere pōt. stomachus de alimēto nō suscipit pter illud qd
sibi necessariū est. reliquū vo ꝯuicat aliis mēbris. sic cū
oēs sumus vnū corpus i xpo ihesu. xpianꝰ hn̄s sibi pe=
cuniā inutilē illā pximo de necessitate dꝫ ꝯuicare q pōt
sibi utilitatē aliquā facē. Et ex hoc colligit qꝫ vsura est
ꝯtra legē nāe. Equidē ꝯtra naťam pcū natalis corpis
est qꝫ vnus cōicet aliqd alteri cū spe alicuiꝰ retribucō=
nis ultra sortē. Cū dicat apo. ad ro. xii. Multi vnū cor=
pus sumus in xpo ihesu. hec ille. Ex hiis patꝫ qꝫ maxime
hoc cāu intelligit esse pceptū vbū xpi dicētis Lu. vi. mu
tuū date nichil inde sperātes. Proinde multū grauādi
sunt in ꝯfessiōibus ꝯsciēcie quorūdā cupidorꝫ et auaro=
rū mortuos detinēciū denarios i capsa. aut sub terra ab
scōdēciū eos. Contra quos Ambro. xlvii. di. sicut hii.
Miserorꝫ redempcō et absolucō est pecunia quā in ter=
ra defodis. i. fodiēdo abscōdis. Et de hoc s. ser. xxxvii
ar. ii. p totū lacꝰ dictū est. Ca. xi.

Vsura est ꝯt legē nāe qꝛ p eā liberalitas et grā vēdať

Vndecimo etiā cēdit esse ꝯtra legē nāe rōne li
beralitatis. Est em̄ usura liberalitatis grē ven=
ditiua. Cū em̄ mutuū dare sit ex spē sua grē at=
qꝫ liberalitatis opus. sicut et simplex donacō. ꝯstat qꝫ i
usura mutui grā uenūdať et p uendēdi frequēciā i vsu=
et officiū atqꝫ negociū vertit in abusum. Et sic re liber
tatis et grē aduersať. Quanto igit vendicō grē magis
aduersaria magis qꝫ ꝯtemptiua liberalitatis et grē tan
to dedicare se illi maiorē ac duriorē obicē liberalitatis
et grē imprimit i abutētis affecta et vita. Hinc igit ori
ginē habꝫ qꝫ tm̄ irreuocabilit et impenitent obdurant

cordã dedicãciũ ſe vſuris. ſicut plenius patebit ĩ ſer. xlii.
Contra legẽ natalẽ eſt vſura qȝ ↄtra ⸝ar. iii. c. ii.
ꝑceptũ frñalis dilectõis eſt ꝑ qḋ qlibet obligat̃ ſubue-
nire ſuo ꝓximo indigẽti. ſicut ſibi ſubueniri vellet
Duodecimo et ultimo eſt ↄtra legẽ Ca. xii.
nat̃e rõne frat̃ne caritatis. Ex lege eñ nat̃e qli-
bet obligat̃ indigẽti ꝓximo ſubuenire q̃ʒadmo
dũ vellet ſubueniri ſibi. ac tãto amplius illi ꝓuidẽ tene
tur q̃nto indigẽcior eſt. ꝓinde graue pc̃m̃ eſt ſi velit ei
vendẽ qḋ ei obligat̃ liberalit̃ erogare Sȝ vſurari9 ne-
dũ nõ ſubuenit gratis ꝓximo indigẽti q̃nimo ꝓximũ iã
penuria et pauptate opp̃ſſum ꝑ vſurã grauiori pondẽ
ꝑmit. Vñ merito Exo. xxii. vſura opp̃ſſio ꝓximi nũcupa-
tur. Propterea ſicut dr̄ ibidẽ. Si pecuniã mutuã dederis
populo meo paupi q̃ hitat tecũ non vrgebis eũ q̃ſi exa-
ctor. nec vſuris opprimes. Et ꝓpheta quoqȝ dr̄ de meſſia.
Ex vſuris et iniq̃tate redimet aĩas eorũ. ſ. tãquã ab op-
p̃ſſoribꝰ impiis et iniuſtis. Cõſtat eñ qꝛ impia opp̃ſſio
paupis legi nat̃e vndiqȝ aduerſat̃. Cũ etiã ſoli eius ne
ceſſitati ñ ſubuenire ſit ↄtra ordinẽ natalis legis et frat̃
ne dilectõis. Hinc io. iii. Qui viderit fratrẽ ſuũ neceſſi-
tatem paciẽtẽ et clauſerit viſcera ab eo quõ caritas dei
Articulꝰ ſcḋs qꝛ vſura p̃ceptis ſacre ⸝manet ĩ illo.
ſcripẗe ꝓhibita eſt. Et q̃dã ſoluunt̃ opi. q̃ a iudeis fieri
Secũdo ꝓhibet̃ vſura p̃ceptis ſacre ⸝⸝ſolẽt
ſcripẗe. Et circa hũc articulũ tria ad p̃ns ↄſi-
derem9, primo ꝓhibicõȝ. ſcḋo oppoſicõȝ. ter-
cio ſolucõeȝ ſeu declaracõȝ.
Qḋ in multis ſcripture locis tã veteris q̃ȝ noui teſtam̃ti
vſura prohibet̃ Capl̃m primũ.
Primo ↄſiderem9 vſure ꝓhibicõȝ. primo ꝓhibet̃
in veteri teſta. Vñ ezech. xviii. ↄnumerat̃ vſura

ſint horrēda et deteſtāda ſcelera eterna morte mulctāt a vl i primo multis ſceleribus grauibus numeratis ſubiūgit ibi. Ad vſurā nō accomodauerit. et amplius nō acceperit. Et ſubinfert Si vir iuſtus genuerit latronē filiū homicidā et adulterantē et ydolatrē et ad vſurā dantē et amplius accipiētē. nūquid viuet? non viuet. cū vniuerſa hec deteſtāda fecerit morte morietur et ſanguis eius i ipo erit. Propheta in ps. liiii. ait. Vidi iniquitatē et contradictionē in ciuitate et labor in medio eius et iniuſticia. et nō defecit de plateis eius vſura et dolus. Et iterum i ps. Dn̄e qs habitabit in tabernaculo tuo. aut qs requieſcet in mō. ſan. tuo. Et ſubdit. q pecuniā ſuā nō dedit ad vſurā. Et iterum prouer. xxviii. c. Qui congregat diuicias de vſuris et de fenori liberali i paupes. i. viro miſericordi congreget eas Leuit. xxv. Ne accipias a fratre tuo vſuras nec amplius qz dediſti. Et paulo poſt. pecuniā tuam nō dabis ei ad vſurā et frugū ſuphabūdanciā nō exiges. Neemias in. v. c. ſuo ait. Increpaui optimates et magiſtratus et dixi eis. vſuras ne exigatis a fratribus vr̄is. Et ſequitur Cēteſimā pecunie frumenti vini et olei quā exigere ſoletis ab eis date illis. Secūdo prohibetur in nouo teſta. Vnde dn̄s Lu. vi. vbi co vbo omnem vſurā prohibuit dicēs. Mutuū date nichil inde ſperātes. qd latius declaratū eſt ſupra ſer. xxxvii. p totū

Iudei opponūt vſurā non eſſe prohibitā eis in lege niſi ſolū illā accipe a fratribus ſuis. Ca. ii.

Secūdo conſideremus oppoſicōez. Nam quibus ſoā em cōopponitur et maxime a iudeis dicētibus quod accipe vſurā nō prohibetur in lege niſi ſolū a fratribus ſuis, . i. a iudeis. imo de aliis concedit. Nō feneraberis fri tuo ad vſurā ſz alieno. Ad qd vbū in ſe. c. reuſuri ſumus. tn̄ ſ. ſermōe. xxxvi. ar. iii. c. viii. ſatis dictū eſt

Quō multiplici rōe ſoluitur predicta oppoſicō iudeorum. Ca. iii.

TErcio ꝯſideremꝰ ſolucōz ſeu declaracōez vbi ſcʒ
deutr o.s̃ dicti. Qnq₃ em̄ rōibus ſolui pōt oppo
ſicō s̃ dicta. Prima eſt q₂ in pluribus autoritati
bus ſupra poſitis in.i.c.pn̄tis ar.abſq₃ aliqua detmiacō
ne et abſolute imꝓbant vſure. ſicut pʒ in vbis ezech.ps̃.
ſalo.et alioꝝ. Scđa aūt q₂ aut ſunt ꝑ ſe male.et tunc
ſemꝑ et vbiq₃ ſunt male. ſcđo ſi nō ſunt ꝑ ſe male cum
qn̄q₃ mutuū recipiēti vtile eē poſſit. tūc ꝓhibet ſola vti
litas fratris.et maxime cū pauci repiant faciles ad mu
tuandū abſq₃ ſpe ꝯmodi tꝑalis. Tercia racō eſt q₂ nata
lis ꝓximitas et frn̄itas ad om̄s homies eſt. et hoc mul
tiplici ex reſpectu. primo reſpectu ꝯūis rōis. ſcđo reſpe
ctu ꝯme imaginacōis. tercio reſpectu vniuoce ſpēi ho
minū. q̄rto reſpectu ꝓpagacōis ex eodem primo parēte
adā. q̄nto reſpectu euāgelii xpi Luc.x.i pabola de ſama
ritano. Quarta rō eſt q₂ aut ꝯtractus vſurariꝰ ꝯtinet in
ſe abſolute iniq̄tatē aut equitatē. Si iniq̄tatē ẽ ꝑ ſe et
vbiq₃ apud om̄s eſt malus. Si eq̄tatē ẽ nō dʒ ꝓhibē a
fratre. Quīta rō eſt q₂ hoc p̄ceptū nō eſt cerimoīale Ce
rimoīale eq̇dem eſt quicq̄d de ſe nchil habʒ boni uel
mali ſeu vtilis uel dānoſi ſʒ ſolū hʒ aliq̄d ad ſignacōez
uel ad detm̄iacōz uel obſeruacōz moraliū aliquoꝝ. Cō
ſtat aūt q̄ in mutuo vſurario et nō vſurario eſt inueīre
ꝑ ſe bonū uel malū

Articulꝰ terciꝰ in quo oſten
dit q̄ tota ſancta eccleſia deteſtat̃ vſurā

TErcio deteſtat̃ vſura p̄ceptis eccleſie. Habʒ
em̄ eccleſia catholica tres ꝓhibicōes. quibꝰ
ꝑſequit̃ crimīa et peccata.et maxime vſurari
am prauitatē. prima eſt decretoꝝ. ſcđa doctoꝝ. tercia le
gū. Et om̄s ſuo mō ꝑſecunt̃ vſurā.

Quō decreta vſurā impugnāt. Ca. primū

PRimā aūt ꝓhibicōez freq̄ntat eccleſia ꝯt̃ vſurā

et hec ē autoritas decretoꝝ ſcʒ ſacroꝝ ꝯſilioꝝ et ſummo
rū pontificū. vñ. xiiii. q. iiii. nec hoc. Leo papa inq̄t. Sec
hoc quoqʒ ꝑtereūdū diximus eē que ſcā lucri turpis cu
piditate captos q̄ vſurariā exercēt pecuniā et fenore vo
lūt diteſcē. qd nos ut nō dicam⁹ in eos q̄ ſunt in cleri
cali ordie ꝯſtituti. ſʒ etiā in laicos cedē q̄ xp̄ianos ſe di
ci cupiūt ꝯdolem⁹ q̄ vindicari acrius in eos qui fuerūt
ꝯfutati. i. ꝯuicti decernim⁹ ut omis peccandi oportunitas
adimat̄. Et iteꝝ ex̄ de vſu. in. c. q2 i omibus. Alex. terci⁹
ait. Quia in oībus fere locis ita crimē vſuraꝝ inualuit.
ut multis aliis negociis ꝑtermiſſis q̄ſi licite vſuras exer
ceāt. Et qualit̄ vtriuſqʒ teſtamēti pagina ꝯdemnent̄ ne
quaquā attēdūt Ideo ſtatuim⁹ ut vſurarii maifeſti nec
ad ꝯūiōnē admittant̄ altaris nec xp̄ianā. ſi in hoc deceſ
ſerint accipiāt ſepulturā. ſʒ nec oblacōes eoꝝ q̄ſquā acci
piat. Et iteꝝ in. c. ſup eo. idē ait. Cū vſuraꝝ crimē vtri⁹
qʒ teſtamēti pagina deteſtet̄. ſup hoc diſpēſacōʒ aliquā
fieri poſſe nō videm⁹. Quia cū ſcriptā ſacra ꝓhibeat p
alteri⁹ vita mētiri. multomagis ꝓhibend⁹ eſt q̄s ne etiā
ꝓ redimēda vita captiui vſuraꝝ crimie inuoluit̄. Et itm
in. c. ꝯſuluit. Vrban⁹ terci⁹. q̄renti an in iudicō aiaꝝ il
le cenſendus ſit vſurari⁹ q̄ ex ꝓpoſito accipiēdi ampli⁹.
abſqʒ tñ ꝯuencōe mutuat. Aut q̄ ꝑ̄t datā ſolucōis dila
cionē ampli⁹ vendat merces ſuas. rñdit q̄d inq̄t in hiis
caſibus tenēdū ſit ex euāgelio luc. vi. maifeſte cognoſci
tur. in quo dr̄ mutuū date nichil inde ſperātes. Et īō ad
talit̄ accepta reſtituēda ī aiaꝝ iudicō ſupefficacit̄ inou
cēdi ſunt

Doctores eccleſie tā antiq̄ q̄ʒ moderni vſurā impugnāt. Ca. ſcdm.

Secūdā ꝓhibicōeʒ vſure freq̄ntat eccleſia p do
ctores et in decretis ponunt̄. vñ. xiiii. q. iii. ſi fe
nerauerīs. Aug⁹ ait. Si feneraueris hoīem. i. ſi dederis

alicui pecuniā tuā a quo plus q̄z dediſti expectes accipe nō pecuniā ſolū ſꝫ aliud aliquid plus q̄ dediſti expectes accipe fenorator es· et in hoc īꝓbandus et nō laudād9 Et ī c. putāt. ibero. ait. putāt q̄daꝫ vſuras eſſe tm̄ in pecunia qd̄ ꝓuidens dīna ſcripta om̄is rei auffert ſupha-būdanciā ut plus q̄z dediſti nō recipias. Itē alii ꝑ pecunia fenorata ſolent munuſcula diuerſi gn̄is accipe et nō intelligūt ſcriptam vſurā appellare et ſuphūdanciaꝫ Et q̄cquid id ē ſi ab eo qd̄ dederit pl9 reacceperint. Et ī c. pleriqꝫ. ambro· inquit. Pleriqꝫ refugentes ꝑcepta legis cū dederint pecuniā negociatoribus nō in pecunia vſuras exigūt. ſꝫ de mercib9 eorꝝ tanq̄ꝫ vſuraria emolimēta accipiūt. Ideoqꝫ audiāt q̄d lex dicat. neqꝫ inquit vſuras eſcaꝝ accipies· neqꝫ oīm reꝝ. Et iteꝝ xiiii· q. iiii· c. quid dicam. Aug9. ad macedoniū dicit. Quid dicā de vſuris quas et ipe leges et iudices reddi iubēt. an crudelior eſt qui ſubtrahit aliq̄d. uel eripit diuiti q̄ꝫ qui trucidat paupem fenore. Et ī c. ſi quis. Ambro· ait. Si quis vſurā accipit rapinā facit vita nō viuit. Et xiiii. q. v. c. nolite. aug9. ꝺ vbis dn̄i ait. Nolite elemoſinas facē de vſuris et fenore.

Qd̄ leges impiales nō aꝓbant vſuras eo mō quo q̄daꝫ putāt et q̄ rōne lex ciuilis punire vſuratios nō curat. Ca. iii·

Eciam ꝓhibicōꝫ

Quammodo habet eccleſia ɔtra vſurā ſaltem nō dando vſure (ut q̄dā putant) fauorem videlicet impiales leges· Ad intelligenciam tū in hoc c· dicendorum quatuor notanda ſunt. Primo notandum eſt qꝫ omnia iura in lege naturali fundata reperiuntur. et ab ipſa lege nature quodlibet ius ſuſcipit officium ſuum Primo ipius legis nature eſt officium prohibere omnia vicia et peccata per ſolam eorum cognicōnem et deteſtacionem q9 docet vicia cognoſcē et ad illa deteſtanda inclinet.

Secdo vo ius canonicū a lege nat̄e officiū h; dirigē in cō
mune bonū ſʒm q₉ ɔgruit hūane ſocietati q̄ nō ſolū ciuilit̄
ſ; et regularit̄ viuat ſʒm fidē in deū tēdendo et vitā aliā
expectando. Nā cū ius canonicū ſit q̄dam explicacō di
uini iuris neceſſe eſt q₉ idē tmin₉ ab eiſdē finalit̄ inten
dat̄. Tale qdem ɔūe bonū hoc mō acceptū nō pōt nutri
ri/ɔſeruari/et pmoueri niſi p q̄ndā celeſtē amiciā quā
caritatē vocam₉ ſine q̄ impoſſibile eſt queq; tendē in vl
timū finē ſcz deū. Tercio inſup ius ciuile officiū h; a le
ge nat̄e dirigē in ɔūe bonū ſʒm q₉ ɔgruit hūane ſocieta
ti ciuilit̄ viuenti ſʒm q; mod ɔūe bonū h; nutriri ɔſerua
ri et pmoueri p legalē iuſticiā/et p ciuilē amiciā. et hoc
ſolū officiū ſufficit ei. Secdo eciā notandū eſt ſʒm mgr̄m
gerard de ſenis heremi. q; recitat io. an. in mer. in regu
la pctm̄. q₉ malū duabus de cāis pmitti pōt. Primo ꝓpt
bonū qd inde orit̄. Secdo ꝓpt maius malū qd inde vitat̄
Ut aūt maius malū vitet̄ tribus mōis pmittit̄ malū. Pri
mo ut vitet̄ malū ſpūale in aīa qd eſt maius p malū cor
pale in corpe qd eſt min₉. Secdo ut vitet̄ vnū malū ſpi
rituale qd eſt mai₉ p min₉ malū ſpūale ſicut ſepe pmit
tit̄ min₉ pctm̄. ut ſcz vitet̄ maius. Tercio ut vitet̄ vnum
malū corpale maius p aliud corpale qd eſt min₉. Et de
hiis no. ne cle. uel mo. c. iii. in i. glo. Tercio quoq; notā
dū eſt q₉ triplex conceſſio iuris diſtingui pōt ſʒm pōi
ctū mgr̄m gerardum de ſenis vbi ſ. Prima eſt ɔceſſio re
mouens punicōez. ſcda eſt addens phibicōez. tercia ſub
dens ſubuencōnem atq; fauorem. Prima eſt ɔceſſio re
mouens punicōz. ſcz et dimittēs penā ſʒm quē mod bea
tus greg. ſcribens anglorꝝ epo de obſeruancia ieiunii q̄
dragesimali pmiſit i ordinatū eſum carniū in die dñico
quadrageſime ſicut patʒ di. iiii. c. deniq;. vnde ibidem ait
de ipa vo dominica die heſitam₉ qd nā dicendum ſit cū

om̄es laici et ſeculares illa die plus ſolito et ceteris dieb⁊
accuracius cibos carnīū appetāt et niſi noua q̄dam auidita
te vſqꝫ ad medias noctes ſe ingurgitēt. nō aliť ſe hui⁊ ſan-
cti tp̄is obſ͛uacōꝫ ſuſcipe putāt. qd̓ vtiqꝫ nō rōni ſꝫ volup-
tati imo cuidam cecitati mētis aſſcribēdū eſt. vn̄ nec a tali
ꝯſuetudine auerti pn̄t. Et ideo cū venia ſuo ingenio relin-
q̄ndi ſunt ne forte peiores exiſtāt ſi a tali ꝯſuetudine ꝓhi-
beanť. Vt em̄ ſalo. ait. Qui multū emūgit elicit ſanguinē.
hec aūt indulgencia ſꝫm glo. in p̄dicto c. fuit ſimplex p̄miſ-
ſio p ſolā indulgenciā pene. nec loquiť ibi de venia culpe.
hoc q̇dem mō p ſimplicē p̄miſſiōꝫ ꝯcedit ius ciuile ꝯtractū
vſurariū q̄ nō punit eū. Et hoc videť fuiſſe itencō aug⁊ in
ſc̄do d̓ libero ar. vbi ait. videť michi legē iſtā q̄ populo re
gēdo ſcribiť recte ita p̄mittē et diuinaꝫ ꝓuidenciā vindica-
re. Ex hiis pꝫ q̄ ius ciuile ꝓhibē hꝫ p̄mo et p ſe p pene ꝯmi
nacōꝫ vicia illa q̄ pn̄t domeſticā et ciuilē amiciciā impedi-
re. Qꝫ q̄ in ꝯtractu vſurario intuemt a mutuū recipiēte vo
lūtas licꝫ nō abſoluta tn̄ ꝯdicōnata et ex hoc euidenť non
appet p̄dictā amiciciā impediri. ideo p aliā ꝓhibicōꝫ et pe
nā tali ꝯtractui deſinit obuiare cū relinq̄ns diuino iudicio
puniēd⁊ ſit. vn̄ aug⁊ in i. li. de libe ar. inquit. Lex iſta q̄ re-
gēdis ciuitatibus ferť multa ꝯcedit ac impunita relinq̇t que
p diuinā ꝓuidenciā vindicāť. neceſſario tn̄ talis ꝯtract⁊ iu re
canonico ꝓhibeť eo q̄ ex fine q̄ꝫ intendit hꝫ neceſſario oīa
vicia ꝓhibē. q̄ om̄is mortalis culpa obuiat caritati p q̄ſ fi
deliū mētes dirigunť in deū. Hinc eſt q̄ om̄e pcc̄m qd̓ ꝓ-
hibeť a ciuili iure qd̓ manat a iure natali eciā ꝓhibeť a ca
nonico iure. Scd̓a aūt eſt ꝯceſſio addens ꝓhibicōꝫ q̄ id ē
qd̓ p̄miſſio tollēs īpedimētū ſꝫm q̄ꝫ mod̓ iudei int̄ nos hitan
tes i ſui rit⁊ obſ͛uācia ab eccleſia p̄mittūť. vn̄ greg. xlv. d.
d̓ ipis iudeis i c. q̄ ſinceras. circa f. ſic ait. oēs feſtitates fen
aſqꝫ ſuas ſicē hactē⁊ tā ipi q̄ꝫ pēres eoꝝ p lōga colētes rec-

tp̄a tenuer̄t liberā habeāt obſeruandi celebrādi q̄ꝫ licēciā
hec aūt ꝑmiſſio q̄zuis glo· ſenciat q̄ ſit ſimilis ꝓme. aliis
tñ et nō īmodeſte videt̄ q̄ nō ſit ſimilis illi. q̄ꝛ iſta nō vide-
tur ita ſimplex prohibicio ſicut illa· imo ſe habet per addi-
cōꝫ ad eā. nā illa ɔceſſio ꝑmitebat malū ꝑ ſolā indulgenciā
pene eo q̄ nō fuit facta ꝓhibicō dicti mali ꝑ ɔminacōꝫ ali-
cuiꝰ pene. ſꝫ hec ꝑmiſſio ſcd̄a plus facit· q̄ꝛ nō ſolū ꝑmittit
ꝓdictū malū. ſcꝫ obſꝫuanciā ritus iudeoꝝ ſubtrahēdo ɔmi-
nacōꝫ uel inflictōꝫ pene ſicut in ꝓma. ſꝫ eciā remouendo im
pedimēta xp̄ianoꝝ q̄ impedire vellēt obſꝫuanciā dicti ritꝰ
Hāc vō ſcd̄aꝫ ɔceſſiōꝫ nō ꝓhibet vſurario ɔtractui ius ciui-
le. q̄ꝛ tūc tolleret impedimēta a volētibus facē vſurā q̄d e-
q̄dem eſt falſum. q̄ꝛ imo ſic ꝑmittit fieri ꝓdictū ɔtractū. ita
quoqꝫ ꝑmittit ꝓſtari illa impedimēta q̄ facit ius canonicū.
uel ſtatuta ciuitatū et dñoꝝ ɔt̄ ꝓdictū ɔtractū. Tercia ɔceſ
ſio ꝓſtās fauorē et ſubuēcōꝫ atꝫ iuuamen ſꝫm q̄ꝫ mod̄ ꝑmit
tit eccleſia clericū a ſeculari ptāte q̄nꝫ occidi. Et hec ɔceſ-
ſio ſe hꝫ ꝑ addicōꝫ ad ꝓcedentē ſcd̄aꝫ q̄zadmod̄ ſcd̄a ad ꝓ-
mā. nā in iſta ɔceſſione nō tm̄ ſubtrahit̄ ɔminacō pene ſicut
in prima. ſꝫ vltra hoc tollit̄ impedimētū ꝑ q̄d poſſet occaſio
clerici īpediri ſicut ɔtingebat in ſcd̄a et vlt̄ hoc ꝓſtat̄ iuua-
men in iſta tercia q̄d nō fiebat in aliq̄ ꝓdictaꝝ. nā clericū q̄
dignus eſt morte degdat et punit eccleſia et ipm̄ tradat in
manibus iudicis ſecularis ut occidatur iux̄ illud. i. ad cori.
v. ego iudicaui hm̄oi hoīeꝫ tradē ſatane in intitū carnis ut
ſp̄us ſaluꝰ ſit in die dn̄i nr̄i ihesu xp̄i. ꝓdicta patēt ꝯ ver. ſi-
nouimꝰ. et de pe. c. ii. li. vi. nec hāc t̄ciā ɔceſſiōꝫ dat vſura-
riis ius ciuile. q̄ꝛ iuuamē uel auxiliū minīe ꝓſtat eis. Si eīn
ius ciuile ꝑmittēt uel ɔcederet ɔt̄ctū vſurariū ſcd̄o mō. ſcꝫ
ſubt̄hendo īpedimēta ꝑ q̄ īpediri pōt· uel eciā tercio mō ſcꝫ
ꝓſtando auxiliū ꝑ q̄ ꝓdictus ɔtractus exercitari poſſet ne-
ceſſario ſeq̄ret̄ q̄ ꝓdictum ius natali iure ac iuri canonico

ↄ̄trarıret. Ad ꝗ̇dē ↄ̄ıno ıↄuenıēs eſſet cū p̄dictū ciuile ius
et canonicū ſicut p̄diximus in iure natali fundata ſunt
ꝓp̄tea iure natali ↄ̄trariari nō p̄nt. nec etiā ſibi inuicē ad
uerſari. nec inſup ius ciuile aduerſat̃ diuino iuri ꝑ talē ꝑ
miſſionē nō ꝓmendo cū ꝑmiſſio talis nō ſit ꝑ oppoſi:
coꝝ ſ; ꝑ obmiſſionē. q: relinquit̃ talē ↄ̄tractū ꝓhibēd̓ et
ꝓmendum iuri canonico et diuino ſicut ſupius dictū
eſt. Quarto inſuper notandum eſt quod impator man:
dauit ſeruare ea que in niceno conſilio facta ſunt. quia
non vult ꝙ illa q̄ in p̄dicto ↄ̄ſilio ꝓhibita ſunt int̃ q̄ ē
vſura. ſicut p; di. xlvii. c. qm̄ a iure ciuili ꝑmiſſa ſit ꝑ du
as vltimas ↄ̄ceſſiones. ſc; ꝑ āmocōꝝ alicui⁹ ī pedimēti ul̃
ꝑ ↄ̄ceſſiōꝝ alicui⁹ auxilii. tn̄ nō ꝓp̄t hoc intēdit ꝙ q̄cūq;
ibi ꝓhibita ſunt ꝓhibita ſint a ciuili iure ꝑ pene ↄ̄miacō
nē. Vel p̄t dici ꝙ impatoꝛ mādauit illa ſeruari ꝑ aꝓba
cōꝝ. q: aꝓbauit illa tāꝙ̄ rite oꝛdinata. nō aūt mādauit
ſeruare q̄cūq; ibidē ſunt ꝑ pene ↄ̄minacōꝝ. q: ꝓꝑie nō ꝑ
tinebat ad eū ſicut ſupius dictū eſt. q: lex nat̃e ſtatū ſe
cularē non artat ad tā ſp̄ualia opa ſicut ſtatū ſp̄ualē dū
mō opibus ſp̄ualib⁹ nō aduerſet̃ et maxime ꝑ duas vlti
mas ↄ̄ceſſiones. Si aūt ↄ̄tingēt ꝙ ius ciuile in aliquo
cāu uel ꝑ aliquo tp̄e d̓ fut̃o ꝑ pene ↄ̄minacōꝝ ↄ̄tractū v
ſurariū ꝓhibēt/hoc facēt in obſeq̇um canonici iuris. ut:
pote q: pena ꝑ ius canonicū ↄ̄minata nō ſufficēt. vel q:
nō poſſet ꝑ eccleſiaſticū iudicē ſufficient̃ executōeꝝ man
dari. Ex iā dictis appet ꝙ ↄ̄tuerſia q̄ int̃ quoſdam iuri
ſtas eſt de ꝑmiſſione ↄ̄tractus vſurarū rōnabilis non vi:
detur. quia vtraq; pars pōt dicere verum. nam qui di:
cūt talis ↄ̄tractus vſurarius eſt ꝑmiſſus. et debet ꝑmitti
a iure ciuili intelligunt quod permiſſus ſit ſimplici per:
miſſiōe n̄ ↄ̄mināte neq; infligēte penā. Et v̇m dicūt. Si
v̇o intelligāt ꝙ ꝑmiſſa ſit ꝑmiſſiōe aliq̄ duaꝝ vltimaꝝ

ↄceſſionū.i.tollente impedimētū a faciente vſuras uel
pmiſſione p̄ſtante iuuamē eis.falſum eſt. Eodē q₃ mō di
cendū eſt de aliis ↄt̄rie ptis.Nā ſicut dicit glo.C.d̄ vſu.
aut.ad hec et illi q̄ eā ſequūt̄ q₇ ↄt̄c⁹ vſurari⁹ nō eſt p
miſſus in ciuili iure et intelligūt de ſcd̄o uel tercio mō p
miſſionis vm dicūt.Si vo intelligūt et q₇ nō ſit pmiſſus
ſ₃m primū mod̄ ↄceſſionis falſum eē dicūt.hec mgr̄ ge-
rardus p̄nomiatus.Sȝ obicit̄ q₇ lex iuſtiniana p mittit
vſuras.c.uel.xl.ſic p₃.C.d̄ vſu.l.eos.et ſupponend̄ ē qd̄
bn̄ pmiſit. Ad hoc rn̄dend̄ ſ₃m alex.de al.in iii.di.q₇ p-
miſit compatiua permiſſione vſuras leuiſſimas ne acci-
deret peius.q₂ pni erant hoies ad vſurariū lucꝝ.Iudi-
cās igit̄ min⁹ malū ſuſtineri leues vſuras q̄₇ g̃ues ↄceſ
ſit illud. ſicut de libello repudii s̄.ſer.xxxvi.ar.iii.c.viii
dictū eſt.hec alex.de al.q̄ ↄcor.cū hiis q̄ s̄ in pn̄ti c.di-
cta ſunt.et lic₃ pleriq₃ docto. iuris ciuilis dicūt qd̄ ſ₃m
leges vſura pmiſſa ſit.tn̄ hodie p tex.cle.de vſu.in c.ex
g̃ui.§.ſi hoc teneri ꝓhibitū eſt vbi habet̄ q₇ tenens q₇ da
re ad vſuram nō ſit pctm̄ tanq̄₇ de hereſi iudicari pt ſ₃m
an.de buto ex̄ de vſu.ſup rub.in fi. ¶ Epilogacio oim
doctoꝝ Ex hiis oibus q̄ in pn̄ti ſer.p̄dicta ſunt ↄclu-
dendo colligi pōt ſ₃m p̄fatū mgr̄m gerard̄ q₇ nullo mō
pmitti pōt vſura.nec ꝓpt̄ aliqd̄ bonū qd̄ inde oriat̄.nec
ꝓpt̄ aliqd̄ maius malū qd̄ inde vitet̄.Primo em̄ ius na-
turale nō pōt ↄcedē ↄtractū vſurariū.q₂ illud qd̄ ſimpli
cit̄ ē ↄtra ius nullo mō pōt ↄcedi ab ipo iure alioqn̄ ſic
eſſet ↄt̄ ipm et nō ↄt̄ ipm inq̄tū ab ipo ↄceſſum.ſicut p₃
ex xii.rōib⁹ s̄ in i.ar.p₃ ↄtractus vſurari⁹ ſimpliciť ē ↄt̄
ius naťale.Scd̄o ius d̄nū eciā p̄dictū ↄt̄ctū vſurariū
ↄcedē minime pōt.Nā ſicut p̄dictū eſt cū ſit ſimpliciť ↄt̄
ius naturale.relinquitur vlteri⁹ quod ſimpliciť ſit ↄtra
d̄nū ius.q₂ ius d̄nū a naťali deriuatū eſt.Ergo q̄cq̄d

eſt ɔtra ius natale neceſſario erit ɔtra ius diuinū. Et hoc
maīfeſtāt ſcriptarꝝ ꝓhibicōnes q̄ ſ̄ in ii.ar.facte ſunt.
Tercio ius canonicū ꝓpt̄ p̄dicta eciā p̄dictū ɔtractū ɔce
dē neq̄q̄ pōt. q2 ɔcdēt ɔtra vetus et nouū teſtamētū.e.
ti.c.ſup eo. nā vt ibi dr̄ ſacra ſcripta ꝓhibet ꝓ altius vi
ta mentiri. ut hr̄et xxii.q.ii.ne quis. Ergo multomagis
ſicut ɔcludit ibidem. ꝓhibēdus eſt q̄libet ne ꝓ redimen
da vita captiui vſurarꝝ crimīe īuoluat̄. cū tn̄ illō videat̄
potiſſimū bonū qd̄ ex vſuris ꝓuenire poſſit. Vltius eciā
dici n̄ pōt q2 in dicto ɔtc̄tu diſpēſacō cadat ꝓpt̄ ipm ma
ius malū ſpūale q̄z ſit illud malū qd̄ incurrit in p̄dicto
ɔtractu. Nā malū qd̄ incurrit vſurari2 p p̄dictū ɔtractū
q2 maximū ſit patebit infra ſer.xliii.xliiii.et xlv.p totū.
ꝓpt̄ q̄ omia (q2 trabilia ſunt) ɔcludo q2 ius canoīcū nullo
mō ɔcedē pōt uel pmittē dz ɔtractū vſurariū ꝓpt̄ maius
malū vitandū. q2 regulariť loq̄ndo n̄ appet aliq̄d mai2
ipo p qd̄ ipm valeat euitari. Quarto aūt ius ciuile ɔce-
dit et pōt ɔcedē p̄fatū ɔtractū ɔceſſione accepta in p̄nti
p̄imo mō qd̄ idē eſt q2 ſimplex pmiſſio ꝓ indulgēcia
pene. ſcdo uo uel tercio gn̄e pmiſſionis. Jus ciuile nō p
mittit vſuras. q2 nō ꝓhibet impedimēta fieri volentibus
fenerari. nec venerantib2 dat aliq̄ iuuamēta. Jo.an.hic
addit d. hoc dicit ū nō video poſſe defēdi n̄ dicant̄ leges
vetēs p autē. eſſe correctas. Nā certū eſt leges ſtatuē
modū vſurarꝝ. ut. C. de vſu. eos pmittūt illas peti in iu-
dicio pmittūt ꝓ illis nō ſtipulatis pignore retineri. qd̄
pl2ē ſtatuūt certis cāib2 illas ex mora deberi et bis ſitia
Jgiť ɔcludo ex oībus ſ̄ dictis vſura oī lege merito ꝓhi
bet̄. Vn̄ ſ3m inno.ho.et io.an.ſi n̄ oī lege ꝓhibēt̄ vſura
et fenerari liceret. fere inde ſeq̄rent̄ inumerabilia mala.
Nā ſi hoies nō intēderēt agculte niſi forte q̄n aliō agē
nō valerēt ꝓinde tāta inſurgēt cariſtia q2 omēs paupes

fame pirent. Nā et ſi terram hn̄rent ad colendum. aīalia et alia inſtrā neceſſaria ad colendū hr̄e nō poſſent. q2 a ſe paupes nō valerēt hr̄e. nec inſup a diuitibus hn̄rent illa q2 diuites ppt̄ ſecuritatē et maius lucrū poci9 ponerent pecuniā ad vſurā q̄3 ad mīora et mīn9 cauta lucra Inſu p dato qd̄ aliqs diues aliqd̄ in talib9 ponēt. tū victua lia ita eſſent cara q3 paupes nō hn̄rent vn̄ viuē poſſent. et quo fidelib9 maximū piculū immineret. Pz3 g ex p̄dictis qd̄ ſic d2 eccle. x. auaro ſc3 vſurario nichil eſt celeſti9 a quo ſcelere eruat oēs vſurarios miſericors et miſerator dn̄s illūinans eos luīe vitatis. vngens eos oleo pietatis attrahēs eos munē ptātis ut cū eis oīs nos in dn̄o glo riemur qui in eternitate pfecta glorioſus et laudabilis viuit et regnat in ſecula ſeculoꝝ amē

Feria ſexta p9 q̄rtā dn̄icā in q̄dragesima de ɔtractibus vſurariis et de ſecuritatib9 mercācia ꝝ ac de varietate multiplici cambioꝝ Sermo xxxix.

Iam fetet q̄driduanus ē. io. xi. et in euāgelio hodierno. q̄ druplex nempe culpa hoc tpe in ɔtractibus vſurariis cō mitti ſolet. prima in eoꝝ ɔſenſu. ſcd̄a in eoꝝ ɔpaccē. ter cia in eoꝝ ɔtinuacōne. q̄rta in eoꝝ pſeueracōne. Et3 hec q̄rta ē q̄ p fame corrupcō3 ſeu diffamacō3 ī hoīe cupido et auaro. iam fetet q2 q̄driduanus eſt. Ad exprimendū aūt huc fetorē circa hāc ɔtractuū matiā tria ordinate ɔſide rem9. primo qn̄ in ɔtractu ab vſura excuſat dubiū uel pi culū. ſcd̄o qn̄ mutuū ē palliatū. tercio qn̄ lic3 cambiū

Articul9 prim9 vbi oñdit qn̄ in ɔtractu dubiū uel piculū ab vſura excuſat et qn̄ nō

Primo ɔſiderem9 qn̄ in ɔtractu ab vſura excu ſat dubiū uel piculū et qn̄ n̄. Ad cui9 intelligē ciā añ omīa ſunt notande tres regule gn̄ales Prima regula eſt hec in mutuis veris uel interptatis

ſpe lucri factus pn̄cipalit̃ dubiū ſeu piculū a fenore nō ex
cuſat. Rō huiꝰ regule et duaꝝ ſeq̄ncıū intelligenciā pno
tandū eſt qꝛ nulla odicō ſeu circūſtancia aliq̄ȝ actū ex na-
tura ſua viciosum excuſare valet niſi ſȝm qd ab eo rōȝ vi
ciositatis removere pōt. vbi gr̄a. oſee i. c. ait dn̄s ad oſee
vade et ſume tibi vxorē fornicariam et fac tibi filios for
nicacōnum. qꝛ fornicās fornicabit̃ terrā a dn̄o. ecce qd
ꝓpheta licite fornicat̃. nec ob aliā cām ſibi licebat niſi qꝛ
ex p̄cepto dn̄i fornicatus ē. Et iteꝝ cū hebrei in expolia
cōe egipcioꝝ. exo. xii. excuſent̃ a furto. Ex alia q̄dam cā
cio nō eſt niſi qꝛ ex p̄cepto ſupioris dn̄i dei q̄ eſt gn̄at
dn̄s vniuerſoꝝ res nō ſue facte ſunt ſue. Hic in ꝓpoſito
ſi dubiū ſeu piculū excuſare dȝ crimē vſure ve uel intēpta
te hoc nō pot eſſe niſi qn̄ dubiū uel piculū v̄tutē hn̄t tol
lendi rōnez vſure ve uel intēptate. ſȝ qꝛ qn̄ in mutuis ve-
ris uel intēptatis ſi pn̄cipaliat̃ fiunt ſpe lucri vſure viciū
anexū eſt. Ideo dubiū et piculū d ſui nat̃a a tali mutuo
viciositatē nō tollūt ut pȝ ex̄ de vſu. in c. nauigāti in pn̄.
¶ Scd̄a regula qꝛ dubiū uel piculū a fenore nō excuſat
niſi apud lucrantē includat̃ dn̄iū atꝫ vſus rei piclitātis
cum qua lucratur. primo quidem dn̄ium. quia ex re ſua
homo lucrari debet. ſcd̄o vſum. quia vſus rei ex quo lu-
crum peruenit debitum mediate uel immediate ad lu-
crantē ꝑtinere. Qn̄cūqꝫ & in mercādi actu piculū mercıū
uel pecunie nullo mō reſpectu actꝰ mercandi ſpectat ad
ipm primū mercantē ſiue tradentē. ſȝ ſolū cui res tradite
ſunt. Tūc eo ipō eoꝝ vſus et dn̄ium quo ad actū illum
mercādi ſpectat ad ſolū illū cuiꝰ piculo currūt. res em̄
ꝑdit̃ dn̄o ſuo ¶ Tercia regula eſt hec piculū ſeu dubiū
a fenore non excuſat vbi in ɔtractu cā temporis nō ꝓprii
aliqd plus ſperat̃. Huiꝰ regule rō eſt qꝛ ibi ſp p̄ſumit̃
eē mutuū vm̄ uel intēptatū cū ſpe lucri ꝓpt̃ intcurrēs tps

hec tñ regula ſatis ex p̄cedentibꝰ regulis pꝫ·et ex regula
ſupra dicta in ſer xxxiiii.ar.i.et c.i. Igit̃ his p̄miſſis ad
uertendũ eſt qꝛ in otractu et in mutuo ṽo uel inꝑ̃tato
q̃dru plex dubiũ ſeu piculũ otingẽ põt. primũ capitalis
et nõ lucri. ſcd̃m lucri et nõ capitalis. tercũ nec capital'
nec lucri. q̃rtũ capitalis et lucri ¶ Qñ in otr̃actu põt
otingẽ piculũ capitalis et nõ lucri et qñ eſt ibi vſura et
circa hoc ponunt̃ iiii. cãꝰ Ca.i.

PRimũ dubiũ ſeu piculũ in otractu otingẽ põt.
ſcꝫ capitalis et nõ lucri .et de hoc ponamꝰ q̃tu=
or cãꝰ· Primꝰ cãꝰ ẽ ſi q̇s mercatori nauigato p
mare tradat c·ducatos ſic qꝛ ſi nauis cũ capitali picli=
tet̃ nõ teneat̃ mercator ſibi reddẽ capitale. ſi tñ in mer=
cando ãmiſerit ſp ſibi totũ capitale reddat. et ſi lucra=
tus fuerit habeat ptẽ lucri. et hoc eſt vſura ſicut ad lr̃aꝫ
habet̃ hic cãus ex̃ de vſu. c. nauiganti. Nõ aũt q̃re ibi ẽ
vſura. qꝛ eſt otra primã et ſcdaꝫ regulã. Nã licꝫ capita=
le currat ad piculũ tradentis q̃ꝫdiu ẽ in itinere uel mari
et ſic ꝑ illo tpe currat ut ſuũ. in actu tñ et vſu mercandi
et omutandi currit ſolũ ad piculũ mercatoris cui tradi=
tũ eſt. et ideo reſpectu illiꝰ actꝰ et vſus eſt ipius mercã=
tis. ꝓptea p talẽ actũ ipe lucrat̃ ſicut et ſoli ipi ꝑit̃. In
hoc etiã cãu ut ſepius alia rõ vſure otingẽ ſolet. Nã pri
mus pecũie traditor nõ accipet ſup ſe piculũ maris atqꝫ
itineris niſi ꝓbabilit̃ p̄ſumeret ptẽ ſuã etiã cũ toto hoc
piculo tuciorẽ et vtiliorẽ ſibi q̃ꝫ mercatori ꝑ eo qꝛ rariꝰ
in mari uel itinere ãmittũt̃ q̃ꝫ p vſum mercandi et omu=
tandi. ¶ Scdus cãus. ſcdo addamꝰ aliũ caſum. vbi grã
mutuat q̇s c. i venecijs ut inde c. xx. recipiat i cipro hac
ſcꝫ odicõne adiũcta qꝛ ſi in mari uel in terra denarij vel
mercacões inde empte piclitent̃ debitor nõ teneat̃ red
dere vl' mediectatẽ· ſi ṽo nõ paciat̃ impedimẽtũ teneat̃

ad totū. Ad hoc dicendū ſcʒm hoſti· q̄ talis ꝯtractus v-
ſurarius eſt. qꝛ ſcʒm cū aut recipiens nō expendit pecuni
am illā et ſic impiū eſt q̄ creditoꝛ ab eo exigat lucrū qđ
nō habuit. aut expēdit et ſic ꝯſumit̄ pecunia et efficit̄ al
tius res em̄ ēpta de pecunia illa efficit̄ debitoꝝ qꝛ pecu
nia ſibi mutuata efficit̄ ſua· ꝓptea nō dꝫ creditoꝛ lucꝝ exi
gere de re debitoꝛis· qꝛ vſus eſt et inde lucratus. Si qs
aūt obſtet q̄ licitū eſſe videt̄ hoc qꝛ creditoꝛ in ſe picu-
lū ſumpſit. Dicendū q̄ ſibi imputet̄. qꝛ ſuſcepcō talis pi
culi in nullo eū excuſat ſicut ꝰ. in prima et ſcđa regula
ꝑꝫ·dcoꝛ. ecīā rāi. hic et ad hoc facit c. naviganti· de vſu.
¶ Terci9 cāus. Addam9 quoqꝫ terciū caſum vbi gr̄a Re
cipit quis pecuniā vlt̄ mare vehēdā et reddendā ꝓ cer-
to ꝑcio ſibi ꝯſtituto nūq̄d ꝯmittit vſurā· Dicēđ ſcʒm ino.
cē de vſu. c. fi. q̄ nō ꝯmittit vſurā ſiue in ſe recipiat picu
lū q̄ poꝛtat eā ſiue nō. qꝛ opaꝝ ſiue cuſtodie locacio eſt·
Idem ecīā ſentit hoſti. nec eſt ꝯtra aliq̄ꝫ regulā ſupꝛa
dictā. qꝛ nullū eſt lucrū. Ait nichilomin9 ino. q̄ vbi ñ
accipit ꝑcū tm̄ vt poꝛtat ſꝫ negociatoꝛ mutuo dat eā vt
cū ea negociet̄ tūc eſſet vſura. qꝛ pecunie nullus eſt fru-
ctus ſi teneat̄ in archa. nec detioꝛat̄ in vſu. lxxxviii· di.
eiciens. Quart9 caſus. Quartus cāus ecīā addi pōt pu
ta cū in mercando capitale currit ad piculū ipius tradē
tis· ita q̄ q̄cquid mercando uel alio īculpabili mō pdat̄
pdit̄ traditoꝛi ipius capitalis. lucrū aūt eſt fixū. et in ta
li cāu certū eſt q̄ mercatoꝛ cui capitale traditū eſt emit
totū futuꝝ lucrū capitalis ꝑdicti tāto ꝑcio q̄ntū ꝓbabili
tas futuri lucri cū vtilitate ꝓpꝛia pōt rōnabilit̄ eſtimari.
Tal̄ qđ ꝯtract9 ſcʒm queſđā illicitus ē. Tamē ſcʒm gerar
dū obdo. licite pōt fieri· et hoc multiplici rōe. pꝛimo rōe
piculi. nā in tota mercacōne fienda ex hoc capitali / capi
tale ad piculū tradentis currit. Scđo rōe lucri. qꝛ totum

lucrū qḋ ꝓuenturū exiſtimat̄ ꝓbabilit̄ aliq̄ꝫ valorē hꝫ q̄
pōt a iquo iuſto p̄cio extimari et p ꝯñs etiā iuſte vendi
Tercio rōe vitandi dāni. qꝛ iſte q̇ dat ſuū ꝓp̄iū capita-
le iuſte pōt inde exigē intēſſe. Jdē pꝫ a ſimili. Det̄ em̄ qḋ
aliq̇s tradit alicui equū ſuū ad ſeptimanā ſub p̄cio ope-
ranti ut educat eū in p̄liis et aliis neceſſariis ſuis / tandē
ille cui equus traditus eſt emit totum futuꝝ lucrū ānue
eductōis eque. Sicut em̄ hic licite emi pōt ita et ibi. Cre-
do igit̄ qꝰ rōne ꝯtractus hic nulla ꝯmittat̄ vſura niſi hoc
fieret in fraudem vſuraꝝ ita qḋ illud capitale nō eſſet ve-
ſꝫm rem traditū p capitali. ſꝫ pocius ꝓ mutuo et ad vſu-
rariū lucrū. qꝛ tūc eſſet ꝯtra primā regulā cū eſſꝫ ibi in-
tētū mutuū. et p ꝯñs eſſet ꝯtra ſcḋaꝫ regulā. qꝛ apud
lucrantē ꝓueniret lucꝝ de re cuiꝰ nō hr̄et dñium neq̄ꝫ v-
ſum   Ro qñq̄ꝫ in ꝯtractu cadit piculū ſeu du-
biū lucri et nō capitalis et qñ eſt ibi vſura   Ca. ii.

SEcūdū dubiū ſeu piculū in ꝯtractu ꝯtingens eſt
lucri et nō capitalis. vñ qñcūq̄ꝫ alicui capitale
traditū ē ipi tradenti certū ita qꝰ i omēꝫ eventū
totū ſibi redd. dū eſt. tūc qḋ nō ſufficit incertitudo lucri
Et de hoc ponamꝰ tres caſꝰ Primꝰ caſus. ſi dicat trado
tibi c. ducatos michi oīno reddendos. et ſi inde lucratꝰ
fueris tm̄ dabis michi de lucro uel dabis michi q̄ntū ti-
bi placebit. Si vo nil lucratus fueris michil michi dabis
niſi capitale. maifeſta vſura eſt q̄ntū ad lucrū illud qḋ
de lucro vltra capitale receptus eſt. Rō eſt qꝛ capitale
nō currit ad piculū primi tradentis. qꝛ eſt ꝯtra primam
et ſcḋaꝫ regulā. ꝓptea talis q̇cquid pcipit de lucro ſꝫm
bal. extenuat ſortē. Nō eſt em̄ hec ſocietas / nec ex forma
ꝯtractus nec ex nata. Nō ex forma qꝛ eſt ꝯtractus mutui
nō ex nata / qꝛ eſt ꝯtra natam ſocietatis qꝰ vnus hꝫ caput
ſaluū et alius caput fractū. ff. p ſocio. l. minꝰ. Et id qḋ

le et no· ex de dona. int vi. et vxo. c· p nr̄as dz intelligi
qn̄ pecunia dat ad ptē lucri et dām. qz tūc ɔtractus lici-
tus est. hec ille. ſcd̄m eciā glo. in c. plerīqz. xiiii. q. iii. ta
lis ɔtractus vſurarius eſt. Quidā aūt dicūt eſſe licitū
et hoc ex vi pacti· qz ɔtractus ex ɔuencōne legē accipiūt
ex de reg. iur. ɔtc̄ꝰ. l. vi. Azo· tn̄ et accurſiꝰ et multi alii
doc. et meliꝰ ɔtrariū tenēt in. l. ſi nō fuerit. ff. p ſocio. qz
talis nō eſt vā ſocietas cū ſit ɔt̄ eiꝰ naẗam. Societas ei
ut infra patebit q̄dā eſt frāternitas eſt. ff. p ſocio. l. v̄m. i. rub.
Quare ſeqtur qꝫ tale pactū nō ſit p̄t ſꝫ ɔtra naẗam ɔtra
ctus. vn̄ nō valet ex de p̄car. c. vl. ff. ɔmo. cū p̄cario. cum
ſocietas ſit q̄dā vis fraternitatis ut in dicta. l. v̄m rub. i.
Et hec eſt rō ſpecialis q̄re ex vi pacti talis ſocietas vale
re nō pōt q̄zuis in aliis ɔtractibus pactū appoſitū tene
at. Scd̄m em̄ hoſti. licꝫ nō de iure ſocietatis. ſꝫ ex vi pa
cti talis ɔtractꝰ licite dici poſſit. nichilominꝰ nō ē oīno
equus. Jero· in aīaꝝ ɔſilio ɔſuluit qꝫ ſi is qui pecūiāz re
cipit ipāz cāu fortuitu amitteēt iſq̄ illā dedit ei remittat
¶ Inſup ponatur ſcdus cāus utputa vidua q̄dā credit
mercatori c. ducatos ſub pacto cū inſtro qꝫ reddat ſibi
dimidiū uel duas ptes lucri. abſqz oīm piculo capitalis
intendit tn̄ apud ſe firmiẗ qd̄ q̄cquid de capitali debito
mō mercandi pderet ſibi et nō mercatori pdaẗ. ſꝫ ne de
cipiaẗ a mercatore hec ibi nō manifeſtat. Queriẗ nūc an
talis vidua vſuraria dici poſſit· Ad cuiꝰ qōnis rn̄ſionem
tria notanda ſunt Primo notādū qd̄ talis vidua tradēs
capitale ſub tali forma mortaliter peccat qd̄ pbari pōt
triplici rōne. Prima eſt qz ſeipam corāj illo mercatore
diffamat et eciā corā hominibus ſcientibus hoc factū. Et
eo ipo dat eis occaſionē ſcādali/uel exemplū ſcandalizā
di ɔtra illud apoſtoli. i. thi. v. Ab oīni ſpē mala abſtine
te vos. Scd̄a qz facit opus ex ſuo gn̄e criminale ſaltem

quo ad hoc. qꝫ exponit illū ꝑiculo ꝑdendi et reſtituendi
ipm capitale. Sicut eñ aliq̄ꝫ exponē articulo mortis uł
ꝑpiciū intendendo ipm ꝓſeruare ab ipa morte uel ꝑi-
ꝑicio. nichilominus grauit peccat ſic et in ꝓpoſito. Tercia
qꝫ dat occaſiōꝫ ſi ipa ꝑuenta uel inſperata uel ſubitanea
morte decederet qꝫ ſui heredes vellēt qꝫ talis ꝯtractus
in robore maneret. et qđ ſi ꝑderet totū uel ꝑs capitalis
nollēt nec ꝑpe tale dānum. Scđo inſup eſt notandum
qꝫ talis mulier ſaluc meliori iudicio nō tenet reſtituere
ꝯpetens lucrū inde acceptū. qđ q̄dem ꝓbat. Nā actus mo-
rales totā rōꝫ ſui moris ꝯtrahūt a volūtatis actu. a que
videlicꝫ cauſant. vñ ſi idem actus fieret a beſtia uel ab
amante ſeu a quocūqꝫ nō hñte ſenſum rōnis/ nichil penī-
tus hret de rōne moralis. Quia ḡ extrior tradicio ꝯduca-
toꝝ manet ꝯtraria volūtate exterioi forme ꝯtractus. quia
vult firmit qꝫ capitale nō currat in mercacōibus ad dā-
num ſuū ſicut ad ſuū lucꝝ. q̄uis exteriori ꝯtractu ad caute-
lam ꝯtrariū exprimit. ne ſcꝫ mercator ille ficticie et inde-
bite ꝑdat ſibi debitum capitale. Idcirco tradicio exterior
ut a tali volūtate ꝓcedens realit a vicio vſure ſegregat
illā. et capitale ſic traditū realit currit ad ꝑiculum eius
vidue q̄ dedit illud. et ideo realit currit ut ſuū. Tercio ē
notandū qꝫ illa mulier ꝑcauere tenet ne ex ſua repentī-
na morte ſeu ſubtractōne mercator ille dāmficet ꝓpter
pactū uel inſtrm ꝑimo ꝯfectū. Et ne eciā poſt caſualem
et inſpiratā mortē talis ꝯtractus appet in ſcandalū hoc
ſcienciū. Ad huius cāus intelligenciā facit diſtinctio poſi-
ta in ſeq̄nti ar. et c. i. in q̄rto cāu. Et eciā alia diſtinctio
poſita ſ. ſer. xxxvii. ar. iii. c. iii. ¶ Tercius quoqꝫ cāus ſub-
dit ubi gra pe. tradit ipi iohāni c. florenos ad fideliter
ꝯpandū in tali arte ſeu in tali mercacōne et hoc vſqꝫ ad
annum cum tali ꝯuencōne. ſcꝫ qꝫ in fine āni ſi quid inde

lucratus fuerit totā ſortē ac tres lucri ptes ipi petro de
beat aſsignare. Si vo ſupuenerit dānum ipe petr9 dānū
triū paū et ipe iohā. dānū qte ptis debeat ſuſtinē. quid
iuris. Dicēd q9 otractus illicit9 eſt. Cui9 rō eſt. q2 ſi oti
gat talē pecuniā ſeu illa q ex ipa ſunt empta dño iudi:
cio piclitari. ipe io. debitor qrte ptis ſenciet dānum. q2
qcquid otingat qrta ps ſortis ipi petro creditori red:
denda ē. Itē qcqd ipe petr9 oſeqt de lucro de illa qr
ta pte q nō ſubiacet piculo ei9 vſurariū ē. qd aūt recipit
de trib9 ptib9 que ptinēt ad eius piculū licitū eſt. Erit
aūt talis otractus licitus ſi addat in pacto qd ſi aliqd
dānū ſiue piculū ſine illius aut nūcij ſui culpa euenerit
qd ad ipm petrū integlit ptinebit. nichilominꝰ tale dā:
nū pe. a dicto io. nō tenebit acceptare niſi io. p tres te:
ſtes fideles uel alit ſcdm regulas iuris de hoc fecerit ple
nā fidem. Habēt tn̄ pdicta intelligi ſcdm debitū eqtatis
Nā qd deductis eſtimacōib9 labor ipius debitoris et
expēſis factis de bonis eiuſdē in illa mercacōe uel arte
facta diligenti exaiacōne et oputacōne ſup eſſe reperitur
diuidendū eſt.

Qd in otractu qñ nō cadit dubiū
ſeu piculū capitalis. nec eciā lucri. et de ſecuritatibus et
depoſitis q fieri ſolēt in mercancijs Ca. iii.

QEraū dubiū ſeu piculū eſt in otractu. nec capi:
talis nec eciā lucri. ſicut otingit i manifeſtis vſu
ris. Inſup qdāmō otingē ſolet hiis q ſecurant
mercācias ſuas et in depoſitis. et circa hoc dubiū ſeu pi
culū diſtingui pñt qtuor varie ſecuritates. prima ē tol:
lerabilis. ſcda eſt culpabilis. tercia eſt variabilis. qrta
execrabilis. Prima ſecuritas tollerabilis. Et vt clarius
de hoc caſu rei vitas innoteſcat. Sciēdū q9 in facto talis
ocurrit cāus. mercator qdam mittit p mare ſeu p trām
aliqs mercacōnes et noles totalit piculoſe expone qrt

aliq̃ qui de p̃dictis mercib9 faciat ei ſecuritatē. vide ſ; q̃ ſi aliquo cau͂ deꝑdat̃ de p̃dictis oīb9 ſatiſfaciat ei hmoi au͂t ſuſcipiētes ī ſe piculū tale cū mercatore ↄueit maūaliter recipe certas pecunias ꝑ quolib; cētenario ualoris ipaꝫ mercāciaꝫ vertit̃ nunc indubiū vtrū talis ſecurās poſſit inde licite ſuſcipe tale lucrū Et ſaluo melioꝛi iudicio uidet̃ dicēdū qꝫ ſic et maxime ꝓpt̃ tria pmo ꝓpt̃ ↄdicōeꝫ locacionis · ſcdo ꝓpter ceſſacōꝫ ſortis · tercio ꝓpter experimētacōꝫ cōis vtilitatis Prio ꝓpt̃ ↄdicōꝫ locacōis nā uidet̃ eē ↄtract9 locacōis quaſi illi ſecuratoꝛi nocet ↄductō dictaꝫ mercīū uſqꝫ ad talē locū cū ſuo piculo et cum equa mercede · cū deni qꝫ dat̃ ꝑ locato merces ē nō uſura · Sed obiciūt qdā de · c. nauigāti ex̃ d̄ uſu. in ti rub. q2 illud cū hoc cau͂ effectualit̃ idem eſſe uidet̃ . vide o2 em̄ qꝫ tibi mercāti p̃dictas mutuo merces et ꝑ eo qꝫ nō ſuſcipio ī me piculū pcipio aliqd ultra ſortē. Et quo videt̃ qꝫ hic ſicut ibi ↄmittit̃ uſura. Ad hoc dicēd̄ qꝫ p̃dictū . c. nauigāti loq̄tur ī cau͂ multū diuerſo. nam receptū ultra ſortē de qua dicit̃ ibi mutuū directe ↄcernit ī quo oīno ſupħūdācia ꝓhibet̃ . xiiii . q . iii . c . ii . ꝓtotū . et xiiii q iiii · ſi quis oblitus . et . c . ſe · ſ; ī cau͂ iſto nō ſic ſ; ō em̄ ꝓpt̃ mutuū qd ibi nō ē . ſ; ꝓpt̃ factū . i . ꝓpter ſecuritatē quā facit de mercibus an̄ dictis recipit lucrū . Scdo talis ↄtract9 licitus ē ꝓpter ceſſacōꝫ ſortis . nō em̄ eſt ↄt̃ pmā et ſcdaꝫ regulā · q2 ibi nō ē mutuū cū ibi nō ſit ſoꝛs · ꝓpter ea nō p̄ōt dici qꝫ aſſecurās lucrū recipiat ultra ſortē ſine fundamēto nullū edificiū dat̃ i . q · i . cū paulus . ad eſſe em̄ uſure optet inuenire ſortē et ampli9 ult̃ ſortē ſicut pꝫ s̄ ſer · xxxvi . ar . i . et c. ſicut ad eſſe cuiuſlibet entis duo neceſſaria ſunt . ſc; ſubſtācia et forma. de ſpon. tua nos. Tercio videt̃ eſſe licitus talis ↄtract9 ꝓpt̃ expimētacōꝫ ↄūis vtilitatis eo qꝫ inde ſeq̄tur rei pu · ↄūe bonum et vtilitas

mercatoꝝ·multe ei merccaões fieri pñt et fiũt q̃ ceſſarẽt
ſi nõ repirẽt tales aſſecurãtes Scda eſt ſcurtas culpa=
bilis q2 illicita eſt ·hec tali mõ ↄſueuit fieri . Tu mutuo
ſuſcipis ab aliquo pecuniã qua tu eges et ego ſatis do
ꝓ te vl' ad hoc ſcripturã ſecuritatis facio creditori tuo
cũ hoc ſcʒ pactu·q2 ego habeã a te vnũ vl' duos flo·ꝓ cẽ
tenario d̉ tali ſecuritate q̃ ꝓ te facio·talis q̇dẽ ↄtractꝰ
duplici rõe illicitꝰ eẽ videt̃ ·primo q2 ibi ẽ mutuũ indire
ctũ ·ſcdo q2 ibi ceſſat piculũ primo q2 ibi cadit mutuũ ĩ
directũ eo q2 aſſecurãs ſtat ibi loco mutuãtis · et ſic fit
ↄtra regulã p2iaʒ et ſcdaʒ Pretea aſſecurans eſt ibi ac ſi
mutuãdo ad certũ tpꝰ cũ addicõe duoꝝ l' triũ ꝓ cẽtena
rio ſuã pecuniã rehaberet. paria em̃ vident̃ creditori ſa=
tiſdari aliquid ꝓ hoc recipiendo a creditore et mutuan
do aliq̇d vltra ſortẽ. Scdo aũt hoc nõ licʒ. q2 ceſſat ibi
piculũ eo q2 fit ſine piculo ſecurãtis: Nam ſi ↄſtituo me
debitorẽ creditoris tui. ꝓ hoc accipiendo vnũ vel duos
florenos et ↄtingat me tuo ſoluẽ creditori tu michi reſti
tuẽ obligaris tanq̇ʒ meus debitor v̇e ſortis·et ſic pʒ q2
ſum ſecurus ↄtra regulas in pñcipio pñtis ſermo. iam
declaratas. ꝑtea q2 plus das vſura eſſe videt̃. q2 ut di=
ctũ eſt idem effectualit̃ eẽ videt̃ ac ſi tibi antea mutuaſ
ſem cũ pacto recipiendi p̄dictũ lucꝝ. Sʒ ſi hoc ꝓcedit
cũ ꝓ te tuo creditori ſoluo q̃nto amplius ſi et non ſoluo.
Nẽpe effectualit̃ idem eſt eo q2 ſi tu debitori ſoluis libe
ras me qd̉ nempe ꝓinde eſt ac ſi michi ſoluenti reſtitu=
eꝰ et ꝓ eo michi dediſſes vnũ vel duos flore. nec rõ di=
ctat q2 melioris d̉ beã eẽ ↄdicõis cũ nõ ſoluo q̃ʒ cũ ſoluo
ſicut p̄dictũ ã. Sʒ obſtãt q̇dã et dicũt q2 iſtud nõ recipit̃
mutui rõne ſʒ talis ↄtctus ẽ pocꝰ vẽdicio crediti mei ad
qd̉ acq̇rendũ et ↄſiderãd̉ ſubij ac ſubeo multas expẽſas
ſicut ĩ mercãtibus quotidie pʒ. Et q2 nõ ſit mutuũ pʒ q2

et ſi ꝑ te creditori tuo nō ſoluo nichilominꝰ teneris michi ad illa. aſt qḋ dicendū q̄ talis vēdicio crediti cū huiͦi lucro nō pōt fieri cū actu illicito. i. cū mutuo indirecto ſi cut in p̄dicto cāu ↄtingit fieri. Eſt igit̄ talis in foro ↄſcie ſimulatus et fictus ſatiſdator et ad ſatiſfactōꝫ ſingulari ter obligatus et in foro eccleſie poſſet ad ſatiſfactōꝫ cō pelli ſ̄ꝫm quoſdā ſi fictꝰ ſatiſdator et verꝰ creditor ꝓba ret̄. Tercia eſt ſecuritas variabilis ſicͥ ptꝫ in depoſitis. vñ pone q̄ depoſui pecuñaꝫ apud campſorē ſine aliquo pacto talis aūt campſor negociat̄ cū pecunia mea ac rū det michi decē ꝓcentenario Quid iuris. Dicūt q̄dā q̄ aut ego depoſui ſub ſpe lucri. et tūc eſt vſura aut p̄ñci paliter ſine vlla ſpe et tūc ſecus et ↄ hoc ſtat̄ dicto meo qꝛ hec queſtio de ↄſcia ē ↄ̄ſecūdū Bal. de pu. io dicen dū eſt q̄ aut depoſui in ſpe Et tūc qꝛ illicite uſus ē pecunia mea depoſita ei. ideo om̄e lucrū inde ꝓueniens michi re ſtituē obligat̄ qꝛ ex re mea locupletior factus eſt. ar. ff. de neg. g̃. l. q̇ ſine vſuris. Aut vſus eſt licite. qꝛ depoſue rā ad numerū. et tūc aut dat ex liberalitate. aut ex equi tate. aut ex neceſſitate. Primo ſi dat ex liberalitate ſci ens ſe nō teneri retribuē michi aliq̇d. et tūc ſi a p̄ñcipio nō habui animū fenorandi licite poſſum retinē. qꝛ mera donacio eſt. Scđo ſi ſoluens credit ſe ex q̄dam equitate teneri que ſe ad remunerēdū mercācias mouet. et tunc idem dicēdū eſt. Tercio ſi ex neceſſitate. qꝛ ſcꝫ credebat ſe vſurarie obligare cū ñ obliget̄ et tūc licite recipe poſ ſum. ſi eciā a p̄ñcipio nō habui animū fenorandi/alias illi citū eſſet recipe q̇cq̄ꝫ. Nā obligacio antidotoris iuſtam patit recepcōꝫ p errorē ſoluti. ut dꝛ. ff. de fideiuſ. l. ſi te ſtor. ꝟ. i. niſi eſſet error facti. ut qꝛ putabat p ſuū ꝓcura torem eſſe ꝓmiſſum cū tñ nō eſſet. qꝛ tūc nec de iure iu dicali. nec ↄ iure ↄſciēciali illud retinē poſſum. hec ille.

Sed de depoſito aliqd dicetur infra in tercio arti·c.ii·
Quarta aūt ſecuritas execrabilis dici pōt.qꝛ ſcȝ cum ea
omīs eciā manifeſta vſura execrabilit̄ freqntat̄ .vtputa
ſi qs mutuās c.ducatos velit inde aliqd ultra ſortē hr̄e
qꝛ non ſunt ſibi ita ſecuri ſicut ſi illos hr̄et in archa. imo
mutuando multis āmittendi expōit eos nō excuſat̄ ꝓpt̄
tale piculū ab vſura. Periculū ſiqdem huius cāus michil
a rōne et natā mutui differt vel ſaltē ſibi inſepabilit̄ cō
nexū eſt qꝫ nō plus hȝ de rōne vendibilis q̄ȝ habeat mu=
tuū inquātū mutuū. ꝓptea ꝑ inde eſt ex piculo hoc lucrari
ſicut lucrari ex ſolo mutui actu. Nā ſi mutuās tante de=
mencie eſſet qꝫ abſqȝ omī ſecuritate pignoris uel teſtimo
nij aut ſcripture mutuū daret cū expſſa pactōe vſure. et ſic
de rebn̄do ſortē. nō tm̄ vltra ſortē in piculo remaneret.
tn̄ tale piculū eū ab vſura nō excuſaret. qꝛ otra p̄ceptum
dn̄i agit q̄ luce vi.c. inquit mutuū date nil inde ſperātes
Preterea p hoc piculū n̄ tollit̄ ius indēnitatis ipi p̄ſtitori
qꝛ receptor tenet̄ ſibi ad oīmodā indēpnitatē et ad red
dendū plene equale. Iniquū aūt eſt ipm ad reddendum
amplius obligari. Itē maifeſte appet qꝫ eſt otra duas
p̄mas regulas poſitas s̄ in pn̄.huiꝰ ſer

Rō in otractu cadit qn̄ȝ piculū ſeu dubiū capitalis et lucri et eciam pōt ibi eſſe vſura Ca.iiii.

Quartū dubiū et piculū eſt capitalis et lucri. et
tn̄ pōt ibi eſſe vſura de quo ponantur duo cāus
Primus cāus eſt cū quis mutuat c. ad x. ānos
ita qꝫ ſi infra decēniū mortuꝰ fuerit alt̄ ipoꝝ liberatꝰ ſit
q debitū accepit a mutuo et debito. Si vō ſupuixerit am
bo. dabit qui mutuū accepit cc. ei qui mutuū dedit in ta
li cāu vſus eſt. qꝛ tale piculū ſȝm allex. lom. nō excuſat.
Nā talis otractus nō tendit ad equalitatē iuſticie cum
hoc ex ſuphabūdācia nō ex labore. nec ex uſu rei ꝓpe nec

recompenſacōne alterius rei reducit̃ ad equalitatē iuſticie piculū aūt nō excuſat. vbi cā tpis aliquid plus accipit. ſz vbi nō cā tpis ſuphabūdancia accipit̃ tūc rō dubii uel piculi excuſare pōt, qū ſcʒ incidit dubiū ex naťa rei. qñ ecīā excuſet dubiū ſatis dictū eſt ſ̃ ſer. xxxiiii. ar. i. q̃ſi p totū in trib9 regulis et melius ī pñ. ar. p̄cedentis in aliis tb9 regulis ¶ Scdus cāus talis eſt ſtatuit ciuitas p ciuitatis utilitate q̄ q̄cunqʒ ciuis hñs vel habiturus eſt filiā ſi infra ānum natiuitatis ipius tradit ciuitati lxx. ducatos cū filia puenerit ad xv. ānū rehabeat a dicta ciuitate q̄ngentos ducatos ut nuptui filiā tradat. ſi vo filia añ xv. ānum defuncta fuerit p̄dictus ciuis añ dictos lxx. ducatos āmittat. Querit̃ an rōne talis piculi ſeu dubii licitus ſit ↄtractus dicendū q̄ nō qꝛ eſt ↄtra iuſtie equitatē qd̄ pʒ triplici rōe. Primo qꝛ ſicut ſupius dictū eſt in mutuis veris vel interptatis ſpe lucri p̄ncipalit̃ factis dubiū ſeu piculū a fenore nō excuſat. ſicut pʒ ex̃ de uſu. in c. nauiganti. et in c. in ciuitate tua. Itē ſ̃m docto. vſura eſt lucrū ex mutuo p̄ncipalit̃ intentū. Et itē xiiii. q. iii. in c. pleriqʒ dictū eſt. vſura eſt q̄cquid ſorti accedit. Sꝫ q̄dem ſicut manifeſte appet. ↄtingit in p̄dicto cāu. Preterea ſi talis mutuaſſet tali intencōne et pacto alicui piculari pſone vſurā vtiqʒ ↄmiſiſſet multo forcius vſurā ↄmittit taliť mutuando ciuitati cū magis teneat̃ ſubuenire ciuitati in neceſſitatibus ſuis q̄ʒ alii ſingulari pſone. nā ↄune bonum p̄ferendū eſt bono pticulari. pinde aug9. ait ciuia ꝓpriis et nō ꝓpria ↄībus anponas. et in aut. res q. C. de leg. et ex̃ de poſtu. p̄la. c. bone. Scdo qꝛ apud tradentē p̄dictos denarios nō remanet ipoꝝ dniū. neqʒ vſus. vñ iuſte lucrari poſſit. nā ſicut ex dictis ī p̄ncipio p̄ntis ſer. pʒ dubiū aut piculū a fenore ñ excuſat niſi apud lucrantē includat̃ dñium atqʒ vſus rei piclitātis cū qua lucrat̃

Nempe ex re ſua nō ex aliena hō lucrari dꝫ. Inſup vſus rei ex quo ꝓuenit lucꝝ debet mediate uel immediate ꝑtinere ad ipm̄ lucrantē. que duo nō ꝯcurrūt in p̄fato caſu. Nam et dn̄ium et vſus dictoꝝ denarioꝝ trāſierūt in ꝯūitatē. Tercio quia cā tp̄is nō ꝓprii aliquid plus ſperatur. Nam ſicut ex p̄cedētibus patet ꝑiculū ſeu dubium ibi ꝯcurrēs nō ꝓuenit ex natura rei ſꝫ ex tp̄e tm̄. qd̓ non eſt tradētis ſꝫ ipſius ꝯūitatis. Pretea tale lucꝝ nō ꝓuenit ipſi tradēti ex ipſius induſtria aut ex eius labore. nec inſup ex ſollercia et ſollicitudīe eius aut ex recōpenſacōne alteriꝰ rei. vnde tale lucꝝ poſſit reduci ad iuſticie eqtatē. ſed tm̄ ꝓuenit ex tēpe qd̓ eſt ipſius ꝯūitatis. ꝓptea talis ꝯtractus vſurarius eſt.

Articulus ſcd̓us Qd̓ in variis ꝯtractibus ꝑ mutuū palliatū vſura ꝯmitti ſolet.

Secūdo ꝯſideramꝰ qn̄ eſt in ꝯtractu vſura per mutuū palliatū. Poteſt aūt vſurariū mutuū quadrupliciť palliari. Primo in ꝯtractu empcionis et ꝯmutacōis. Scd̓o in ꝯtractu locacōnis. Tercio in ꝯtractu ſocietatis. Quarto in ꝯtractu cōmiſſiōis. et ī hijs oībus ꝯtctibꝰ cadē pōt vſurariū crimē.

Qd̓ in ꝯtractu empcōis et ꝯmutacōis pōt cadē vſurarium crimen ꝑ mutuū palliatū. Ca. primū.

Primo eīm pōt eſſe mutuū palliatū et vſurarium in ꝯtractu empcōis et ꝯmutacōis. cum fit ſcꝫ in fraudem vſuraꝝ. Circa qd̓ cōſideremus ad pn̄s ſex caſus. ¶ Primus aūt caſus eſt de empcōe ad redimēdū. vbi gr̄a Emit q̇s agrū ſatis minori p̄cio q̄ꝫ valeat ſub tali ꝯdicōe qꝫ poſt. v. vel ſex ānos ſiue qn̄cūqꝫ placuerit vēditori ꝓ eodem p̄cio illū reſtituat ei. Circa hūc cāum tenēdū ē qꝫ ſi emptor ſub ſpecie empcōis p̄ciū agri mutuare intēdit. et ꝓpter tale mutuum lucrificare annuos

fructus agri vſura eſt. licet ab eccleſia ſcḋm Archidia. ex
hoc cōdemnari nō poſſit Sed ſi hoc nō facit in fraudem
licitus eſt ↄtractus ſcḋm eūdē. De hmōi em̄ doloſa inten
cione ꝑſumi pōt p triplicia ſigna. Primū ſiguū eſt qn̄ ꝑ-
ciū qḋ dat modicū eſt reſpectu valoris rei. Scḋm eſt
qn̄ aliquid ſoluit vltra receptā ſummā. puta. Vendita
fuit res. c. florenis. et ponit in pacto q̄ ſi vendicō reſcin
dat ſoluit. c. xxx. Terciū ſignū eſt qn̄ emptor ſolet exer-
cere vſuras ſeu vſurarios ↄtractus. et maxime cōſimiles
vſurarias empcōes. ꝓbat aūt hoc ex de vendi. et emp.
ad nr̄az. et de pig. illo uos. Quidā tn̄ dicūt q̄ paucōra
ſigna reqrunt ad hoc in foro iudiciali. ſcḋm quoſdā. Eſt
nichilominꝰ aduertēdū q̄ ſi emptor agri intencōe ſim-
plici illū emit. et ꝑcio iuſto patus ſemꝑ reſtituē illum.
ſi venditor noluerit redimē nō eſt ibi vſura. q̄ nulla ibi
interuenit racō mutui. ſ3 ſola empcō pura et ſimplex. p cō
trarias vō circūſtācias atq3 ſigna de ſimplici intencōe ꝑ-
ſumi pōt. In iudicō aūt aīe ſtandū ē in hiis ↄſcie ↄfiten
tis ſe purā et ſimplicē habuiſſe intēcōz. Scḋs cāus ē
ſc3 cū fit ↄtractus vendicōis cū pacto de reuendēdo in
fra decēniū. ita q̄ an̄ quinqueniū inſtrumētū vendicōis
neq̄quā facē teneat. In hoc caſu ſcḋm hoſti. eo ipo de-
tegit ipa fraus vt ipe notat. Et poſt eum Jo. an. in. c.
ad nr̄am de empc. et ven. in nouella. Et ſic patet q̄ ibi
eſt vſura. Tercius caſus etiam addi pōt. verbi grā.
Emens agrū vel equū ſeu fructus agri iam ſeminatimi
nori ꝑcio q̄3 ꝓbabilit valet. vel alit tūc eſſet empturus
ſeu habiturꝰ ꝓ eo q̄ ſoluit ꝑciū antequā recipiat rem
emptā ↄmittit vſuram. Racō huiꝰ eſt q̄ emptor p quā
dam racōem mutui credit ꝑciū venditori ante rei empte
recepcōem. Conſtat em̄ q̄ ex natura empcōis et vendi-
cōis ſeu ↄmutacōis n̄ tenet ꝑciū rei empte tradē anq̄ā

rem emptā recipiat. Nā oĩs ꝯmutacões ſibiĩuicē ꝑit
et ad paria obligant. Quia ergo ꝑt mutui rõez ĩtcedētē.
quaſi ꝓ ꝑcio mutui accipit ſeu retinet aliquā ꝑtē debiti
precii rei empte. idcirco intercidit in hoc caſu vſura.
Quartus caſus eſt cū quis ſub ſpecie ꝯmutacõis bladi
ꝓ blado añ meſſem tradit alteri bladū vetus ut in meſ
ſibus recipiat nouū et ꝑualēs vſurā ꝯmittit. ſcḋm gof. Jō
aūt dico ꝑualēs. qz ſi illud vetus ſeruat̄ vſqz ad meſſem
tm̄ ꝓbabilit̄ valuiſſet quãtū nouū ꝓ illo receptū nō eſt
ibi vſura. ſꝫ pocius equalitas dici poſſet. q̄muis ꝑſtitor
ex hoc reportaret aliquā vtilitatē renouacõis ſui bladi
ob quā cām poſſet diuciꝰ ꝯſeruari. Et hoc q̇dem iuſtū ē
Nā ſi ego abſqz tuo damno et ꝑiudicõ aliquā cõſequor
vtilitatē. non ex hoc ſum tibi iniuſtus aut viciosus. Si
tn̄ añ meſſem venditurꝰ erat illud vetus ſꝫ mutuauit al
teri ad ꝑces eiꝰ. tūc dꝫ et pōt inde hr̄e equalēs ꝑciū qḋ
tūc inde habuiſſet ſi illud tūc tpis vendidiſſet. Ad ha
bendū aūt intelligēciā diſcretā in dicto caſu et in ꝯſimi
libus ei diſtinguēdū eſt. qz aut ē viſimile qꝫ ipa res mu
tuata nō erat ꝑcioſior tpe ſolucõis. aut de hoc ꝓbabili
ter dubitat̄. Si primo mō tūc aut mutuās ſeruaturꝰ ñ
erat rem quā mutuo tradit ſꝫ intim ꝯſumpturꝰ. et tūc ē
vſura. Aut erat ſeruaturꝰ. Et tūc aut creditor aufert de
bitori libertatē ſe liberādi. et tūc etiā eſt vſura. In hiis
em̄ caſibꝰ ſe exonerare voluit et onerare debitorē. Aut
talē libertatē nō aufert debitori et tūc nō eſt vſura. imo
mereri poſſet. ſi bona intēcõe añ tm̄ mū reqrat debitorē.
ut ſoluat ne ſcꝫ grauiꝰ oneret̄. ſi em̄ hꝫ intencõꝫ corrup
tā et dicit debitori qꝫ pōt vſqz ad tpus mutuū retinere.
ut ſcꝫ ne ſe a damno reuelet. licet em̄ non auferat facul
tatem ſe liberādi. tunc et ſi nō ꝯmittat in hoc vſuram ni
chilominꝰ peccat. Si aūt ſcḋo mō tūc nullum eſt ibi vi

ciū ut ꝓbaṫ in.c. ſi.ex̄ de vſuris. Talis diſtinctō marie
in foro pñie magne immitiṫ eq̇tati. Ad hoc etiā facit alia
diſtinctō ſcoti.q̄ copioſior eſt. Et ponit̄ ſer. xxxiiii.ar.
i.c.iii. ¶ Quitus caſus de eo q̇ vendit frumētū uel vi-
num ꝓ p̄cio qđ inſtāti currit cū hoc ſi plus valeat vſq;
ad paſcha. vult q2 illud plus ſibi detur. Si v̇o valet mi-
nus nō vult q2 p̄ciū minuaṫ. Scđm em̄ hoſti. talis vſu-
rarius eſt. C. de ſolu.l.penul.ff. de dam.infec.q̄ bona.§.
ſi quis. Et hoc no. archi. xiiij.q.iiii.§.i. Sextus caſus
de eo qui tpe meſſiū uel vindemiaꝝ emit frumentū uel
vinū ut tot mēſure paſchali tēpe ſibi reddanṫ. talis em̄
ꝯtractꝰ vſurariꝰ eſt. xiiij.q.iiij. vſura. Scđm em̄ curſum
cium regionū et ꝯuem opi. talia cariora ſunt tūc tp̄is.
Talis aūt opinio eſtimāda et ponderāda eſt ex̄ de ſe-
pul. certificari. ff. de flu.l.i.i p̄n. Nec obſtat q2 qn̄q3 cō-
trariū accidit. q2 ad hoc nō aptanṫ iura. ff. de alea.l.nā
ad ea. et di.iiij. erit aūt lex. Qui ꝯtra fecerit in foro cō-
ſciēcie ad ſatiſfactō3 inducēdus eſt. ex̄ de vſu. ꝯſuluit. et
c. in ciuitate. Clericis aūt tales ꝯtractꝰ oīno illiciti ſunt
lxxxviij. di.p totū. ex̄ ne cle. uel mo. c.i.et.ii. inſti. de vi.
et ho. cle. cū ab omi. Hec no. hoſti. ex̄ de vſu. c. vlt.

Qđ in ꝯtractu locacōis intuemire pōt mutuū palliatū
et vſurariū lucꝝ. Ca. ſcđm.

SEcūdo em̄ pōt eſſe mutuū palliatū et vſurariū.
i ꝯtractu locacōis. utputa ſi locator extimat va-
lorē rei locate et locat eā. hac ꝯdicōe adiūcta q2
qliṫcūq3 ꝑdaṫ ſeu deťioreṫ vult eiuſdē p̄cii recupare rē
ſuā. hoc q̄dem fit in fraude vſuraꝝ. q2 res extimata in-
cidit loco pecuīe. nec v̇a locacō ē. q2 locatorē ſuo ꝑiculo
tēdit ꝓ q̄ ꝯſtituit ſibi merces. dicit em̄ locator q̄ rebꝰ ſuis
permitto texti domo mea mercede ꝯuementi. ego dicor
permittit aliquē vti intuemēti mercede conuemēti. ut ſi

locator et tu conductor. ex. de loca. et cou. c. i. et. c. preterea. Est nihilominus advertendum quod locatio aliquando dicitur firma. ex. de loca. et cou. nra nobis. Fit enim quandoque in perpetuum. quandoque ad certum tempus. Et si moriatur conductor infra certum tempus ei succedet heres. secus autem est in usufructu qui quidem personalis est et moritur cum persona. Est insuper alius contractus qui secundum glo. ex. de loca. et conduc. in. c. potuit. est medius inter locationem et conductionem qui emphitheosis nominatur. de quo habetur in dicto. c. potuit. talis contractus in hoc accedit ad venditionem. quia quando celebratur aliquod datur. quemadmodum in venditione datur precium. sed nihilominus differt ab ea. quia per venditionem dominium ipsum transfertur. sed in hoc contractu dominus retinet dominium sibi. quapropter magis videtur accedere ad naturam venditionis. quia sicut locator dominium sibi retinet et annis singulis aliquod recipit. ita et hic. quia emphitheoteca singulis annis conventum canonem. i. censum soluit. Emphitheosis nomen est grecum. et idem est quod melioratio in locato. Nam antiquitus sterilia tantum per hunc contractum concedebantur et melioratores recepturi erant. Demum permissum est fieri de sterilibus et fructuosis. Consistit autem tantum in rebus solis. Quidam autem hunc contractum vocant dationem ad liuellum. Sciendum est autem quod possessio ecclesie in emphitheosim de novo in perpetuum non potest dari. ex. de re. ec. non alie. c. nulli. sed tamen possessio ipsa que prius emphiteoca erat libere ad ecclesiam pervenit poterit aliter in perpetuum in emphitheosim dari. hoc tamen cum geno salis. prout habetur ex. de feu. ex parte. Ca. iii.

Quod in contractu societatis potest intervenire mutuum palliatum et usurarium. Et contractus potest tripliciter variari

Ertio quoque potest esse mutuum palliatum et usurarium in contractu societatis. Est enim societas fraternitas quedam. ff. pro so. l. verum. proinde impium est quod ibi committatur usura vel turpe lucrum. quod quidem fit quando inter socios equitas non servatur

Eſt aūt circa hoc aduertendū ſzm tho. ſcd̄a ſcd̄e. q. lxx
viii. q̄ ille qui in ſocietate cōmittit pecuniā ſuā artifici
uel mercatori. pecunie dn̄iū nō trāſfert in illū. ſicut ↄtin
git in mutuo ſz remanet eius qui dedit illā. ita q̄ cū pi-
culo illius cū ea negociat̄ vel artifex opat̄. ꝓptea licite
recipe pōt ptē lucri inde ꝓueniētis videlz tanquā de re
ſua. Hec ille. Inſup eſt notādū q̄ pōt ↄtractus ſocieta
tis tripliciť variari. Primo mō ſic qn̄ ſunt duo quoꝝ vnꝰ
ponit pecuniā et alť opā corpalē. ff. ꝓ ſocio. l. ii. Secdo
fieri ſolet qn̄ vnus ponit pecuniā et opā. et alť pecuniaȝ
tm̄ aut opā tm̄. Tercio fit qn̄ ambo in ſocietate pecuniā
et opā ponūt. Et in hiis omibus eq̄tas eſt ſeruāda. ne
aliq̄d fit in fraudē vſuraꝝ. q2 ſzm gof. lucra et damna
ↄīa eſſe debēt. Cōcor. in hoc hoſti. et no. xiiii. q. iii. ple
riqȝ. Proinde tale pactū fieri poſſet videlicz q̄ ego reci
perē quartā ptē lucri et tu tres alias. vel ↄuerſo tu q̄r
tā et ego tres alias ſzm cōueniēciā nr̄am q̄ tua vel mea
induſtria eſtimari debēt. ut pz inſti. de ſocie. §. i. Et ſimi
liť p rata diuidat̄ damnū. Poſſet inſup fieri nō expſſa
pdicta eſtimacōe pſone ↄmittēdo diſcrecōi ipiꝰ q pecu
niā recipit. ut aſſignet ptē lucri et damni quātū ſibi vi-
detur iuſtū. Et tandē ſi eſſet aliq̄s exceſſus ſeu defectꝰ
ↄcordiť inuicē remitterēt ſibi. Sed notādū eſt q̄ qn̄ vť
q2 ponit pecuniā et opā et alť eoꝝ plus de pecuia vel ď
ope aut de vtroqȝ ponit. tūc ſzm nicho. de ma. lucrū eo-
rum debet eſſe equale non equalitate quātitatis ſz ꝓpor
cionis ſi nichil aliud expſſum eſt. Ad aūt ↄtractus ſocie
tatis in vſurariū fraudē fieri poſſit ponunt̄ aliqui caſus
Primꝰ caſus eſt talis. q̄dā ponit in ſocietate opā tm̄.
alius. xxx. flo. ad terciā ptē lucri et dām hoc ē ad lucꝝ
et dānū. x. flo. xx. florenis ſemp ſaluis remanētibus. in
tali etenī caſu niſi ille qui opam ponit mercedē laboris

accipiat quē ſuſtinet ꝑ ↄmercio.x.floreno.quoꝝ lucrū
et damnū ſpectat ad illū q̇ pecuniā dedit.talis qui de⸗
dit eā vſurarius eſt ¶Racō huiꝰ ē.qꝛ.xx.flore.mutuauit
mercāti ꝑ ↄmercio.x.floꝝ.ꝑtinēciū ad lucꝝ et damnū
illiꝰ tm̄ qui pecuniā dedit.cū receptur9 ſit.x.flore.qui
nō ſtāt ꝑiculo ſuo.ſicut et illius qui opā gerit.ḡ eque
bn̄ debēt ſtare.xx.ad lucꝝ illiꝰ q̇ opā ponit et ad ꝑicu⸗
lū mutuātis ¶Nā ↄueniēs eſt q7 habeat emolimentū q̄ hꝫ
onus.ꝓinde ſi iſte q̇ opā gerit nil hēat ꝑ mercede labo⸗
ris exhibiti in lucro qui accidit et q̄ pecuniā dedit vſu⸗
ra ↄmittit.qꝛ poſito hoc caſu ille q̇ pecuniā dedit ꝑ.xx.
flore.nil hr̄e debeat ad ſimilitudinē mutuātis.qui(ſicut
ſupra ſer.xxxvii.ar.iii.c.iii.lacius dictū eſt)nomie mu
tui vltra ſortē nil recipe pōt.¶Cum ḡ ↄtrahit ſocietas ita
q7 vnus ponit pecuniā alt̄ opā ut ꝑdixim9 eſt licitū.dū
tn̄ ſeruet̄ eq̇tas ſocialis.ſed hoc non eſt in ꝓpoſito caſu.
¶Nam ſi mercator recipiēs pecuniā et ponēs opā poſtq̄ꝫ
merces emēt ꝑdēt eas amittēt vtiqꝫ.xx.flo.et opā cor⸗
palē.¶Collator aūt pecunie nil ꝑdit niſi tm̄.x.flore.et n̄
opā corpalē.¶Caſus aūt nequaq̄ꝫ licitus eſt ſꝫ fit in frau
dem vſuraꝝ ¶Scd's caſus eſt de illo q̇ credit mercatori
c.ducatos ſic q7 medietas currat ad ꝑiculū mercatoris
et alia ad ꝑiculū ipius tradētis.et de eadē vtqꝫ lucren
tur et ꝑdāt.tunc em̄ idem eſt ac ſi medietatē currentē
ad ꝑiculū mercatoris ſibi mutuaſſet.et racōe talis mu⸗
tui nullum ſalariū mercator habeat de induſtria ſua et
opere quo reliquā medietatē ꝑ tradēte in mercacōe de
ducit̄.et iō idē ē ac ſi mercatori cui q̇nquaginta libras
mutuaſſet dicēt do tibi alia q̇nquaginta.et ꝓpt̄ mutuū
quod feci tibi deduc michi eas abſqꝫ ſtipēdio alio.cum
tamen talibus pro ſtipendiis quarta pars ſoleat aſſig⸗
nari abſqꝫ hoc quod in capitalis ꝑdicōe abſqꝫ ſua culpa

ꝑdicōne abſq3 ſua culpa facta nil penitus ꝑdat, iō talis ↄtractus illicit9 eſt ¶ Terci9 caſus eſt de illo qui in ſocietatē dat pecuniā mercatori. et ↄuenit ſecū q̄ det ſibi terciā ptē lucri et nichil dicit de damno. In hoc caſu diſtinguendū eſt. ſi intēdit hr̄e lucrū et nō damnū vſura ē ex̄ de vſu. c. ↄſuluit. Si aūt intēdit pticipare lucrū et dānū licet de dāno nichil dicat̃. tūc ↄtract9 licitus eſt. et licet de damno non exprimat̃ intelligi tn̄ habet de illo. ſicut de lucro. ut inſti. de ſocie. §. illud. Sȝ pone q̄ negociator qui pecuniā recipit ad mercādū paciſcit̃ cū illo q̄ eā ſibi dat dicēs. volo in fine ꝓ induſtria mea et labore meo hr̄e. xx. flore. nolēs in eis aliqđ damnū ſentire. nūquid licet. Dicēdū q̄ ſic ſȝ iſte eſt ↄtractus locacōis nō ſocietatis. qr talis negociator ꝓ illo p̄cio opas ſuas locat. et hoc modo nichil etiā ſentit de lucro. poſſet etiam paciſci q̄ nō ſolū debet hr̄e illa. xx. ſine aliquo dāno ſed in talem et talē ptē de lucro et nullā de damno. Sepe eīm ↄtingit q̄ tāta ē induſtria ſocii q̄ plus ↄferat ſocietati q̄3 ipa pecunia. utputa. ſi ipē ſolus nauigaret et ſolus pegrinet̃. ff. ↄmo. ſi nō fuerint. §. i. Et tūc ex pacto ptem nō ſentiret damnū et tamē pticiparet in lucro. ſȝ in rei veritate tūc illa recipiat nō ut ſocius ſed rōne ſui ſalarii. Ad naturā ſocietatis faciūt oīa que ſupra in p̄nti ſermone et articulo dicta ſunt. et etiā que dicent̃ in ſequēti ſer. p totū. vbi de ſociis dicturi ſumus. inſup et q̄ in ſe. c. dicent̃ ¶ Circa hoc q̄rant̃ tria. Nunqđ q̄ debȝ ponē opā ſcȝ negociādo vel circūcirca nauigando dȝ eā ponē ſumptib9 ſuis an ſocietatis. Dicēdū ſcȝm bal. et iaco. de are. q̄ qn̄ pficit cā ſocietatis exceptis ipis q̄s feciſſet domi dȝ hr̄e expēſas de corpe ſocietatis. ar. ff. de pe. hē. l. ſȝ et ſi lege. §. q̄ aūt. qr nō dr̄ lucrū niſi deductis expenſis. ff. pro ſocio. l. mutuis. Hoc etiā tenet Cynus.

¶ Secdo pōt q̄ri an in diuiſiōe ſocietatis q̄ q̄nqz p lon=
ga tp̄a fit multis laboribus ac ſudoribus p̄cedētibus. ſi
nō inueniẗ niſi tm̄ capitale ſaluū. debeat hr̄e ille qui po
ſuit illud an debeat equaliẗ diuidi. ¶ Circa hoc diuerſi di
uerſa ſenciūt. Glo. .l. i. C. p ſocio dicit q̄ debeat equali
ter diuidi niſi aliud actū ſit. Et hoc ꝓpẗ triplices rōes.
primo rōe ꝯīonis. ſcdo opacōis. tercio ammiſſiōis. pri=
ma reſpicit ꝯtractū primū. ſcda mediū. tercia terciū. ¶ Pri
ma aūt rōe ꝯīonis. qꝛ tale capitale videẗ a p̄ncipio cō
municatū. ſicut dicim⁹ in ſocietate oīum bonoꝝ. qꝛ vn⁹
quiſqꝫ videẗ alteri ꝯīcaſſe qđ primo ꝓpriū erat. et de p=
prio in ꝯīe trāſit. ff. p ſocio. l. ii. Scdo rōe opacōis. qꝛ
ille qui poſuit opā intelligiẗ p̄ciū ope poſuiſſe. qđ q̄dē
p̄ciū lex aſſimulat et adequat pecuīe poſite ex alia pte.
vnde pinde eſt ſi vnus ponit. x. alẗ opā ac ſi vt̄qꝫ pone=
ret. x. Sed tūc q̄dem certū eſt q̄ ſi diuiſiōis tp̄e nō repe
riren̄ niſi. x. q̄libet hr̄et. v. ꝙ in ꝓpoſito ita ē. Tercio rōe
ammiſſiōis. qꝛ ſi ille qui opā ponit pdit opam. ꝙ q̄ po
ſuit pecuniā pdit p pte pecuniā. aliẗ ſeq̄reẗ abſurdū q̄
vnus pderet totū alẗ nichil. Et hāc ptē tenet g. in di. l.
i. C. p ſo. de iure. de ꝯſuetudīe aūt dicit q̄ capitale dꝫ eē
ſaluū. Et ſi ē ita ꝯſuetū intelligiẗ tacite hoc actū. qꝛ cō=
ſuetudo in tacitū pactū deduci videẗ. ff. loca. l. licet. Sꝫ
q̄dā dicūt q̄ ꝯſuetudo illa nō vꝫ. nec etiā pactū eo q̄ p
tale pactū ꝯtct⁹ traheret ad naťaꝫ vſure. nā ſic ī vſura ē
piculū debitoris. et tn̄ creditor vſuras recipit. ita hic eēt
piculū receptoris. piculū inqꝫ pdicōis opaꝝ. et nichilo
min⁹ ſi ope aliquē attuliſſet fructū lucꝝ ꝯīe eſſet. Ad
hoc q̄dā rn̄dent di. q̄ nō eſt veꝝ q̄ ex hoc ad naťaꝫ vſu
re trahaẗ. ut patꝫ q̄one ſe. Et no. ff. loca. l. cū duobus.
ꝯ̄item ex facto. Tu aūt dic ſꝫm Jaco. de are. q̄ non ſo
lum de conſuetudine ſed etiam de iure eſt q̄ capitale

ſit ſaluū. quare etiā ſocius meꝰ debet hr̄e pecuniā. Et ſi
dicis qꝛ ponit opā. Rn̄deo qꝫ ꝑ eā ope intelligit corre
ſpōdens in luxurio pecunie. non aūt ipi ſorti. proinde ſi
vnus ponit cōmoditatē ope equidē. et alt̄ ponit cōmodi
tatē pecunie nō aūt ꝓprietatē. finge em̄ qꝫ vnus in ſocie-
tate ponat mille millia. alt̄ tn̄ opā tm̄. tūc in nulla pōt
eſſe ꝓporcō niſi de cōmodis ope et cōmodis pecunie nō d
ipā totali ſorte p̄ ictē exp̄ſſum ē. qꝛ in ſocietate ponit ſpe
cies ex vna ꝑte puta pecus. et ex alia ope paſtoralis. qꝛ
ſola cōmoda et damna in obuēcōibus cōīa ſunt nō autē
ipm̄ pecus. ut in. §. ſi in cobibēda. l. ſi ducbꝰ. ff. ꝓ ſocio
Vel dicamꝰ qꝫ in dubio pociꝰ intelligat̄ in ſocietate po
ſitus vſus rei q̄ʒ ipā res. Et hoc facit ad qōnem ſoccide
ouiū qꝫ fetus lana lac et hmōi ſunt cōīa ſʒ nō oues ſoc-
cide date Verūtn̄ eſt qꝫ licʒ p̄ncipalia capita ſint mortua
tn̄ ſocietas in fetibus durat. ut. ff. ꝓ ſocio. l. ſi illud qd.
et. ff. de pigno. l. grege. in pri. Et qꝫ dico qꝫ oues in ſo-
cietate date nō ſunt cōes intellige qꝫ capitale meū non
eſt cōe. ſʒ melioratū et detioratū eſt cōe. verbi grā dedi
agnos in ſoccidā tūc quātū valebāt agni an̄ omia retra
hā illud tanquā meū capitale. In illud aūt qd creſcat
puta qꝛ agni caſtrones ſunt facti. aut porcelli ꝑ ꝓcia tēꝑu
tpis illud diuidit̄ tanquā int̄ ſocios. Et ſi dedi equā in
ſoccidā et tractu tpis detiorata eſt facta int̄ nos extima
cione ꝓ medietate detioracōis. piculū et damnū ꝑtinet
ad me. ꝓ alia vō medietate ꝑtinet ad te. Nā hec ē na-
tura ſocietatis q̄ nat̄a tanquā qddā intrinſecū oībus cō
tractibus ineſt. qꝛ nichil aliud eſt q̄ʒ diſpoſicō q̄dā q̄m
lex vel cōſuetudo ſtatuit ſup cōtractū. ut. ff. d̄ pac. l. ſi vnꝰ.
§. pactꝰ ¶ Tercio q̄rit̄ ſi ipm̄ capitale ē ꝑditū ſeu dimi-
nutū varia ſcʒ ſuꝑue niēte fortuna. nunqd iſte q̄ ponit opā
tenet̄ aliqd dare illi q̄ pecuniā dedit. vbi grā. i cōmucōe

Ponamus q̄ in ſocietate poſuerim.xx.ꝑ dita ſunt.x.nūq̄d teneris tu michi reſtitue̅.Et videt̄ q̄ ſic.q2 dānū d3 eē cōe.ut in dicta.l.ſi nō fuerit.Nā ſi totū damnū eēt meū foret ɔtra naturam ſocietatis.Cōtrariū tn̄ determiat glo.i dicta.l.ſi nō fuerit.§.illo.ſup v̄bo ſolus.dicens.q̄ ille q̄ ponit opā ſuā ſolā nūquid ſe obligaſſe videt̄ ad damnū ſortis.ſufficit em̄ damnū ꝑditaꝝ opaꝝ.Et hoc ꝓbat d. q̄ correlatiuoꝝ eadē eſt natura.vn̄ dicit ō capitali michil lucrat̄ ponēs opā.ita de capitali michil dāmificet̄ Si aūt lucraret̄ ita dāmificari debēt.q2 de ɔtrariis eedē dā tur regule.ut.C.de furt.l.maīfeſtiſſimi.§.ſ3 cū in regula in tex.ibi vbi em̄ piculū ibi et lucꝝ. Sed petrus dicit q̄ aut pecuīa eſt ſtatim ꝑdita.et tūc d3 damnū eſſe cōe aut poſt opas ꝓhibitas et tūc ſufficit opaꝝ damnū.Et hāc opinioē dicit Cyn2 eſſe eq̄orē.Jaco.de are.dicit in diſtincte q̄ damnū d3 eē cōe.ut in.l.cū duobus.§.q̄dā ſagariā.et.l.ſi id q̄d.§.itē celſus.Tu v̄o dic q̄ quaten2 eſt cōe lucꝝ eaten2 d3 eē cōe damnū.et nō alit̄ ut p̄dixi Et iō primā opi.tene.Hec omīa bal.No p̄dictā matiā faciūt plura q̄ infra dicent̄ in ſer.ſe.ar.i.c.iij. Vnde ſi ɔtracta eſt ſocietas ad ptē damni et ad ptē lucri tene terciā opi.Nec pōt ɔq̄ri qui ꝑdit opā.nā alt̄ ꝑdit inter uſuriū tpis. Sed ſi nō apparet qualit̄ ſit ɔtracta ſocie tas itelligit̄ ɔtracta ſ3m ɔſuetudīe regiōis.et mt̄ mer catores intelligit̄ ſ3m ɔſuetudīe mercatoꝝ.ut i aut.de fide inſtru.§.fi.et.ff.de edili.edi.l.q̄d ſi noluerit.§.q2 aſ ſidua.et.C.de fideiuſ.§.fi.Hec em̄ ſupra poſite q̄ones ſunt ſ3m baldū de puſio.in.l.i.C.ꝓ ſocio.

Quī ɔtract2 ɔmiſſiōis ſit licitus et q̄n nō. Ca.iiii

Quarto quoq3 pōt eē mutuū palliatū et vſurariū in ɔtractu ɔmiſſiōis Licet etiā q̄dā ſocietas dici poſſit.Nō.cui2 intelligētiā q̄ri pōt an ɔmittēs pecuniā

bona fide cuidā mercatori ut lucret̄ inde et iuste et ha
beat ptē in lucro licite agat. i. vtꝝ talis ꝯtract9 sit lici
tus. Dicēdū q̄ ꝯmissio pecuie dupliciť fieri pōt. Primo
cū trāslacōe dn̄i in toto uel in pte. utputa si fiat trāsla
cio pecunie siue rei ꝯmisse in dn̄iū illi9 cui ꝯmittiť. et tūc
ꝑ pecunia sic ꝯmissa nō licet aliq̄d sperare. Sicut nō li
cet alicui sperare lucꝝ de re nō sua. q̄ mutuū est. et ꝯse
q̄nter inde lucꝝ sperare nō licet. ꝓhibēte dn̄o Lu. vi. mu
tuū date nichil inde sperātes. Ad hoc faciūt om̄ia supra
dicta s̄ ser. xxxvi. et. xxxvii. p totū. et ex̄ de vsu. ꝯsuluit.
Scd̄o sine dn̄i trāslacōe pōt talis ꝯmissio fieri scꝫ q̄n to
ta res ꝯmissa remanet in dn̄io ꝯmittētis. pōt lucꝝ spera
re ut de re sua. q̄ pecuīa vel alia res est ꝯmissa. sicut cō
mittiť aliq̄d seruo uel mistro. qui negociať de reb9 dn̄i
ad eius vtilitatē. et p dn̄s q̄d excrescit sorti. sicut rei p
prie iusto titulo possideť. nec est simile de mutuo et cō
misso. q̄ in mutuo pecunia stat in piculo illi9 q̄ eā acci
pit. Nō sic aūt in pecunia q̄ ꝯmissa est q̄ stat piculo cō
mittētis. Ideo de tali pecuīa pōt licite sperare lucꝝ. op
tet tñ q̄ tota pecunia ꝯmissa sit. q̄ si ptim ꝯmissa eēt et
ptim nō sꝫ mutuo data. posset esse viciū vsure. Si eīn ali
q̄s cōmittit alicui. c. ita q̄ mutuet ei medietatē. et aliā
retinet dn̄io suo. ita q̄ iste cui ꝯmittiť debeat de illa ne
gociari ad lucꝝ. tūc tale lucrū viciū vsure hꝫ. q̄ sperat
nō solū ex re ꝯmissa sꝫ etiā ex mutuo data. Et ideo ex mu
tuo adiectōe in toto ꝯtractu viciū gn̄ať. Sicut eīn i lo
ca locucō iudicať falsa ꝑpt̄ falsam adiectōꝫ. licet directe
significet vitatē. Sicut si dicať hō volās est aīal. Ita
in moralibus iudicať actō viciosa q̄n vicio ꝯmisceť. Sic
est in pposito. Si q̄s aūt obiciat q̄ et si in ꝯmissiōe alia
rū rex q̄ de se pariūt fructū. ut est ager et vinea potest
sperare aliq̄d. tñ i ꝯmissiōe pecunie q̄ de se nullū fructū

parit nō videt aliq̄d poſſe ſperare. nec ſperatū ſi accipe
tur videt iuſto titulo poſſe retineri. q2 gratis nō dat nec
labori ꝓprio reddit. nec p aliā rē ꝓpriā ↄpenſat. ꝓpterea vi
detur ſimpliciter iniuſte poſſideri. Ad hoc dicēdū q in ta
li ↄmiſſiōe pecunia nō parit pecuniā immediate. ſ3 ma=
gis ex hoc ↄtingit q q̄s negociat emendo uel vendēdo
Et ideo talis excreſcēcia lucri magis eſt de rebus q̄ per
ↄmiſſam pecuniā iuſta ↄmutacōne acq̄ſite ſunt q̄3 ſit ex
pte pecunie iā ↄmiſſe. Hec Alex. Lom.

Articulus terciꝰ de cambiis atq3 varietate eorum

Tercio ↄſideremꝰ qn̄ licet cābiū. i. qn̄ ars cam
pſoria licita ſit. Circa qd ſciendū eſt q tria
ſunt gn̄a cambiorum. primo ſunt q̄dā artificia
lia. ſcd̄o ſunt q̄dā realia. tercio ſunt q̄dā ca=
ſualia. de q̄bus ſeriatim videamus Ca. primū

De cambiis artificialibꝰ. i. de arte cāpſoria. et quō ē inuenta.

Primo ſunt q̄dā cambia artificialia
de q̄bus tria ↄſideramꝰ. primo quō ſunt inuēta
ſcd̄o quō ſunt neceſſaria. tercio quō ſunt licita.
Primo ↄſideramus quō ſunt inuēta. Ars em̄ campſoria
ſcd̄m philo. i. polli. caſu et fortuna forte primitꝰ inuēta ē.
ſ3 demū p experienciā artificialis eſt facta. Solet em̄ num
miſma in regiōe ꝓpria q̄3 in aliena plus valē. Accidit ḡ
forte quoſdā hr̄e nūmiſmata q̄ nō multū appciabāt i re
giōe ſua eo q ꝓpria nō eēnt regiōi illi. Illis ḡ caſu ve
niētibꝰ cū eis ad alias regiōes i q̄bus ꝓpria erāt accidit
eos ꝓ nūmiſmatibus illis plus recipe q̄3 valerēt in re=
giōibus ſuis et videtes inde hr̄e lucrum arte cāpſoria ſunt
vſi. Et tali mō hec ars originē ſumpſit. Demū ↄſideran=
tes hoīes q̄ nūmiſmata in aliq̄bus ptibus plus valerēt
et melius expēderent ꝓpt lucrum inde inuentū. mittebāt vel
portabāt illa. et ſic ꝓpt ↄſuetudinē i artificiale exerciciū

hoc ꝯuerſum eſt. Scđo ꝯſideram⁹ quō ars campſoria eſt neceſſaria. neceſſe em̄ ē hr̄e campſores in diuerſis regio nibus primo ꝓpt̄ nūmiſmatū diuerſitatē. ſcđo ꝓpt̄ ꝑegri nātes et circūeūtes diuerſas regiōes. tercio ꝓpt̄ ꝯmuta ciōes reꝝ ſiue nūmiſmatū vſum. cū in diuerſa loca remo ta res et qn̄qꝫ etiā denarii ad ꝑmutacōꝫ portari nō ꝑn̄t. ſꝫ campſor ꝑ cambiū tali neceſſitati ſubueniri pōt. Ter cio ꝯſiderem⁹ quō licita eſt. ꝑmutacō em̄ campſorie ar tis ꝓpt̄ quatuor maxime licita eſt. Primo qꝛ n̄ hꝫ mutui rōꝫ. eo qꝫ ꝓpt̄ dilacōꝫ tp̄is nō ſperat̄ lucꝝ. Scđo qꝛ cāp ſori ſpecie vel numero nō reddit̄ ſors eadē eo qꝫ tribuit monetā vnius gn̄is et recipit alterius. puta dat groſſos et recipit florenos. dat florenos et recipit ducatos et d cō ſimilibus Tercio inſup ſꝫm archi. xiiij. q. iij. c. i. ſup glo. Nō pōt dici empcō vel vendicō ꝓprie loqn̄do. qꝛ empcō et vendicō ꝓprie ꝯſiſtit in appciabilibus rebus quaꝝ ꝑ cia nūmiſmate menſurant̄. ſꝫ hoc genus fit in ſola ꝑmu tacōe nūmiſmatis diuerſoꝝ gn̄m. ꝓptea nō eſt empcio uel vendicō ſꝫ ſimpliciť ꝑmutacō dici pōt. et licite. niſi cambiētes de diuerſis gn̄ibus nūmiſmatū cariſtiā indu cere intendāt. Quarto inſup et nō indebite putāt qdam hoc licē rōne inteſſe videlicꝫ ꝓpt̄ labores et expēſas ſala rioꝝ penſionū et ſimiliū. q̄ campſor ſubiit ꝓpt̄ hāc artē. qua ꝓpt̄ ex ea viuē pōt. Vn̄. i. corin. ix. dicit apo. Nemo militat ſuis ſtipendiis vnquā. Licita ergo ſunt cambia iſta. dūmō cū debito moderamie fiāt. et diſcretū ſuſcipiat̄ lu crū. Circa em̄ hec cambia ponant̄ aliq̄ dubitabiles ca ſus. Prim⁹ caſus eſt de illo q̇ dat marchā argēti ꝑ alia marcha argēti certo tp̄e et termio ſoluēda et recipiēda. dubitat̄ an ſit vſura. Dicēdū qꝫ ad hoc et ſimiles caſus pōt rn̄deri ſꝫm diſtinctōꝫ ſupra poſitā ſer. xxxiiij. ar. i. c. iij. vbi eſt tercia regula. Et idē iudiciū qn̄ dat ſpecies

pro ſpecie puta frumētū ꝓ frumēto vinū ꝓ vino et hmōi
¶ Scd̄s caſus eſt de illo qui hꝫ pecuniā ſpālem quā ti
met p̄cio tpe futuro minorari. iux̄ dn̄oꝝ ordiacōes ſiue
ciuitatū et regiminū ſanctiōes. ꝓinde ꝓpt̄ hūc timorē nō
vult dare mutuo pecuniā ſuā niſi in equali p̄cio reſtitua
tur ſibi in quo eſt. cū ab eo mutuo dat̄. verbi grā quidā
hꝫ argenteos groſſos qui nūc valēt quiqꝫ ſolidos cū di
midio. et timet q7 futō tpe maioꝝ aucte reducant̄ ad
qn̄qꝫ. quaꝓpt̄ facto mutuo et diminuto p̄cio tpe et t̄mio
ſeq̄nti nō vult recipe numero tot groſſos quot ipe tēpe
mutui dedit. q̄buſ dā videt̄ q7 talis vſurā omittit. Et ve
rius iudicio meo hūc caſum licitū eſſe. qd̄ ꝓbat̄ triplici
rōe. qꝛ aliud eſt in mutuo ſperare lucꝝ. et aliud eſt vi-
tare ſuū damnū. Primū quidē n̄ pōt fieri ſine iniuria dei
a quo tale lucꝝ (ut in p̄cedētibus pꝫ) ꝓhibitū eſt. Nec
etiā ſine iniuria ꝓximi cui mutuū debꝫ dare gratis. Qui
aūt damnū ſuū vitat nec deo iniuriā facit. cū hoc nulla
lege ꝓhibitū ſit. nec etiā ꝓximo fit iniuria. cū etiā nō le
dat ꝓximū ſꝫ ſuū euitat damnū In ꝓpoſito igit̄ caſu ma
gis q̄rit mutuās damnū vitare q̄ꝫ lucꝝ hr̄e. Scd̄a rō ē
qꝛ debitor nō minus recipit mutuacōis tpe q̄ꝫ reddē te
neat̄ eo tpe quo mutuū ab eo receptū eſt, q̄ntū valebat
tm̄ reddē tenet̄. Nec etiā veriſimile erat groſſos minus
udituros q̄ꝫ valerēt tpe quo mutuo dati ſunt. cū minor-
racō talis pecunie nō accidit dilacōe tpis ſꝫ ex volūta-
te ipius legiſlatoris. Tercia rō eſt qꝛ debitor pecuniā n̄
accepit ut ſeruaret eā vſqꝫ ad tps quo veriſimilit̄ vali-
tura eēt min9. ſꝫ ut ea vteret̄ uel ſaltum ut poſſit tpe iſto
quo habebat valorē ſuū. Ca. ii.

De cambiis realibus et quō tripliciter̄ variant̄. vbi de de-
poſito tangunt̄ q̄dam.

Secūdo ſunt q̄dā cambia q̄ realia dici pn̄t. qꝛ ut

pluri mū̃ realit̃ deducunt̃ Ad quoꝝ intelligēciā aduertē
tendū eſt q̄ ſicut patē pōt p ea q̄ dicta ſunt ſ̄ ſcr. xxxvi.
ar. ii. p totū. vbi nulla inuenit rō mutui ibi nulla pōt eē
vſura. ꝑtea ſi aliqđ viciū ibi eſt/eſt aliud ab vſura. Vñ
ꝑ gñali regula tenendū eſt q̄ q̄cūqz aliqđ ab alio rece=
pit nichil illi dādo niſi tpe ſolucōis vel reddicōis accep
ti. nō cōmittit vſurā aliqđ lucrādo racōne talis accepti.
Pro hac regula declarāda notādū eſt q̄ in hiis cābijs
realibus tripliciť pōt inuenire lucꝝ. primo rōne cuſto=
die. ſcđo rōe ꝑtie. tercio rōne monete. Primo rōne cu=
ſtodie uel depoſiti, utputa ſi ſine piculo et labore de=
portacōis de vna terra in aliā mercator cum ꝑcio lucro
depoſitū uel eius equalēs reddit. ut cū ex̄us pgēs ro=
mā deponit i auione mille ducatos alicui mercatori ha=
bēti tabulā pecuie rome. et ibi recipit ab eo ducatos p.
ut p̄fatos mille ducatos reddat ſibi rome ń. denarios. in
tali caſu licz nō ſit vſura. tñ ſzm quoſdā ibi eſt turpe ſeu
indecēs lucꝝ. Et maxie ꝑt duo primo q̄ mercator iſte
abſqz piculo et abſqz expenſis et etiā ſine deportacōnis
labore facit eos ex̄o in roma dari. Scđo q̄ añquā red=
dat eos pōt ex traditis in auione mercari atqz lucrari.
Nō tñ (ut p̄diximus) eſt ibi vſura. cū ipe nichil mutuaue
rit ex̄o añdicto. Nec ad reſtitucōez illoꝝ. x. ſzm quoſdā
obligat⁹ eſt. q̄ vere ſeruiuit ex̄o in aliquo equalēti. q̄z
uis hoc fecerit abſqz ſuo piculo et labore. ꝑtea ń decen
cia talis lucri nō ɔtinēt ſimpliciť iniuſticiā imo pca⁹ q̄n
dam equalitatē. Credo aūt ſaluo iudicio meliori q̄ñ tali
cambienti qui de hoc facit artē imminēt circa hāc artē ex
penſe penſionū opaꝝ ſalarioꝝ a diſcipuloꝝ inſup picu=
la et labores ſicut pleꝝqz talib⁹ ɔtingē ſolet q̄ ex hiis
cambijs pōt ſumē moderatū lucꝝ et maxime rōe inteſſe
ſicut in cambijs p̄cedētibus dictū eſt. ſecus aūt de eo q̄.

hāc nō exercet artē. nec ꝓpt hoc opus immīnēt ſibi ꝑicu-
la. nec hꝫ inde labores uel expēſas ex quo racōne īteſſe
poſſit inde lucꝝ hre. et ſꝫm hoc ꝯſenciēdū eſt prime opi
niōni. Scđm em̄ bal. ex. de plus peti. in. c. i. pono caſum
qꝯ numero campſori. c. ꝓ. x c. q̄ michi pariſius dare facit.
talis q̇dā ꝯtractus licit9 eſt iure gēciū et neceſſari9. et
mūitus natali rōne, eo qꝯ campſor ſubiit ꝑicula viaꝝ
et damna nūcioꝝ. ut no. ff. de nau. fenore. l. ꝑiculi. et. ff.
de ac. et ob. l. traiectic͛e. §. de illo. et de v̇. ob. l. q̄ rome. §.
calume9. Et ſi aliq̇d plus lucrat̄ ipe campſor ex iuſticia
et licite lucꝝ ſumit. qꝫ induſtria accidit rei licite. ut no.
ff. ad legē falſi. l. ſi heres, ꝓptea licitū eſt numerāti. x.
paciſci qꝯ reddant̄. ix. tm̄. qꝫ ſortē minue᷒ nō eſt pctm̄. au
gere aūt ſic. Et eſt tex. no. ff. ſi cer. pe. l. rogaſti. §. ſi tibi
¶ Scđo in talibus cambiis pōt ituenire lucꝝ rōe pa-
trie de quo duos caſus ponam9 In primo pōt ītuenire
lucꝝ ex ꝑte dantis. ſcđo ex ꝑte recipiētis Primo ex ꝑte
dantis. vbi grā. plus em̄ valꝫ florenus ſenenſis ſenis q̄ꝫ
alibi. et florēcie ſimilit̄ florētin9. et ſimilit̄ ducat9 vene
tus et romanus. et ſic de ꝯſimilibus. ꝓptea ſi pura et ſola
cambii rōe ꝓpt monetā plus valentē in ꝓpria pria q̄m in
aliena ītueniat lucꝝ nō cadit ibi vſura. vbi grā. Siq̇s
vltramōtan9 mille venetos ducatos ītēdebat ferre ve
necias et ibi cambire ſeu expendē eos. et inuemēs in pa
tria ſua campſorē hn̄tem tabulā cambij in ciuitate vene
ciaꝝ ſibi tradat eos tanq̄ꝫ cambiēs illos veneciis. ac per
ꝯñs ad foꝝ cambij veneciaꝝ. tūc ſi michil aliud hic in-
tendit nō eſt ibi vſura. licet plus ꝓdicti ducati veneti
valeāt veneciis q̄ꝫ alibi vbi tradit eos. vexꝫtn̄ ſi ex hoc
qꝯ ducatos ꝓdictos prius tradidit vltra mōtes q̄ꝫ reci-
piat i veneciis cambiū eoꝝ ītēdit aliq̇d lucꝝ acq̇rere.
tūc prior tradicō inducit mutui rōnem. et eſt ibi vſura.

Scd̄o pōt īuenire lucꝝ ex ꝑte recipiētis. et tūc ſolet
fieri cambiū alio ꝯuerſo modo. ut dꝛ cambiū ꝑ lr̄as. vbi
gr̄a. florēcie exn̄s indigeo pecuniā venecijs. do tibi. c. vt
mille floꝝ. et tu in venecijs ꝑ lr̄as tuas facias michi con
ſignare. c. ducatos venetos. licet eñ tu inde lucreris. tñ
talis ꝯtractꝰ licitꝰ eſt. tū qꝛ eſt q̄dā mutuacō nūmiſma-
tis ad nūmiſma. Nec rōe pecunie q̄ de ſe fructū nō parit
ſ ꝫ rōne ꝑrie ſupuenit lucꝝ. Tū qꝛ eſt ad vtilitatē vtriꝰ
qꝫ ꝑtis. Neqꝫ eñ ſine tali cambio mercācie poſſent exer
ceri. tū rōe īteſſe ſicut ē de expēſis rōe cuſtodie dictū
eſt. Tercio quoqꝫ in ꝑdictis cambijs pōt lucꝝ īueni-
re rōe monete. ſunt nēpe monete ſeu nūmiſmata q̄dā q
nō tm̄ in ꝓꝛia ꝑria ſ ꝫ quaſi vbiqꝫ maiorē hn̄t curſum et
valorē q̄ꝫ alie multe. ut pꝫ de ducatis veneciaꝝ et de bo
lōginis antiq̄s et hmōi. Inſup eadē nūmiſmata q̄ in ta
li maiori ꝑcio ſunt adhuc magis in vna ꝑria q̄m in alia
currūt et cariꝰ extimant. Si qs ḡ tradit mille floꝛe. flo
rentinos alicui vltra mōtes ut ſibi citra mōtes reddat
pecunia ꝑualencioꝛ. aut totidē floꝛēnū floꝛenī in terra
vbi plus valēt vſurā ꝯmittit. Sed pone q aliq̄s pecu-
niā mutuet ad certū terminū recepturꝰ altius ḡnis mo-
netā aut auꝝ uel argentū uel aliā ſpēm nūquid vſuram
ꝯmittit. Ad hoc ḡ dicēdū ſ ꝫm Gof. et Hoſti. q ſi hoc iō
facit ut in extimacōe lucret vſurariꝰ eſt. ſicut hij qui de
nūdinis in nūdinas mutuare ſolēt. hāc vſurā execrabilio
rē oībus iudicat Hoſti. videlꝫ q̄ncūqꝫ ſub ſpē vēdicōis
uel ꝯmutacōis uel altius liciti ꝯtractꝰ velet et ſuboꝛnet
cū excedat centeſimā vſurā. Et qd̄cūqꝫ nomē imponat
ex quo fraudulent et mala intencōe fit. et aliq̄d ſorti ac
cidit vſura eſt. ex̄ de vſu. c. ꝯſuluit. xiiij. q. iii. plerīqꝫ. Se
cūdū eñ Alex. Lom. dicēdū eſt q ille qui mutuat pecu-
niā recepturꝰ pecuniā altiꝰ ḡnis ad certū t̄minū peccat

si rōne termini dati vult hr̄e pecuniā quā ꝓbabilit̄ cre
dit amplius valiturā in t̄mino dato q̄z sit pecunia quā
ipe dedit. ſperat em̄ excreſcēciā ꝓpt̄ tp̄is dilacōz. Poteſt
etiā circa hec fieri diſtinctō q̄ ſupra poſita eſt ſer. xxxvii
c. vl. et. q. ii. Pone etiā caſum qꝰ petr⁹ ex̄ns ianue emit
a martino turonēſes recipiēdos in frācia in talibus nū=
dinis. q̄rit̄ nūquid licet. Dicēdū ſꝫm Alex. Lom. qꝰ ſi e=
mens plus uel min⁹ dat ꝓpt̄ tēpis dilacōez. uel qꝛ plus
uel min⁹ dimittit pecuniā ſuā vendēti uel ꝓmittēti da=
re turon̄. in frācia. ut puta ſi vſq; ad nūdinas ſunt tres
mēſes minus dabit emēs ꝓ. x. libris turonēſ. ū q̄z ſi eēnt
tm̄ duo. ꝯtractus tūc licitus nō eſt et maxime ſi pecuni
am in t̄mino recipiēdā plus valiturā ꝓbabilit̄ crederet.
vel ſi ſic emēs ꝯūiter lucraret̄. hoc aūt poſito videt̄ eſſe
mutuū indirectū. ut puta ſi q̇s dat minus ꝓbabilit̄ rece
pturus plus in termīo. Sed ſi eſſet dubiū ꝓbabilit̄ uel
ꝯūiter accn̄tis. rōe dubii ꝯtractus excuſaret̄.

De cambiis caſualibus et fortuitis q̄ ſicca a quibuſdā vocant̄ Ca. terciū.

Tercio ſunt alia cambia q̄ caſualia nomīari pn̄t.
a q̇buſdā tn̄ nominant̄ cambia groſſoꝝ. celebrā
tur aūt tali mō. Nā cū indigeā florēcie. x. libris groſſoꝝ
ibi recipio ꝓ illis a campſore. c. ſex florenos aut pl⁹ uel
minus. ſꝫm qꝰ tūc florēcie talia cambia currunt. i. ſꝫm qꝰ
ibi valerēt. x. groſſoꝝ libre. Demū ad vnū menſem te=
neor ſibi reſtituē tm̄ q̄ntū infra. x. dies ꝯputādos a die
celebrati ꝯtract⁹ valebūt. x. libre groſſoꝝ in ciuitate ve
neciaꝝ. q̄ quidē aliq̄n plus valēt q̄z receptū ſit a me. ali
q̄n aūt minus. ꝓptea campſor aliq̄n ꝑdit. aliq̄n tn̄ lucra
tur. licet ꝯūiter inde recipiat lucꝝ. ideo cambia iſta exer
cent atq; freq̄ntāt. talis q̇dem ꝯtract⁹ oīno illicit⁹ eſt.
primo qꝛ eſt ꝯtractus mutui. ſcdo qꝛ ſperat̄ lucꝝ nūmi.

terció q̃ cum damno ꝓximi. Primo q̃ eſt ↄtractus mu-
tui cū intencōe recipiēdi vltra ſortē ad menſem q̄d ꝓhi-
bitū eſt. ſicut lacꝰ ī ſer. xxxvii. c. ii. dictū eſt. Nec obſtat
q̄ ꝑdicte libre groſſoꝝ nūq̄ valēt minꝰ. q̃ intencō mu-
tuātis eſt ex tali mutuo hr̄e lucꝝ. Ꝓptea dubia et ꝑicu-
la in vſura vtiq̄ nō excuſant. ut pꝫ de vſu. in. c. nauigāti.
Scd̄o aūt illicitus eſt. q̃ ſperat̄ lucꝝ nūmi de quo nul-
lū pōt egredi lucꝝ. ut pꝫ. lxxxviii. di. c. eiciēs. Tercio au-
tē illicitus eſt q̃ cū damno ꝓximi ſcꝫ recipiētis pecuniā
ad cambiū. cū (experiēcia teſte q̄ mgr̄a eſt oīum de elec. i.
c. quā ſit.) talia cambia ſint hodiernis tēꝑibus ſubmer-
ſio et deſtructō oīum ciuiū q̄ talia cambia frequētare ꝓ-
bant̄. Ex ꝑdictis ſatis patē pōt q̄n ab vſura in ↄtractu
excuſat dubiū vel ꝑiculū. et q̄n eſt mutuū palliatū. nec
nō q̄n liceat cambiū. ut a fetore impioꝝ ↄtractuū cū la-
ſaro iam reſurgāt qui in eis iam corrupti fuerunt. Hoc
illis ꝑſtante dn̄o iheſu q̄ mortuis dat vitam. impiis dat
gr̄am. et iuſtis gloriā ſempiternā. Quā nobis ipē ↄcedit
qui cū pr̄e et ſpū ſancto glorioſus regnat in ſecula ſecu-
loꝝ Amen.

Sabbato poſt quartā dn̄icam in quadrageſima de va-
riis ſoccidis aialiū Sermo. xl.

EGo ſum lux mundi. Jo. viii. Et in euan-
gelio hodierno. Nemo quippe hec vba
dicē valet niſi dn̄s iheſus xp̄s. qui inq̄n-
tum deus et inquātū hō ſolus pōt tene-
bras de aīa effugare. vnde vbi ſ̄ ſubdit.
Qui ſequit̄ me nō ambulat in tenebris
ſcꝫ ignorācie neq̄ culpe et ꝑ ↄn̄s nō veniet ad tenebras
gehēne qui terminꝰ ſunt ꝑdictaꝝ tenebraꝝ. Ꝓptea. math.
viii. c. dicit dn̄s. q̄ pctōres eiciēt̄ in tenebras exteriores
i. in vltimas tenebras. Sꝫ ꝑ xp̄m facta eſt veritas ↄtra

tenebras ignorācie. et gr̄a ꝯtra tenebras culpe. et glori
am in fine largiet̃ ꝯtra tenebras gehēne. Ad illuīandū
ꝙ tenebras ignorācie nr̄e ne ī illas incidamꝰ ad p̄ns am
bulemꝰ in lumīe ſuo in matia ꝯtractuū ſoccidaꝝ. Ad in
telligenciā ꝙ ſoccidaꝝ et alioꝝ ꝯtractuū q̇ inter ſe varie
ꝯmiſcent̃ aū oīa tria p̄noſcenda ſunt. Primo qñcūq; in
ſoccida et ī aliis ꝯtractibus mutui rō ꝯmiſcet̃. ſi rōe mu
tui fiat in illis porior ꝯdicō p̄ſtitoris q̄ʒ mutuātis ab il=
lo ſemꝑ ꝓ tanto eſt ibi vſura ꝓ q̄rāto ob rōeʒ mutui ve=
ri vel interpretati fit porior ꝯdicō p̄ſtitoris. Et ex hoc pʒ
lata ianua ad caſus multos vſurarios tā ſoccidaꝝ q̄m
alioꝝ ꝯtractuū diſcernendos. et ad eoꝝ mercacōes ꝑt
variā ꝯmixtionē eoꝝ cū ceteris ꝯtractibꝰ diſſoluēdos et
enodādos. Scd̄o aūt p̄notandū eſt qꝛ in ſoccida q̄ eſt q̄
dā ſocietas in ꝯtractu aīaliū duo ꝯcurrūt ſcʒ ſocietas et
locacō. qꝛ ex hiis duobus ꝯtractibus ſoccida ꝯpoſita ē.
Propterea qui diſcernē vult qñ ſoccida licita ſit uel non.
duo ꝯſiderare dʒ uel optet. Primo id qd̄ eſt formale in
vera ſocietate pecunie a ꝓpoſite. qꝛ videlʒ ille q̇ mutuat
pecuniā mercatori ad verā ſocietatē tenet̃ in ſe ꝑiculū
fortuitū retinē. Scd̄o ꝯſiderare dʒ illud qd̄ eſt formale
in ip̄a locacōe. qꝛ locās etiā retinet in ſe ꝑiculū caſuale
ip̄ius rei locate. Si igit̃ ī ſoccida apud eū dantē rema
net fortuitū ꝑiculū tūc ibi nō eſt vſura. ſʒ ſicut infra pa
tebit poſſet eſſe iniuſticia ex vtraq; ꝑte et maxime ex ꝑ=
te ip̄ius ſoccidam dantis Tercio inſuꝑ eſt notādū qꝛ qñ
ꝯūiter nō ꝑcipit̃ et ꝓbabilit̃ dubitat̃ vtꝝ iſtiꝰ vel illius
detior ꝯdicō ſit in forma cōtractus et pacti adhibiti in
ſoccida ſeu in quacūq; alia ſocietate. tūc ibi nō eſt pec=
catū. vbi aūt altius ꝯdicō notabilior deterior a ꝓparet.
ad arbitriū boni viri. pctm̄ eſt ex parte p̄ualētis. ſi hec
ſcient̃ facit et talis p̄ualens totū qd̄ vltra debitū iuſticie

recipit. ipſi decepto reſtitueꝛe obligat̃ cum illud expendit.
Propterea aduertēdū eſt ꝙ locatoꝛ dꝛ ille q̇ domū ſuam
ſeu aīalia tradat q̇ vtat̃ illa ſeu ꝯducat. Vñ ſcʒm catholi
con locare dꝛ in reſpectu ad ꝯducē. Nā ꝯducit hoſpiciū
qui ꝓ eo p̄ciū dat. Cōducē aūt eſt ſimul ducē aliq̇bus
ducatū p̄bere. et mercede ꝯſtituta aliq̇d ꝯducē. vñ vſus
Cōducit p̄ciū tradēs p̄bēſqꝫ ducatū. Qui capit ille lo-
cat ꝯducit qui p̄ciū dat.

Articulus primus

De ſoccidis ouiū et alioꝝ aīaliū minutoꝝ

PRimo ponamus caſus d̄ ouibus et ꝯſimilibꝰ aīalibus minutis. De q̇bus tractemꝰ tria capitula. Primū eſt de quatuoꝛ caſibus licitis. Scd̄m de tribus caſibus illicitis. Terciū eſt de tribus licitis. licet oīs variari poſſint ſcʒ de licito ad illicitū et econuerſo

De quatuoꝛ licitis caſibus in ſoccidis aīaliū minutoꝝ. Ca. primū.

PRimū capl̄m de quatuoꝛ licitis caſibus Quoꝝ primꝰ eſt. cū fit ſocietas hoc mō. videlʒ hñs. xx. capita ouiū init ſocietatē cū alio hñte totidē et ad inuicem ꝯiūcāt ipſas oues et eaꝝ p̄iculū et emolumētū et expenſas circa paſtū eaꝝ. et vltra hoc paciſcunt̃ q̄nqꝫ ſimul ꝙ de eaꝝ fetibus capita moꝛiēcia reparent̃. uel de eaꝝ velleribus et pellibus emant̃ alia ad augmētū gregis. In hoc quidē caſu q̄m nulla intueniť rō mutui nō pōt eſſe vſura quāuis in hmōi pactis altius ꝯdicō detioꝛ cēt uel melioꝛ. cū ibi viciū iniuſti p̄cii eſſe poſſit. Sectus caſus eſt cū Pe. tradit in ſoccidā ipſi Jo. x. oues. et ipſe Jo. ponit alias. x. Et iteꝝ pe. addit alias. x. ꝯtra opa et expēſas quas facit Jo. in alēdis pecoꝛibus. Demū i fine anni eas equalit̃ diuidūt. et talis ꝯtractus licitus ē.

¶ Tercıꝰ caſus addat̃. Et pone ꝙ pe. dat Jo. in ſoccidam centū oues paciſcēs ſecū ſibi ſatiſfacē de laboꝛe et

expenſis quas faciet ꝓ dictis ouibus cuſtodiēdis. hoc addito q̄ Jo. p̄dictus de p̄dictis ouibus ſoluat terciā ptē et ſtat ad terciā ptē lucri et damni. Talis ſiqdem ꝯtractus licit9 eſt. q2 Pe. ſatiſfacit Jo. de labore ſuo. Ex hoc patz q̄ Jo. nō ponit in soccida nec opas nec aliqd aliud ſz ꝓpt fructū ſiue lucꝝ obligat ſe ad ſoluendū terciā ptē ouiū p̄dictaꝝ. et hoc licitū eſt. Quart9 caſus inſup addi pōt q̄ talis eſt. Tradit in ſoccidā pe. ipi Jo. c. oues paciſcēs ſecū q̄ p̄dictus Jo. de oībus hēat medietatē in p̄ncipio medio et fine. Et talis ꝯtract9 licitus eſt dūmō pe. recipiat in ſe fortuitū piculū.

De tribus caſibus illicitis. Ca. ſcdm.

Secūdū capl'm ſubiūgat de tribus caſibus illicitis in ſoccidis ouiū. Prim9 caſus eſt cū quis certa capita ouiū tradit in ſoccidā certo p̄cio extimata. cū hoc ſcz pacto q̄ de ꝓuentibus recipiat totū p̄ciū ante quā alius aliqd de ipis ꝓuentibus pcepturus ſit. Aut etiā ſub tali pacto. q̄ de fetibus reparent capita quolibet caſu moritura anquā alius aliqd de ꝓuentibus recipere debeat. qd eſt quaſi oues tradē immortales. Talis aūt ꝯtractus oīno vſurarius et impius eſt. Si tñ poſt p̄dictā extimacōꝫ p̄cii ouiū. aut cū repacōe eaꝝ de fetib9 ꝯtractus ſocietatis ſic fieret q̄ quātū leuat ouiū paſt9 et cuſtodia paſtoralis. tanto melior fieret porcō ſocietatis in recipiēte et cuſtodiēte et paſcēte oues. tūc nō eſt vſura nec pctm̄ iniuſti p̄cii. Scdus caſus eſt cū quis hñs. xx. oues tradit eas alicui extimatas. xx. libras. hoc ſcz pacto q̄ ſibi teneat reddē medietatē ſcz. x. libras. quicqd poſtea d̄ ouibus ꝯtingat. Tūc qdem idē eſt ac ſi debitori creditor dediſſꝫ mutuo. x. libras p q̄s emptor x. capitibus ꝯtraxiſſet ſecū ſocietatē cū debitore habēte x. alia capita ita q̄ ſunt ꝯīa et ipi ſunt ſocii in piculo et

prouētibus. tūc p quāto ex ↄtemplacōne mutui grauat creditor debitorē in ↄtractu p̄fate ſocietatis. p tāto eſt ibi vſura ¶ Tercius caſus eſt de illo qui emit oues a pauꝑibus vel nō pauꝑibus quas minime hēat et ſcit et credit eas nō hr̄e ac p tali empcōe dat aliquā pecunie q̄ntitatē. et quaſi iā a venditore illa aīalia accepiſſet. locat illa vendēti p certa annua penſiōe. Talis quidē ↄtractus licitus eſt et vſurarius. et fit in fraudē vſurarum. vbi talis ꝑſtitor aliq̄d lucrari debeat vltra pecuniā quā precius dedit. Si autē credit eū illa hr̄e et ſine fraude emit. tūc non eſt vſura ſi capitale ſtat ad piculū eius. q2 tunc vera locacō eſt.

Ca. terciū.

De tribus caſibus etiā licitis in ſoccidis ouiū.

TErciū capitulū addit de tribus caſibus etiā ouium qui licite pn̄t et ſolēt fieri. ¶ Primus caſus eſt qn̄ quidā tradit oues monaſterio ſub tali ↄdicione q2 de qualibet oue recipiat ānuatim duos ſolidos cū longe plus valeat fructus earum. puta quatuor vel. v. Sz addit q2 etiā ſi oms̄ p̄dicte oues moriant̄ vult p̄dictū fructū, ſi multiplicent̄ oues iſtius monaſterii ſunt. Inſup q2 poſt mortē tradētis etiam ſi centuplarent̄ ad ipm monaſteriū remāt. Scd̄m hoſti. talis ↄtractus licitus eſt. nec pōt etiā petē reſtitucōz. ex quo in ipa tradicōne nō fuit leſa q̄zuis mortalitas p̄dictarum ouiū ſeq̄ret. niſi forte oues iā vtiq3 infecte eſſent et ad mortem parate. et hoc monaſteriū ignorauerit. et nō pſpexerit mortalitatē venire poſſe. ff. de minori. l. verum. § ſi locupleti. Cōſulo tn̄ tradenti in hoc caſu. q2 inſpecto lucro de ouibus a monaſterio habito q2 forſitan fuit puū et longo tpe in ſolidū habuit lucrum nō exigat aut remittat ptē. et ſic ſentiet ptē damni. nec cum iactācia monaſterii locupletari velit. ex de reg. iu. locupletari. l. vi. Caueat inſup talis

tradẽs ꝙ niſi in hoc ꝯtractu ꝯuentus ꝯſenciat nõ tenet̃
monaſteriũ de ouibꝰ abbati uel cellerario uel hm̃oi cũ p̄
dicto pacto datis ex̃ d̉ depo.c.i.hec ſcḋm ho. Secdus tal̃
ẽ pone ꝙ p.tdat xx.oues io.vſqꝫ ad duos ãnos tali ꝯdi
cõne ꝙ ip̃e io. teneat̃ eas et eaꝝ fetus et fructus cũ dili
gẽcia paſcẽ et ſeruare ſuis expẽſis. Fetnũ vo et fructuũ
eaꝝ medietatẽ ipi p.fidelit̃ ꝯſignare et dare atꝫ in fine t̃
mini ip̃as eaſd oues uel alias q̄ eis occaſione tp̄is exta
bũt ipi eidẽ aſſignare ſi tñ ip̃e uel aliq̄ eaꝝ aut ipaꝝ fe-
tus uel fructus/culpa aut dolo ipiꝰ io.aut eius nũcii pie
rint uel deuaſtati fuerit ad dãnũ ip̃ius io.ſpectet. Si vo
dĩo iudicio uel cãu fortuito hoc euenerit ad ip̃m p.ha
beat ptinẽ dũmõ ip̃e io. p̄dicto p. de hm̃oi faciat plenã
fidẽ. Talis q̇dẽ ꝯtractꝰ licitꝰ eẽ videt̃ . qꝛ ſatis videt̃ eq̄
et bona ꝯdicõ vtuſqꝫ Terciꝰ ẽ ſcḋm bal.d̉ p̲uſio m.l.i.c
ꝓ ſocio.vbi gr̃a dedi oues ĩ ſoccidã ad q̇nq̄niũ et d̉ cõ-
ſuetudĩe ẽ ꝙ i fine q̇nq̄nij diuidãt̃ oues et fructus eaꝝ
et iteri oues natalit̃ peũt nũq̇d ruſticꝰ ad aliq̇d obliga
tus ẽ michi. Dicẽd ꝙ in tali cãu põt intuemre tplex dã
nũ. p̄mo ex nata.ſcdo aũt ex fortuna.tercio vo ex culpa
Pr̃io q̇dẽ in tali cãu põt intuemre dãnũ ex nata et in h̃
cãu. qꝛ fuiſſent pite eciã penes me ideo reſtituẽ ñ tenet̃
eciã ſi fuiſſent extimate. Nã in ꝯt̃ctibus nõ ordiatis ad
dñũ trãſferẽdũ extimacõ empcõꝫ nõ facit. ut.ff. ꝓ ſocio
l.cũ duobꝰ.§.dãna.ff.locati.l.iii.et hoc p regulã tditam
ff.d̉ ꝯthẽ.emp.l.cũ manuſata.§.nẽo. Secdo pt ꝯtingẽ ta
le dãnũ ex fortuna.vñ ſi pierint fortuito caſu cui reſiſti
nõ potuit. tex.dicit in p̄dicto.§.dãna ꝙ piculũ eſt dñe.
ꝑinde ſi oues extimate erãt xx.libris ruſticꝰ tenet̃ michi
reſtituẽ x.nã ſi michil reſtituet̃ totũ dãnũ vtiqꝫ forꝫ meũ
qd eẽt ꝯt̃ iſtũ tex.i.§.dãna q̇ dicit ꝙ dãnũ ẽ dñe. Ex hoc
pꝫ ꝙ alit̃ iudicamꝰ de cãu fortuito.alit̃ de cãu naturali.
Tercio ꝯtingẽ põt ex culpa.vñ ſi culpa ruſtici dãnũ illud

ſupueniret ipe ad emēdā tenet̄ totꝰ ſcꝫ q̄ntitatis. qꝛ añ tēpꝰ diuidēde ſocietatis omes oues erāt mee. licet ex tunc tēpꝰ diuidēde ſocietatis omes oues erāt mee. licet ex tu mate tradite fuerit ſicut p̄dictū ē. facit ad hoc C. de pa mate tradite fuerit ſicut p̄dictū ē. facit ad hoc C. de pa ctis. l. ſi paſcēda pecora. et ecia dicꝰ. ꝗ. damna in. l. cū duobus. ff. ꝓ ſocio. Si vo poſtq̄ꝫ oues equalit̄ ptīri debe bāt damnum inuenit ruſtici culpa. tūc nō tenet̄ michi niſi ad dimidiā ptē pcij. qꝛ in plus me nō dāmficauit. Ex hiis pꝫ ſcm bal. qꝫ ſi p̄dictū dānum inuenit ex natu ptinet ad tradentē ſi ex fortuna ptinet ad tradentē et recipientē ſi ex culpa ptinet tm̄ ad recipientē. plura q̄ fa ciūt ad hanc matiam dicta ſunt in p̄ceden. ſer. ar. ii. c. iii

Articulus ſcd̄us de ſoccidis boū et aīaliū groſſoꝝ.

Secūdo ponamꝰ caſus ptinentes ad boues et ad alia aīalia gñis groſſioris d̄ q̄bus eciā tra ctabimꝰ tria alia capitula. primū erit d̄ q̄tuor cāibus licitis. ſcd̄m de tribus cāibꝰ nō licitis terciū itez d̄ t̄bus aliis cāibus licitis licet omes a licito ad illicitū et couerſo/ab illicito ad licitū poſſint m̄ltipli cit̄ variari. De q̄tuor cāibꝰ licitis circa ſoccidis boū.

Primū capi. ſit de iiii. cāibꝰ licitis i ſoccidis boū Primꝰ talꝪ ē. p. t̄ dit io. bouē et vitulū nutendos vſqꝫ ad annū. hac ſcꝫ ouencōne qꝫ in fine āni ven dant et p. añ omia extrahat capitale. deinde diuidit̄ lu crū. Jn hoc cāu duo neceſſaria ſunt ad hoc qꝫ licitꝰ ſit. Primū qꝫ p. retineat in ſe piculū fortuitū capitalis alit̄ illicitꝰ eſſet ɔtractꝰ. ſcd̄m qꝫ ſi aīalia minꝰ vēderet̄ qꝫ fue rint ēpta. nō tñ ex hoc io. tenet̄ ipi p. ad ſupplendū capi tali defficiēte. qꝛ tūc eēt capitale ſaluū ɔt̄ ea q̄ dicta ſunt ſ̄ ſer. pce. ar. i. c. ii. Ex q̄bus pꝫ qꝫ talis ɔtctus vſurarius eſſet ¶ Scd̄us talis eſt pone qꝫ petrus locat io. duos boues volens quolibet menſe duas minas ſeu ſextarium frumenti et retinet ſibi piculū p̄dictoꝝ boū. q̄d iuris

Dicendū q̄ talis locacio licita eſt dūmō tm̄ ſit lucrū q̄
reſpondeat vtilitati q̄ pōt haberi de bobus alias illicita
eſſet. nā ſi nulla de bobus utilitas adueniret nichil dare
deberet aliẽ meciret̃ vbi nō ſemiaret qd̓ vtiqꝫ iiuſtū eēt
¶ Tercius cāus addat̃ et pone q̄ petrus locat iohāni
duos boues extimatos cū hac ɔdicōne. ſcʒ q̄ ſi iohānes
laboret ſibi cū dictis bobus in āno xii. bobulcas uel iu
gera terre et in fine āni boues vendi debeāt atqꝫ petrus
totū ſuū capitale prius retrahē debet et iohānes habere
debet medietatē lucri. quid igit̃ iuris. Dicendū q̄ talꝭ
ɔtractus licitus eſt ſi ipe obſeruet duo. Primū q̄ retine-
at ſibi piculū p̄dictoꝝ boum. Scd̓o q̄ ꝓmittat ipi iohā
ni ſibi ſatiſfacere de labore quē ſuſtinebit in laborando
terras ſuas et hoc ad arbitriū boni viri que ſatiſfactō
computat̃ in hoc q̄ dat ſibi medietatē boum. Sʒ ſi nul-
lum lucrū fieret de bobus tūc petrus recōpenſare tenet̃
p expenſis factis a iohāne de ipa ſcʒ boū ſorte vno p̄di-
ctoꝝ duoꝝ deficiente ɔtractus illicitus eſt ¶ Quartus
cāus addat̃. Nā eodem mō licitū eſt locare boues ad la
borandū ad quartā ptem lucri et dāni dūmō locās bo-
ues laboranti ꝓmittat ɔpetenē ſe ſatiſfacturum p labo
re quē ſuſtinet ſiue fiat ſatiſfactō de expenſis factis ex
pte dantis ſiue d̓ ſorte boum ſi ibi nō fuerit lucrum alio
quin ɔtractus illicitus eſſet

De tribus caſibus nō licitis in ſoccidis boū Ca. ii.

Secūdū capitulū eſt de tribus cāibus nō licitis i
ſoccidis boum ¶ Primus cāus eſt qn̄ quis locat
boues ad medietatē ſcʒ p certis ſextariis bladi
eo videlʒ pacto q̄ ſi moriant̃ uel detiorent̃ ɔductor ſub
eat piculi medietatem. Si aūt meliorent̃ habeat medie
tatē ɔmodi. In hoc em̄ caſu q̄ tradens boues ſub ſpē
locacōnis q̄ſi mutuat ſeu ɔmodat boues ſuos iō in tali

locacōne dat̃ pocior ↄdicō locatori et deṫior ↄductori ·
quia vix aut nunq̃ȝ pōt habere conductor tm̄ cōmodum
de melioracōne boum quantū pōt habere dānū d̓ morte
ipoꝝ niſi ſextaria q̄ ꝑ ↄductōne dimidij bouis darentur
ſufficienter equiualerent condicōm q̃rte ꝑtis ·i· dimidij
bouis. puta ſi bos ad arādū ꝑ āno ſufficient ꝑ quatuo
ſextariis ↄducat̃ qꝫ dent̃ duo ſextaria ꝑ dimidio bouis
p̄dictoꝝ rō eſt qꝛ in hoc cāu ↄcurrit duplex ↄtract9· vn9
ſcȝ empcōnis medietatis bouis· ꝓpter qd̓ medietas illa
currit in ꝑiculū ſuſceptoris · Scd̓us eſt ↄtractus ↄductō
nis· ſcȝ altius medietatis. Si igit̃ ꝑ expectacōe ſolucōis
p̄cij empcōnis prime medietatis nō vltra iuſtū p̄ciū ↄdu
ctōnis ſcd̓e medietatis grauetur nulla eſt ibi vſura, nec
eciā iniuſtum p̄ciū. Si aūt locator apponit p̄dictū pactū
qꝛ timet qꝫ cōductor nimis grauaret boues ſi de hm̄oi
pacti ꝑiculo nō timeret firmit̃qꝫ ꝓponeret qꝫ ſi bos ſine
ↄductoris culpa aut nuncij eius ꝑeat michil de illo ꝑiculo exiget d̓ eodem tūc nō eſt licitum ex hoc reſpectu. Si
qꝛ ↄtractus in forma vſurarius appet· primō ꝓpter ſcan
dalū mortaliter peccat eo qꝫ hoc ſcientes· qꝛ rectam ei9
intencōȝ nō vident ſcandalum inde ſumūt. Scd̓o qꝛ here
des eius neſcientes ibi ſuā intencōȝ poſſent repetere ca
pitale. Si quis obſtet in p̄fato cāu nō eſſe vſurā · qꝛ cō
ductor ſuſcipe pōt in ſe ꝑiculū et fortuitos cāus rei ↄdu
cte q̃ntum eſt de nat̃a ↄtractus. Dicend̓ qꝫ in p̄fato cāu
ſunt duo ↄtractus. vnus eſt locacōnis et ↄductōnis. Et
ali9 eſt ſocietatis. ſcȝ in ꝑiculo ac melioracōne et deṫiora
racōne bouis. contractus q̄dem ſocietatis de ſui nat̃a exi
git equalitatem ꝓporcōnis ſicut patet in p̄cedente ſer· ar
ii. et c. iii. vnde quātum ego in ſocietate do vel facio tm̄
ꝓporcionabilit̃ inde recipiā. Si aūt ꝓpter mutuum michi fa
ctū ꝑs ſocietatis mee deṫioratur ꝑ tanto eſt ibi vſura

¶ Secūdus caſus ē talis. p. tradit iohām̄ duos boues ex-
timatos xx. florenis ut cū eis laboret vſq; ad ānum. tali
videlꝫ pacto q̄ ip̄e iohā. teneat eos videlicet enutrire ex-
penſis ſuis atꝫ in fine ān̄i p̄dictos boues. uel extimacōꝫ
p̄dictā quarta p̄te lucri ſi inde lucrat9 fuerit vel tm̄ mi-
nus ip̄a extimacōne q̄ntū portat q̄rta ps dām̄i ſi inde ſu-
p̄uenerit dānum tūc teneat ip̄e p. dare et ꝯſignare nun-
quid talis ꝯtractus licitus erit. Dicendū q̄ iſte cāus ē
ſimilis illi de quo dictū eſt ſ̄ in p̄cedenti ſer. ar. i. et c. ii.
et in cāu iii. p̄inde videt̄ dicend̄ ſicut ibi ſcꝫ q̄ illicitus ē
Eſſet aūt licitus talis cāus ſi adderet̄ in pacto q̄ ſi dā-
num aliqd̄ ſine culpa ip̄ius iohā. aut nūcij eius intueni-
ret q̄ ad ip̄m p. integre p̄tinēt. nichilomin9 tale dānum
petrus a p̄dicto iohāne nō tenet̄ acceptare niſi iohānes
p tres teſtes fideles de hoc facēt plenā fidem. Aduerten-
dum eſt eciā q̄ p̄dicta debēt intelligi ſ̄m debitū eq̄tatis
Nam qd̄ deductis extimacōnibus opum et laborū ip̄ius
debitoris et expenſis factis de bonis eiuſdem in bobus
et opacōne eoꝝ facta diligenti et fideli examinacōne et
eſtimacōne ſupeſſe repit̄. Id ſiq̄dem extimandū ac di-
uidendū eſt ¶ Terci9 cāus addat̄ et pone q̄ p. tradat
iohām̄ vnā vaccā v. libris extimatā cū tali ſcꝫ pacto qd̄
ip̄e iohānes teneat̄ eam et om̄eꝫ eius fructū et fetū cū di-
ligencia ſeruare et cuſtodire ſumptib9 ſuis fructūq; ei9
et fetū nō alienare ſine licencia p. atꝫ de fructibus eius
et fetibus prioribus tm̄ ip̄i p. dare et ꝯſignare donec ſit
ſibi de dicto pacto integre ſatiſfactū. deinde ſibi aſſigna-
re dimidiū in futuꝝ de fructib9 et fetib9 talis vacce. Si
tn̄ vacca uel eius fruct9 et fetus / culpa iohānis aut nūcij
eius quocūq; mō p̄iret, ip̄e io. integre teneatur reſtitue.
Si aūt diuino iudicio aut fortuito caſu ſupuenerint ante-
dicta pertineat damnum ad ipſum petrum. Quid iuris.

Dicendū q̄ talis cōtractus licitus eſſe videt̄ ſcʒm quoſdam
Nā licʒ petrus ꝓ̄us ſortē ſuā recipiat. tñ inouemens nō
videt̄ cū in ſe ſuſcipiat piculū fortuiti caſ9 et dñi iudicij
Sʒ verior ſnīa eſt q̄ tenet q̄ cōtract9 illicit9 eſt. Nā euident
appet q̄ pocior eſt cōdicō locatoria quam cōductoria. q̄r
potīt euenire q̄ poſtq̄ʒ petrus ſuā ſortē recepit vacca
cū omī fetu et fructu pibit. Et ſic de oīnibus expenſis et
laboribus habitis circa vaccā ipē iohānes nichil habe-
bit qd̄ iniuſtū eſſe videt̄. ꝓptea dicēdū q̄ talis illicit9 ē

De t̄bus caſib9 licitis in ſoccidis boum. Ca. iii.

Tercium capitulū eſt de tribus caſib9 eciā licitis in ſoccidis boum Primus eſt iſte. locat petrus ipi iohāni duos boues extimatos xx. flo. cū pacto q̄ vbi eſt cōſuetū dare ꝓ duobus bobus. xii. frumenti ſextaria det ſibi ipē io. octo. ita tñ q̄ ſtet ad piculū tercie ꝑtis boū nunq̄d licitus eſt cōtractus. dicēdū q̄ ſic. ſi tñ petrus ſatiſfeciat iohāni de labore ſuo et tūc licitū eſt q̄ iohānes obliget ſe ad piculū tercie ꝑtis boū alit̄ nō liceret

Secūdus caſus eſt q̄ cum petrus locat io. duos boues paciſcēs ſecū q̄ det ſibi ſextariū frumēti quolibet menſe nec de piculo mēcōʒ faciat. In hoc cāu aduertendū eſt q̄ ſi pe. vult capitale firmū tūc q̄dem vſura eſt. Sʒ ſi intendit fortuitū piculū ī ſe ſuſcipe tūc cāus licitus eſt. ſicut eciā eodem mō licitū ē hoc agere in vectura equi. Tunc tenet̄ inſup ſi morerent̄ boues p io. incuriā eo ſatiſfacē

Tercius cāſ9 cōtingit ſcʒ hoc mō. Emit p. duas vaccas et eas tradit iohāni ſub hoc pacto q̄ illas paſcat et cū eiſdē t̄rā colat. ita tñ q̄ ipē p. d̄ p̄mis fructib9 illoꝝ recipiat medietatē p̄cij eaꝝ. quo recepto medietas illaꝝ ſiat ag̃cole. atʒ medietas alia ſit ipi9 p. et eq̄lit̄ diuidant fructus hoc addito q̄ ag̃cola ānuatim det vnū ſextariū tritici ipi emptori. ſcʒ p. ꝓ eo q̄ t̄ram colit cū ipis vaccis

Et ſi moriant̃ vacce equalit̃ ↄ̃ducent dãnũ. nunq̃d licet. Dicendũ ꝙ ↄtractus licitus eſt· ſ; magis eſt ↄtractus locacõis q̃ȝ ſocietatis, q2 locat vnã vaccã q̃ eſt ſua ꝑ vno ſextario tritici ãnuatim et ꝑ paſtu vacce et fetus eſt ipe fruct2. ſ; de alia michil recipit. q2 nõ ſua ſ; agcole eſt

Articulus tercius de ſoccidis q̃ fieri pñt vario mõ de ouibus et bob2

Qercio ſubdam2 caſus ptinentes ſimul ad boues et oues licȝ multi ſup̃ dictoꝝ caſuũ ad hoc duplex aĩaliũ gen2 applicari poſſint. Et de hoc ponant̃ tm̃odo duo caſus ¶ Primus cãus eſt cũ quis locat aĩalia ꝑ certa q̃ntitate frumẽti ſeu ꝑ quacũqȝ re ãnua. talis q̃dem ↄtract2 licitus eſt dũmodo ↄductoꝛ nõ g̃uet̃ ex imoderata mercede. licitũ quoqȝ eſt in tali ↄtractu apponẽ pactum ꝙ dãnum et lucrũ rei locate dñe ſit. ſ; nõ licet paciſci ꝙ dãnum ſolũ ſit ↄductoris niſi de eo qd̃ ꝑcedit ex culpa ſua ¶ Scd̃us eſt talis quis hȝ viginti capita et tradit illa paſcenda atȝ cuſtodienda ſub certa mercede pecunie vel ꝑticipacõne ꝓuentuũ gregis. ſic tñ qd̃ dñs retinet ſibi ꝑiculũ capitũ ꝑdictoꝝ. In tali q̃dem ↄtractu nõ eſt vſura q2 in eo nulla interuenit rõ mutui. Sec2 aũt eſſet ſi dñs ſibi ꝑiculũ nõ retineret ſ; ↄductori imputaret. q2 tũc ↄtctus illicitus eẽt. Sed ut audiuis et attencius mane diei ſeq̃ntis capitis materiã impſtitoꝝ ſeu locoꝝ ſiue montis q̃ ampliſſima et difficilima atȝ vtĩa et neceſſaria vobis eſt ꝑmonitos vos eſſe volo ac ad audiendũ ſollicitos graciam et veritatẽ hui2 rei apiendi et vobis ſeruãdi ꝑſtãte dño nr̃o iheſu xp̃o qui cũ p̃re et ſpũ ſancto in vnitate glorioſus triumphat et viuit in ſecula ſeculoꝝ.

Dominica in paſſione in mane de impſtitis venetoꝝ et de monte florentinoꝝ ac d̃ ianuanſiũ et aliis locis que idem in ſubſtancia ſunt Ser. xlv

REpromiſſionē accipiāt qui vocati ſunt
etne hereditatis in xp̄o dn̄o nr̄o ad he=
bre.ix. c. et in epiſtola hodierna. En aſ
ſum heſterne ꝓmiſſioni fidelis locutus
de materia impſſitorꝝ locorꝝ et montis. q̄z
vſqz ad hūc diē diſtuli eo q̄ ei9 dignitas
feriat dici n̄ paciebatꝰ moleſta breuitate artari. Repmiſ=
ſioꝫ ꝫ accipiāt cū apoſtolo vobis loquor q̇ vocati ſunt
etne hereditatis. hoc eſt ut p obſeruacōꝫ ꝓmiſſionis q̄z
vobis vocatis feci in p̄cedenti die ꝓpt obſeruānciam eorꝝ
q̄ dicentꝰ ꝯſeq̄ntꝰ gloriā ſempitnā quā omes iuſti here=
ditabūt in xp̄o iheſu dn̄o nr̄o. Res em̄ quā p̄ manibus ha
bebim9 apud me ḡuis eſt atꝫ dubia. Et magnū vndiqꝫ p
fert piculū. n̄ ſum ego ꝓfūdi ſenſus. nec adeo pſpicacis
ingenij ut noui q̇cpiam in hac materia ex me adinuenire
queā. ſꝫ eſt fons indeficiēs ſapia dei q̇ fidelibus atꝫ do=
ctoribus ſuis pꝫ. de quorꝝ riuis haurire intendo. ex me n̄
audens in tāta re tanq̄ꝫ dubia aliq̄d temerarie diffinire
vnū tn̄ fidentꝰ dico q̄ ſicut ꝓuer. xi. c. Salō. ait. Qui ti
met laqueū ſecurus erit. Et iterꝝ ꝓpheta in pſ. lxxxviii.
de homie iuſto inquit. Poſuiſti firmamētū ei9 formidi=
nē ſcꝫ in materia occurenti. Et q̇dlibet p̄dictorꝝ verborꝝ pōt
eſſe thema in p̄nti ſer. Ad rem deniqꝫ veniam9. Verba
ſtatuti ciuitatis florencie circa materiaꝫ montis. Ad in=
telligenciā igitꝰ dicendorꝝ notandū eſt q̄ montis de flo=
rencia caſus ſeries talis eſt. Cōmuitas florentina pecu=
nia egens imponit q̄dam onera ciuibus ſuis q̄ vulgaritꝰ
p̄ſtancie nūcupantꝰ. Et ad has ſoluendas omes ciues ſu=
os ꝯpellit. Statuit quoqꝫ vſqꝫ quo reſtituat ſortē ipis
creditoribus dari vltra ipaꝫ ſortē v. p cētenario quolibꝫ
ānno. Ex hoc em̄ q̄nqꝫ ꝯtingit q̄ dictis creditorib9 uel ab
eo iura hn̄tibus tm̄ rn̄ſum fuit de acceſſione p̄dicta atqꝫ

ꝑ tm̄ tp̄us aliq̄n acceſſio adequata eſt ſorti aliq̄n non in
tantū. Añq; inſup excedit ip̄am ſortē. Ceterꝝ ad ꝯſciarꝝ
ciuiū exoñacōz ſtatuit ip̄a ciuitas ꝙ q̇cq̇d ꝓuiſum eſt ꝑ
ordīes p̄dicti ꝯ̄uis dari debere talibus mutuantib; pro
dono dām̄ et itēſſe ſeu ꝓ ꝓuiſiōe vel merito dictorꝝ cre
ditorꝝ intelligat̃ debē dari et recipi. Et det̃ et recipiat̃.
et peti et recipi poſſit ꝓ ſpontaneo et libero et mero do
no et donacōis titulo/et talit̃ recipiat et recipe intelli
gat̃ q̇libet talis creditor a ꝯ̄uitate p̄dicta. et hoc ꝓ dāno
et itēſſe et ꝓ aliq̄ remuneracōne diſcreta atq; ita et tali
ter totū illud recipiat vnuſq̇q; creditorꝝ. ſicq; petere et
exigē valeat ꝙ nullo mō quo ad ꝯſciam. nec quo ad mū
dū rēſtituē obliget̃. Statuit quoq; illud ſic receptū abſ
q; vlla alia liberacōne uel fine ꝑ dictā ciuitatē fiendā ſi
ne vllo ꝯſcie ſcrupulo ut ſibi vere donatū in ꝑpetuū va=
leat retinē. Supaddit ecīā ꝙ pn̄s ꝓuiſio et oīa et ſingu
la in ea ꝯtenta in p̄dictorꝝ creditorꝝ fauorē ſingulis die
bus ꝓ futo tp̄e donec ꝑ ciuitatē p̄fatā fuerit renouata
intelligat̃ ſingulis diebus et horis/ſingulorꝝ dierꝝ de no
uo ꝯdi et renouari. et de nouo ꝯdita et renouata. et ſic ef
fectū ſuū ſingulis dictis horis et tp̄ibus ſorciat̃. atq; lex
pn̄s loq̄t̃ ac ſi ſingulis vicibus et tp̄ibus ꝯdita eſſet. ex=
tēdendo ecīā eas ad q̄ntitates ī p̄titū iā receptas ꝑ quoſ
cūq; creditores ciuitatis p̄dicte. ſ. ex cauſis memoratis.
Itē ꝙ ſibi ſolū vendicet locū in ciuibus ꝯ̄uitatis p̄dicte
et diſtrictualibus ſuis. ita tn̄ ꝙ ꝑ hec nō p̄iudicet̃ ciuita
ti p̄dicte in aliquo iure ſibi q̄ſito ſeu q̄rendo in poſterū
vigore alic; vltime volūtatis facte ſiue fiende. Inſup ci
uitas p̄fata ſanxivit hm̄oi credita cū iure ꝑcipiendi ta=
les acceſſiones et fructus in alios poſſe alienari. Cum
hoc nichilominꝰ pacto ꝙ ip̄i ciuitati liceat redimē di=
ctū debitū creditori ſoluendum ꝓ p̄cio et redempcōne

dicti iuris ad rōz xxviii.ꝛc̄. ꝑ centū. Et q̄ talis creditor teneat ad dictā rōz reuendere dicto dñi ad om̄ez volun tatē eius remanente venditori p̄dicto lucro facte vsq; ad tpus dicte vendicōīs. Et ad hoc ſepe et ſepius ↄſti tuit ſindicū ad liberand et p illū liberant om̄es hec. lic; talit qualit dicta ſint vbis ſtatuti morā geſſi. Cōſimiles quoq; ↄtractus in ianua et in venecijs freq̄ntant. addi tur quoq; in venetis. q̄ eius ſtatus ſecurioꝛ eſt. q̄ mul ti dn̄i diuites et magnates dubitantes de inſtabilitate ſui ſtat⁹ volūtarie ꝑ nūt ad impſtita pecuīas magnas Ex hoc ꝓuidere volentes et ſibiip̄is et filiis ſuis in cāu in quo ſtatū pderēt. aut eis ↄſimilia aduerſa venirent. Quidā quoq; licet videant cogi p̄dictas pecuīas ſoluē tū nō ex ciuitatis caritate. ſ; ex ip̄a cupiditate ponūt eas qn̄; ꝓpt magnitudinē lucri. q̄ qn̄q; dant x. vel viii. ꝑcē tū. Varian nomia boꝝ ↄtractuū in ciuitatib⁹ añdictis. Nā in florencia vocant mons. in ianua vocāt loca. in ve necijs vo p̄ſtita nomiant. Tria igit boim gn̄a hos ↄtra ctus freq̄ntant. ſicut p experienciā pt;. p̄mi ſunt coacte ſoluentes. ſcdi ſponte ponentes. tercij vo libere emētes Et de hiis tribus tres ↄcluſiones p hūc oꝛdinē ſubiun gamus. Articulus p̄mus in quo oñdit q̄re mutuare coactus licite exigē pōt inteſſe dāni et ꝓbabilis lucri

Primo q̄dem tractand eſt de hiis q̄ coacte ſol uūt de quo ↄcluſio talis ſit. Preſtare coact⁹ pōt licite exigē inteſſe dāni et ꝓbabilis lucri Ex hac q̄dem ↄcluſione talis vitas ſeu coꝛro ariū ad ꝓpoſitū elici pōt q̄ coacti p venetos ianuenſes et florentinos p̄ſtare ↄ̄uitati pecunias ſuas licite pñt ali q̄d ꝓ ſuo inteſſe recipe vltra ſortē. Et hoc ex triplici rōe p̄rimo rōne dñij ↄpellentis. ſcdo rōne dāni emergentis. tercio rōne lucri ceſſantis. Quarto inſup ſubiūgemus in

Quibus caſibus ius p̄dictoꝝ denarioꝝ ſic coacte ſolutoꝝ licite transferri poſſit. Quod coactō violentatis ī mutuo facta excuſat aliq̄d accipe ultra ſortē. Ca. i.

PRimo q̄dem p̄dictis ciuibus licet aliquid accipe vltra ſortē rōne dn̄ii ꝯpellentis. Poſſent q̄dem p̄dicte ꝯūitates rōnabili cā req̄rente et maxime ꝓ rei pu̇. defēſione vti ꝑſonis ſubditoꝝ ſuoꝝ multo fortius pecunijs eoꝝ. nā et ſi gn̄alem collectā camere fiſcali applicandā nemo imponē poſſit ſine pn̄cipis ꝑmiſſione ut. l. i. C. de exac. tbu. li. x. et e. li. de excu. mu. l. placet. tn̄ collectā ſpecialē vnaq̄q; ciuitas et vniuerſitas ꝓ neceſitate ſibi incūbēte indicē pōt ut. l. omēs ii. C. de opi. ꝓſul. ff. q̄ cuiuſq; vni. no. et hoc legiſte tenēt. Ex p̄di ctis atq; experiencia demonſtrante patē pōt q̄ tales ciues ad talia ſoluenda onera et pn̄t cogi et de facto cogūtur hec q̄dem coactio et violētacō de rōne mutui multū aufert in tm̄ q̄ verius pōt dici dn̄atiua coactio uel tirān̄ica rapina q̄; ſolucio ciuiū volūtaria Dn̄atiua q̄dem coactio qn̄ ꝯūitas ſeu rex ex iuſta cā cogit ciues ad p̄ſtandū pecuniā ſeu blad et ſimilia. Tirān̄ica merito dici poſſit qn̄ hoc fit ex cā irrōnabili et iniuſta hec rō vidē meo multū ponderāda eſt q̄; multi nō ponderantes deuiantes forte a v̇itate iuris ḡuantes qd̄ nimie ḡuandū eſt. Nā cū de natā vſure ſit q̄ fiat in mutuo volūtario et nō coacto et in facto hic cogunt̄ ciues ſequit̄ q̄ violentū mutuū non vicium vſure ſapiat. ſ; mutuātē ad poſſe inteſſe recipe iuſte diſponat. Preterea q̄ lege ꝓhibente nō pōt ciuitas licite ſuadente rōe iuſticia et boneſtate releuare ciues ſuos ſicut ꝯprimē et ḡuare. pōt ḡuare. pōt et releuare. vult ḡuare vult et reluare. volūtarie ḡuat volūtarie releuat ſi licet ciues ſuos ḡuare quare nō liceat eciā releuare cum

gn̄alibus licite poſſit ciues ſuos releuare pocius q̄ȝ g̃ua
re. vbi gr̄a ſi eos (ut faciat iniuſtū bellū g̃uat) iniuſte gra
uat. et tn̄ talit̄ coactos ſi de iuſto lucro p̄miat iuſte re
munerat. Ex quo pȝ q̄ g̃uare q̄n̄ȝ licet / q̄n̄qȝ nō licet. Re
munerare gn̄alius licet. Preterea tanta eſt in tali ↄ̄uitati
et in g̃uando et in releuando volūtas libera q̄ pecunia
habita in tali coactōne nec repeti pōt. nec ex ea ſp̄ idem
p̄ciū dat̄. ſȝ q̄n̄ȝ maius q̄n̄ȝ min⁹ ſꝫm meliores ſeu detio
res ciuitatis ↄdicōnes. Ex quo ptȝ q̄ tales coacti aliq̄d
recipe p̄n̄t a tali ↄ̄uitate. q̄ȝ coactō excuſat eos. facit ad
hoc ex̄ ḋ regu. iur. q̄ n̄. vbi ḋr qḋ n̄ ē licitū in lege neceſſi
tas licitū facit. et de ↄſe. di. v. c. diſcipulos. et di. i. c. ſic.
eadem cā vbi ḋr neceſſitas legē nō hȝ. Nec tales hoc mō
g̃uati / p̄n̄t ḋ ſuo dāno alit̄ ꝓuidē niſi accipiendo qḋ vo
lūtarie a ↄ̄uitate offert̄ ſeu vendendo. Ad quidē inſup
dānoſum eſt cū centū q̄n̄ȝ vendant̄ ꝑ xxvii. q̄n̄ȝ aūt pl⁹
q̄n̄ȝ min⁹. ꝑn̄tem̄ attn̄ rcȝ non pondero multū. licȝ a ple
riſqȝ in tali cāu ſoleat aſſignari cū adduci poſſet ꝑ libere
mutuāte. Nec obſtat ſi quis obiciat q̄ talis mod⁹ a ↄ̄ui
tate ordinatus inuitat homīes ad peccandū eo q̄ inou
cat ciues ad ſperanḋ et ad recipienḋ plus q̄ȝ dederint
et vltra ſortē. Ad hoc dicendū q̄ hoc tūc v̄m eſſet q̄n ſol
uens ſpe lucri p̄ncipalit̄ moueret̄. ſȝ tales ſoluentes nō
p̄ncipalit̄ ſpe lucri mouent̄. ſȝ ſcḋaria ſpe moueri p̄nt. q̄
q̄dem ſpes nō facit homīem vſurariū. iux̄ no. p glo. in c.
ↄſuluit. ex̄ de vſuris. Inſup idem declaratū eſt plenius
s̄ ſer. xxxvii. ar. iii. c. ii. Et q̄s queſo expiencia teſte q̄ ma
giſtra oīm eſt. de elec. q̄ȝ ſic li. vi. quis inq̄ȝ p̄maria inou
cius intencōne ad v. ꝑ cētenario ↄ̄uitati volūtarie mu
tuaret ↄſiderato q̄ longe plus lucraret̄ expēdendo eos
in alios vſus licitos et honeſtos vbi h̄ret denarios ſuos
eciā tuciores cū eciā ſi vellet vendere c. mutuata ↄ̄uitati

vt cētū.xxv.ſeu xxx.tm̄ potīt rehabē cū ſi emeret c.poſ
ſeſſiōꝫ ſiue domū ↄūit tm̄dem reuendere poſſet. Nec in
ſup obſtat q coacta et inuita ↄūitas ſoluit ut aiūt qdaꝫ
cū inuiie cogi poſſit a ſubditis ſuis. Soluit em̄ volenti
iuſta rōnabili et honeſta cā regulata ſic in pn̄cipio pn̄tis
ſer. patet Inſup. ſi ſoluēt inuite nō ↄſtat creditoribus
ſuis/maxime cū reformacōne ſua ſicut ſ in pn̄.pſen.ſer.
pꝫ Cōtrariū ↄūitas aſſeueret et nō in certis ſꝫ in dubiis
locus ſit ↄiecturis.ff. de v. ob. l.ↄtinuus.§.cū ita cū ſuis
ↄcor. Notandū eſt tn̄ ſꝫm fri de. de ſemis q ſi p coactōꝫ
quouis cāu ↄtentat qs eē creditor alicui.ut ſcꝫ gr̄a mu
tui recipiat vltra ſortē vſurarius fit. qm̄ ſola ſpe ſeu intē
cōne recipiendi aliqd vltra ſortē gr̄a mutui vſurariū fa=
cit. Tamē ſi tales recipiūt v.velut gtuitū donū ſperātes
recipe illa nō ꝓpt mutuū qꝫuis mutuū in cā ſit ex pte ↄūi
tatis ſꝫ illa ſperāt tanqꝫ a pſona gꝫata p ſeruicio ſibi fa
cto inuiie vſurarii dici pn̄t. Concordat cū hoc tho.ſcda
ſcde q.lxxvii.ar.ii.faciūt ad hec q dicta ſunt ſ ſer.xxxvi
ar.iii.c.iiii. De intencōne inſup addi pn̄t ad ſniaꝫ federi
ci q de intencōne antecedente ſubſeqnte et ↄſeqnte dicta
ſunt ſer.xxxvii.et c.vl. Ex hiis pꝫ q pdicti ciues ſic coa
cti pn̄t pdcā recipe vlt ſortē Pateat hoc eē p exēplū po
ne q qs vult vti pecuia ſua in mercanciis.nec illā ꝓpoſu
erat mutuare demqꝫ ab amico requiſitus inſtant q vſqꝫ
ad certū tpus ſibi mutuet pecuniaꝫ illā ex caritate ſibi
libere mutuat eā abſqꝫ omi fraude vſurarū. Addito tam̄
q pdictꝰ ſi in tmio ſtatuto nō ſoluat.tm̄ teneat ſoluē vl
tra ſortē. Tali vtiqꝫ cāu elapſo tmino et mutuo nō ſolu
to pōt mutuās recipe et exigē pdictā penam a debitore
rōe ſui inteſſe.ſi(ut pdictū eſt)pena n̄ ſit apposita i frau
dem vſuraꝝ.ex de arbi.c. dilecti.xii.q.ii. fratnitatis.ſꝫ
de hoc latius in ſer.ſeqn.ar.iii.c.i. Et ſi i pdicto cāu lic

vbi nõ multa violencia appet niſi detencio rei vltra tmi
nũ ↄſtitutũ ↄt dñi volũtatẽ· qntomagis licebit ciui rõe
inteſſe ſumẽ ante dicta cum pecunia ſua et ↄtra ſuã volũ
tatẽ et auferẽ et detinet ꝓ ſp nõ tm̃ p aliqd tpus ſicut
in pfato caſu detineri videt·Aliud quoq; exemplũ ſimi-
le ſubiũgamus creditori dãnificato ex longa mora ſolu-
cõnis rõe dãn põt aliqd recipe vltra ſortẽ.ex de fideiuſ.
in c·puenit.Ergo et mutuare coactus et tali coactõe q
nũq; ei reddit capitale.Et ex hiis nõ parũ dãnificatus
põt recipe vltra ſortẽ.ↄſeqncia pz.ſſ.ẽpe ſi quis iſtorum
duoꝝ crimẽ vſuraꝝ debẽt incurrere is qdem q volũtarie
mutuaſſet pocius incurrẽt illud crimẽ q qui mutuaſſet
inuito eo q ſicut pdictũ eſt nullus vſurarius effici põt ni
ſi volẽs dare mutuũ ad vſurã queadmodũ luce vi.c.dñr
ca vba ſonãt.mutuũ date nichil inde ſperantes.Aſſecu-
rat quoq; plurimũ a ↄũitate tale pmiũ recipienciũ mer-
ces q tale lucrũ ab illa donat ſponte.Nã vt dicit canõ
oblacio nullã culpe maculã ingerit q nõ ex ambiciõis pe-
ticõne pceſſit ut dr i· q.ii.c.ſicut epiſcopũ.et c.cã et q.
in c.qz pio.et xiii.q.ii.qſta

Qd coacti mutua da
re rõne emergentis dãni pñt licite aliqd accipe vlt ſorte

Secũdo qdem ciuibus ante dictis licet accipe ul
tra ſortẽ rõne dãni emergentis qd ſcz ſupuenit
eis ex ſolucõne pſtanciaꝝ.Hãc nempe rõz intim
expiencia mõſtrat q oĩno negari nõ põt.Quot etenĩ ci-
ues ante dictaꝝ ciuitatũ ꝓpter onera pdictaꝝ pſtanciaꝝ
intelleximus ſua mobilia et immobilia diſtraxiſſe.quot
ditiſſimos ad pauptatẽ.imo qñ; ad mẽdicitatẽ deueniſ
ſe·quot orphanos viduas et pupillos totã ſuã expoſuiſ
ſe ſubſtanciã.ꝓinde mirũ nõ eſt ſi pdicte ↄũitates talit
ſtatuerũt q habito reſpectu ad qntitatẽ pecunie mutua
te aliqua quota talibus ſoluentibus det in euitacõnem

emergentis dãm̃. Pretea a p̃dictis ꝯ̃uitatibus tali modo mutuare coacti et ex hoc dãmficati. ſue vtiqꝫ indẽmtati puideri nõ poſſent ſi nõ liceret eis aliquid accipe vltra ſortẽ. Inſup q̃ ſine pctõ ſuo ſꝫ artatus eſt a ſuo ſupiori qui ut ſupius pꝫ eũ artare põt. hõ nõ habeat viã iuris vñ ſibi ſatiſfaciat et ſatiſfacẽ poſſit de dãno ſuo. Nimis vtiqꝫ videt̃ durũ nec alius modus ẽ. nec magis cõſonus iuri et rõni q̃ꝫ q̃ ip̃a ꝯ̃uitas cuius cã talis ciuis dãmfica tus eſt ſatiſfaciat ꝯpetent̃. et hoc nõ ex ſolo hito capita li qm̃ adhuc remaneret dãnum. ſꝫ p id qđ vltra capitale fit. ad hoc aũt de iure tenet̃. facit ad hoc ex̃ de fideiuſ c. dic̃ q̃ quis poſſit recipe vltra ſortẽ niſi rõe inteſſe. i. eui tandi dãm̃ ſicut in ſeq̃nti ſer. plenius appebit. Ergo ſic in ꝓpoſito fieri licꝫ. Lateat hoc eciã p exemplũ. vbi grã ſi p potentẽ dñm et ſupiorem meũ ut p inuaſores ſtra tarꝝ uel p̃dones me dãmficari ꝯtingat/licet nõ poſſim fa cẽ q̃ ſeruet indemnis de facto. nichilominus habeo ius ex quo habeo reſtitui ꝓ dãno meo/et ſi reſtituit licite re cipe poſſum qđ michi reſtitui debet. Sic vtiqꝫ i cãu nr̃o ꝯtingit qđ ꝓuidet̃ ciui a ꝯ̃uitate de dãno ſuo. Itẽ talis ꝯ̃uitas p experienciã clare intelligẽs talibus p̃ſtãcijs dãm̃ ficari ciues ſuos ne p defectũ mẽbrorꝝ peat totũ corpus dictãte ip̃a lege natẽ q̃ corpus ſubueniat mẽbris ſicut et corpi ip̃a membra ſpõte et libere tanq̃ꝫ pia et diſcreta mr̃ ꝓuidet emergenti dãno ſuorꝝ ciuiũ ſtatuẽ do q̃ quilibet ciuis ꝓ c. ãnuatim habeat v. et de ſua libe re diſponẽ põt. ergo et ciues p̃nt illa recipe hoc mõ. Nec videt̃ ad hoc ſufficiẽs impugnacio ꝯtra p̃dicta. Sꝫ hec rõ ꝓcederet hoc mõ ꝓ dante ciuitati mutua ſponte. Itẽ ꝯ̃uitas ꝓlibato minie diſponẽ põt ꝯtra dimaꝫ legẽ ſicut pleni9 in ſeq̃n. ar. appebit. quare hoc aſſumptum ut hic

aſſumptū poſſet eſſe dubiū vniuerſalit̃ ſimptū.

Q̄ð licet coactis mutuare aliq̄ð accipe vltra ſortē rōne ceſſantis lucri. Ca. iii.

Tercio vō ciuibus ſupra dictis licet aliq̄ð accipe vltra ſortē rōne ceſſantis lucri. ponas ſimile nēs pe ex retencōne debiti uel mutui vltra legitimū tp̄us a dn̄o ꝓceſſi impediti a lucro qð licite negociādo uel alio mō licito lucrati fuiſſent licite exigē ſeu recipe pn̄t recōpenſacōȝ ſui dām̄ et ceſſantis lucri ſc̄m diſcretū iudiciū prudentis viri ↄſiderantis ſimul q̄ntū eo tp̄e alii ſimilē negociacōȝ vel artē exercentes cū equali pecunia lucrati eēnt. Inſup arbitrari deberēt vtꝝ iſti fuiſſent nō mutuādo ſȝ aliquid iuſte agendo lucrati uel nō. ſ. cō dicto tn̄ qꝫ talis retinens obligaret̃ ſatiſfacē totū lucrū qð extūc illis ꝓbabilit̃ ꝓueniſſet ſi eam habuiſſent. imo tm̄ inde ſubtrahi deberet q̄ntū ꝓdicōnū dubietas in mercacōnibus uel empcōibus ↄtingenciū ꝑenſanda eſſet et ꝑitoꝝ iudicio ꝓbabilit̃ eſtimanda. Hec eſt ↄ̄uis ſn̄ia ꝑitoꝝ ſicut lacius dicet̃ in ſer. ſeq̄n. ar. ii. c. iii. Preterea amiſſio talis lucri q̄dam dām̄ficacō eſt hm̄oi ꝑſtitoris. Et iō eoipō qꝫ mutuās pōt iuſte exigere intereſſe emergentis dām̄ ſicut ſ̄ in ꝓceden. c. mōſtratū eſt pōt iuſte exigē equalens dām̄ficacōis ꝓdicti ceſſantis lucri. Si igit̃ in caſu hoc cuilibet licet aliq̄ð dicto modo accipe vltra ſortem euidentem. Eadē vtiqꝫ rōne ꝓdictis ciuibus licitū eſſe euidenter appet. Probo eciā qꝫ eis magis liceat q̄ꝫ ꝓdictis. Nā diſcreta rō dictat qꝫ in ꝓpoſito caſu poſt q̄ꝫ capitale violēter detentū nō potuit ipi ꝑſtitori uel mutuati ꝓdi ſeu ꝑclitari ſicut poterat in mercando uel negociādo. Ideo tm̄ debet ſibi ſubtrahi de ꝓbabili lucro q̄ntū ꝑponderat incertitudini certitudo ꝑfata. ſȝ ciuibus ān dictis nō tm̄ auferē et retinet̃ ſȝ eciā nunq̄ꝫ reddit̃ capitale eorum

Qua ꝓpt pinguiorē remuneracōꝫ q̄ꝫ p̄fati merito ſuſcipe p̄nt. ¶ Si quis aūt obiciat q̄ pecunia illa quāuis cōi= tas dedit non valet niſi ſeipam nec ex ſeipa pōt fieri lu= croſa. Dicēdum q̄ pecunia illa dn̄o veriſimilit̄ valuiſſet pluſquā ſeipam ꝓpt induſtriā qua ille fuiſſet vſus. non ſolū ad p̄cauendū damna que ex eiꝰ induſtria cōtigerūt ſed etiā ad lucꝝ p̄ mercacōnū induſtriā cumulāda. Et non ideo habuiſſet ex ſe ſꝫ ex induſtria dn̄i ſui. et ideo re ceptor pecunie nō ſolū priuat dn̄m pecunia ſua ſed etiā toto vſu et fructu exercitāde induſtrie in illa et p̄ illam. ¶ Si quis etiā obiciat q̄ pecunia illa a cōitate ſic ab= lata atq̄ retenta non habet aliā q̄ꝫ mutui racōem. Non em̄ habet racōnem capitalis ſeu depoſiti. ſed ex mutuo nullū lucrum creditor ſortiri pōt quin vſurarium ſit. ac per cōſequēs et indebitū. ergo ⁊c̄. Reſpōderi poteſt q̄ li= cet pecunia illa non habeat realit̄ vim capitalis habet tamē interp̄tatiue ſeu ablatiue. quia ex quo dn̄s vſus fu iſſet illa ut capitali ſuo. cōitas illa non abſtulit ſibi ſo= lam ſimplicē pecunie racōem ſed etiā capitalis. et ideo ſibi tenetur tanquā de capitali. Et ex tali racōne cōitas ſatiſfaciat ciuibus ſuis. De hac etiā materia dicet̄ in ſe= quēti ſermōe ar. ii. c. iii. Nec inſup obſtat. ſi quis obici= at q̄ non videt̄ eſſe intencō cōitatis remunerare ciues racōe intereſſe damni emergētis et lucri ceſſantis Nam ſi p̄dicta intencōne remuneraret amplius remuneraret eū qui magis dampnificatus eſſet q̄ꝫ qui minus. cuius con trariū manifeſte appet. Ad qd̄ dicēdū q̄ ſi hoc poſſibile eēt equū vtiq̄ foret. ſꝫ cū hoc impoſſibile ſit de quolibꝫ p̄ticularit̄ ad cōitatis noticiā puenire. inſup ſi q̄buſdā noticia foret ne inuidie liuores et ſcādala i populo oriā tur. de impitate ſolucōis et ſatiſfactōis ꝓptea de cōi bo no ſanxerūt q̄ pari ſatiſfactōe remunerent̄ Et eſt bonū

eſt ar. de ɔſti. cū oms. cū ibi notatis. l. di. ut ɔſtituerēt
et qd no. de re. iu. qui ſcādalizauerit. in glo. Simile qui
dem videmꝰ in collegio mgroꝝ et ordiatoꝝ qꝛ qui prior
eſt tpe prior inſup eſt in ſede. Quociēs inſup ꝑ experien:
ciā videmꝰ mgrm vel doctorē ꝑcedere alios plures qui
dignus vtiqꝫ nō eſſet ſoluē corrigiā calciamētoꝝ illius.
Hec ꝓbant de maio. et obe. c. i. et. c. ſtatuimꝰ. et vtro:
biqꝫ cū circūſtanciis ſuis et ɔcor. multis.

Articulus ſcds qꝛ illicitū eſt aliqd accipe vltra ſortem.
hiis q ad dicta impſtita denarios volūtarie ponūt

SEcūdo quidē tractādū eſt de hijs qui in di:
cto monte ſeu impſtitis ſiue locis ſpōte de:
narios ponūt. licet talis modus rarius obſer
uetur. Nam ɔūiter volētes talē ɔtractū facē.
emūt ab hiis q tales denarios ibi hnt et vendē volunt.
Et de hiis et circa hoc ꝓſenete hntur. uel a ɔūitate tan:
quā ab alijs ſolēt emi. qd idē eſt qꝛ ſponte ponē. Et de
hoc talē ponamus ɔcluſiōꝫ. videlꝫ. ſpōte ponētes pecu:
nias ſuas ſup impſtita et loca et ſup Florēcie mōtem. et
ex pacto aliqd vltra ſortē recipiētes vſurarii ſunt et re
ſtituē obligant. Pro hac qōe lucidiꝰ declarāda circa eā
quadruplicē intencōꝫ ɔſideremꝰ. Prima eſt intencō ca:
ritatis. Scda eſt intencō cupiditatis, Tercia eſt inten
cio ɔtrarietatis. Quarta eſt intencō vitatis

Qd qui feruētis caritatis intēcōe ſpōte mutuat ſue ɔūi
tati libere ſibi oblata ab ea vltra ſortē licite recipe pōt.

PRima eſt intencō caritatis. Circa hoc aduertē:
dū eſt qꝛ pnt eſſe quidā licꝫ rari veri reipublice
amatores qui videntes imminentē neceſſitatē.
ac ꝑicula ciuitatis ſue ſponte ex caritate ſaltē pncipalit
mouent ſuā pecuniā mutuare ſue ɔūitati. Et de talibꝰ n̄
loquit ɔcluſio ādicta. Nā licite recipe pnt qd ſpōte eis

a cōitate offert. ſicut et hij de quibus dictū eſt in arti.
pcedēti. Nā nō minus pmiari meret volūtaria caritas
q̄z artata neceſſitas. eo q̄ nō mīoꝛ rō eſſe poſſit et dam
ni emergētis et lucri ceſſantis ī volūtaria caritate q̄z in
artata neceſſitate. Vn̄. ii. coꝛin. ix. c. apo. ait. Hylarē em̄
datoꝛē diligit deus. Et habet etiā hoc. xxviii. q. i. ſicut
em̄. vbi de hoc lacius tex. poſitus eſt. Si tn̄ talis ſpōte
mutuās credit ſuā cōitatē aut dn̄m ꝓpter exercendā iniu
ſtam guerrā aut aliā iniuſtā cām tali pecunia indigere
tūc ſpōte talibus pecuniā mutuare eſt omībus malis in
de ſequētibus efficacē cām miſtrare. et tūc nō ſolū pōt
licite aliquā remuneracōꝫ inde accipe. verzetiā omibus
damnis et malis q̄ ſine ſuo tali fauoꝛe data nō fuiſſent
nec facta iuxta poſſe ſatiſfacere obligat. Iuxta illō ext
de iniu. et dam. da. in. c. ſi culpa. vbi dr. Qui occaſionē
damni dat damnū dediſſe videt. Sed incidit dubiū cir
ca pdicta qō de facto quotidie euenire cſpicim⁹. pone
q̄ imponit pſtancie onus cum incremēto conſueto ſeu
accēti p illos pcipiēdo dūtaxat qui ſoluerint infra cer
tū tps. Nūquid infra dictū tps ſoluētes qui alias infra
illud tēpus nō vti q̄z ſoluiſſent peccēt in tantū q̄ pcepta
reſtituere obligent. Similit pone qō etiā quotidie con
tingit fieri de menſe nouēbꝛis indicat onus atq̄z ſtatuit
pro his qui ſoluerint infra menſem q̄ in kal. Ianuarii
incipiat dictū lucꝝ. Qui vero ſoluerit poſt pꝛedictū mē
ſem incipiat in kalēdis ſeptēbꝛis. peccāt ne ita ſoluētes
qui alias infra illū menſem non ſoluiſſent Dicendū ſm
quoſdā q̄ ex quo mutuū qō ē in hoc caſu pn̄cipale et fū
damētū atq̄z ſubiectū nō ē in intencōe coꝛruptū. q̄z tales
ex caritate mouent vel ſaltē nō pꝛimaria intencōe lucri
aut fuerūt coacti. ſicut patuit in ar. pce. iō nō coꝛrūpit
edificiū ſupedificatū ſeu qualitas ſubſequēs inde. que

eſt ut ꝑticipat uel cicius accipiat ꝓdictū lucrū. ꝓpterea
non poteſt dici ibi eſſe vſura. Probatˀ ꝯſeq̄ncia. Nam ex
quo tale lucꝝ licitū eſt ideo non eſt illicitū illud deſide-
rare. Quod quidē ꝑ ſimile intelligi pōt. verbi gr̄a Do-
nat michi ꝯītas mille ſi infra menſem ad exercitū ꝑgo
alitˀ nō. aut michi etiam donat mille recipiēda infra ſex
menſes ſi ad exercitū ꝑgo. Si aūt poſt menſem q̇ngen-
tos tm̄ ſeu mille ſꝫ infra annū ꝑcipiēda. Nempe ſi ut il-
la cicius ꝯſequar ſeu ut illa alitˀ nō ꝯſecuturꝰ acquiram.
migrabo: infra menſem. nullā tūc ꝯmitto vſurā ſeu pecca-
tum. Nec obſtat ſi dicatˀ hoc nō eſſe mutuū ſicut in caſu
nr̄o. qꝛ ex quo (ſicut ꝓdictū eſt) licitū eſt lucꝝ rōne dāni
ꝯpellentis ſeu rōne dammi emergētis et lucri ceſſantis.
Ideo intˀ hūc caſum et illū in ꝑ̄ncipali radice nulla eſt
racō diuerſitatis. ergo et nulla altˀacō in diſpoſicōe iuris.
Quod multiplici argumēto ꝓbatˀ qꝛ ſpōte ponēs denarios
ad impſtita ex intencōne cupiditatis michil inde recipe-
poteſt. Caplm̄. ſcdm̄.

S Ecunda eſt intencō cupiditatis. Circa hoc ad-
uertēdū eſt qꝛ ſpōte ponēs denarios ſupra mon-
tem ſperās aliquid recipe vltra ſortē vſurarius eſt. Et
hoc q̄dē ꝓbatˀ multiplici argumēto vel rōne. Et primo
rōne intencōis. ſcdo rōe ꝑticularitatis. tercio rōe trāſla-
cionis. quarto rōe infructuoſitatis. q̄nto rōe ꝓhibicōis
ſexto rōe ſimilitudis. ſeptimo rōe dubitacōis. Primo
rōe intencōis ſcꝫ cupiditatis quā q̇bꝫ dās ſpōte mutu-
um cōitati ſcꝫ cū intencōe ꝑ̄ncipali remuneracōis. vſura-
rius eſt. etiā ſi nulla pactō de hoc extius interueniat. ſicut
pꝫ ex de vſu. c. ꝯſuluit. Et quicq̄d ex illo mutuo recipit
reſtituē obligatˀ ſi pōt. et ſi nō pōt mortalitˀ peccat ſi ſa-
tiſfacē cū poterit nō ꝓponit. Et hoc ſiue intencō ſ dicta
ſit mutuū an̄s ſiue ſubſeq̄ns ſiue ꝯſequēs. ſꝫm qꝛ de hoc

ſupꝛa ſermõe.xxxvii.ar.iii.c.iii.plenꝰ dictū eſt Nã om̄e
lucꝝ ex mutuo pñcipalit̄ intentū vſura eſt.ſicut latiꝰ pꝫ
s̄ ſer.xxxvi.ar.i.c.iii,in deſcripcõe vſure.Sꝫ illud lucꝝ
eſt lucꝝ ex mutuo pñcipalit̄ intentū.ꝰ eſt vſura ¶ Se-
cũdo ꝓbat̄ rõe ꝑticularitatis.Nam ꝓdicta vendicãt ſi
bi locũ cum ꝑſona ꝑticularis atqꝫ priuata mutuat alte
ri ꝑſone priuate.ꝰ multo forcius de illo qui mutuat cõi-
tati.qm̄ magis peccare videtur qui fenerat̄ cõitati cui
amplius obligat̄ q̃m qui fenerat̄ ſingulari ꝑſone.Pro-
inde Augꝰ ait.Caritas cõia ꝓpriis et non ꝓpria cõibus
antepomt.Et in.c.bone.i.de poſtu.ꝑla.Magis em̄ at
tendendū eſt bono cõitatis q̃m ꝑticularis ꝑſone.ac per
cõſeq̄ns magis tenet̄ homo gratis mutuare et beneface
cõmunitati ceteris paribus q̃ꝫ ſingulari ꝑſone.ergo cõ
trariū facere peccatū eſt ¶ Tercio ꝓbat̄ hoc racõe trãſ
lacionis.quia talis mutuãs in cõitate dñium illius pe-
cunie transfert.et per cõſeq̄ns pecunia illa nõ remanet
ſua.ut in.l.ii.ff.ſi cer.peta.Ex quo ſequit̄ q̄ ſi pro pe-
cunia illa aliquid recipit vltra ſortem.recipit de nõ ſuo
ꝓpterea vſurarius eſt.Hec quidẽ cõſeq̄ncia patꝫ.qm̄ s̄.
in ſer.xxxviii.ar.i.ꝑ totū eſt mõſtratū plene ꝑ.xii.rões
qm̄ etiã in lege nat̄e vſura ꝓhibita eſt.int̄ quas in.viii.
c.racõ aſſignat̄ q̄ ꝓhibita eſt eo q̄ mutuãs ãndictus
recepit fructū de eo qd nõ eſt ſuū.qd vtiqꝫ facit mutu-
ans ãndictus.ꝓptea vſurarius eſt cenſendus.¶ Quarto
ꝓbatur idem rõe infructuoſitatis.pecunia quidẽ nõ eſt
apta nata facẽ fructū.ꝰ talis q̄rit fructū de eo qd non ẽ
aptũ natū facẽ fructū.ut pomt inno.in rubri.de vſu.Ex
quo ſequit̄ q̄ iſte q̇ nõ coactꝰ libere pomt vſurariꝰ eſt.
cõſeq̄ncia tꝫ ex ꝑce.motiuo.Hoc quoqꝫ arg̃.roborari pt̄
ꝑ ꝓdicta i ſer.xxxviii.ar.i.c.ii.vbi pomt ſcda rõ q̃re vſu
ra ẽ cõ legẽ nat̄e ¶ Quĩto ꝓbat̄ hoc idẽ rõe ꝓhibicõis

Lu.em̄ vi. ꝑcepit dn̄s dicēs. Date mutuū michil n̄. de ſpe
rātes. q̄ mutuās obligat michil n̄. de ſperare ꝑ recipe vlt̄
ſortē. Ex quo verbo ortū habuit .c. cſuluit. ex̄ de vſuris
et ibi allegat ꝑdictū dn̄icum verbū. ¶ Sexto inſup ꝑ
batur rōne ſimilitudis. Nam ſi quis ſup illā vineā ſiue
agrū libere ꝑſtaret centū. ex quo deductis expenſis mu
tuās annuatim recipet. x. Elapſis. x. annis teneat reſti
tuere agrū qm̄ ex fructibus ſors mutui extincta eſſet. ꝑ
batur hoc ex̄ de pigno. illo uos. et. l. i. et. ii. C. de pig. ac.
q̄ ſi iſte libere mutuauit et ſingulo anno recipiat. x. Ela
pſis. x. annis ſors erit extincta. et ꝑ ꝯn̄s vlterius recipe
nō licebit. Eadē em̄ rō in vtroqȝ eſt ut manifeſte apparet
Nam in tali caſu ponit pecunia loco agri vel domus
Septimo quoqȝ ꝓbat hoc idem rōne dubitacōis. Que
rit em̄ Alex. de al. quid de illo q̄ dubitat de aliquo ꝯtꝫ
ſit ſimonia vel ꝯtractus vſurarius ſeu nō. eo ꝙ quidā iu
riſperiti dicūt eſſe ſimoniā vel vſurā. quidā nō. quid ſit
faciendū cum hoc ignoret. Et huic dubitacōi rn̄dit di
cens ꝙ talis ab hmōi ꝯtractu abſtinere debet ne diſcri
mini ſe cōmittat. Melius em̄ eſt ut incidat i tpale dam
num q̄ȝ in damnū ſpūale. et minus malū eſt. ſed iſte ca
ſus eſt talis. q̄ hoc agēs diſcrimini ſe cōmittit. et ſicut i
ſe. c. apparebit talis mortalit peccat. Sȝ ꝯtra hoc qđ hic
dicit Alex. de al. et ꝯtra illud qđ ſic dictū eſt dicet in
ſeqnti. iiii. c. videt qđ dictū eſt ſ ſer. xxxiiii. ar. ii. c. i. in
fine. Que aūt ꝯtrarietas ſ;m aliquos ſolui poſt ꝑ id qđ
dicet infra ſer. xxxiiii. ar. ii. in fine.

De multiplici argumēto quo quidā ꝓbare conant ꝙ ſpō
te ponētes denarios ad impſtita ſupra dicta poſſūt aliqđ
recipe vltra ſortē Et de imꝓbacōe eoꝝ. Ca. iii.

TErcia eſt intencō ꝯtrarietatis eo ꝙ pleriqȝ ſep
tē ꝯtrus argumētis ſeu rōibus impugnt ꝑdictā

ↄcluſiōem.dicūt eī̄ ꝓdictū ↄtractū licē.Et primo rōne
indēnitatis.ſcđo rōe donacōis.tercio rōe cōis vtilita
tis.quarto rōe liberalitatis ſeu ꝓuiſiōis.quīto rōe poſ
ſeſſiōis.ſexto rōe notabilitatis.ſeptimo rōe ꝑmiſſiōis.
¶ Primo dicūt hoc licē rōne indēnitatis.Vnde ſic ar
guūt.ponēs libere ad impſtita ſeu ſup montē ⁊c̄.pecuni
ſuā.pōt licite ſe ſeruare indemnē.ꝫ et aliqđ recipe vltra
ſortē.Añs qđem appet.ↄcedit eīm q̄ coactus rōe intēē
pōt aliqđ recipe vltra ſortē.ꝫ in ꝓpoſito caſu.qm̄ iſte ali
ter pateret damnū.Ad qđ rn̄deo q̄ ↄcedo añs. et nego
ↄſeq̄nciā.qm̄ ſi vult ſeruari indēnis nō mutuet cōitati
pecuniā ſuā ſꝫ ſibi retineat.et ſic ſe ſeruabit indemnē.ſꝫ
ſi mutuat libere mutuet.et michil recipiat vltra ſortē. qꝛ
alit̄ agit ↄtra dictū xp̄i.luc.vi.mutuū date nichil inde
ſperātes ¶ Scđo dicūt hoc licere rōe donacōis.vn̄ ſic
arguūt.Accipiēs mutuū p̄t libere donare de ſuo ſibi mu
tuū danti.et trāſferre dn̄iū qđ in re ſua habet ī ipm mu
tuātē.et facere ipm dn̄m rei ſue.Et ꝑ ↄñs mutuās pōt
recipe illā rem tanquā rem ſuā.nō obſtante q̄ ſit vltra
ſortē.Hoc aūt fit in ciuitatibus antedictis libere ponen
tibus ſuas pecunias ad impſtita.ꝫ licitū eſt.Ad hoc re
ſpōdeo et ↄcedo añcedēs.et ↄſeq̄nciā nego et totū vſqꝫ
ad illā ptem.hoc aūt fit in ciuitatibus ante dictis.qm̄
non libere donāt ſed pro pecunia iam recepta.ꝓptea mi-
nime illud recipe pōt.Ad hoc vide ſupra ſermone.xxxvi
ar.iii.c.xiii.Hoc qđē exēplū pꝫ.Nā ſꝫm bona.in.iiij.di.
xxi.et ſꝫm Alex.de al.et Scotū in.iiij.di.xxi.q.i.Cōfeſ-
ſor nō pōt manifeſtare peccatū ei ꝑ ↄfeſſionē manifeſtū
etiā de licēcia ↄfitētis eo q̄ confeſſor ligatus eſt.nō tm̄
ex iure penitētis.ſed etiā ex iure eccleſiaſtico.ſupra qđ
non poteſt talis penitēs diſpenſare.ex̄ d penī.et remiſ.
omnis vtriuſqꝫ ſexus. Et de penī.di.vi.in.c.ſacerdos.

Ita et in ꝓpoſito nr̃o. Nõ em̃ ligat᷑ vſurarius aut ꝗlibꝫ alius ad nõ recipiendũ aliq̃d vltra ſortẽ ex mutuo dato ex ſolo iure ſingularis pſone. ſꝫ ex p̃cepto dn̄o ſupra qd nõ põt talis penitẽs diſpẽſare recipiẽs mutuũ. Propterea licet huic mutuãti de ſuo licite dare poſſit nõ tñ põt ſic libere dare qꝫ mutuãs recipe poſſit licite ꝑ pecunia quã illi mutuauit aliq̃d vltra ſortẽ. poſt cõſiliũ eſt vtiqꝫ mãdatũ. Ait em̃ dñs Mutuũ date nichil n. de ſperãtes. Ecce ꝯſiliũ. licet ſit q̃nqꝫ p̃ceptũ. ſicut ſ̃ ſer. xxxv. ar. ii. pꝫ. Et addit᷑ nichil inde ſperãtes. ecce p̃ceptũ qd obligat ſp et ad ſemp. ꝓptea ſi q̃d recepit hõ hoc mõ reſtituẽ dꝫ. et ſi poſtea ille donauerit recipe põt licite. nichilominꝰ additis ꝯdicõibus q̃ ponunt᷑ ſ̃ ſer. xxxvi. ar. iij. c. iiij. ¶ Tercio qñꝫ hoc licẽ dicũt rõe ꝯñis vtilitatis Vñ arguũt. ꝗlibet de ſuo in quo plenũ ius et dñiũ habꝫ diſponẽ põt in licitis et honeſtis ꝓ ſue libito volũtatis ut in. l. in re mãdata. C. mãda. § et tota ꝯñitas hoc põt ꝯſeq̃ncia pꝫ. qm̃ in ꝯſenſu totꝰ ꝯñitatis intelligit᷑ ꝯſenſus oĩm ſingulariũ pſonaꝝ. ſꝫm ſcotũ in. iiij. Licita quidem et honeſta ſunt q̃ in ꝯmodũ et ſalutẽ reipublice fiũt Quapꝓpt᷑ ille ꝯñitates potuerũt ſic diſponẽ de rebꝰ ſuis qꝫ ponẽs tantã pecuĩe quãtitatẽ tm̃ recipiat cũ modis ſupius annotatis. Et p ꝯñs alius põt recipe licite. ꝯſeq̃ncia pꝫ. qm̃ ad hoc illa mutua facta ſunt. videlꝫ ad ꝯmodũ et ſalutẽ ciuitatũ illaꝝ. Ad hoc dicendũ qꝫ ꝯcedẽdũ eſt añs et p ꝯñs ꝯña prima inſup et aſſumptũ dummõ nõ ſit ꝯtra legẽ iuſte pñcipantis. et ſignant ipiꝰ dei. ꝯtra cuiꝰ legẽ vident᷑ poſita talia impſtita et ſupra dicti ꝯtractus in ſupra dictis ciuitatibus Nã bonũ ꝯmodi lꝫ diſtingui ꝯt bonũ honeſti Népe aĩe ſalꝰ ſaluti corpis et reꝝ tpaliũ p̃ferẽda eſt. .xii. q. i. in c. p̃capimꝰ. Et ad hoc vide glo. in. c. ille. xxii. q. v, vbi glo, ait. qꝫ maius dãnũ

eſt in ammiſſiõe vnius anime ꝙ̃ʒ mille corpũ ¶ Quarto
quoqʒ dicũt hoc eſſe licitũ rõne liberalitatis. ꝓinde ar=
guũt dicẽtes. Petrꝰ de eo qd̓ ſuũ eſt libere et pleno iu=
re põt dare martino. l.i.ff. de dona. et in .c. quã ꝑiculo=
ſum. vii. q. i. Et ex hoc martinus licite põt recipe. ergo et
tota cõitas põt de ſuo ipo martino libere ꝓuidẽ. et ſic
ipe põt libere acceptare. ꝯſeq̄ncia ptʒ. qm̄ plenꝰ ius hʒ
tota cõitas in quolibʒ ipius cõitatis q̃m aliqua ſingula=
ris pſona ſup ꝓpriũ ſuũ. Nã põt ꝯfiſcare et põt reſtituẽ
qd̓ nõ põt ſingularis pſona. eo qꝫ nõ poſſit poſt deſtru=
ctionẽ recupare. ut no. ff. qd̓ cuiꝰqʒ vni. no. l. itẽ eoꝝ.
Et ſic p oñs põt in cõitatis vtilitatẽ ꝓuidẽ. Et ſignan
ter illis quoꝝ ſcʒ intẽeſt. Rñdeo ꝯcedo aſſumptũ dũmõ
ſupioꝛ lex nõ ſit in oppoſitũ. ſicut s̃ dictũ eſt i rñſiõe ad
ſcdm argu. Nempe ſingularis pſona aliqd de ſuo non
poſſet dare p pecunia ſibi mutuo dato. ita qꝫ mutuans
licite illud recipe poſſit. cũ (ſicut s̃. dictũ eſt) ſit ꝯtra p̃=
ceptũ ſupioris iuſte p̃ncipãtis ac mãdantis. mutuũ date
nichil inde ſperãtes. et. c. ꝯſuluit. ex de vſuris. ¶ Quito
etiã hoc licitũ eſſe dicũt rõne poſſeſſiõis. ex quo ſic ar=
guũt. iſta q̃ ponunt̄ ad impſtita ſupra mõtes et loca nõ
nõ ſunt mutua ſʒ poſſeſſiões. ergo põt hic ex illis tanquam
ex poſſeſſiõibꝰ ſuſcipe fructũ. et hoc annuatim. ſicut fit
de poſſeſſiõe. pʒ vtiqʒ añs eo qꝫ pecunia illa nũquã reſti
tuẽda eſt nec repeti põt. ſʒ tanquã poſſeſſio põt vendi.
et nũc carius nũc vilius. ſʒm ꝯdicõnem et ſtatũ ciuitatũ
añdictaꝝ. ſicut etiã de poſſeſſiõibus ꝯtingẽ ſolet. ꝯſeq̄n
cia pʒ. qm̄ eũdẽ locũ tenet pecunia illa in hoc ꝯtractu q̃ʒ
tenẽt ſi ex ipa emiſſet vnũ annuũ fructũ tãti p̃cii. Rñdeo
et primo nego aſſumptũ. cũ qd ſit i vitate hoc ꝯtracꝰ
vocabulũ manifeſtat. Nã in venetiis nõ poſſeſſiões ſed
impſtita. i. mutua nominant̄. nec a ꝓprio ſigto vocabuli

eſt realiṫ recœdētū, ut in. l. non aliṫ. ff. de lega. iij. Nec
ſunt ſicut agri ſꝫ ſicut mutua. ſꝫ alio cūi mō cū rebꝰ nō
poſſint. Nec ſicut poſſeſſiōes qm̄ ĩpignoratā poſſeſſiōꝫ
ad me reuocare poſſum. poſſum etiā vendē precio iuſto
ſꝫ impſti ta illa nō. qm̄ nō pn̄t vendi centū ꝓ centū. ſꝫ lō=
ge minori p̄cio. qd̄ ſatis videṫ abſurdū. q; de centū flo.
nō poſſim hr̄e centū florenos. Cōceſſo ꝙ añte nego ↄſe
q̄nciā. Et rō eſt qꝛ pecunia nullū aliū vſum hꝫ p̄ter expo
ſicōēꝫ. Ex agro aūt hn̄tur fructus ex labore hūāno. Eſt
em̄ ager aptus natꝰ fructificare. pecunia aūt nō. Inſu=
per ager eſt meus. et ſi de eo recipio fructū vtiqꝫ de re
mea accipio fructū. Pecuīa aūt a me libere mutuata vti
qꝫ nō eſt mea. ꝓptea non ſic licite poſſum ex illa pecunia
recipe fructū ſicut ĩ agro meo. Nec etiā veꝝ eſt qd̄ aſſu=
mitur. videlꝫ q; eūdē locū teneat pecunia ibi poſita quē
tenēt ſi emiſſet annuū fructū. qm̄ ibi v̓a vendicō eēt hic
v̓o veꝝ mutuū eſt, ſicut patebit infra in. iij. ar. c. ij. ¶
Sexto inſup aſſerūt hoc licē rōe notabilitatis et ſingu=
laritatis ꝓptea arguūt dicētes. p̄dicte ſunt notabiles ci
uitates ĩ tota ytalia imo ĩ tota xp̄ianitate ĩ q̄bus huiꝰ
modi ↄtractꝰ exercenṫ. Magni dn̄i ponūt ad impſtita p̄
dicta Itē religioſi int̄ quos ſunt valētes viri et in ſacra
theologia doctores. Inſup et deuoti religioſi ac timē=
tes deū. Deuoti ciues et deuotiſſime mulieres. et ponūt
et emūt. de q̄bus nō eſt de facili credendū q; ſint decep
tores et ſpretores ſaluti aiaꝝ ſuaꝝ, nec ꝓprie fame. ut p
baṫ. i. q. vii. in. c. ſanximus. quare tenēdū eſt tales ↄtra=
ctus licitos. Reſpōdeo et primo ↄcedo primā p̄tē añtis
Et quātū ad ſcdam nego ↄſeq̄nciā. Nēpe in ytalia ſunt
alie ab iſtis ſpectabiles ciuitates. ut Roma Mediola=
nū Bononia Sene puſiū Neapolis et alie plures extra
ytaliam Pariſius Londome Tholoſa Bruge Colonia

Sabina Gandauū Arogomia.Et alie multe in quibus
nullatenus exercent̄ tales ꝯtractus q̄ ciuitates libent̄ ꝓ
uiderēt ꝯmodis ſuis ſicut iſte tres p̄nomīate.ſi ſalua cō
ſciēcia hoc facē poſſent.nulle forte repirent̄ in tota xp̄ia
nitate in q̇bus exerceant̄ tales ꝯtractus.vel ſaltē tm̄ q̄ꝫ
tū frequētant̄ in ciuitatibus an̄dictis. Scd̄o dico ꝙ in
ciuitatibus illis etiā nō ꝯſenciūt om̄s.ſicut ego ſatis per
experienciā noui.licet hēant ibi in dictis imp̄ſtitis denari
os nō ſponte poſitos.ſꝫ ex coactōe ꝯūitatis.ſicut p̄dictū
eſt.Et ſi ſint ibi q̇dā ſponte ponētes minime mirū eſt.qm̄
etiā multi abſqꝫ aliquo rubore publice mutuāt ad vſurā
Nec inſup admirādū eſt ꝙ magni dn̄i ponāt ſponte pe
cunias ſuas ad imp̄ſtita illa qm̄ magni p̄ncipes et mag
ni dn̄i vſurarii extiterūt.Inſup et p̄dones aliqui etiam
dn̄i nō bn̄ informati an liceat hoc dubitātes ď ſtatu ſuo
ſicut p̄dictū ē.ne totā ſuā ſubſtāciā ſubito pdē poſſint.
tales denarios ibi ponūt..Qd̄ aūt religioſi de talibus
imp̄ſtitis recipiāt fructū nō deducit mutua illa licita eē
Ipi em̄ ꝯūiter nō ponūt imp̄ſtitis illis pecunias ad mu=
tua illa.ſꝫ modus eoꝝ ꝯūiter talis eſt.Nam q̇daꝫ habē=
tes pecuīas ad mutua illa quas ſcꝫ coacti ſoluerūt. aut
alias in p̄dictis imp̄ſtitis licito mō adepti ſunt in vltis
volūtatibus ſuis ꝓ elemoſina dimittūt p̄dictis religio
ſis pecunias illas ſeu redditꝰ illos uel ptē illoꝝ ut hāc
ptē deputati ꝑ dn̄ium venetoꝝ. utputa ꝓcuratores ſan
cti marci p̄dictis mittāt religioſis.illā aūt ptē ꝓ elemo
ſina ſuſcipe pn̄t dūmō libere largiat̄. Si aūt an̄dicti re
ligioſi p̄dictā elemoſinā imo tales redditus hr̄e ſollici=
tāt.et p̄tendūt ius hr̄e i illis. videāt ꝯſciēcias ſuas. Nā
licet q̇dā ſicut ſ̄ mōſtratū eſt poſſit ex imp̄ſtitis aliq̇d
recipe vltra ſortē nō tn̄ om̄s ad quos deueniūt imp̄ſtita
ipa, ſicut ex p̄cedētibus pꝫ. Proinde ſi de fenebri pecūia

aliq̃d daṫ. puta q2 denarii montis relicti religioſis fue:
runt a teſtatore empti vel ſponte in monte poſiti. nō co:
acte ſoluti. Tūc quidē ↄpleta ſorte a recepcōe taliū ab:
ſtinendū eſt. poſſunt quoq3 p̄dicti religioſi etiā aliṫ legi:
time excuſari. Cōſtat em̄ q7 nullus efficiṫ vſurarius niſi
volēs aliquid recipe vltra ſortē. ſicut ex p̄cedētibus pꝫ.
Si igiṫ p̄dicti religioſi nō recipiūt illas pecuīas ſeu ele:
moſinas ab ipſis imp̄ſtitis ꝓ pecunia q̄3 ibi libe̅ poſuerūt
vel quā ſponte emerūt modis ante dictis vſurarii non
videnṫ. ſ3 apparet q7 recipiāt elemoſinā iure ipoꝝ q̄ eis
iuridice relinquere potuerūt. et ius ſuū in eos legitime
trāſtulerūt. licet non in qualecūq3. iuxta ea q̄ in p̄cedēti:
bus circa iſtā matiam dicta ſunt. ¶ Septimo quoq3 cre:
dūt hoc licitū eſſe rōne pmiſſiōis et taciturnitatis. Pro:
inde arguūt dicētes. Eccleſia papa et cardinales aliiq3
p̄lati iſtos ↄtractus frequētare intellexerūt in ciuitati:
bus antedictis. nec tamē aliq̃d attēptauerūt ↄtra eos.
ꝑ amonicōes reprobacōes et excōicacōes. quapropter de
negligēcia argui poſſet videl3 q7 tantū piculū pmitte:
rēt in eccleſia regnare in aīaꝝ diſcrimini eis nō ꝓuidē:
do de aliquo remedio ſalutari. Quia ergo hiis ↄtractibus
nō ꝓuiderūt ſ3 eos ptranſierūt. ſic intactos videnṫ eos
tanquā licitos quodāmō approbare. Cōfirmo etiā rōnem
Ciuitates p̄fate hos ↄtractos frequentāt tāquā iuſtos
et eos fore licitos aſſeuerāt. ergo ſi ↄtract9 vſurarii ſunt te:
nent approbāt et ↄfirmāt ſaltē implicite. et ex ↄñti ē licitū
dare mutuū ad vſurā. ↄtra dñicū verbū Mutuū date ni:
chil inde ſperātes. Ex quo ſequiṫ manifeſte q7 errāt i fi:
de. quapropt ſic ꝓcedēdū eēt ꝑ eccleſiā ↄtra p̄dictas ciuita:
tes ſicut ↄt̄ alios hēticos. nec circa hoc ꝓuidet. et lōga
tpa ab ortu illoꝝ ↄtctuū iā fluxerūt. ergo viſimile nō videṫ
hos ↄtct9 vſurarios eē uel aliquo mō iniuſtos. Rñdeo ad
p̄dicta. et prio nego ſcdā ptē aſſūpti qm̄ ꝓuiſiōes ↄñis

iuris et decretales facte ↄtra vſuras ↄtra iſtos ↄtractꝰ
ſunt et oīs ſubditos ligāt niſi exempti et priuilegiati
ſunt. Sed q̄ ex mutuo aliq̄s intendē poſſit aliquid vl-
tra ſortē ex priuilegio pape abſurdiſſimū et falſiſſimū ē.
Tum q̄ ē ↄtra legē nature. ſicut s̄ ſer. xxxviii. ar. i. ple-
ne p totū mōſtratū eſt.. Tum q̄ ↄtra legē ſcripte eſt. ſi-
cut pꝫ vbi s̄ ar. ii. maximū ↄtra p̄ceptū dei negatiuū qd̄
eſt nō furtū facies Tum q̄ ↄtra legē gracie eſt hoc eſt
ↄtra verbū xp̄i. Luc. vi. mutuū date nichil inde ſperātes.
Tum q̄ ↄtra ordinacōꝫ eccleſie. ex̄ de vſu. in. c. ↄſuluit.
et in. c. ſup eo. Alex. terciꝰ ait. Cum vſuraꝝ crimē vtriuſ-
q̄ teſtamēti pagina deteſtet̄. ſup hoc diſpenſacōꝫ aliq̄ꝫ
poſſe fieri nō videmꝰ. q̄ cum ſcripta ſacra p̄hibeat pro
alterius vita mentiri. multomagis eſt p̄hibēdus q̇s ne
etiā pro redimēda vita captiui vſuraꝝ crimē inuoluat̄.
Hec ille. Ex hiis verbis colligit̄ primo q̄ aliqua diſpē-
ſacō nō eſt poſita in vſura. Scdo quoq̄ꝫ colligit̄ q̄ nec
p ſuſtentacōe viduaꝝ vel pupilloꝝ aut quoꝝcūq̄ꝫ alio-
rū dare ad vſurā mutuū aliquo mō licitū ſit. ſicut q̇dā
falſiſſime fabulant̄. p quo facit. c. nō eſt putāda. i. q. i.
et. xxxii. q. viii. c. vnico. et maxime ↄpenſato q̄ nec hoc
liceat p redempcōe captiui. ſicut nec licitū eſt p alteri-
us vita mentiri. Cū ſꝫm apo. ad ro. iii. Nō ſunt facienda
mala ut veniāt bona. Si q̄s forte miret̄ q̄ ↄtra tales n̄
p̄cedit eccleſia ꝑ̄t hoc pmittē videt̄ tanquā licitū. Nō
hoc etiā pōt dici q̄ eccleſia hunc ↄtractū pmittit eo ſcꝫ
mō pmiſſiōis. de quo s̄. ſer. xxxviii. ar. ii. ... iii. d pmiſſio-
ne declaratū eſt pmittit. i. nō punit. Nō ↄfirmacōꝫ etiā
dico q̄ dubito āñs et nego ↄſeq̄nciā. p negacōe āñtis et
ſi ad ptē aliquā declinarē pocius negarē ip̄m. q̄m ſpe-
ctabiliores viri ſepe de mat̄ia iſta dubitāt et inquirūt.
ſicut manifeſte appuit florencie i nr̄o gn̄ali capitulo ibi

celebrato Anno dñi. M. ccc. l.iiii. Ad qđ vtiqꝫ cõuenerũt multi valẽtes viri. int̃ quos fuit mgr̃ Guil. de Cremona. vir vtiqꝫ ingẽtis ſciencie et magne fame. Et tunc quidẽ ad gñalẽ ordinis nr̃i quidã ciues miſſi ſunt ex pte ꝯitatis inſtãtiſſime porãtes. ut materiã iſtoꝝ mutuorũ tractare et declarare vellẽt p ſerenitate ꝯſciẽciaꝝ ſuarum. an ꝯtractus p̃fati eſſent liciti an nõ. Interrogant etiã de hoc quotidie pticulares pſone p̄dictaꝝ ciuitatũ ſicut pꝫ peritis religioſis qui ibi ꝯuerſant̃. imo ꝯtra tales ementes ibidẽ tpe nr̃o extitit ſepius p̄dicatũ. et hoc ſuſtinuit dñium et populus pacient̃. ſicut ego ipſe p experienciã vidi. Quõ igit̃ dicendũ eſt illos tenere firmit̃ illa licita eſſe. Cõſequẽcia etiã nichil valet. qm̃ cũ hoc q̄ aliq̇s teneret illa mutua licita eſſe ſtaret q̄ nõ teneret licitas eſſe vſuras. oporteret em̃ ipm ſic arguere. Iſte tenet hec mutua eẽ licita. et iſte tenet hec mutua eſſe vſuras. g̃ iſte tenet vſuras eẽ licitas. ſꝫ tũc minor eẽt negãda. licꝫ ꝯcluſio ſeq̄ret̃ ordie debito. forte em̃ q̄ aliq̇ vſurarii credũt vſuras eẽ licitas. ſicut ego queſdã cognoui. licet tales ne tãquã heretici puniant̃ hoc nõ maifeſtãt. p q̄ ſoluit̃ qđ obicitur ad illic ꝯtenta.

Ca. quartũ

Cõfirmacõ ſcḋe ꝯcluſiõis p̄dicte ſcꝫ q̄ de impreſtitis ſpõte poſitis nõ licet aliqđ accipe vltra ſorte.

Quarta eſt intencõ veritatis. Pro roboracõe autẽ ſcḋe ꝯcluſiõis et huius ſcḋi articuli ſic efficaciſſime argui põt. Iſte ꝯitates et ſpectabiles earũ dubitãt vtꝝ hij ꝯtractus ſint liciti an vſura. ut p̄dictũ eſt. g̃ in hoc dubio ſepe dictis ꝯtractibus exponẽtes exponũt ſe periclo mortalis culpe. quare ſic ꝯtemptores mortalit̃ peccãt. ¶ Scḋo ſic iſti dubitãt an iſti ꝯtractus ſint vſure. g̃ ſe exponẽtes et in hoc dubio ſcient̃ ſe exponunt. et ſcient̃ periculo vſuraꝝ. quare vident̃ ſaltẽ mente

vſurarii. Nam nō dimittūt p hoc qd pōt eſſe q ex hoc
ↄtractu ſint vſurarii Tercio etiā ſic iſti dubitāt an iſti
ↄtractus ſint vſurarii. ergo ↄſencientes de hoc dubitāt an re-
ſtitue obligent. et p ↄñs tenēdo et retinēdo cū iſta opi-
niōe ↄtinue ſtant in piculo et diſcrimini ſe exponūt mor-
talis culpe. et ſic ↄtinuāt mortalē culpā uel reſtituūt. et
ↄñs tūc ſe hñt ac ſi vſurarii extitiſſent. Nec alius mo-
dus apparet q p ipam reſtitucōem q poſſint a vinculo
mortalis culpe abſolui. ſicut etiā de ceteris vſurariis di-
cemus. Igit in talibus dubiis dicat tex. q eſt tuci abs-
ſtinē. ut in. c. in ciuitate ex de vſu. qd quidē directe loq-
tur in ↄtractu dubio vſurarum. Ad idē. l. adoptiuus. ſ. ſerui-
lis. ff. de ritu nup. ibi in re dubia ꝛc. et de ſpon. c. iuue-
nis. de pe. di. vii. c. baptiſat. in fine. Itē p ſalute aīe ē
ſemp via tucior eligēda. ut in. c. illud ex de cle. ex. mi. et
in. c. ad eius. v. di. Volentibus ergo ſaluare aīas ſuas hec
eſt tucior via ſcz a talibus ↄtractibus abſtinē q in tāta
peritorum titubacōe eligē alterā ptē minus tutā. Eſt ſiqui-
dem graue in re dubia certā ferre ſniam. xi. q. iii. c. gra-
uem. iii. q. vl. iudicantē. Et hoc maxime in cā ſeu in fa-
cto ꝓprio. ſicut eſt illud emere uel nō emē. Nempe in re
ꝓpria neq iudex neq teſtis neq arbit eſſe pōt. C. ne qs
in ſua cā. l. vna. et. l. nullus. ff. de teſti. et. l. penul. ff. de
arbi. Nā amor et cupiditas q verſant i ꝓprio facto puer-
tunt humanū iudiciū. ut in. c. quatuor. xi. q. iii. Si ergo
periti in hoc dubio deſident inter ſe. et opinio illa que
hz q ↄtractus iſte et articuli ſubſeqntis ſint liciti nō ſit
tuta p aīarum ſalute. ſequit q ab iſta ſpōtanea denariorum
poſicōe et iporum empcōe debeat qlibz abſtinē donec apo-
ſtolicū tanquā papā nō tanquā pticularē hoīem ſz tan-
quā vicariū dei ad q ſpectāt dubia q de nouo emergūt
decidē ↄſulāt. ut in. c. p veñabilē. ſ. rombus, ex qui fi.

ſint le. et. l. cū de nouo. C. de legi. Q̄d aūt p papā licet
nō p bullā hoc declaratū ſit ſicut referā ut michi cōſtat.
Legi em̄ in q̄rto ſup ſn̄ias dn̄i de ceremona ep̄i papien̄.
q₇ cū q̄dā vir p̄diues et ī pecuniis potēs p̄dicto mō in-
tendēt ponē quādā pecunie quātitatē in vna p̄dictarū
ciuitatū triū p elemoſinis in ppetuū diſpēſandis. hito
a p̄dicto dn̄o Guil. ob cām illi⁹ de hoc cōſilio pitoꝝ. fa-
ciaq₃ de p̄fata matia mōtis et imp̄ſitoꝝ in Florenti ſtu-
dio papiēti diligēti diſcuſſiōe cū matia ꝓpt cōtrarias op̄i-
niōes. adhuc dubia remanēt occurrētibus aliis cauſis.
Miſſus eſt an̄dictus dn̄s Guil. ad papā vrbanū ſextum
ut ambaſiator. tūc in Janua cōmorantē. Rogauit igit̄ cū
p̄fatus diues inſtant̄ q₇ de p̄fata matia cōſulēt papā. et
q₃ de ſua intencōe circa impoſicōe₃ dicte pecunie p ele-
moſinis diſpēſandis ꝓpoſitū reuelaret. Cui papa rn̄dit
q₇ bn̄ facēt de tali caſu eū cōſulē. eo q₇ caſus arduus eēt
aſſeruitq₃ eū vſurariū eſſe Predicta aūt ego legi ī libro
ſuo ꝓprio quē ipe cōpoſuit et in mōte reliq̄t. Cū igit̄ papa
eſſet pitiſſimus ſatis ponderāda ē rn̄ſio et ſn̄ia ſua
Que aūt ſn̄ia ſeq̄nda ſit in cōtraria opiniōe doctoꝝ vide
in ſequēti ſer. ar. i. c. ii. in fi.

Articulus t̄cius q₇ ſpōte emētes imp̄ſtita ſupra dicta cū
intencōe recipiēdi aliq̄d vltra ſortē vſurarii ſunt.

Tercio inſup tractādū ē de hiis qui ī cōtio mō-
te imp̄ſtitis ſeu locis aliq̄d iuris libere emūt
Et de hoc talis cōcluſio dat̄. Libere ementes
imp̄ſtita illa ꝓponētes aliq̄d recipe vltra ſor-
tem. vſurarii ſunt. et lucꝝ inde habitū reſtitue obligant̄
Et ad declaracōe₃ hui⁹ cōcluſiōis triplex vitas ſubiūgat
prima ē ꝓbacōis. ſcda ē defenſiōis, tercia ē cōfirmacōis

Multiplici argumēto ꝓbat̄ q₇ emētes talia imp̄-
ſtita cū lucri intencōe illicite agūt Ca. primū

PRima eſt vitas ꝓbacōis. Nā ꝓbatᷣ ꝑdicta ↄcluſio triplici modo. primo rōe. ſcdo decla racōe. tercio ↄcluſione. Primo rōne et hoc triplicitᷣ. Primo ſic vera eſt ↄcluſio ſupradicta. qm̄ ta lis libere emēs ſe ponit in eodem ſtatu in quo vtiqꝫ foret ſi libere tantā pecuniā poſuiſſet. Ergo cū po nens vſurarius ſit ꝛc̄. ſequitᷣ q̄ etiā iſte. aſſumptum ſi em̄ libere emo c. florenos qui ſunt ad imꝑſtita ſu pradicta ſperans quolibet āno accepturū me v. in il lo ſtatu me pono in quo me ponerē ſi libere ponerē c. recepturus v. ſingulo āno in ꝑpetuū ergo ꝛc̄. Con ſimo rōnem ex ſola volūtate quis vſurarius fit ex̄ de vſu. in c. ↄſuluit. et xiiii. q. iii. qm̄ multi. Cū ergo iſte volūtarie velit et intendat accipe vltra ſortem. ſequitᷣ q̄ vſurarius ſit et mētalis et actualis et p cō ſeqns reſtituē obligatᷣ qđ recepit vltra ſortē. Scđo ſic ſi iſte emēs c. ꝓ ipis recepturus v. ꝓ ſingulo āno ponēt libere c. et ſingulo āno recipet v. ſeu ꝓponeret hic nempe vſurari9 eſſet et qđ vltra ſortē recepiſſet reſtituē teneretᷣ. ergo a forciori ſi iſte ſolū libere ponat xxiiii. ſeu xxv. ꝓponēs ſꝑ recipe v. vſurarius equidē et magn9 uſurari9 eſſet. Aſcendit em̄ ad xv. et ad xx ꝓ cētenario lucꝝ. Et ex ꝓpoſito et ex certa ſciēcia ſeu ſnia. Et his tꝑibus in florencia ſatis ad min9 ꝑciū ꝑ dicti denarii mōtis deuenerunt. Tercio quoqꝫ ꝓbatᷣ ſic mutuare coacti nō excuſantᷣ recipe vltra ſortē niſi rōne intereſſe ſcꝫ dāni emergentis et lucri ceſſantis ſicut ſupra in i. ar. dictum eſt. ergo cū iſti nullum in comodum ex hoc incurrant ſequitur q̄ ſatiſfactio ꝓ ſorte minime vlterius licito modo licite recipere

poſſint. Omnia inſuper argumenta que ſupra in pre
cedenti ar. ii. c. facta ſunt, hic comode adaptari poſ
ſunt. Secundo ꝓbatur concluſio ſupradicta declara
cōne. Igitur ad declarandū et roborandum verita
tem predictam ponam quid de hoc ſenſit ſincerus cō
ſiliorꝝ dator federicus de ſenis in xxxiii. conſilio ſuo
Dicens ꝓ declaracōne huius dubii breuiſſime que
dam alia dubia declarabo. primo quid ſit vendere.
ſecundo quid poſſit vendi. tercio quid i hoc ɔtractu
vendatur. quarto que ſit intencio actoris in prefato
contractu. quinto ſꝫm intencōnem ſuam in hoc facto
concludam. Primo videndum eſt quid ſit vendere.
ꝓ quo aduertendum eſt q̄ omnis actus per quem
transfertur dominium alienacio ē. Nunc autem trāſ
fertur dominium vendite rei ꝓ ipo ſoluto precio vt
notat hoſtien. in ſumma de rerum ꝑmutacōne §. ex ſu
pradictis. ergo vendicio eſt alienacio quedam qua
dn̄iū vendite rei transfertꝰ ꝓ ipo ſoluto p̄cio. Domi
nium autem alicuius rei nullus de iure in alium trāſ
ferre poteſt niſi dominus eius ſicut patet ꝑ ſcotum
ſupra ſermone xxxii. ar. iii. c. ii. et iii. Et dico de iu
re quia rem alienā quis vendere pōt. ſed non ſine ꝑ
iudicio domini ſui. ff. de ɔtrahē. emp. l. i. Solus igitꝰ
dominus rei dominiū eius transferre pōt ſeu rem vē
dere. Secundo cōſiderandum eſt quid poſſit vendi
ꝓ quo nota q̄ tam corꝑalia quam incorꝑalia ven
di poſſunt. C. ꝺ here. uel acti. vendi. l. ex nr̄is. et. ff. e
l. nomina. Sic notat hoſtien. in ſumma de empcō. et
vendicō. §. de quibus. ergo iura et obligacōnes in
corporalium rerum que incorporalia ſunt inſtitu. de

corpo.et incorpore.ꝗ.incorpales vtiqꝫ vendi poſſunt
Tercio conſiderandum eſt quid in hoc contractu ven
datur.Pro quo aduertendū eſt q̄ licet vulgari ſer=
mone dicat̄ vendo tibi c.florenos quos mutuaui cōi
tati tñ in rei vītate nō ſic eſt.qꝛ eoipo q̄ mutuaui c.
ipi cōitati tranſtuli dominiū eorum in ipam communi
tatem cum in mutuo dominiū transferat̄ ſicut patet
inſti.qui.mo.re.ꝯtra.ob.in pn̄cipio in verbo.vnde eci
am.non pōt ergo creditor vendere iſta c.cum non ſit
dominus ipoꝝ.Nā ſolus dominus rei de iure ven=
dere pōt ſicut pdictū eſt ꝓpter qd̄ videt̄ q̄ in hoc cō=
tractu non vendant̄ niſi iura creditoris que inſurgūt
ex mutuo et ex ipa obligacōne ꝯmunitatis.Quarto
eciā eſt videndū que ſit intencō actoris in ꝯtractu p̄=
fato.Ad hoc etē̄m dico q̄ pn̄cipalis eius intencō eſt
ut ſubintret et teneat locū primi creditoris.videlicet
quoad hoc q̄ ipe creditor ſit creditor cōmunitatis i
ſorte qua venditor recipit v.ꝓ quolibet cētenario an
nuatim donec recipiat totā ſortē ꝓpter qd̄ colligitur
manifeſte q̄ ſub uelamine empcōnis.emptor fit li=
ber et volūtarius creditor cōmunitatis ut vltra ſortē
gr̄a mutui v.recipiat ānuatim.Quito ſꝫm ſuā intencōꝫ
in hoc facto concludam.Et quid de hoc facto ſenciā
inducabo.Sed quia non omnes caſus in lege repiun
tur non ſemp debet requiri ius exp̄ſſum quoniam plu
ra ſunt negocia q̄ꝫ vocabula.ff.de p̄ſcrip.ver.l.rei.ꝓ
inde cum talis caſus non reperiatur expreſſus aliqui
bus racionibus et autoritatibus vt potero confirma=
bo.Dico igit̄ q̄ racio quare primi creditores nō ſunt
vſurarij ē.qꝛ ad mutuād̄ coacti ſunt et qd̄ n̄ licitū eſt

m̊ lege neceſſitas licitū facit. extra de regulis iuris.
qd̉ nō eſt licitū et ſine aliqua ſpe vel mala intencōne
primaria recipiēdi vltra ſortem gracia mutui mutuāt
cōmunitati. ꝑterea licitum eſt aliquid recipere vltra
ſortem. Nam ſicut dicitur. i. q. ii. in ca. ſicut epiſcopū
Nullam em̄ maculam oblacio ſuſcipienti ingerit que
non ex ambientis peticōe ꝓceſſit. ergo per locum ab
oppoſitis iſte qui libere et voluntarie cum ſpe et intē
cione primaria recipiendi vltra ſortem gracia mutui.
mutuat cōmunitati vſurarius eſt. xiiij. q. iij. vſura. et
c. pleriqʒ. xiiij. q. iij. ſi feneraueris. extra de vſuris. c.
conſuluit. Preterea ille in iudicio anime vſurari9 eſt
cenſendus qui eo ꝓpoſito pecuniā mutuat et credit li
cet conuencōne ceſſante non plus inde recipiat. ut pa
tet extra de vſuris. conſuluit. xiiij. q. iij. ſi feneraue=
ris. Sed talis emptor efficitur creditor. et eo ꝓpoſi=
to pecuniā mutuat ut licet omni conuencōne ceſſan=
te recipiat vltra ſortem. nec alias mutuaret. ſicut ex
eius intencōne iam patet. ergo in iudicio anime vſu=
rarius eſt. Preterea quicq̊d alteri tradidit quouis
mediante contractu ut plus ſorte recipiat vſurari9 ē
ſicut patet. xiiij. q. iij. c. vſura. et. c. pleriqʒ. Sed ta=
lis emptor huiuſmodi eſt. ſicut patet ex intenciōe et
affectu. ergo vſurarius eſt cenſendus. ¶ Confirmat̄
ſic. Si talis emptor ſimpliciť et abſqʒ velamine ali=
quo fieret creditor cōmunitatis ut reciperet vltra ſor=
tem vſurarius eſſet. Sed iſte ſub empcionis velamie
eque fit creditor ac ſi ſimpliciter tradidiſſet cōmuni
tati. ergo vſurari9 eſt ¶ Tercio ꝓbatur ꝯcluſio anᵗdicta
multiplici alia ꝯcluſiōe q̄ ex p̄dictis colligi pñt. prīa ē

Primus creditor nūquā ponē pōt p̄dictū emptorē in loco suo cū omibus illis circūstācijs cū quibus est ipe cū ipe uiolent creditor sit. Scda oclusio est q̄ si talis emptor cogeret emere a cōitate sicut prim9 extitit excusatus esset vbi p̄ncipalit̄ nō eēt otent9 accipe vltra sortē mutui racōe. sicut supius dictū est. Tercia quoqz est. si talis ēptor daret. c. p illis cētū. qn̄imo si daret etiā vlt̄ nō minus vsurarius eēt. exquo sola intencō recipiēdi vl' tra sortē gr̄a mutui hoiem vsurariū facit. Quarta ē q̄ primū nō solū coactō sz intencō recta excusat. qz si placeret cogi illicitū eēt eo q̄ coactō in volūtariū trāsiret. Quinta est nō ideo qz libē emit et creditor volūtari9 fit emptor iste vsurarius est. sz qz intēdit recipe vltra sortē Hec ē sn̄ia frederici de senis de verbo ad verbū

De multis argumētis q̄bus quidā pbare conant̄ q̄ licz emē dicta impstita cū spe lucri. Et quō omia rōnibus efficacibus repellunt̄ Ca. ii.

Secūda aūt est veritas defensiōis. Multis nēpe argumētis mitunt̄ quidā impugnare opinōem q̄ in p̄cedēti ca. posita est. ponem9 igit̄ illa. et ad qd̄ libz intendimus rn̄dere. Primū argumētū est. hn̄s ius et liberū dn̄iū in aliquā rem illud in altex trāsferre pōt et p dn̄s alius licite acceptare. g̃ cū mutuare coact9 annuatim habeat ius in centū sequit̄ q̄ libere et licite p̄t ipm in altex trāsferre. et sic alti licite vendē. insup et alius licite emē. qd̄ vtiqz est pbandū. Cōfirmo etiā racōnem Aliq̄ rō est q̄t quā possum rē meā alteri vendē vel donare. et ipius ius in altex trāsm utare. Nec q̄dem videt̄ alia ñ qz ad me pleno iure dn̄iū eius spectat. g̃ et i p̄posito possum vendē licite ius qd̄ hēo in redditibus illis. Ad hoc rn̄deo ocedo an̄s et nego on̄am illā. g̃ cū mutuare coactus zc̄. an̄s q̄dē ocedendū est. Cū em̄ nō est pbi-

bicō ſuꝑioris nec eſt īſup diſpoſicō ex pte recipientis
uel dantis. et liberꝝ eſt ex pte dātis ſicut et recipiētis.
tūc qdē trāſlacō poſſibilis eſt ſʒm Sco. i. iiij. di. xv. q. ii
Et plenꝰ dictū eſt ſ. ſer. xxxii. ar. iii. c. i. et. iii. vbi grā.
Ego em̄ ſum liber dn̄s agri mei a nullo hoīe ī hoc depē
dens. et alius ē ſuſceptur nō ꝓhibitus. tūc qr ē poſſum
ius qd in illo habeo in talē hoīem trāſmutare. ſic nēpe
ꝓcedūt donacōes/ſic vendicōes/ſic etiā in aliqbus ab
ipo pn̄cipe ſubiectōes. ſicut etiā pʒ ſer. xxxii. ar. i. c. iij. li
cet ſʒm ſco. primꝰ int hoīes prīnus fuerit pn̄cipatus quo
videlʒ pr̄ natalit filio pn̄cipabat. ↄſecutꝰ eſt et polliatꝰ
qui huic potuit eſſe annexus multi ab eodē pr̄e a quo il
li deſcenderāt habuerūt iniciū qbus alius potat ciuiliter
dn̄ari indicēdo ius int eos. Sed et vna ↄ̄uitas de alteri
us potēcia et ſagacitate ↄfidēs et de ſe diffidēs potuit
illi alteri libere ſe ſubicē et tm̄ altera ius habere in illā
cōitatē. vel ſi vna ciuitas ↄfidēt de prudēcia vnꝰ pſone
ſe illi ſubmittē poſſet. et hoc caſu ille hr̄et ius in illā ciui
tatē Ex quo pʒ qꝛ n̄ intēdo negare qꝛ vnꝰ hn̄s ius ī aliqʒ
rē nō poſſit illud in aliud trāſferre. ſʒ dico qꝛ nō qlibet
ↄſideratis ↄdicōibus diuerſoꝝ ſʒm qꝛ in argnēdo ꝓ ↄclu
ſiōe appet. Cōſeqnciā aūt nego qm̄ primꝰ rōne intēe ſic
ſ in. i. ar. pʒ. pōt recipe vlt ſortē. ſʒ ī ſcdo nō ē intēe ſeu
euitacō dāni. ꝓptea ceſſat cā q rexit in primo ꝓpt qʒ reci
pere pōt. Ad hoc facit. c. cū ceſſante d a ꝑpel. vbi tex. ait
qꝛ ceſſante cā ceſſat effectꝰ. Et idē point. i. q. ii. qꝛ ꝓ re
medio. et de pe. et re. cū infirmitas. vbi hoc idem dr. qua
ꝓpt mirꝝ nō eſt ſi nō pōt primꝰ tale ius in ſcdm trāſferre
Eſt nichilominus aduertēdū qꝛ ſicut in p̄cedēti. c. dictū
eſt. ſi ſecundus cogeretur accipe mutuū primi. et eadem
forma qua prius. tūc etiā ipe rōe inteſſe ſui poſſet reci
pere ſicut primus. Scdm eſt qꝛ volēti ↄſiderare euidēt

poſit appare hmoi empcões fiūt in fraudē vſurar.ſicut
ſtatim infra patebit. Quis itaqꝫ alias audiuit tale for
q emā centū floꝛe.p.xxx. aut p.xxv. Si em̄ emere libr
aut aliā rem q̄ ꝯſtitiſſet centū floꝛe. et nūc emerē p.xxx
tollerabile eſſet ſꝫm q nūc ego emā vnū floꝛe.p tercio
flo. Iſte ē vnus ꝯtract9 ſup oms ꝯtract9 mūdi. Ad cō
firmacōꝫ vo ꝯcedo aſſumptū q̄ꝫtū ad primā ptē ſꝫ nego
ſcdaꝫ. qm̄ ut pꝫ ſꝫm ſco.ſ ſer.xxxii.ar.iii.c.i.reqrit etiam
aptitudo ad recipiendū ex pte paſſi. actus em̄ actiuor
ſunt in paciēte diſpoſito.ut ait Ariſto.ii.de aīa. Reqrit
etiā q nō ſit ꝯtra phibicōꝫ ſupioꝛis.ſicut d hoc i rñſiōe
pcedētis argu.dictū eſt ¶ Scdm argumētū ē hoc. Pe.q
coacte mutuauit cōitati et ānuatim recipit.x.tenet mar
tino in.x.aſſignat martino petr9 ſuū ānuū redditū quē
qdē recipit ex mutuo facto.et tūc martinus ꝯſtitut9 eſt
loco pe.vel ſ martin9 abſqꝫ pctō recipit iſta.x.aut nō.
Si primū ſ potuit pe.ius et dñiū qd hēbat licite i alte
rū trāſferre et ſic habet intentū. Si nō.ſ nec pe.cū hoc
recipiat noīe ſuo et loco pe.martinus ꝯſtitut9 ſit. Pre
terea ſi pe.recepiſſet pecuniā illā videlꝫ x.martin9licite
ab ipo pe.recipe poſſet.et hoc qꝛ illā libē dabat.et ſibi
etiā tenebat.ſ et a dātib9p.potuit m.licite recipe i cāu
ſu.Cōſeqñcia tꝫ qm̄ eadē ē pecūia eadē rō qꝛ volūtas
p.et ad eūdē finē q̄re ⁊c. Rñdeo et admitto cāum.et tūc
cū qrit ſi mar.peccat recipiēdo illa.x.⁊c. Dico q vel m.
recipit iſta.x.noīe pe.uel noīe ipius m. Si primū non
idem ex hoc peccat.nā accipit ſolucōꝫ a p.et nō agit vi
ce ſui in hoc caſu ſꝫ vice pe. vbi gr̄a.pe.tenet m.in x.et
dicit ei vade ad pcuratoꝛes ſancti marci et ibi accipias
p me x.q̄ ibi hr̄e debeo.tūc m.accipit a pcura.ānodictis
illa x.ſicut accipet alius pcuratoꝛ pe.et hoc mō licitum
eſt. Si aūt ille recipit nomine ſuo qꝛ videlꝫ accipit ius

mutui in ſolutū ac de illo mutuo agit ſicut de mere ſuo
Tūc diſtinguo. q̄ꝛ uel petrus habebat aliūde vñ ſatiſfa-
ceret ipi martino ad qḋ potat ſe reducē ꝓ ſatiſfactōne
ſua aut nō. et hoc ſcient. ſi ꝓmū tūc dico qꝫ martinus cō-
pleta ſorte capitalis pe. vltra recipe michil pōt. Nullum
em̄ īteſſe ad hoc alegare pōt qm̄ ad alia ſe reducē po-
terat et imputet ſibi ſi ex hoc ꝯſequit̄ dānum Si dē ſcḋm
videlꝫ qḋ nō erat aliqd ad qḋ martinꝰ rōne ſui īteſſe ſe
reducē poſſet. tūc ſiquiḋ licet. Sicut em̄ dāmificatus fu
erat pe, ita in illa coactōe martinus q̄ ius habebat in re
bus p. ¶ Tercio arguūt qdam ex illa regula iuris q̄ ha
bet̄ ex̄ de reg. iur. li. vi. vbi dꝫ. nemo pōt plus iuris trāſ
ferre in aliū q̄ꝫ ſibi ꝯpetē dinoſcat. iſte eſt regule textꝰ.
Ex qua qdem regula videt̄ ſequi qꝫ q̄ntū quis hꝫ iuris i
aliqꝫ rem tm̄ in aliū tranſferre pōt. Ad qḋ rn̄deo ꝯcedo
aſſumptū et ꝯñs. ſꝫ ſi ꝯñs vniuerſalit̄ accipiat̄ nego ꝯſe-
q̄nciaꝫ. an̄cedens eſt nemo plꝰ pōt n̄ qꝫ nō plus iuris trāſ
fert q̄ vna negatiua eſt. Ex qua nō ſequit̄ qḋ in quelibꝫ
qḋlibet ſuū ius transferre poſſit. ꝓptea notandū eſt qḋ
argu. a ꝯtrario ſenſu colligi non dꝫ qm̄ in iure reſultaret
abſonus intellectus ut no. glo. in c. ſigſicaſti. de foro cō
pe. et in. l. cū p̄rem. C. de ꝯdicōībꝰ inſertis. ¶ Quarto
quoqꝫ ſic argui pōt. illa q̄ ſunt in mutuis poſſeſſiones
ſunt. ḡ ita libere vendi poſſunt ſicut et cetere poſſeſſiōes
hoc argumentū ſupius in ii. ar. et iii. c. eſt deductū i im
ꝓbando p̄cedentes ꝯcluſiones. Similit̄ ſextū et ſeptimū
cum ſuis ꝯfirmacōibus eciā hic p̄nt adduci. Sed qꝛ ibi
diſtricte poſita ſunt. ea hic itex replicare non eſt neceſ
ſe. Ad hoc q̄rtū argumētum rn̄deo et nego aſſumptum.
Nam vera ſunt mutua vel ſi vis vocare poſſeſſionē omē
qḋ poſſidet̄ et ius et alia ut dicit tex. aug. i. q. iii. in c. to
tū. et. l. reg̃arit. ff. ꝺ pe. he. ꝯcedo an̄cedēs et nego ꝯñat

Pro cui9 rei declaracōne notand̄ eſt q̄ ſi mutuo p. c. flo
renos ita q̄ eos teneat ad libitū ſuū et tn̄ ſingulis ānis
q̇b9 tenebit eos dabit michi x. ſaluo nichilomi9 capitali
¶ Conſtat q̄ vſurarius ſum. nūquid talis dici pōt ↄtract9
vendicōnis ut iſta ſit poſſeſſio et nō poci9 ↄtractus mu
tui. In hoc ſiq̇dem cāu de capitali nichil petere poſſum
cū in petri ꝑtāte ſit ꝓ libito retinere. Si quoqꝫ ↄtingat
petrū reſtituē capitale nichil amplius recipiā de dicta
vtilitate ſicut in veneciis et aliis ṗdictis locis ↄtingere
ſolet. Si em̄ ↄ̄uitas veneciaꝝ reſtituēt illis q̇ ibi poſuer̄t
pecunias ſuas nichil amplius daret̄ illis. Nūc vō pona-
mus q̄ cogar ad mutuand̄ petro illos c. et darent̄ mi-
chi x. ſingulo āno. ſi alius emat ius qd̄ in eis habeo et
libere q̇s dubitabit hoc fieri in fraudem vſuraꝝ ſub pre
textu et palliovendicōis. Sic quoqꝫ in fraudē vſuraꝝ fi
eri ſolent vendicōnes ad redimendū de q̇bus ſ̄ ſer. xxxix.
ar. ii. c. i. dictū eſt. Talis nempe ſe ponit in ea ↄdicōne
in qua foret ſi ṗmo libere ponēt pecuniā illā. Inſuꝑ et
manifeſtior eſt vſura cum iſte emat ꝓ xxx. quis em̄ non
ſuſpicaret̄ hoc fieri in fraudē vſuraꝝ cū accipiat tm̄ ꝓ
xxx. q̄ntū accepiſſet ꝓ c. ſi ṗmo poſuiſſet c. ſicut fit in ve
neciis in florencia ¶ Quinto eciā arguūt q̇dam dicētes
q̄ ṗdicti ↄtractus liciti ſunt qm̄ ↄ̄uitates ṗdicte ſe pn̄t
ↄſtituē cenſuales eoꝝ q̇ ṗdictas pecunias ponūt ad p̄-
dictos ↄtractus. Cenſus em̄ liciti ſunt. ꝫc. Et q̄ ſp̄ i me
liorem ꝑtē declinand̄ eſt maxime vbi ſunt directores tot
ſpectabiles quot ſunt in ciuitatib9 an̄ dictis. Videt̄ tenē
dum q̄ iſti agunt nō ſicut rn̄dentes vſurariis de vſuris.
ſꝫ ſicut de cenſib9 dn̄oꝝ ṗdictoꝝ. q̄ in dubio ṗſumendū
eſt de vnoquoqꝫ bonum niſi expṗſſe ↄtrariū videat̄ vt in
c. vnico. de pſcri. in textu. et glo. et in c. dudum de pre-
ſumpcio. et in. l. cum pater. ⁋. rogo. ff. de legat. ſecundum.

Confirmo eciā rōz qm̄ licet alicui vendere rem ſuā et po
ſtea de illa facē cenſum emptori cū volūtate emptoris
ſeu facē vnū cenſuale de re ſua. Ergo et p̄dictis ↄ̄uitati⸗
bus videt̄ licere ſimile facē ↄ̄ rebus ſuis et ſic ipos feciſ
ſe credendū eſt et p ↄ̄ns abſqꝫ pctō. Ex q̇bus ſequit̄ illa
poſſe licite vendi et licite emi/et ſic licite de vno in aliū
transferri et transmutari Ad p̄dicta duo rn̄deo ſimul et
dico caſus poſſibiles eſſe. ſꝫ nō ſic eſt in ↄ̄tractibus p̄di⸗
ctaꝝ ↄ̄uitatū· qm̄ nec ſe ↄ̄ſtituūt cenſuales nec de ſuo ali
q̇d vendunt. qd̄ q̇dem pōt tripliciť appere. Primo nec
ciuitas nec domus nec ager uel ꝓuincia eſt de q̄ talis cē
ſus reddať neqꝫ vendať. Scdō qꝛ de hiis fructibus p̄di
cte ↄ̄uitates diſponūt ad bn̄placitū ſuū qn̄ꝫ plus qn̄ꝫ mi
nus qn̄ꝫ etiā michil talibus ꝓuidendo et hoc abſqꝫ ↄ̄ſen
ſu illoꝝ ad quos ꝑtinē deberet ſi forent veri cenſus. aut
ve vendicōnes. Preťea ſi p̄dicti emptores aut dn̄i nullū
recurſum hr̄e pn̄t ad p̄dicta in aliquo cāu· ſꝫ ipe ↄ̄uitates
diſponūt ꝓ libito eiſdē ac ſi nulli alii ius aliq̇d habent
in eis. Tercio qm̄ ex quo fuerūt incboati iſti ↄ̄tractus ſi
facte fuiſſent veri vendicōnes vtiqꝫ p emptores iſtarū
ↄ̄uitatū omīa fuiſſent aſſumpta· ꝑtꝫ hoc qm̄ cū ſummam
maximā pecuniaꝝ ſingulis āñis teneanť creditoribꝰ ſuis
q̄ſi imaginabiles florenoꝝ miliones vtiqꝫ recepiſſent
ad cuiꝰ q̄ntitatis valorē vna ↄ̄uitatū illaꝝ minie forſan
ſe extēdere poſſet. ꝓinde et ſi quidā dicē vellēt qꝫ hm̄oi
ↄ̄tractus formaliť et exp̄ſſe vſurarii nō pn̄t dici. michilo⸗
minꝰ negare nō pn̄t qꝫ nō ſapiāt vſurariā p̄uitatē. vel qꝫ
ſint vſurarij aut fiāt ī fraudē vſuraꝝ. Vel meliꝰ dici pōt
qꝫ cēſus ē ſcripťa qua q̄s ↄ̄fiteť ſe poſſidere t̄butarios a
gros. ff. ↄ̄ cenſi. l. forma. et. ff. de ꝓba. l. cenſus. et fit cen
ſus in ſignū recogcōis ſupioritatis. l. ↄ̄pit. C. de p̄ſcri. xxx
uel xl. ideo p cenſum ꝓbať ſubiectō. ex̄ de cen. c. oīs aīa

q̄ oĩa (ſicut apte pꝫ) ſunt ex ꝓpoſitū nrm̄ i fraudem vſu
raꝝ ¶ Sexto quoqꝫ arguūt dicētes ſi petrus mutuat io.
c. ſub hac ꝯdicōe videlꝫ qꝫ ſi ñ reſtituat uſqꝫ ad duos mē
ſes ſoluat poſtea x. et c. Elapſo ſiqdem t̃mio nec facta
ſolucōne omi fraude vſuraꝝ deducta tenet̃ iohānes pe.
in c. x. Has aūt rōnes et iura potit petrus cuidā alti ꝯce
dere ut germano ſiue nepoti. ꝗ. et vendere vel ſaltē in al
terū ius transferre Antecedēs ꝓbari pōt p ea q̄ dicent̃
in ſer. ſeq̄n. ar. iii. c. i. Et q̄ntū ad aliā ptē pꝫ. qm̄ de hoc
facē pōt enſemū cui voluerit tanq̄ſ ſcꝫ de re ſua. ꝓ hoc
facit qd habet̃ in. ꝗ. ex ꝯdicōnali. inſtit. de v̈. obli. vbi dꝛ
qꝫ in obligacōne ꝯdicōnali añ euentū ꝯdicōnis ſpes eſt
in obligacōne. Concoꝛ. eciā tex. in. l. cedē diē. ff. de v̈. ſi.
Ad hoc rñdeo et ꝯcedo aſſumptū. et aſſumptū ſꝫm qm̄ c.
et x. t̃mino iam elapſo facta ſunt capitale. Sꝫ ſi t̃mmus
elapſus nō eſſet ſecus vtiqꝫ foret. qm̄ tūc nullū poſſet di
ci ius eſſe. nec eciā inteſſe ex pte alicuius ipoꝝum. Non
eñ hꝫ apud iohānem niſi c. et ipa c. martino donare pōt
ſꝫ nō illa alia x. Et qꝛ rōne inteſſe abſqꝫ fraude vſuraꝝ
fuit adiecta pena niſi ñ ſequat̃ inteſſe martini nō aderit
cā ꝓpter q̄ꝫ recipe habeat vltra ſortē. Sꝫ ſi ſeq̄ret̃ mar-
tini dānum eciā ſi nō intuemiſſet de hoc aliqd pactū ꝯ fa
cto tenent̃ mutuo bona fide martino ſatiſfacē. ſꝫm qd in
ſeq̄n. ſer. ar. i. c. ii. patebit. ¶ Septimo inſup arguūt qdā
dicētes. pono caſum qꝫ vendā pcio iuſto meā poſſeſſiōꝫ
petro/āmota omi fraude vſuraꝝ. et poſtea emo de fructi
bus illius poſſeſſionis tm̄ q̄ntū poſſem hr̄e ꝓ tali pecuña
et nō plus ꝯm̄i extimacōne et ad ppetuū michi et heredi
bus ſuis. et hoc ab emptoꝛe pro ſe et heredibus ſuis. tūc
ſiquidem iſte contractus licitus eſt. Igitur poſſum eo-
dem mō ꝯſtituē pecuniā meā. añtecedēs qdem habetur
ab inno. ex. de vſu. in c. in ciuitate tua. ſup illo v̄bo. Ex

forma vbi inno. poſt pñcipiũ gloſe ſue de v̾bo ad v̾bum ait. Aliis videt̃ et forte melius. q̅ ſi quis emit redditum cõſtitutũ ante cõtractũ uel venditã actõnem ſiue cõſtitut⁹ fuerit in re puta in domo uel poſſeſſione uel aliis hm̃oi ſiue in pſona puta ſerui uel liberi uel ruſtici uel actõ uel nomẽ. Itẽ ſiue certus ſit redditus. puta q̄ reddit x. uel incertus. puta reddit q̃rtam fructuũ q̃ pcipiunt̃ de aliq̃ domo uel de opis alicui⁹ pſone. Item ſiue ſit ꝑpetuus contractus. puta quia extenditur ad heredes vtriuſq̃ cõtrahenciũ ſiue ſit ad vitã hoĩs ſiue ſit ad certũ tp̃us vſq̃ ad v. ãnos. Itẽ nõ refert ſi redditus ſit in pecunia ſiue in aliis reb⁹/ſiue in facto ſp in omib⁹ p̃miſſis cõtractꝰ cũ reputãt licitos, q̄ eſt ibi purus et licitus cõtract⁹ vẽdicõis. nã ibi eſt p̃ciũ ſcȝ certa pecuĩe q̃ntitas. Itẽ ibi eſt merces. ſcȝ certus redditus uel cã uel ãnona. C. de ſacro ſanctis ec. l. iubem⁹. in pñcipio. et in aut. de nõ alie. re. ec. col. ii. in § ab anaſtaſio. et. C. de here. uel actõ. vẽdita p totũ. et ĩ ſumma inno. ſubdit ibi. nec obſtat q̅ in ꝑpetuũ ſit. et q̅d ex eo infra certũ tp̃us plus recipiat̃ q̃ fuerit p̃ciũ. q̅m ex quacũq̃ poſſeſſione iuſto p̃cio empta plus recipiat̃ infra breue tp̃us q̃ȝ fuerit p̃cium empcõis. Et addens rõȝ inquit. q̅m hoc nõ eſt mutuũ ſȝ mera vendicio rei. Addit̃ eciã ſi det̃ in emphiteoſim. tunc em̃ erit ibi p̃ciũ certũ. nec erũt expenſe. et tñ forte plus recipiet iſte in xx. ãnis q̃ȝ añ tribuiſſet. Ad hoc rñdeo et cõcedo añtecedens et cõſeq̃nciã nego. In p̃mo em̃ cõtractu vĩa vendicio eſt in hoc ſcd̃o nec ẽ vendicõ nec locacõ niſi eſſet ſicut infra dicet̃ in ſer. xlii. ar. iii. c. ii. in fi. ad oſtentacõȝ ſȝ merũ mutuũ eſt. ac ſi dicerẽ mutuo tibi c. ita q̅ dabis michi x. ſingulo ãno ſicut palo añ p̃tactũ fuit. Primus em̃ cõtractus licitus appet in iuribus eccleſiaſticis. Quidam em̃ reddũt ãnuum redditũ in frumẽto ut vnũ modium

alius duos alius x. florenos reddit. alius xx. et ſic de a=
liis. hoc pōt eciā apud laicos fieri q₇ poſſent vendē iſta
iura et libere. et ſic poſſent emi in pecunia ānui fructus
et eciā in alia re. et eēt vendicio va. Sʒ q₇ ↄſtituat pe=
cunia et ꝓ ipa tm̄ recipiat nō pōt intelligi quō licitū ſit
Nā in cāu ꝑdicti ar. quo in qōne de mōte ſeu de impſti=
tis male vtit. qdam male hoc intelligēs inde lōgam ↄſe=
qnciā falſo trahēs. Neqʒ vendit pecuia neqʒ emit pecu
nia. neqʒ fructus habet ex pecunia. ut pʒ ꝑſpicacit intuē
ti. ſʒ in pecunia hoc licet. Nec mirꝝ ſi licet qꝛ debitas cir=
cūſtancias hʒ ſʒm inno. arg. ſeu dictū ¶ Octauo arguūt q̄
dam dicentes. talis pōt facē elemoſinā de introitibus il
lis § ꝛc. aſſumptū ꝓbo ſic. qm̄ illa ſunt ſua ex quo ſequi
tur q₇ illa in aliū transferre pōt et debite. Nō em̄ appet
quō magis debite aliqd ius trāſferre poſſit. q̄ʒ in elemo=
ſinarꝝ largicōne. Ad hoc rn̄deo qd loqndo ſp de coacto
ↄcedo ant̄cedens dūmō redditus illi iā ſint ſui ita qd ha=
beat eos uel tranſierit titulꝰ habendi eos ꝑ quo facit q₇
habet in. l. q actōʒ. ff. de reg. iur. vbi dꝛ qd q actōeʒ hʒ
rē hr̄e videt. ſʒ nō in cāu in quo n̄ ſint ſui ſʒ de capitali
vtiqʒ pōt. de fructu aūt nō niſi ſint ſui qm̄ ſine licencia
veri dn̄i de alieno facē elemoſinā minime pōt. Nā elemoſi
na de male acqſitis fieri nō dʒ xiiii. q. v. p totū. i. q. i. non
eſt. Et ex hoc pʒ qd ↄpleta ſorte illi quibus hec legata
ſunt niſi ſint filii et alii heredes q ꝑticipent in dāno re=
cipe nō pn̄t fructū. Poſſent eciā omia an̄ dicta de qbus
mencō facta eſt licite vendi ſʒ non licite emi ſʒm q̄ndam
mod loqndi. qm̄ ipi emptores modis ſupius declaratis
nō pn̄t eſſe idonei. pn̄t eciā licite vendi et emi. ſʒ nō ut ac
cipiat aliqd vltra ſortē ¶ Nono arguūt dicentes. eqdē
forma ↄtractus inſpicit ad hoc ut qs vſurarius cenſeat.
ex de vſu. c. in ciuitate. in glo. ii. Sʒ quia forma ↄtractꝰ

empcōis et vendicōis de ſe licita eſt. ſequit̄ qđ ex tali
empcōe nō dʒ emptoꝛ vſurarius reputari. Ad hoc dicē-
dū qꝫ forma ꝯtract⁹ inſpicit̄ ad hoc ut q̄s vſurarius cen
ſeat̄ in iudicio eccleſie. in. c. ad nr̄am. de emp. et ven. Sʒ
quo ad deū et in iudicō aīe nō forma ꝯtract⁹ inſpicit̄ ſʒ
intencō ꝯſiderat̄. ut pʒ in. c. ꝯſuluit. ex̄ de vſu. in tex. et
glo. Ex quo pʒ qꝫ talis emptoꝛ nō ex forma ꝯtract⁹ vſu-
rarius eſt q̄ de ſe eſt licita. ſʒ ex intencōe quā hʒ. ¶ Deci
mo arguūt quidā alii dicētes. ḋr̄ia int̄ emptorē et vendi-
torē eſt. qꝛ ſemp piculū ad emptorē ſpectat et emolu-
mētū. ff. de ac. emp. et ven. ſʒm naturaʒ. Et ideo fruct⁹
et ꝑtus rei empte ad ipm̄ emptorē ſpectat. ut. C. de ac.
emp. et ven. l. fruct⁹. et. l. penul. ḡ ad ipm̄ emptorē ex vi
ꝯtractus liciti ſpectāt iſta qn̄qꝫ q̄ ꝓmittit et dat ꝯūitas
annuatim. cū ſint fructus rei empte. ḡ pōt iſta licite ac-
ceptare. Ad hoc dicēdū qꝫ vtiqꝫ verū ꝯcluderet̄ ſi illud
inceſſe eſſet fructus rei empte. ſicut argumētū ſuppomit
ſed hoc falſum eſt. Nō eīn̄ eſt fruct⁹ centū floꝛe. qꝛ nul-
lus eſt fruct⁹ ex pecunia [illegible] pʒ. lxxxviii. di. eiciēs. et mul-
to magis nō ſunt ipꝛoꝝ uiriū. Ex quo pʒ qꝫ argumētū ex
falſa imaginacōe ꝓcedit. ¶ Undecimo quoqꝫ argunīt
dicētes qꝫ vſura ſolū in mutuo locū hʒ. cum a nullo ꝯtra-
ctu ꝯtrahi ſeu ꝯmitti poſſit. ut no. hoſti. in ſum. de vſu. ꝑ
i. et de hoc etiā plen⁹ dictū eſt ſ̄ ſer. xxxvii. ar. i. c. ii. vii
in dīnia pagina vſura tm̄modo in mutuo ꝓhibet̄. Iuxta
illud. Lu. vi. mutuū date nichil inde ſperātes. Sed i ca-
ſu nr̄o nō eſt ꝯtract⁹ mutui ſʒ empcōis et vendicōis. ḡ in
ipo nulla vſura ꝯmitti habet. Rn̄deo qꝫ verū eſt qꝫ in ſo-
lo ꝯtractu mutui directe et per ſe vſura ꝯmitti habet.
ſed indirecte et p acciñs i ꝯtractu empcōis et vendicōis
ꝯmitti pōt. cū fit in fraudē vſuraꝝ. ut pʒ ex̄ de empc. et
vendi. ad nr̄aʒ. et de pig. illo uos. et ſic ē in ꝓpoſito nr̄o

¶ Duodecimo arguūt dicētes ꝓpť dubia et ꝑicula qui-
bus ſe mercatores exponūt in mercācijs ſuis licite ꝺ eis
lucrari pñt. Ex quo a ſimili pȝ: qꝫ in cāu ꝑdicto liceat ipi
emptori annuatim recipe ꝑdicta v. cū i emēdo talia ve
riſimilit̃ multis ꝑiculis ſe exponāt, ut puta ꝓpť tirannū,
ꝓpť etiā aduerſitates ciuitatis q̇bus coacta ē ꝯūitas ſta
tuē nō ſolū nō dare v. ānuatim. ſȝ forte nūquā reſtituet
q̇cquā. cū ſit hoc in ꝓpria ſua libertate. Ad hoc aūt dico
qꝫ dubia et ꝑicula vſurā nullo mō excuſant. ſicut ptȝ ex̃
de vſu. in. c. nauigāti. Preťea tale ꝑiculū etiā nō excu-
ſat cū ſit ꝯtra tres regulas poſitas ſ̃ ſer. xxxix. circa pñ-
vide diligent̃ ibi. Itē dico ad argu. qꝫ nō ſolū ꝓpť ꝑicu-
la et dubia licet mercatoribus de ſuis mercācijs lucrari
ſȝ qꝛ mercācie exercent̃ mediantibus rebus illis de q̇bus
pōt fructus aliq̇s ꝓuenire. qḋ nō ꝯtingit ꝺ hmōi empcō-
ne. Nā talis emēs mediāte pecunia. cuiꝰ (ſicut ꝑdictū
eſt) nullus pōt eſſe fructus ſub empcōis velamie fieret
creditor et recipet vltra ſortē ¶ Tredecimo etiā arguūt
et dicūt qꝫ ꝯtractꝰ ꝑdictꝰ nō eſt vſurarius. qꝛ vel talis
ꝯtractus vſurarius eēt int̃ primū ſcȝ pe. et ſcōm ſcȝ Io.
vel int̃ ſcōm ſcȝ Io. et ꝯūitatē. qꝛ nō ꝯmittit̃ vſura niſi
int̃ vſurarie ꝯtrahētes.. Sȝ int̃ ſcōm et ꝯūitatē nullus ē
ꝯtractus. uel ſaltē nulla intueniť rō mutui. ḡ nullus cō-
tractus vſurarius ibi eſſe pōt. Ptȝ ꝯña ex iā dictis. Añs
aūt ꝓbo qꝛ mutuū nō ꝯficit̃ niſi cū de meo fit tuū. hoc
addito qꝫ tn̄dē michi reddat̃ et in eodē gñe cōfirmat̃
qꝛ ꝯtractꝰ qui fit int̃ primū et ſcōm poſſet fieri de iure
etiā ignorāte ꝯūitate. Ad hoc dicēdū qꝫ qñ dr̄ iſte ꝯtra-
ctus eſt vſurarius uel inter primū ſcȝ pe. et ſcōm ſcȝ Io.
uel int̃ ſcōm ſcȝ Io. et ꝯūitatē ⁊c̃. Dico qꝫ talis ꝯtractus
eſt vſurarius tā int̃ primū et ſcōm q̃ȝ int̃ ſcōm et cōitatē
ſed diuerſimode. Pro quo aduertēdū eſt qꝫ talis ꝯťctus

dupliciť pōt ꝯſiderari. vel ex forma ꝯtractus. vel ex ꝯtra-
hētis intencōe. Hec q̄dem diſtinctō habet ex̄ de vſu. in
c. ꝯſuluit. in tex. et glo. Si igit̃ ꝯſideret primo mō ꝯtra-
iſte ſi ꝯt̄hat̃ int̃ primū et ſcd̄m tm̄ n̄ ē vſurariꝰ. ſ3 ſi ſcd̄o
mō ꝯſideraẗ iſte ꝯtctꝰ tūc q̄dē tā int̃ ſcd̄m et ꝯ̄itatē q̄z
int̃ p̄mū et ſcd̄m vtrobiq3 vſurariꝰ ē. diuerſimode tn̄. Nā
p̄rio cū mēte ꝯtrabit int̃ primū et ſcd̄m. ſ3 ſcd̄ario etiā
cū mēte ꝯtrabit int̃ ſ3m et ꝯ̄itatē. nā ſcd̄us p̄rio imme-
diate intēdit. et ſic facit q̄ intrat locū primi. ut ſc3 fiat
creditor ꝯ̄itatis ad hoc ut recipiat vltra ſortē. ſ3 talis
intencō vſuraria eſt. ſicut ex p̄cedētibus p3. Et hanc h3
ſcd̄s etiā cū primo. Nā mediāte forma ꝯtractꝰ ſcd̄s in-
tendit q̄ ꝯ̄itas ſibi remaneat obligata ad dandū ſibi
ſortē quā ipe debebat primo. et etiā vltra ſortē ſicut de-
bebat primo. Ex quo p3 q̄ ſcd̄s vſurarie ꝯtrabit. nō ꝓpt
formā ſ3 ꝓpt maculatā intencō3. Nā quicq̄d agāt hoies
intencō iudicat oms. Scd̄ario etiā mediāte ꝯtractu fa-
cto cū primo ꝯtrabit ſcd̄s licet nō explicite ſ3 implicite
cū ꝯ̄itate ex vſuraria intencōe et affectu. Cū ḡ dr̄ q̄ in-
ter ſcd̄m et ꝯ̄itatē nullus ꝯtractus eſt dico q̄ eſt fal-
ſum. Eſt em̄ ꝯtractus mutui int̃ eos tectus ſub velamie
empcōis. immo ꝯtrabit̃ mediāte empcōis ꝯtractu. Hoc aū
tē maīfeſte ꝓbat̃. mediāte em̄ hoc ꝯtractu emptor actiō
nē h3 ſup ꝯ̄itatē ex empto. inſti. de emp. et ven. § p̄ciū
ḡ cōitas obligat̃ ipi emptori et debitrix eſt ipius ſicut
antea fuit. primo ḡ emptor ipe eſt creditor cōitatis ſicut
et primꝰ. et hoc nō niſi mediāte hmōi empcōis et vendi-
cionis ꝯtractu ꝯtrabit̃ mutuū int̃ emptorē et cōitatem.
alit̃ emptor nō eſſet creditor cōitatis. et cōitas nō eſſet
debitrix eius. ḡ eſt ꝯtractus mutui. qd̄ erat ꝓbandū. ſ3
tn̄ dato ꝓ falſo q̄ nullus eſſet ꝯtractꝰ mutui int̃ ſcd̄m
et ꝯ̄itatē. adhuc nō valet ꝯ̄ña an̄dicta. q2 etiā ꝯtractꝰ

empcōis et vendicōis vſurarius eſſe poſſet. de emp. et ven. ad nr̄am. Et de pigno. illo vos. Et etiā d hoc ſ ſer. xxxix. ar. ii. c. i. la cī? dictū eſt. Per hoc p3 ad cfirmacōz argumēti Nā talis ɔtract? fieri poſſet de iure etiā ignorāte cōitate. nō tn̄ ꝓpt hoc tollit quin ſcōs ɔtrabat cum cōitate mō quo dictū eſt. ſcz cū intencōne. ꝓ quo facit qd habet. l. i. et p totū. C. plus vale. qd agi. et in. c. i. q7 me. cā. et in. c. humane aures. xxii. q. v. vbi tex. ait. q7 ſp ad intencōz recurrendū eſt. qz intencō n̄ dz deſeruire verbis ſz vba intencōi Hec qn̄qz argumēta plurima ſ poſita et ſolucōes eox ſunt pfati frederici d ſenis. Nōnulli plurimū admirant q7 pfate ciuitates vbi hmōi ɔtract? quotidie imo ɔtinue frequentant noluerunt aut negligētes fuerūt hr̄e de hac materia detmīatā veritatē et irrefragabilē ab aliquo gn̄ali ɔcilio. cū in ytalia et ex ytaliam etiā nr̄is tpibus plura ɔcilia celebrata ſunt. Preterea pōt etiā ſic dici ſcd̄m legiſtas q7 iſti emptori ɔpetunt vtiles actiōes ex mutuo q directe ɔpetebāt ipi primo creditori ɔtra ipam cōitatē. ut. l. i. et. ii. C. de ac. et obli. Hinc dr ceſſionarius creditor primi debitoris. et ꝓprie creditor etiā in materia ſtatutox. ſcd̄m bal. in. l. diuerſas. C. māda. Et ita inficiari nō pōt q7 emptor nō ſit creditor cōitatis Nec mix qr etiā in pleriſqz ptibus iuris int ignorantes quaſi ɔtrahit puta in addicōe hereditatis. Et quociēs ignorātis negocia gerunt vtilit. Itē vbicūqz lex dat actōnes vtiles ex equitate. Ca. iii.

Qd nō licet emere talia impſtita cū lucri intencōe multiplici ſimilitudine ɔprobat

Q Ercia eſt veritas ɔfirmacōis. Nā argumēta capituli pcedētis q militāt ɔtra hāc terciā ɔcluſiōez licet ſint ſufficient ſoluta. tn̄ ꝓ maiori firmitate pdicte concluſiōis et maiori infirmitate pdictox argumētorum

ponamꝰ vnā aliam ꝯcluſiōꝫ q̄ talis eſt. ¶ Pōt homo ali
qd̄ ius in aliq̄ꝫ rem hr̄e qd̄ ius in quēlibet aliū non pōt
trāſferre. qd̄ multipliciť ꝓbari pōt. Et loquoꝛ de ip̄o ha
bente ius. ita qd̄ nō eſt poteſtas ad hoc ex ꝑte ip̄ius ha
bētis ius. Primo ꝓbo de papa. papa hꝫ ius in papatum
nec pōt illud ius in aliū tranſmutare ꝙ nō quilibet hn̄s
ius aliqd̄ in aliq̄ꝫ rem. pōt illud in aliū trāſferre. ān̄s ſa
tis apptū eſt qm̄ volenti ſibi obicē oppon̄ēt ius papatus
et q̄cquid faceret ex decretalibꝰ decretis et aliis magis
excepto ꝯſecracōe ex iure papatus facit. Et ſcd̄a ps pꝫ
qm̄ p cardinales eligiť ad officiū ſuū ut plene habeť in
c. vbi piculū de elec. li. vi. ꝙ ꝛc̄. Idem argumētū eſt de
impatoꝛe quo ad officiū ſuū. Scd̄o ꝓbo de ſacerdote.
habet em̄ ſacerdos ius abſoluendi ſubditū ſuū a pctis
ſuis. nec tn̄ ius illud transferre pōt in quēlibet aliū. ꝙ
ꝛc̄. qm̄ in ſacro ſacerdocii illud ius et ptās ꝯferť ſibi ꝙ ꝛc̄
ſcd̄m pꝫ qm̄ n̄ pōt illa in laicū trāſferre. Tercio ꝓbo de
vaſallo. Ip̄e em̄ vaſallus ius hꝫ in feudū. et tn̄ illud in
q̄ꝫlibet aliū trāſferre nō pōt q̄ntū ſcꝫ eſt ex autoritate ꝙ
ꝛc̄. aſſumptū q̄ntū ad p̄mā ꝑtem pꝫ qm̄ ex iure qd̄ hꝫ in
feudū ſi in feudo vexareť defendēt feudū. Sꝫ ſcd̄a pꝫ
qm̄ ſi ex autoritate ꝓpria illud in aliū trāſferret et ſignā
ter de exceptis ſine licencia dn̄i pn̄cipalis a feudo cadēt
et a iure qd̄ p̄us in ip̄o feudo poſſidebat. ꝙ nō in q̄ꝫlibet
pōt transferre illud ius. Quarto ꝓbo ſic dāt pn̄ceps ca
ſtrū petro et ſucceſſoribꝰ ſuis ex ip̄o deſcendentibus ita
tn̄ qꝛ nō poſſit illud alienare. cāus eſt poſſibilis et q̄nq̄ꝫ
ꝯtingit et ſequiť qꝛ petrus hꝫ ius in p̄dicto caſtro et tn̄
nō pōt ius illud in aliū trāſmutare. Aſſumptū appet qm̄
ꝯtra quēcunq̄ꝫ aliū ſe teneť ex iure qd̄ hꝫ in illud caſtrū
nē pderet illud. Et ſcd̄a pꝫ ex cāu. imo addať in cāu qꝛ
ſi ip̄m caſtrū quouſq̄ꝫ attentaret alienare cadat a quo

tūq3 iure qd̄ h3 in eo. Quinto etiā ꝓbo ſic pn̄ceps iuſte pn̄cipans faciat decretū q₇ nullus ſubditus ſuus det ali-quid officiali ſuo qd̄ ſi dare attemptauerit ſit illud fiſci ſequit̄ q₇ nullus ſubditus pn̄cipis an̄dicti ſit ꝗ dn̄ū vel ius qd̄ h3 in rem aliq̄₇ in quēlibet officialē trāſferre poſ ſit. poſſibile eſt an̄s et ſepe fit q̄ntū ad ꝑmam ꝑtem ·et pōt fieri ſcd̄a eod̄ mō. Sexto quoq3 ſic. Et tango poten ciā ſuſcipientis. iudex in caſu iuridice pōt occidere petꝝ q₇ videl3 homicida eſt et ꝑ ꝯn̄s h3 ius occidendi eū nec pōt ius illud in q̄3libet aliū trāſferre ꝙ ꝛc̄. aſſumptū ſa-tis clarū eſt q̄ntū ad primā ꝑtē et q̄ntū ad ſcd̄am nō ꝑt ius illud trāſ ferre in ip̄m petꝝ ꝙ nō in q̄3libet. Cōſeq̄n-cia p3 et aſſumptū qm̄ non pōt aliquo iure hūano petrꝰ nec alius homo occidere ſe ip̄m de quo habet̄ tex. in c. ſi nō licet. xxiii. q. v. Septimo quoq3 ꝓbat̄ ſic q̇dam hab3 ius i pecuīa ſua qd̄ ius trāſferre nō ꝑt i frem mioꝛē ꝙ n̄ in quemlibet ꝛc̄. aſſumptū p3 qm̄ frater minoꝛ i pecuniā nō pōt hr̄e ius. Quaꝓpter alius nō pōt illud trāſferre in eū ꝯſeq̄ncia tenet. qm̄ q̄ntūcunq3 frigiditas eſſet frigefa ctiua ſimplicit̄ nō tn̄ eſſet frigefactiua nō ſuſceptiui fri-giditatis. Nō equidē eſſet frigefactiua ip̄ius celi. nec eti am ignis. ꝙ ſi frat̄ minoꝛ nō eſſet ſuſceptiuꝰ i ſe iuris pe cuīe illiꝰ nulꝰ pōt eā in frē3 minoꝛē trāſferre· et an̄s ap-pet qm̄ ex ꝓfeſſione regule ſue nō pōt recipe pecuniā ꝑ ſe uel ꝑ īnt̄poſitam pſonā. tn̄ hoc nō eſt populo p̄dican dū. Octauo eciā ſic facit pn̄ceps decretū q₇ nullus ſuus officialis recipiat aliquid ab aliquo ſubdito ſuo q₇ ſi ali q̇s officiał aliqd̄ i oppoſitū aēttptauerit illd̄ ſit fiſci. Et ſequit̄ ſicut ſupius arguebat̄ q₇ nullus ſubditus dn̄i ius qd̄ h3 in aliquā rem pōt in aliquē ſuū officialē transfer-re. Cōſeq̄ncia p3 ex ip̄a arguendi mō facto in p̄cedenti. Nonū argumētū fieri pōt. et eſt ꝯt̄ dantē et recipiētem

Vbi grā hꝫ vir ius in corpus vxoris ſue q̄ntum ad carnis
ꝯmixtōnem.nec pōt tñ illud tranſferre in alteꝝ.nec aliꝰ
acceptare ꝙ ꝛc̄.aſſumptū quidē apoſtoli eſt q̇ i.corīn.
vii.c.ait.Vir nō hꝫ ptātem ſui corpis/ſꝫ mulier.Et mu
lier nō hꝫ ptātem ſui corpis/ſꝫ vir.Et ſc̄da ecīā pꝫ qm̄ ta
lia adulteria eſſent.Decimo quoqꝫ addaẗ.facit pn̄ceps
decretū qd̄ nullus ſuꝰ officialis aliq̄d recipiat ab aliquo
ſubdito ſuo.nec aliq̄s ſubditus ſuus det aliq̄d alicui of
ficiali qꝛ ſi ſecus factū fuerit ſit fiſci.Et ſequiẗ nullum
ſubditū quē hꝫ pn̄ceps p̄dictus poſſe transferre ius qd̄
hꝫ in aliq̄ꝫ rem in officialē dicti pn̄cipis.pꝫ modus arguē
di ſupiꝰ.Vndecimo argui pōt dꝫ ꝯ hꝫ ius vniuerſale ſup
vniuerſa creata et tñ nō pōt illud in quālibet aliā tranſ
ferre.ſꝫ de hoc ptranſeo.Duodecimo bñficiū elemoſinaꝫ
facientis caritatiue et deuote miſſam celebrātis deuote
qꝫ ꝓ altero exorantis d̄ iure debitū facienti elemoſinam
celebranti et deuoti oranti nō pōt quilibet p̄dictoꝝ in a
liū trāſferre et ſe illo expoliare qñ illud habeat et etiam
plus p̄dictoꝝ.ꝙ ꝯña pꝫ et añs.qm̄ uel peccaret et ſic nec
ī ſe nec ī alteꝝ trāſferre poſſet uel mereret̃ et tūc ei ma
ius p̄miū deberet̃.Preterea in caſu in quo ꝓponēs ſic trāſ
ferre non peccaret haberet actū p̄cedentē ex caritate ex
dīna dilectōne ꝓpter q̄ꝫ ſic trāſferre ꝓponēt.Et ex dile
ctōne primi in quē intenderet ſic transferre et p ꝯña me
ritoriū q̄re augmentū grē foret.Preterea tunc poſſet exiſ
ſtens in caritate et in vtute ſꝫm dei legē ius in alterum
trāſmutare et hoc mō ſe totaliẗ expoliare qd̄ ñ eſt vtiqꝫ
bñdictū.Itē ſi q̇s acquiſiuit ex ſuis opibus magnā fa
mā in quā vtiqꝫ hꝫ ius.nō tñ poſſet illud trāſferre in al
teꝝ.ꝙ ꝛc̄.ꝯſeq̄ncia pꝫ et aſſumptū appet de beato petro
de beato paulo et de beato franciſco et ceteris ſanctis.
Inſuper de alexandro magno/ſcipione /iulio ceſare et

ꝯſimilibus Vex ſermo in longū prexit qm̄ locus ampl9
eſt et grādia ꝯtinēs et paucis minime explicādus. Hec
ſaluo meliori iudicio ſencio eſſe vera. Que ſi vera ſunt.
uel quecūqꝫ circa hec ſint alia veriora clarificet et ape-
riat veritas veritatū et illuſtrator mencium dn̄s ihesus
xp̄us. qui cū p̄re et ſpū ſancto viuit et regnat p infinita
ſecula ſeculoꝝ Amen.

Dominica de paſſione infra dicm De inteſſe. et in qui-
bus caſibus. et quare liceat accipe vltra ſortē

Sermo. xliii9.

SI quis ſermonē meū ſeruauerit mortem
non videbit in eternū Jo. viii. ca. Et in
euangelio hodierno. Dulce verbū/ama
bilis vox/ac ſentēcia omi animaduerſio
ne ꝯdigna. Ait em̄ dn̄s. Si quis ſermo
nem meū ꝛc̄. Seruare ſiquidē verbū dei
eſt corde ore et opere illud cum pſeuerancia cuſtodire.
Nam teſte Apoſto. ad Ro. x. Corde credit ad iuſticiā.
ore aūt ꝯfeſſio fit ad ſalutē. Et de ope ꝓpheta ait. Me-
mores ſunt mandatoꝝ eius ad faciendum ea. Talis in-
quā verbū xp̄i obſeruās mortē non videbit in et'nū. Bea
ta eternim vita in viſione et fruicōe dei ꝯſiſtit. Et ideo p
excluſiōez mortis gehēne que huic viſione appoſita eſt
ꝯſecucō beatitudinis denotat'. ꝓpterea inquit mortē non
videbit in eternū. i. non expietur in eternū. Sumit' enim
ſcḋm Aug9. hic videri p expiri. eo modo et gn̄e loquēdo
quo videre plerūqꝫ ſumit' pro forti et certa experiencia
oīum ſenſuū exterioꝝ et interioꝝ. Sicut ſumit' Exo. xx.
quādo loquēte dn̄o cum moyſe in mōte ſinai. ac mādata
pcipiēte. cūctus popul9 (ut ibi dr̄) audiebat voces. Ad

aũt ſeruans verbũ xp̃i in eternũ non viſurus ſit mortem
racõ eſſe põt. quia ſemen eſt verbũ dei. ut dr̃ Luce. viii.
Vita ſiquidẽ ſempitna in verbo cõſiſtit ſicut in quodã
pñcipio ſeminali. quia ſcʒ finalit̃ pducit ad ſanctã vitã.
ſicut vtute ſemĩs pducit̃ fruct9. Et iõ ſicut ille q̃ ſemen
ſeruat puenit demũ ad fructũ. ſic ſeruãs diuinũ verbũ
puenit ad beatitudĩs ſtatũ. Sed quia ſicut in ſermone
ſupra. xxxvii. patet. dñs p̃cepit luce vi. Mutuũ date ni-
chil inde ſperãtes. ad elucidãdũ quoſdã caſus in q̃bus
videt̃ eẽ vſura et nõ eſt. ne indebite q̃ſquis mortẽ incur-
rere videat̃. de caſibus in q̃bus licet accipe vltra ſortem
differendũ ẽ. Sed primo ɔſiderandũ q̃d ſit ſors. Scdm
em̃ Alex. Lom. ſors accipit̃ duobus modis. Primo q̃dẽ
modo ſumit̃ pro ſigno diſtinctiuo reꝝ. Sicut puer. xvi
in fine Salomõ ait. ſortes mittunt̃ in ſignũ. Et numeri
xxxiiii. Dedi vobis terrã in poſſeſſionẽ quã diuidetis ſor-
te. Et iteꝝ ꝓpheta ait. Sup veſtẽ meã miſerũt ſortẽ. Se-
cũdo mõ ſors ſumit̃ ꝓ re iuſte poſſeſſa in diuiſiõe videlicet
licet aliquaꝝ poſſeſſionũ. Et hoc mõ numeri. xxiiii. vocã-
tur poſſeſſiões filioꝝ iſrahel ſortes. Ex quo pʒ q̃ res iu-
ſte poſſeſſa ſors merito appellat̃. vñ vſus. Sors notat
euentũ ſignat quoqʒ ſors capitale. ſʒm Catholi. Tercio
mõ et magis ꝓprie põt dici ſors et quãtitas mutuo data
et explicite uel implicite. vel ſors eſt capitale creditoris
expſſi uel palliati. qꝛ vſura eẽ nõ põt niſi circa ſortẽ in ca-
pitale reꝝ mutabiliũ. Accipiẽdo ergo ſortẽ hoc modo in cõ-
tractu ɔtingit eſſe vſurã uel non eſſe. ex hoc q̃ aliquid
accidit ſorti uel eſt de ſorte. Nã ſi aliquid accidit ſorti
vſura eſt. verbi gr̃a. Si aliquis poſſedit aliquã domum
uel fundũ. fructus inde excreſcẽs de ſorte eſt non accedit
ſortem. Unde ſi quis iuſto p̃cio emat aliquam rem. res
ipa portat ſecum ſortem ſuam. Et ſi aliqua excreſcencia

inde ꝓuenit eſt quidē de ſorte. Eodē quoq; mō in loca
cione ↄtingit. Cōmodatū vero ſi remaneat in ſua natura.
nō recipit excreſcēciā ſortis ſ; magis in alios ↄtractꝰ trā
ſit. ſicut ē ſer. xxxvii. ar. i. c. ii. p;. Et ſic trāſeūdo lucrum
inde habitū fit de ſorte, ꝓpterea nō cadit ibi vſura. In
mutuo aūt ſemꝑ excreſcēcia eſt extra ſortē. Proinde/ q2
accidit ſorti minime licitū eſt aliquā excreſcēciā racōne
mutui acceptare. cum non liceat accipe rōne ſortis niſi
qđ eſt de ſorte. Ex hoc aūt ortū habet qꝫ in re pignora=
ta fructus debēt ↄputari i ſortem. aliter eſt in vſura. In
re aūt vendita nō ſic. Qđ aūt teneatr homo ↄputare fru
ctus in ſortē qn̄ data pecunia recipit rem titulo pigno=
ris. clare patet extra de vſu. c. i. et. ii. et. c. ↄqueſtus. Ex
hiis patet qꝫ quia in mutuo lucꝝ accidit ſorti ideo non
licet accipe excreſcēciā ipius mutui rōne Propterea oīs
doctores in hoc ↄcordāt qꝫ in mutuo non licet accipe vl
tra ſortem. Et qꝫ ſolū in ↄtractu mutui veri vel interpreta
ti et non in alio cadit vſura. ſicut ſupra in ſer. xxxvii. ar.
i. c. ii. dictū eſt. Hiis igitr ꝑnotatis nūc merito queri po
teſt vtꝝ in aliquo caſu de facto accipe liceat vltra ſortē
id eſt vſuꝝ in aliquo caſu ↄtractus vſurarius ſit ↄceſſus.
vel ꝑmiſſus a iure. Ad quod dicendū ſimpliciť qꝫ nō niſi
ſi forte loquamur de ꝑmiſſiōe primo mō dicta ſupra in
ſer. xxxviii. ar. iii. c. xl. ſ;m quā ꝑmiſſiōem ius ciuile per
mittit vſuras. ſicut ibi lacius dictū eſt. Habet eīn ſe ius
ciuile vniformiť affirmatiue ad oēs vſure caſus. quia
in omni caſu ſ;m illā ꝑmiſſionē vſurā ꝑmittit. Jus vero
naturale diuinū atq; canonicū ſe habēt vniformiť nega
tiue ad oīs vſurarios caſus. q2 in nullo caſu aliquo de
triplici mō ꝑmiſſiōis in ſer. iſto ꝓdicto et. c. ꝓdicto vſu=
rā ꝑmittit. Nā pari rōe q̄ ꝓhibēt eā in vno caſu in quo=
libet ꝓhibē dicūt. cū de ſui natura ſit mala. Proinde pari

racõe qua eã ↄcederẽt in vno caſu deberẽt ↄcedẽ vel ꝑ
mittere in quolibꝫ alio caſu. qḋ pꝫ eſſe falſum ex hijs q̄
dicta ſunt ſupra ſer. xxxviii. ꝑ totũ. Ex hijs igiť pꝫ ꝙ im
ꝓprie dici ſoleat ꝙ in tali et in tali caſu aut in tali ↄtra
in tali ↄtractu ꝑmittať vſura. qꝛ in nullo caſu breuiť ꝑ
miſſa eſt. Vñ qñ aliqui caſus ab vſura a doctoribus exi
munť nõ eſt intelligẽdũ ꝙ in dictis caſibus ↄmittať vſu
ra, ſꝫ ꝙ in eis prima facie aliqḋ ſimile ↄcurrat vſure. ſi
cut in ꝓceſſu pñtis ſermonis in multis caſibus diffuſiꝰ
appebit. Huius ſñie eſt Jo. an. in mercu. in regula pec
catũ in arti. iiii. Et in hoc etiã ↄcordant oĩs doctores.
Circa hoc etiã eſt notãdũ ꝙ ſꝫm Alex. Lom. cũ vſura de
ſe ſit malũ, ſicut s̃ ſer. xxxviii. ꝑ totũ lacius dictũ eſt. iõ
ipa remanẽte ſub rõe illiciti et mali. nullo mõ i ea diſpẽ
ſacõ cadit. ſicut apte pꝫ ex̃ de vſu. in. c. ſup eo. vbi Alex.
terciꝰ ait. Cũ vſuraꝝ crimẽ vtriuſqꝫ teſtamẽti pagina de
teſteť. ſup hoc diſpenſacõꝫ aliquã poſſe fieri nõ videmꝰ
qꝛ cũ ſcripťa ſacra ꝓhibeat ꝑ alterius vita mentiri. mul
tomagis ꝓhibẽdus eſt q̇s ne etiã ꝓ redimẽda vita cap
tiui vſuraꝝ crimẽ inuoluať. Poſſet tñ aliqua circũſtãcia
in ↄtractu a tali vſure excreſcẽcia tollẽ viciũ racõem. ita
ꝙ mutuãti tale mutui incremẽtũ licitũ fieret. Et hoc cõ
tingẽ põt triplici rõne. Primo racõe damni emergẽtis.
Scḋo rõne lucri ceſſantis. Tercio rõne debiti poſtulan
tis uel requirentis.

Articulus primꝰ ꝙ rõne intẽſſe. i. dam̃i euitãdi licet i
varijs caſibus recipe vltra ſortẽ

PRimo quidẽ tolliť ultra ſortẽ vſurarie excre
ſcencie viciũ rõe dam̃i emergẽtis. i. rõne intẽ
eſſe. Eſt em̃ intereſſe q̄dã euitacõ dam̃i ſꝫm
tho. ſcḋa ſcḋe. q. lxxviii. ar. ii. Intẽſſe ẽ recõpẽſacõ dãm
Innoc. aũt in appatu de ſen. ex. ſacro. inq̇t ꝙ intẽſſe eſt

extimacō dampni qd̄ idem est. Et circa hāc q̄ri p̄ōt vtrū p̄ intereſſe.i.pro occurrēti damno vitādo paciſci liceat ali quid vltra ſortem. Et dicēdū q̄ homo paciſci p̄ōt pro in tereſſe dampni emergētis. Et hoc quidē triplicat̄.primo pro damno de p̄terito.ſcd̄o p̄ damno de p̄ñti.tercio pro damno de futuro.

Plures caſus in q̄bus p̄ōt hō paciſci p̄ intēē dāni emergētis de p̄terito. Ca.i.

PRimo quidē paciſci p̄ōt homo p̄ intereſſe dampni emergētis de p̄terito. Et de hoc ponunt̄ ſex ca ſus ¶ Primus caſus eſt cum fideiuſſor p̄ debito ris defectu cōpulſus eſt. forte q̄z iurauit ſoluē creditori vſurā et capitale. Tūc quidē a debitore repetet eam.et omīa damna que occaſiōe debiti habuit repetere p̄ōt a debitore. quia ſeruari debet indempnis. ex̄ de fideiuſ.c.i. et.ii.et de foro cpē.c.fi.li.vi.quia totū hoc intereſſe cre ditoris eſt.ff. manda.ſi fideiuſſor.ff. de admi. re.ad ci. pti.l.ii.§.vlt. Cū hoc d̄cor.Tho.Rap.et Alex.de al. Sz de hoc caſu diligētiſſime ac doctiſſime tractat Jo.an. in mercurialibus in regula peccatū de reg.iu.li.vi. Sz ſ̄zm Alex. de al. recte aduertēti in tali caſu nō eſt vſura. q̄z nō attendit fideiuſſor accipe vltra ſortem. ¶ Scd̄us caſus ē q̄n numerās ſiue mutuās incurrit dampnū ex hoc q̄ iſte qui accepit mutuū nō reddidit in termio aſſigto ex̄ de fideiuſ.p̄uenit.debet eñi mutuās ſeruari indempnis ſed de hoc lacius in ar.ii.c.iii.dicet̄. ¶ Tercius quoq̄z ca ſus eſt ſ̄zm aliquos rōne more.ut ſi debeas michi centū ad certū terminū.et in t̄mino ſoluē noluiſti.ex quo op tuit me pecuniā accipe ſub vſuris.teneris michi ſoluē vſu ras illas ſi ſolui eas Quidā tñ dicūt hoc eē vex̄ ſi p̄mo ſeruant̄ hec duo.p̄mo q̄ ſibi dicē debeo ſi michi meū nō reddis optet me recipe ad vſurā. q̄z aliť nō teneret̄ Se cūdo q̄ non poſſis aliť mutuo inuenire niſi per vſuram.

Si vero nõ ſoluis teneris me liberare ab obligacõne p̃
dicta. ſꝫm Alex. de al. Innocẽ. et Hoſti. et Rap. Ad hoc
etiã facit ex̃ de fideiuſ. c. puenit. et. c. ↄſtitut9. nec eſt in
hoc intereſſe cauſa lucri captãdi ſꝫ cã damni vitãdi. ſꝫm
etiã Bal. C. de vſu. l. vſuras. pone q emi a petro lapides
ſeu ligna. et ſimilit̃ res ex q̃bus naturalit̃ nõ pcipit̃ aliq̃s
fructus et ut ſoluerẽ p̃ciũ accepi illud mutuo ſub vſuris
ac vendẽti ſolui ſꝫ nõ tradidit michi lapides ſeu ligna.
ſꝫ fuit in mora. Q̃. ũ quid tenet̃ reddere illas vſuras. Di
cẽdũ q ſic ſꝫ tãquã intẽrẽ. et ad hoc habet̃ tex. ff. de act.
emp. l. iulia9 tia9. ſꝫm vnã lecturã. Et idẽ dicendũ ẽ de ſi
milib9 ↄt̃ctibus. puta ĩ locacõib9 et ↄductõib9 ¶ Quar
tus caſus eſt cũ vendo tibi p̃diũ et trado tibi illud at
qꝫ inde pcipis fructus. et tamẽ ad terminũ p̃ciũ michi nõ
ſoluiſti. hoc p̃ſuppoſito potero elapſo termĩo repetẽ vſu
ram. cũ fructus rei vendite facias tuos. et tñ nõ michi
ſoluiſti. hũc caſum ponit glo. in. ca. ↄq̃ſtus. ex̃ de vſu. et
ait q hic nõ accipit̃ aliq̃d ſicut vſura ſed ſicut intereſſe.
xiiii. q. iiii. qm̃. Et qñ d̃r q vſura ẽ quicq̃d accidit ſorti.
intelligi hꝫ in mutuo. Et qñ aliq̃d exigit̃ in fraudẽ vſu
rarum aut qñ ex pacto aliq̃d exigit̃. uel fit cauſa lucri et
non damni vitãdi. nõ vtiqꝫ eſt vſura. Si em̃ res etiã in
pignus daret̃ michi poſſum inde recipe fructus etiam ſi
trãſcendãt quãtitatẽ intereſſe. Nam licet talis res a ven
ditore non poſſit peti. tñ fructus eius pcipe p̃ot poſtq̃m
ↄtra volũtatẽ ſuã res vendita detinet̃ ¶ Quintũ caſum
ponit ea dẽ glo. verbi gr̃a. Si vendo tibi p̃dium tali pa
cto q qñcũqꝫ ſoluero tibi p̃ciũ agri qd̃ michi das ager
reuertat̃ ad me. Ad hoc facit. C. de pac. int̃ emp. et vẽ.
li. ii. In tali caſu emens lucrat̃ fructũ ſi ſit p̃ciũ iuſtum.
Qñ aũt ſit iuſtũ vel nõ larg9 de eo dictum eſt ſupra ſer.
xxxix. articulo. ii. c. i. Abolet̃ aũt in hoc caſu vſure viciũ

ꝓpter vendicōem rectā ad eq̄tatem naturalis iuris seu ꝓpt equitatē seruatā īnt̄ ementē et vendētē. ¶ Sextꝰ casus est in ɔtractu locacōis in quo licite ꝑcipit hō aliq̄d ultra sortē .i. vltra id qd̄ dat̄. Et q̄re hoc ī mutuo fieri nō poſſit dictū est s̄ ser. xxxvii. ar. i. c. iii. ¶ Qd̄ hō licite paciſci pōt ꝓ īntereē dāni emergētis de pn̄ti vbi oſtēdit̄ q̄re pignꝰ dotis vxoris marito n̄ ɔputat̄ ī sortē Ca. ii.

Secūdo pōt hō paciſci ꝓ īteſſe dammi emergentis quodāmō de pn̄ti. Et de hoc pon̄t casus ex̄ de vsu. salubrit̄ vbi dr̄. Sane generū ad fructus poſſeſſiōez que sibi a socero sunt ꝓ numerāda dote pignori obligate ɔputādos in sortē nō credimus ɔpellendū. Et de hoc aſſignās cām subdit. Cū frequēter dotis fructus nō sufficiāt ad onera mr̄imonii supꝑortāda Tūc em̄ tradicō illoꝝ redditūū nō hꝫ rōez mutui. sꝫ potiꝰ quādā recōpensacōz subleuacōis oneris ɔiugalis q̄ ꝓueniret ex dote soluta. vn̄ interim stat ꝓ vice et quasi pro dote. ut sic fructꝰ dotis marito cedāt ꝓpter mr̄imonii onera supportāda. C. de iure do. ꝓ oneribus. Sꝫ ad hoc q̄ maritus lucret̄ fructus rei dotalis req̄rit̄ q̄ sustineat onera mr̄imonii. ff. de excep. doli. pat̄. in pn̄. Itē optet q̄ poſſeſſio rei dotalis tradita sit. ff. solu. ma. de diuisiōe. Nā fructꝰ qui an̄ mr̄imoniū recepti sunt mulieri restituant̄. nec lucro marito succedūt. ff. de vsu. videamꝰ. §. an̄. Alia quoq̄ꝫ cā de hoc casu aſſignat̄ ab hosti. scꝫ ut dos salua remaneat mulieri. Itē ſꝫm quosdā si fructꝰ supāt onera mr̄imonii nō pōt maritꝰ ꝑcipe nisi quātū se extēdit mr̄imonii onus. q̄ꝛ cessante cā cessat et effectus. ex̄ de ap. in. c. cū cessante. Alit̄ ɔtingēt casu ɔsumi. Et sic multum respublica in hoc lederet̄. Sed aduertēdū est q̄ in hoc casu nō ideo abolet̄ vsura. q̄ꝛ fructus illius poſſeſſionis a genero ꝑcipiunt̄ intuitu pecunie a socro suo detente.

Sed q₂ gener onera mrimonii portat. qđ ſatis innuit i
ꝑallegata decretali ſalubrit. ꝓptea dici pōt q₇ dicti fru-
ctus a genero ꝑcipiunt in dampni ſui recōpenſacōem qđ
inde ſequit ꝓpter pecuniā dotalē q̄ ſibi ſoluēda differt.
¶ Circa hūc caſum inſurgūt dubia q̄dā. primo pone q₇
gener nō recepit pign⁹ſ₃ caucōẓ de numerāda dote certa
die. Et itez ex pacto recepit certos denarios pro libra.
Nūquid omittit vſurā. videt q₇ nō. Ar. in ꝑ dicto. c. ſalu-
briter. Tam̄ ꝯtrariū firmat Jo. an. ad tex. illū rn̄dens.
q₇ loquit de fructu ſubmiſſo iudicō dei. Et ad rōeẓ tex.
dicit rn̄deri p. c. ꝑ nr̄as. in fi. ex̄ de dona. int vi. et vxo. ꝑ
quo bn̄ facit qđ ibi legit i vltima glo. ¶ Scđo pone q₇
gener poſſeſſiōẓ ſibi oblatā cū iure qđ ibi h₃. ꝯcedit alti
ſummā pecunie q̄ ꝓmiſſa fuit ei ꝓ dote ab eo recepta.
Nūquid talis recipiēs talē poſſeſſiōeẓ potit lucrificare
tales fructus. ſicut potat gener vſq₃ dū ei ſoluta fuerit
pecunia an̄dicta. Dicēdū ſ₃m Rodo. q₇ ſi gener aio do-
nādi trāſfert totū ius qđ h₃ in pignore in talē nō ꝓpter
ꝯtractū pecunie quā accepit ab eo. ſ₃ ꝓpt amiciciā et af-
finitatē. vel q₂ alias ſibi ꝯiūctus eſt. Et iſte numerat ſi-
bi pecuniā ꝓpt grām et dilectōẓ. et nō ꝓpt lucrifaciēdos
fructus. Tūc quidē nō foret vſura. q₂ vā rō mutui non ē
ibi. Abolet em̄ tūc in hoc caſu vſure viciū. q₂ gener gra-
tis ſibi ꝯceſſit ius qđ in poſſeſſiōe hēbat. ac ꝑ ꝯn̄s ſibi
ꝯdonat fructus. quos quidē ip̄e ꝑcipe pōt. Si tn̄ in pa-
ctū ſit ductū q₇ gener numerāti pecuniā illā redđe te-
neat ſi ip̄e voluit vſura eſt. ſi numerās pecuniā vellet lu-
crifacē fructus. et ꝓptea mutuavit ¶ Tercio etiā pone q₇
vir vēdat alicui illos redditus ꝓ ꝑcio tocius dotis mox
ſibi ſoluēdo. ſic q₇ ſibi pr̄ ſponſe det poſt longū tēpus
emptori reddituū i ꝑfatā dotē n̄ ꝯputādo emptori red-
ditus ꝑceptos in ſortē, tūc n̄ debit emptor vſurā ꝯmit-

tere. q: nō pōt dici tūc q) ꝑpt͞ ſubleuacōez oneris ↄiuga-
lis pcipit redditus illos. ſicut dici pōt de marito ſpōſe.
Poſſet tñ dici q) ſi ex amicicia ſpōſe et abſq; fraude vſu
re emit illos p̄dicto mō q) vltra mille libras prius i em
pcione datas. potit inde tm̄ pcipe quātū ius et poſſeſ-
ſio mille librarꝝ datarꝝ p̄ualet iuri futurorꝝ redditū p
plures annos aſcēdenciū vſq; ad mille libras. iuxta regu
lā et formā ſupius datā de empcōe iure annuorꝝ reddi-
tuū futurorꝝ. x. annorꝝ. de quo s̄ ſer. xxxiiii. ar, ii. ca. ii. di-
ctū eſt. ¶ Quarto inſup pōt q̄ri. Nūquid hēdes mariti
hēbūt priuilegiū mariti. de quo in primo caſu ſupius di
ctū eſt. videlz q) nō teneāt̄ ↄputare fruct9 i ſortē de poſ
ſeſſiōe quā ſocer obligauit genero ſuo. ꝑ dote filie ſue.
Sicut nō tenebat̄ maritus et hoc q̄ȝdiu relictā alē ob-
ligāt̄ cū nō teneāt̄ reſtitue dotē vſq; ad annū poſt mor
tem mariti. C. de re vx. ac. l. vna. Dicēdū q) Jo. an. poſt
hoſti, in dicto. c. ſalubrit̄ p illā rōem q̄ reddit̄ de onere
ↄiugali. arguit q) ſic demū ↄtrarū detmiauit. q: in hoc
caſu rō eſt diuerſa ab illo. Nam hēdes ſe ſtatim poſſint
expedire de muliere dando illi pignus vel rē obligatā
qd̄ nō pōt maritus. Et q: ſoluto mr̄imonio deſinit eſſe
dos. Et ſʒm bal. mutacōe pſone mutat̄ priuilegiū quo-
ciēs pſona immediata cā eſt ipius p̄uilegii. ut. C. d' im-
po. lu. do. l. i. li. x. et. l. licita. ꝯ. fi. ff. de public. ¶ Quito
quoq; addat̄ qd̄ talis. detur q) ſoluto mr̄imonio mariti
hēdes obligāt̄ mulieri p̄fatā ſeu aliā poſſeſſiōȝ ꝑ dote
ſua. q: nō hn̄t vnde ſoluāt. Nunq̄d fruct9 ↄputabunt̄ in
ſortē. Dicēdū q) ſic. ff. de ſolu. l. ticia. et imputet ſibi mu
lier q: nō recepit in ſolutū. Nō eſt em̄ eadē rō in primo
et ſcd̄o caſu. ꝓptea nō ē idē ius. q: maritus ſuſtinet mr̄i
monii onera et nō vxor. Hec no. Bern, Innoc. Hoſt. et
Antho. de butrio, in. c. Salubrit̄. Sit ḡ cauta mulier ne

recipiat rem in obligacōz. ſ3 faciat detrahi eam uel reci-
piat i ſolutū. ff. de reg. iu. l. a diuo. Alioqn (ſicut dictū
eſt) fructꝰ ſunt ꝯputādi in ſortē Forte etiā poſſit dici qꝫ
ſi mulier nō eſt ſufficiēs talē cautelā hr̄e. et nō ſit ſibi ſo
luta dos poſt īterpellacōz legalē debeat alimēta ſuſcep
ta p mulierē ꝯputari in īteſſe nō ſolute dotis ſua die. et
nō in ſortē. et maxime ſi mulier aliūde nō hꝫ bona ut cōi
ter ꝯtingē ſolet. Hic cadit q̄dā q̄ſtio rōne huiꝰ et aliaꝝ
variaꝝ opinionū merito q̄ri pōt. vtꝝ doctoribus ꝯtrariā
tibus circa aliq̄d agibiliū. et agere ſ3m vnā opinōem. ſit
abſqꝫ piculo mortalis culpe. agere vō ſ3m aliā ſit in du
bio ſi quis agat ſ3m ptē dubiā mortalit̄ peccet. Alicui
videt̄ qꝫ ſic. Juxta illud eccle. xxx. Qui amat piculū in
illo pibit. Contra. qꝛ tūc multi eſſent in dubio mortalis
culpe et damnacōis eterne. Dicēdū ſ3m Hein. de gan.
in quolibet ſuo. qꝫ primo ꝯſiderādus eſt doctoꝝ ſtatus
quales ſc3 inuēti ſunt in detīminacōibꝰ ſuis vtꝝ veraces
vel mēdaces ſeu dubii. ſ3m magis et minus. qualis vite
ſi vitatē amant facto uel verbo. qualit̄ inſtructi ſunt de
eis q̄ detīmināt. qua affectōe mouent̄. qualia etiā alias
detīminauerūt uel amicis eoꝝ. qualia ꝯſilia dederūt aut
ꝯuictis ſuis in ſimili caſu. Scdo videda ſunt fundamē-
ta eoꝝ et rōnes in ſniando in tali caſu quoꝝ ſunt effica
ciores et expſſiores auctes. Tercio ꝯſiderāda eſt ꝯdicio
auditoꝝ vtꝝ ſic ſint lr̄ati qꝫ poſſint diſcernē et cōpare
detīminacōes eoꝝ. vel ſint ſimplices quos optet fidē al-
teri adhibē. Et vtꝝ vtraqꝫ pars doctoꝝ ſit eis equalit̄
nota uel alta tm̄. Si g̊ auditor eſt pitus et nouit ſtatū
doctoris qui ſniat ꝯtra ptē piculoſam hr̄et oēs bonas
ꝯdicōes iam dictas uel plures q̄3 alius et rōes eius ef-
ficacōres et auctes expſſiores ſi ſe exponit piculo mor
talit̄ peccat. qꝛ ꝯtra dictamē recte rōis ꝯpbat̄. Si vero

auditor est ſimplex. et nō pōt diſcernē inter doctores. et
credit illos fide dignos q̄ dicūt dubiā ptē. talis ſic ſe ex
ponēs piculo nō peccat mortalit̄. q2 nō reputat illud pi
culū licet ſit in rei veritate. niſi eſſet tale q7 foret de na=
turali iure uel regula fidei. qd̄ ſcire quilibet obligat̄. q2
tūc ſimplicitas uel ignorācia niſi ſit inuīcibilis nō excu=
ſat. Et p hoc p3 ad primū. Ad ſcd̄m nulli ſunt in picu=
lo mortalis culpe. n̄ piculo ɔt̄ ɔſciaȝ ſe exponūt. hec ille

Qd̄ hō paciſci pōt p̄ intēſſe dāni emergētis de fu=
turo. de quo plures ponunt̄ caſus Ca. terciū

Tercio pōt hō paciſci p̄ intēſſe damni emergētis
de futuro. Et de hoc ponant̄ aliqui caſus. Pri=
mus caſus eſt qn̄ q̄s emit fructus alicui9 caſtri
vel ville. q2 licet ſatis plus papiat de fructibus nō te=
netur inde aliqd reſtituē. et hoc incertitudīs rōne. ff. de
here. vel act. ven. l. cum hēditatē. et. l. ſe. ſ3m Hoſti. et
archi. Tres alios caſus ad hoc. ca. ptinētes vide s̄. ſer.
xxxiiii. ar. i. c. iii. Itē in p̄cedēti ſer. ar. i. p totū ponit̄ ca=
ſus de īpſtutis venetoꝝ. loci ianuēſis et mōte florētinoꝝ

Articulus ſcd̄s qn̄ licet accipe vltra ſortē rōe lucri
cessantis

Secūdo quoq3 tollit̄ vltra ſortē
vſurarie excrēſcēcie viciū rōe lucri ceſſantis.
qd̄ eſt etiā intēſſe et euitacō damni Ad hui9
tn̄ intelligēciā p̄ tribus capitulis q̄rant̄ tria.

Querit̄ an ſit vſura tradē centū ducatos ſub hoc pacto.
q7 ſicut ɔſimiles centū ducati apud Jo. mercatorē fide
lem lucrabunt̄ vel pdent ſic iſti lucrent̄ vel pdāt. Ca. i.

Primo em̄ q̄rit̄ an ɔtract9 ille vſurarius dici pōt
quo quis tradit alteri centū ducatos mox ī ſuis
domeſticis neceſſitatibus expendendos. Tra=
dat inquā cū hoc pacto q7 ſicut cōſimiles centū ducati
apud Jo. mercatorē lucrabunt̄ uel pdent. ſic iſti lucrent̄

vel pdāt. Dicendū q̄ a megnis doctorib⁹ casus multū
dubius reputat̄. Et maxie ꝓpt tria. Primo q̄ talis hoc
pactū in fraudē vsurarꝝ inuenisse videt̄. Scdo q̄ sicut p3
lxxxviii. di. eiciēs. pecunia ex se sola minime ē lucrosa. nec
valet nisi seipā3. s3 industria mercāciū fit p eorꝝ negocia
cionē lucrosa. s3 nichil est hic tale. Tercio q̄ efficacius
est q̄ de tribus est vnū in hoc. Nā aut illa pecunia est
tradita p modū mutui. aut p modū depositi. aut p mo-
dū capitalis. ut sc3 in psona tradētis empcōibus et mer
cacōibus tradet̄. Primo si p modū mutui tūc manifeste
vsura est. q̄ mutuū sicut ex p̄cedētibus p3 cedit in dñiū
eius cuius noīe mutuū factū est. vnde non debet lucrari
neq3 pdere nisi sibiipi. Scdo vo si p modū depositi tūc
etiā sola ipa reddi d3 absq3 omi lucro. quin pocius ille
qui tale depositū seruauit remunerādus esset. Et tñ ex
forma p̄dicti casus p3 q̄ nō est tradita p modū depositi.
Tercio insup nō est tradita p modū capitalis. q̄ tūc in
pacto esset q̄ ille teneret̄ eā solā in mercacōibus fideli
deputare. Hec quidē vltima racō fortit̄ ꝓbare videt̄ q̄
pecunia sic tradita nō pōt hr̄e racōem nisi mutui tm̄. Ex
quo quibusdā et nō indocte ɔtractus illicit⁹ esse videt̄.
Et hui⁹ snīe fuit Inno. ex de vsu. c. fi. Et ibidē Jo. an.
idem dicit. Queritur an sit vsurarius qui roga
tus ex pietate tradit centū ducatos ex q̄bus mercatur⁹
erat. inde volēs nisi solū id qd̄ sibi mercādo ꝓbabiliter
prouenisset. Ca. ii.

SEcūdo q̄rit̄ an ɔmittat
vsurā is qui tradit. c. ducatos ex q̄bus erat mer
caturus per se uel per alinm. aut aliqua q̄cunq3
lucrosa emptur⁹. et sola pietate ac necessitate ac instan
ti amici sui p̄ce eos sibi tradit inde aliquid volēs nisi so
lū id qd̄ inde ꝓbabilit̄ ꝓuenisset. Et hac sola de cā sub
forma p̄cedētis ɔtract⁹ ɔtrahit pactū secū. nō q̄dem ad

ſemp ſꝫ ad aliqḋ rōnale tēpus. Ad qḋ dicēdū ſꝫm mag
nos doctores ꝙ talis ꝯtractꝰ licitus eſſe videtᷣ ꝓ eo ꝙ
nō tradit ſibi ſolā ſimplicis pecunie rōem. ſed etiā tra=
dit ſibi capitale ſuū. ꝓptea merito pōt et dꝫ et ſibi tenetᷣ
tāquā de capitali. Et de hoc ꝙ licitꝰ ſit ꝯtractꝰ triplex
rō dari pōt. primo em̄ licet hoc rōe eq̇tatis et pietatis.
ſcḋo rōe indemnitatis. tercio rōe vtilitatis. Primo autē
licet hoc rōe eq̇tatis et pietatis. Nā equū et piū ē in ne
ceſſitate ſeruire amico. Inſup nō eſt iniquū ſi rō capita
lis quā iſte iā in exp̄ſſa intencōe et quaſi in facto hēbat
ſibi ſeruetᷣ indemnis. Scḋo licet rōe indemnitatis. Nā ſi
cut in ſe. arti. c. i. appebit. Retētor mutui vltra ꝯceſſum
tps dn̄o obligatᷣ qui illo fuiſſet vſus tāquā capitali ſuo
ita ꝙ reſpectu talis aſſumit tūc rōem capitalis. quāuis
nullus ex mutuo mercetᷣ. Tercio quoqꝫ licet rōe vtilita=
tis. Nā ex̄ de vſu. in. c. nauigāti. dꝛ ꝙ qui pannū vel gra=
nū vel alias merces vendit ut amplius q̄ꝫ valeāt in cer=
to termīo recipiat ꝓ eiſdē. Si tn̄ ea tpe ꝯtractꝰ nō erat
venditurꝰ vſurarius nō reputatᷣ ſi veriſimilitᷣ creditᷣ ꝙ
tpe ſolucōis p̄taxato tm̄ ſint valiture. Ecce ꝙ hic dicit
ſi tpe ꝯtractus nō fuerit venditurꝰ illa. q̄ ꝯdicō hac ſo=
la ponitᷣ rōe. qꝛ ſi tūc fuerat illa venditurꝰ. tūc ꝓ futu
ro tpe p̄taxato apud eū vendibilis nō habuiſſent rōꝫ
Quia ẜ ꝓ tpe illo futuro hn̄t apud eū rōem vendibilis
ideo licite eas vendit ſꝫm valorē illius tpis futuri ꝓba
bilitᷣ creditū. Ergo ꝯſimili rōe qꝛ iſte in ſua pecunia iam
hꝫ rōem capitalis. pōt ex ea rōe ſue capitalitatis exigē
in p̄fato caſu. Si em̄ excepto caſu neceſſitatis et pieta=
tis et inſtanti p̄cis amici hoc faciat tūc eoipo ꝯuincitᷣ ꝙ
plus vult vti ut vſurario mutuo q̄ꝫ in mercacōibus aut
in lucroſis empcōibus et capitali vō Et ideo ex tūc de cō
tractu vſurario nullatenus excuſatᷣ. Si em̄ homo alicui

mutuaret ad certū tēpus. qꝛ credit ꝙ ille tūc nō ſolueret. et ſic extūc teneret̃ ad īteſſe ꝓbabilis lucri. ↄſtat ꝙ talis vſurarius eſſet. Et quicq̇d inde ultra ſortē recipet. vſura foret. qꝛ patēs eſt ꝙ nō tradit eā fidelit̃ ut ſimpliciter gratuitū mutuū ſꝫ pocius ut vſurariū. Et ideo traſlacō ꝑfati termini iuſtā rōem capitalis mīme pōt dare. Ergo ſic eſt in ꝓpoſito caſu ſi pn̄cipalis tradēdi intencō ſit. qꝛ ꝑelegit p hāc viā lucrari plus q̄ꝫ ꝑ viā ipam mercandi illicitū eſt.. Predicta aūt credo eſſe vera niſi qui mutuū recipit in tali neceſſitate ↄſtitutꝰ ſit ꝙ ille qui ei mutuū tribuit ex vi illiꝰ ꝑcepti qd̓ dꝛ Lu. vi. mutuū date ꝛc̄. neceſſe obligaret̃ illi mutuū dare. Iuxta diſtinctōnē poſitā ſupra ſer. xxxvii. ar. ii. p totū. Nā qn̄ (ut ibi dꝛ) hō tenet̃ ex illa neceſſitate mutuū ꝓximo ſuo dare. ꝓpt duo nō dꝫ inde recipe lucꝝ. Primo qꝛ eſt ↄtra ꝑceptū d mutuo dando. quodāmō vendēt caritatē. Nā ſi ei ē obligatus ex caritate/ recipiēdo ꝑmiū eſt ei vendē caritatē qd̓ eſt vſura Scd̓o qꝛ ſi recipiēs mutuū in ꝑdicta neceſſitate impiū eſſe videt̃ ꝙ p accepcōꝫ hmōi lucri ad maiorē neceſſitatē deuenire cogat̃. Si tam̄ mutuās ex illo mutuo ad maiorē uel ↄſimilē neceſſitatē veniret. aut ex mutuo illi dato nō puū damnū incurrēt. tūc rōe damni emergētis int̃eſſe recipe poſſet. iuxta ea q̄ in ꝑnti arti. ſunt dicta. Cū hoc ↄcordat Antho. de Butrio.

Querit̃ an tenēs mutuū uel debitū ultra tpus legitimū a dn̄o ꝑcōceſſum teneat̃ reſtituē totū inteſſe damni et etiā lucri qd̓ inde ꝓbabilit̃ ꝓuemiſſet. Ca. iii.

Tercio q̄rit̃ an tenēs mutuū uel debitū ultra tps legitimū a dn̄o ꝑcōceſſum teneat̃ reſtituē totū inteſſe damni et eciā lucri qd̓ inde ꝓbabilit̃ ꝓuemiſſet. Ad qd̓ dicendū ꝙ oms ꝑiti i hoc ↄuiit ↄſenciūt ꝙ extūc tenent̃ ad totū inteſſe damni extūc creditori

ex hoc ꝓueniētis. Et hoc intelligo vbi ex culpa ꝓueniat
defectus ipē ſoluēdi. q̄ ibi abſq; omī culpa ſua fit im-
potēs ad ſoluendū. nō ſic ſtricte loquēdū eſt. nō tñ tene
tur ad totū lucꝝ qđ extūc illi ꝓbabilit̄ ꝓueniſſet ſi eā
habuiſſet. imo tm̄ inde ſubtrahi dȝ q̄ntū ꝑdicōis dubie
tas in mercacōibus uel empcōibus ꝯtingenciū pēſanda
eſt. et ꝑitoꝝ iudicō ꝓbabilit̄ extimāda. Cum hoc ꝯcor.
Tho. ſcđa ſcđe. q. lxxviii. Nā fauorabilior eſt cā dammi
uitantis q̄ȝ lucꝝ captantis. Inde eſt q̄ qui pecuniā mu
tuat ſi occaſiōe illiꝰ mutui labores ſuſtinuit. forte itine
ris uel alias de re pignorata. pōt tm̄ recipe fructū quā-
tū ſibi ſufficiat ꝯdigne. ſȝm Antho. de bu. ex̄ de vſu. c. cō
queſtus. Et ex hoc caſu pn̄t quoq; alii ꝯſimiles colligi.
qđ notabile eſt. Hec tñ nō ſunt ꝓpt̄ ꝑiculū populo p̄di-
canda. Eſt nichilominꝰ aduertēdū q̄ ſi creditor ex illa
pecunia nichil feciſſet nec facturꝰ fuiſſe ſuppoīt̄ vnde
lucꝝ aliqđ ꝯſequi poſſet. utpote q̄ ꝓ certo ſuppoīt̄ q̄
eā ſimplicit̄ expēdiſſet ſeu in archa ſeruaſſet. tūc ad nul
lū inteſſe lucri obligatus eſt. ſȝ quidā ab hoc caſu excipi
unt debitū vſuraꝝ. et id qđ q̇s lucratus eſt ex vſuris Et
hoc ex triplici rōe. Primo rōe volūtaria. q̄ licet pactū
de danda vſura ſit ꝑ ſe et abſolute inuoluntariū ex ꝑte
mutuū accipiētis. eſt nichilominꝰ volūtariū ex occurrēti
ꝯdicōe. Et ideo nō ſimplicit̄ ab vſurario accipit̄ et tene
tur ꝯtra volūtatē illius. ꝓptea ad nullū damnū inde ſibi
ꝓueniēs p̄terquā ad ſolā vſurā reddendā ſȝm eos tene
tur. Scđo rōe dn̄ii. Nā ut dicūt dn̄ium vſurariaꝝ reꝝ ve
vſurarii eſt. vnde nō tenet̄ ad idē numero ſatiſfaciendū
ſȝ ad equalēs ſolū. Fur vero vel raptor aut mutui reten
tor ex quo trāſit tꝑus ſibi ꝯceſſum nō hȝ dn̄ium ī re quā
debet et tenet inuito dn̄o. et iō tenet̄ ad inteſſe. q̄ dn̄m
reꝝ dāmficat in foro ſuo et in ꝯmoditatibus ſuis quas

ex re ſua traxiſſet. Tercio rōne ꝯſueti modi. ſcʒ qui ꝯſuīt obſeruat̄ in vſuraꝝ ſatiſfactiōe, qꝛ nūquā vidim⁹ aut legimus vſurarios ꝯpulſos ad reſtituendū niſi ſolū incrementū vſure. ¶ Sed nūquid qui recipit domū in pign⁹ ꝓ centū mutuatis vſqʒ ad annū. hoc pacto ꝙ ſi non ſoluit in termīo cedat debitoꝛ in ꝯmiſſum et pignoracōe cadat in vendicōem. pōt tenere domū ſibi pignoꝛi obligatam. eo ꝙ debitoꝛ non ſoluit in termīo. cū domus ſatis valeat plus. Dicendū ꝙ valoꝛ domus dʒ penſari. et ꝗntū excedit p̄ciū ꝯputari debʒ. etiā ſi creditoꝛ recepit vſufructū de domo. ſ. ā ſi recipit tūc iudicari non pōt ꝙ in aliquo dampnificatus ſit. Unde ſcʒm aliquos non tm̄ non pōt recipe ſeu retinē domū. verū eciā vſufructū reſtitue obligat̄ uel ꝯputare in ſoꝛtē. Si tn̄ dāpnificaret̄ de pecunia ſua, tūc ſicut ex p̄cedētibus ptʒ poſſet petē intereſſe. Si aūt creditoꝛ nō recipit vſufructū domus cū illa ſuperfluitas valoꝛis domus cedat in debitoꝛis penā. ſuppoſita vtriuſqʒ bona fide qn̄ ꝯtract⁹ mutui celebꝛatus fuit. Tunc dicendū eſt ſcʒm ꝙ in ſequēti. c. dicet̄ de tercia pena q̄ ꝯuencōnalis ibi denomīat̄. et hoc (ſicut p̄dictū eſt) niſi factū ſit in fraudē vſuraꝝ. Eſt inſup aduertēdū ꝙ ſi a p̄ſtitore mutui ſub aliquo p̄cio ſeu lucro talis vltra terminū detencō ꝯcedat̄. tūc eo ipſo ꝯmittit vſurā. qꝛ ex tali ꝯceſſiōe ſoꝛtit̄ pocius rōem volūtarii mutui q̄ʒ inuite detencōis. Ad hoc ex̄ de vſu. in. c. ꝯſuluit. Plura q̄ dicta ſunt ī p̄cedēti ſer. ar. i. c. iii. ꝓ p̄nti materia facē ꝓbant

¶ Articulus terci⁹ ꝙ ꝓpter triplex debitū pōt homo recipe vltra ſoꝛtē. nec eſt ibi vſura

Tercio quoqʒ tollit̄ vltra ſoꝛtē vſurarie exerſcencie viciū rōe debiti poſtulātis. In multis eī caſibus ultra eos q̄ in p̄nti ſermone numerati ſunt ex debito reqrenti pōt vltra ſoꝛtem.

excreſcencia recipi ſine culpa. et maxime ꝓpter triplex
debitum. ꝑmo ꝓpter debitū ſeueritatis. ſcdo ꝓpter debitū
equitatis. tercio ꝓpter debitū caritatis

Capitulum ꝑmum

**Añ licꝫ exigē penā appoſitā in ↄtractu uel q̄ꝫcunqꝫ aliā
penā a iure uel a iudice illatā. et an liceat acq̄rere ab
hoſtibus p vſurā**

PRimo em̄ pōt homo accipe vltra ſortē ꝓpter de
bitum ſeueritatis. qꝛ ſcꝫ ſeueritas iuſticie hoc ex
poſcit. Et circa hoc q̄runt plura. ¶ Primo q̄rit
an ſit vſura ſi ī ↄtractu mutui impoſita ſit pena de cento
ꝯ vltra t̄minū ſibi ꝑfixū. et an iuſte exigi poſſit illa pena
Dicendū ſꝫm ſcotū in iiii. di. xv. q. ii. qꝫ ſi talis pena īpo-
ſita eſt abſqꝫ doloſa intencōne vſurarii ꝑcai ſeu lucri tūc
ꝑſtitori eā exigē licet. vbi gr̄a ſꝫm eū vbi ſ̄. ego indigeo
pecunia mea ad mercandū. a te rogatus ↄcedo tibi eam
vſqꝫ ad certā diem adiciēs penā ↄuencōnalē qꝫ niſi tali
die ſoluas. quia multū dampnificabor ſolues poſtea tm̄
vltra. Pena aūt hec licita eſt. qꝛ licet me ſeruare indem-
nem ꝑmonendo illum cum quo ↄtraho. Signum autē
qꝫ nō fiat in fraudem vſurarꝫ eſt qn̄ creditor magis vellꝫ
pecuniam ſibi ſolui prefixo die quam ī craſtino cum pe-
na adiecta Et ꝑ oppoſitum in fraudem eſt quando vult
diem illum tranſiri pocius quam pecuniam die illo ſolui
Aliud quoqꝫ ſignū addi pōt et non licet tunc talem exi
gere conuencōnalem penam ſi preſtitor ꝓbabiliter cre-
dit et ſperat quod receptor mutui penam illam incurrit.
Alex. lom. diſtinguit triplicem penā. ꝑma dr̄ pena cāta
ſeu legalis. ſecunda vero iudicialis. tercia eſt pena con-
uencōnalis Prima autem dicitur pena ſiue vſura cauſa-
ta ſiue legalis de qua duodecima queſti. ii. in legibus.

de qua verbi gracia ponatur caſus de v. ꝓ centenario q̄
ex vi ſtatuti dat tutor pupillo que non tanquam vſurā.
ſed tanq̄ȝ penam legalem tutor pupillo ſoluit. ar. in p̄al
legato c. in legibus. Fit aūt hoc ne tutores aut negligen
cia ſeu malicia inuidi pupillis fiāt. Nā de pecunia emere
debuit poſſeſſiones pupillo vel dare v. ꝓ centenario.
Hoc nichilominus firmū tene qꝫ pupilli pecuniā non pōt
reddere tutor ad rōȝ v. uel alterius q̄ntitatis citerioris
uel vlterioris ꝓ centenario. qꝛ omnino vſurarius eſſet et
ad ſatiſfactōȝ ipē obligaret̄. Scda pena eſt iudicialis
id eſt impoſita a iudice ꝓpter puniendā ꝯtumaciam de
bitoris. et hec exigi pōt ſicut patet xxiii. di. in c. quāq̄ȝ.
in fi. ¶ Scdo aūt circa hoc queri ſolet. an qui debet re
cipere pecuniam ab aliquo qui eſt impotens ad ſoluen
dum, vnde eius poſſeſſionem recipit in ſoltium ſꝫm ſen
tenciam ꝯmunitatis que tamē plus valet q̄ȝ ſit ipm̄ debi
tum. teneat̄ reſtituē ſupfluū valoris ipius poſſeſſionis.
Et an ſit abſolutus. qꝛ autoritate ꝯūitatis poſſidet eam
Dicend̄ qꝫ ſi creditor nō pcipit aliquā vtilitatē de dicta
poſſeſſione nō tenet̄ reſtituē illud qd̄ plus poſſeſſio va
let. nec eñ eſt peioris ꝯdicōis q̄ȝ quelibet alia pūata p
ſona que niſi de pignore pcepit emolimētū valorem rei
excedentem debitū reſtituē nō tenet̄ qn̄ ſcȝ ex pacto mu
tuum cadat in ꝯmiſſum potiſſime in hoc cāu. quia talē
poſſeſſionem tenet ex iudicato ꝯmunitatis. vnde ſi debi
tor damnificat̄ maxime ex culpa ſua imputet ſibi q̄a a
ꝯmunitate nō damnificat̄ niſi p accidens cum dicta ꝯmu
nitas non poſuerit creditorē in poſſeſſionē ad inferendū
iniuriam. ſed ad obſeruandā iuſticiam. Et hoc intelligi
debet quando bona fides interuenit ex pte creditoris q̄
ex ꝯmunitate ꝯſequit̄ ꝓprietatem poſſeſſionis. Si autē
creditor fraudem ꝯmiſiſſet in ipam rē puta. vilificādo cā

Dicendum q possessio tm̄odo valet c. et nichilominus
valet mille et insolutū accepit eā . tūc totū illud q valꝫ
ultra quā fuerit debitum creditor in foro cōsciencie resti⸗
tuere obligatur eo q illicite egit cōmittendo fraudem et
dolum. Aduertendum tamē est q si debitor qui sub pe⸗
na infra certū tp̄us ꝓmisit debitum soluere impeditur
pauptate seu alia iusta necessitate nō tenetᷣ penā soluē
ultra sortē nec licite pōt ab eo peti ſꝫ in iudicio hoc ꝓba
ri pōt extra de solucōne. odardus. Tercia vero pena est
cōuencōnalis. i. de cōsensu pciū apposita ut saltē pene me
tu debitum certo die soluatur . et hanc eciam exigere li⸗
cet ex̄ de arbi. c. dilecti. xii. q. ii. fratēnitas. Appᵬ omīᵬ aūt ta
lis pena ut pacta seruentᷣ ex̄ de penis. cōstitutus. dum tn̄
sit intencio recta. q2 ut p̄dixim9 si creditor ea intencōne
det mutuū. q2 credit aut sperat penā esse soluendā. tunc
nō aboletᷣ viciū ip̄ius vsure cū ip̄e mutuet cā lucri et cum
ip̄e sperat lucrari penam q̄ q̇dem spes destruit liberali⸗
tatem et gratuitum mutuum. Predictis concordat ho⸗
sti en. et addit q conuencōnalis pena p̄sumitur esse vsu⸗
ra. qn̄ scꝫ talis solet exercere vsuras aut stipulatᷣ penam
in mense uel singulos annos. ut in auten. ut nullus mu⸗
tuans agricolis col. x. iiii. posita. C. de vsu. auten. ad hec.
De interesse aūt lucri talis detencōnis ſꝫm quosdam te⸗
nendum est idem qd̄ in precedenti c. dictum est . tamen
in omnī euentu petere penam non est licitum . nec vide⸗
tur honestum qn̄ debitor sine culpa sua factus est impo⸗
tens ad soluendum uel ad promissa soluenda . quia punī
ri non debet. vnde si absqꝫ dolo et fraude in contractu
apposita fuit pena q si in tali termino seu in alio loco
non ponat merces subeat talem penam si ex eo qd̄
non habuit merces dampnificatus est. videtur quibus⸗
dam quod possit petere saltem absqꝫ interesse nisi ille

fuiſſet legitime excuſatus. quia tūc eū non licet grauare
¶ Tercio querit᷑ vtrū ſtatutū vel ↄſuetudo ſʒm ↄſciam va
leat qua ordinat᷑ q᷒ miſſus in poſſeſſionē lucret᷑ fructus
ad rōʒ v. p cētenario. Dicēdū q᷒ bal. in l. acceptā. C. de
vſu. i q. xviii. tīniauit q᷒ ſic cū talis lucret᷑ illos rōe e t no
mīe īteſſe. Qd̄ eciā dicit. in aut. de exhibē. reb᷒. § ſi
v̇o in glo. q̄ incipit q᷒ leges. q̄ glo. ſʒm eū ſingularis eſt
Nec mirū cū hoc ꝓpt̄ nimiam ↄtumaciā auctas p̄toris fa
cere poſſit ut. l. fulcius. § finali. ff. ex q̇bus ca. i poſ. eat.
Sciend̄ tñ q᷒ bar. in. l. ſi ſurrita. § iulianus. ff. de dā. infe.
ad fi. inquit. q᷒ licet glo. in aut. ſupradicta id dicat ſcilʒ
q᷒ de ↄſuetudine īmiſſus lucret᷑ fructus. tñ ↄſuetudo illa
nō eſt iuſta ſʒm eū cum ſit ↄtra ius diuīū in fraudem vſu
rarū. quare dicit eos ↄputandos in ſortem. Alii v̇o circa
hoc diſtinguūt et bñ dicentes q᷒ ſi p̄ſupponat᷑ in fraudē
eſſe factū. Bar. v̇m dicit. ſʒ ſi nō. qꝛ p locū penalis legis
aut attrahat᷑ ad ſatiſfaciēdū uel loco inteſſe. ſcʒ ꝓpt̄ mo
ram ſtatutum uel ↄſuetudo emanaſſe videt᷑. tūc ꝓcedit
glo. et dictū bal. qd̄ tñ ego v̇m intelligo in eo qui iuſte
miſſus eſt. nō tū ex ordine ſʒ ex cā. Si em̄ i v̇itate credi
tor nō foret ſeu iuſta cā nō ſubeſſet ſi recta ↄſcia capita
le ſeu ſortē retinē nō poſſet / ſic eciā nec fructus noīe int
eſſe ¶ Quarto quoqʒ q̄rit᷑ ſi licet ab hoſtib᷒ exigere uel
recipe vſuras. hoc dico ꝓpter v̇bum ambro. qd̄ ponit᷑ xi
iiii. q. iiii. in c. ab illo. vbi dꝛ ab illo exige vſurā cui nocē
merito deſideras cui iure inferunt᷑ arma. huic legitima
auferūt᷑ vſure. quē bello vincē nō potes ab hoc vſuram
exige quē nō ſit crimen occidere ſine ferro dimicat qui
vſuras exigit. ſine gladio ſe de hoſte vlciſcit᷑ qui fuerit
vſurarius exactor inimici. ergo vbi ius belli ibi ius vſu
re. Hec ambroſius. Ad quod dicendum eſt q᷒ de hoc tri
plex opinio eſt doctorū ſʒm alex. lombar. Prima eſt q᷒

hoc licitū ē. Et hui⁹ ſnīe eſt hoſti. allegās illud deutro
xxiii. non feneraberis fratri tuo ad vſuram ſed alieno.
Huic eciā ſnīe videt̄ adherere io. an. hec eciā ꝯpc ſonare
videt̄ v̇ba illi⁹ c. ab illo. ſi diligēt̄ examinēt̄. Hui⁹ quoqȝ
ſnīe eſt gregorius de arimino in q̄one de impſtitis vene
ciaꝝ. Et hec opinio michi videt̄ eſſe v̇a. et tūc abolet̄ v=
ſure viciū. q: ſolus deus v̇us eſt dn̄s oīm reꝝ. et bona tē
poraliū dant̄ homīb⁹ ad colendū v̇m deū et dn̄m vni=
uerſi. Vbi igit̄ cultus dei nō eſt ſicut ab inimicis dei vſu
re legitime exigūt̄ quare hoc nō fit cā lucri ſȝ cā fidei et
rōne fratne dilectōis ut ſcȝ inimici dei debilitent̄ et re
v̇ertāt̄ ad deū. Inſup q: bona q̄ hn̄t nō ſunt eoꝝ ex quo
v̇e fidei ſunt rebelles. ꝯptea merito ad catholicos deuol
uūt̄. Pꝛoīnde ex p̄dicto decreto dixerūt q̄dā q̄ ab hoſtib⁹
licite poſſum⁹ accipe vſuras. Nā oīa eoꝝ bona licite
poſſum⁹ auferre. ſic pȝ xxiii. q. vii. c. i. et ii. Et q̇buſcūqȝ
inſidiis ꝯtra illos vti. ſcȝ occultādo ab eis illa p que eos
poſſum⁹ expugnare. q: ꝯpoſitum nr̄m nō tenemur apire
eis xxiii. q. ii. dn̄s. Et ex hoc eciā dixerūt q̄ xp̄ianus ac
cipe pōt vſuras a iudeis ſiue a ſaracenis ſicut a ceteris ho
ſtibus catholice fidei. De hoc eciā aliquid dictum eſt ſ̄
ſer. xxxvi. ar. i. ꝯ. viii. Scd̄a v̇o opinio eſt eoꝝ q̇ dixerunt
q̄ dictū decretū nō intelligit̄ de aliq̇bus infidelibus. ſȝ
ſolū de rei publice inimicis q̇bus licitū eſt apte et p inſi
dias nocere. A ceteris aūt qui ſeruire parati ſunt non licet
accipe ſicut pȝ. xxiii. q. viii. c. diſpar. vbi alex. papa ait.
Diſpar nimirū eſt iudeoꝝ et ſaracenoꝝ cā. In illos em̄ q̄
xp̄ianos pſecunt̄ et ex vrbibus et ꝓpꝛiis ſedibus pellunt
iuſte pugnat̄ hii vbiqȝ parati ſunt ſeruire. Tercia eſt opi
nio glo. q̄ ſup p̄fato decreto inquit q̄ v̇bum ambꝛo. ne=
gatiue itelligi dȝ. Nit em̄ ab illo exige vſurā cui merito
nocē deſideras. q̄ſi d. nulli t ē ē deſiderare nocē q̄ a nullo

uſuras exigere debes. Et ſzm hunc intellectum a nullo licet uſuras exigere ſiue xp̄iano ſiue pagano ſeu iudeo. q̄ Archidiacon9 recitat in dicto c. ab illo opinionē hugu. q̄ poſt plurima. licet ſe nō firmet. tn̄ ſentire videt̄ q͛ nullo cāu licet vſuras recipe. nec eciā ab hoſtibus cū gn̄aliter ꝓhibite ſint. Et idem dixit in c. ſi q̇s eadē cā et q̄one.

De triplici ſtatu in quo licet recipe vlt̄ ſortē rōe eq̄tatis. Ca. ii.

SEcūdo pōt hō recipe vltra ſortē ꝓpt debitū equitatis. q2 ſcz equitas hoc req̄rit. Et de hoc tres ſubiūgam9 cāus. ¶ Primus eſt qn̄ ecclēſia recipit a ſuo vaſallo in pignus feudū qd̄ ab eodē tenet. Tūc em̄ ex equitate eccleſia nō tenet̄ fructus ꝯputare in ſortē. Et de hoc habet̄ tex. ex̄ de vſu. in c. ꝯqueſt9 vbi dr̄ q͛ monaſteriū detinēs trām titulo pignoris debz ꝯputare fructus in ſortē et recepta ex fructibus ſorte ter ra debitori reſtitui debz. Et hoc niſi tra ſit de feudo monaſterii. Tūt em̄ ſzm glo. tenet̄ ꝯputare fructus in ſortē Intim tn̄ nō dz recipe ſeruiciū a vaſallo. Nec tunc ē vſura. q̄ſi dicē velit q͛ ideo cāus iſte licitus eſt. q2 ab eo viciū vſure aufert̄ eo q͛ eccleſia rōe feudi n̄ dr̄ recipe aliēnū. Accipet aūt ſi intim vaſall9 ad ſeruiciū teneret̄. Tolīt̄ g̃ in hoc cāu vſure viciū rōe feudi. q2 talē excreſcēciā feudū ſub licito ponit. hoc idē eciā habet̄ ex̄ ꝺ feudis. c. i. vbi detmīnat̄ q͛ in tali cāu fruct9 nō debēt ꝯputari in ſortē, ita tn̄ q͛ vaſallus intim ad ſeruiciū nō tenet̄. Sz ex hoc cāu dubiū ſurgit. vtꝝ hoc ſolū in feudo eciā habeat locū cū hoc nō ſit ꝑuilegiū eccleſie qd̄ appet ex̄ de feu. c. i. vbi ad ꝯſultacōꝫ factā pape rn̄det. Preterea ſi eſſet uſura papa nō poſſet aliq͛z ꝑuilegiare ꝯt̄ pceptū dei xxv. q. i ſunt q̇dā. ſz ē intelle tm̄, q2 nō recipit ſeruiciū a vaſallo ut dictū eſt. Dicendū ſzm ber. q͛ hoc idē licz i quocūq͛z feudo laicali. q2 eadē rō g̃ idē ius ex̄ de ꝯſtitu. tranſlato

Nã licet reſpectu laicoꝝ execrabilis ſit vſura/ Execrabi:
lioꝛ eſt reſpectu clericoꝝ ex̄ de vſu. c. i. et ii. qꝛ multa li:
cēt laicis q̄ clericis ꝓhibent lxxxviii. di. foꝛnicari. ex̄ ne
cle. uel mona. c. i. Sꝫ quid ſi vaſallus eccleſie uel dn̄o
ſeruire velit pign̄acōne p̄dicta durāte. nunq̇d ſi velit cō
putare fruct⁹ ac accipe licitū erit ei. Dicend̄ q̄ ſi in hoc
ↄuenīāt debēt ↄputari ex̄ de pac. c. i. Si v̄o in hoc nō cō:
uenīāt ↄputari nō debēt. vt no. ber. et hoſti. ex̄ de feu. c.
i. qꝛ res de facili vertit̄ ad id qd̄ ſibi ius et natā ab ini:
cio ↄceſſit. ff. de pac. ſi vn⁹. § pactus. et § ſe q̄n. ex̄ d̄ offi.
deleg. ſup ꝗonū. § poꝛro. Videt̄ tn̄ dicēdū q̄ vbi eēt no:
tabilis diſpꝛopoꝛtio int̄ fructus feudi et ſeruiciū vaſalli
uel eciā p̄ uaſallū n̄ ſtaret quo min⁹ ſeruiciū exhibēt tūc
eccleſia nō facēt fruct⁹ ſuos qd̄ ſentit Anto. d̄ butrio in
c. i. de feudis. ibi. dū dicit maxime ſi ſeruiciū fructib⁹ diſ
ꝓpoꝛcōnat̄. Nō igit̄ eſt qꝛ in hoc cāu abolet̄ vſura. qꝛ va
ſallus nō eſt dn̄s feudi q̄ꝫuis in eo habeat vtile dn̄iū. Et
ſꝫm aliquos nō eſt maioꝛ dn̄o. p̄ſumit̄ etiā velle dare qꝛ
ad antidotē eſt natalit̄ obligatus. Ex his pꝫ q̄ eq̇tatē
ↄtinet iſte caſus ¶ Scd̄us cāus eq̇tatē ↄtinēs ſubiūgat̄
q̄ talis eſt q̄n eccleſie poſſeſſio clerico in bn̄ficiū eſt aſſi
gnata et laicus tenet eā iniuſte et violent̄ ſꝫm allex. de
al. pōt tūc clericus huius bn̄ficii fructus recipe vltra ſoꝛ
tem ſicut pꝫ ex̄ de vſu. c. i. vbi mādat̄ q̄ fructus ↄputent̄
in ſoꝛtē q̄n poſſeſſio loco pignoꝛis obligata eſt niſi foꝛ:
te bn̄ficiū eccleſie fuerit qd̄ redimi debet de laici manu.
Sꝫ hoc ſꝫm allex. de al. nō fit lucri cā. ſꝫ vt res eccleſie
eo mō d̄ manu laici redimat̄ ſicut in p̄dicta decretali pꝫ
Tūc ſiq̄dem eccleſia ſeu clericus fructus talit̄ receptos
retinere pōt. nec eſt ibi vſura cum tantum ſuū recipiat.
Idem quoqꝫ eſſet de laico qꝛ hoc mō ſibi liceret redimē
poſſeſſionē de manu detentoꝛis iniuſte. Si aūt licite q̇s

res ecclesie haberet in feudū. tūc siquidem in sortē cōputādi essent fruct9. sm̄ ber. inno. et hosti. ex̄ de vsu. c. i. Abolet aūt vsure viciū in hoc cāu sm̄ richar. q2 hoc fit nō cā lucri s3 ut res ecclesie de manu laici redimāt. Hec eciā ꝑdicta decretalis dicit. Simile quoq3 habet̄ ꝺ decimis s3m rai. Nā similes decimas tenet iniuste. nec pōt ecclesia illas recupare. ꝑnt redemi de manu illius absq3 piculo simonie. dū tn̄ hoc de autoritate episcopi fiat. q2 ꝺ talibus iudiciis autoritas multū excusat ex̄ de rex ꝑmu. q̄situ. possunt eciā recipi in pignus sicut et quelibet alia possessio quā miles detinet violent̄ et iniuste. nec tenet̄ sic recipiēs fructus cōputare in sortem. dū tn̄ nō ptineāt tales decime ad alienas ecclesias quas recupare non d3 ex̄ de decimis. c. in̄ dicim9. Idē quoq3 dicit intelligendo de omibus possessiōibus emptis ꝺ illis fructibus iniuste pceptis. q2 sc3 tales possessiones in pign9 recipi nō ꝑnt fructibus n̄ cōputatis in sortē. ¶ Tercium eciā casum eq̄tatem in se cōtinentē subiūgam9 de eo q̄ pecuniā ꝑstat ad pompā. pōt eciā talis recipe vltra sortē sicut s̄ ser. xxxvi ar. iii. c. vi. dictū ē. Scotus eīn in q̄rto di. xv. q. ii. ait. q2 pecunia h3 aliquē vsum vtilē ex ꝓpria nata. utpote ad videndū uel ornādū tāq3 diuitē possidentē et ad istū finē locari pōt. sicut equus uel aliud locabile et ꝓ tali vsu recento dn̄io ꝑciū recipi pōt. Et tūc ex toto cōtractus ē locacōis uel cōductōis. Abolet̄ aūt vsure viciū in hoc casu q2 nō est ibi mutuū s3 locacio. et in locacōe lic3 aliqd acipe vltra sortē sicut s̄ in ꝑallega. ser. et c. px. q2 ergo talis pecunia locat̄ et a cōductore locanti eodem modo reddi debet. ideo nō est ibi vsura. in tali quidem pecuia nō transfert̄ dominiū in mercatorem. nec stat piculo ei9 sed piculo cōmodantis sicut si locarentur argentea vasa. Idem sentit hostiē. et habet̄. ff. cōmoda. l. iii. § fi. et. l. se.

Addit eciā ſcotus q idem deberet ī numero reſtitui niſi forte ſufficiat locati equale in pondere et valore

In quib9 cāib9 vltra ſortē datū ex caritate licet recipe

Tercio pōt hō recipe vltra ſortē Ca.iii.

propter debitū caritatis. Et in hoc ſcz qn̄ abſqz oī intencōne uel pacto dat aliqd vltra ſortē. ſz li= mitadus eſt caſus iſte ſzm illa q̄ dicta ſunt ſ̄ ſer.xxxvii. et c.vl. circa pn̄. Et ſer.xxxvi, ar.iii.c.iiii. Abolet aūt in h̄ cāu vſure viciū. qz vſura iō illicita eſt. qz corrūpit libe ralitatē et g̃tuitū qd in mutuo eſſe dz. Gratuitū aūt nō deſtruit g̃tuitū ſz magis ad auget illud. ꝓptea in tali ca ſu recipe licet. Eſt nichilomin9 aduertendū ſzm durand q ſi mutuātis intencio corrupta fuit ita q mutuū nō de diſſet niſi ſub ſpe lucri tūc nichil inde recipe pōt et rece ptū reſtituē obligat. licet debitor illud dederit ex carita te ſiue quacūqz alia cā. Si tn̄ debitor ex ſola dilectōne dat aliqd creditori nō pōt illud repetē. nec pōt reſtitu= cōnem ſibi ꝯſulere niſi forte habeat aliqd de ipius credi toris bonis. Itē ſzm tho. in qōibus de malo. q.xiii. ar. iiii. ad primū ſicut creditor licite pōt minus recipe ſua ꝓpria volūtate. ſic eciam debitor ſua ꝓpria volūtate pōt amplius dare. et ille cui dat licite recipe valet. Ex p̄di= ctis pz q in multis caſibus p̄ma fronte appet q ꝯcurrat vſura et tn̄ liciti ſunt ꝯtractus. Aſſit igit ex munere dei ipa caritas p quā qlibet vr̄m euadere poſſit vſurariā p̄= uitatē idip̄m p̄ſtantē dn̄o nr̄o ihesu xp̄o q cū p̄re et ſpū ſancto regnat in gloria triūphali p infinita ſecula ſecu.

Feria ſcda p9 dn̄icam d paſſione q̄ntū vſura aduerſet deo et vſurariū ydolat̃re facit et q g̃uis blaſpemia dei ac fidei ſue ſit vſurariis fenerandi libertatem p̄ſtare. Sermo xliii.

SI quis ſitit veniat ad me et bibat Ioh.
vii. c. Et in euãgelio hodierno. Conſtat
nempe eſſe duplicẽ ſitim. vnam q̃ꝫ parit
amoꝛ dei. aliã q̃ꝫ gñat amoꝛ ſui. ꝑ primã
deſignanť eťna. ꝑ ſcđam ꝯcupiſcunť tre
na. vna finẽ hꝫ deũ. alia hꝫ ꝓ fine mũdũ
Vna aũt ꝑmanẽs expectať. alťa vͦ tranſiẽs et deficiẽs
ꝯꝓbať. impoſſibile quidẽ eſt aĩam arbitrii libertate pre
ditã vna iſtaꝝ carere ſicut eciã impoſſibile eſt vtranqꝫ
inſimul poſſidere dño atteſtante q̇ mat. vi. c. ait. nõ po-
teſtis ſeruire deo et mãmone. ꝓ inde eťnoꝝ ſitis p̄eligen
da eſt. Hec eſt illa q̄ ſaciat alťa vͦ cruciat. iſta ꝑficit
alia q̇dem deficit. Teſte apoſtolo q̇ de illa i. coꝛin. xiii. c.
ait. Caritas nũq̃ꝫ excidit. Et de ſcđa i. ioh. ii. c. ſcriptũ
eſt. Tranſit mũdus et ꝯcupiĩa eius. Ad p̃mũ igiť inuitat
nos dñs i ꝓpoſito vͤbo dicẽs. Si quis ſitit veniat ad me
et bibat. Ad ſcđam trãſit mũdus et ꝯcupiĩa eius. hec ſe-
cũda cũ plene captiuauerit mẽtem ꝓrũpe facit in vſura-
riam prauitatẽ. que cũ creuerit maioꝛẽ ſitim cupidĩs ge-
nuit ſicut pleniꝰ in ſer. xlv. et c. i. appebit. Cũ aũt vſura
occupauerit hoĩem infelicẽ. facit eũ impiũ ꝯtra deũ. ſeuũ
et iniquũ ꝯtra ꝓximũ. atqꝫ neq̃ꝫ et prauũ ꝯtra ſemetipm
De p̃mo ageṁꝰ in pñti ſer. de reliq̃s vͦ in ſeq̄ntibus di-
cturi ſumꝰ. Deiqꝫ ad ſitim dĩnoꝝ hos vocat dñs ſicut i
pš. xlix. ꝓpheta teſtať dicẽs deꝰ deoꝝ dñs locutus eſt et
vocauit ťram a ſolis oꝛtu vſqꝫ ad occaſum. qđ vͤbum p̄t
eſſe thema in ſer. pñti. in quibus vͤbis triplex vocacõ inſi
nuať. p̃ma eſt pſonalis. ſcđa eſt naťalis. tercia eſt ſpũa
lis. Prima eſt pſonalis et de hac inquit deus deoꝝ dñs
locutus eſt. ſcꝫ cũ carnẽ aſſumpſit et ꝯtemptũ ťrenoꝝ p̄-
dicauit. ꝓinde iohã. xv. c. ait. Si nõ veniſſem et locutꝰ
nõ fuiſſem eis ſcꝫ de ꝯtẽptu mũdi et ꝯtra vſurã pcťm nõ

haberēt. Scđa eſt vocacō natalis. et đ hac ſubdit et vo
ceuit t̃ram. i. t̃renos et auaros. Tales aūt iere. xxii. c.
admonet dicēs. terra terra t̃ra audi ſermonē. Ecce t̃na
citacō. p̃ma eſt corrupcō natalis. ſcđa eſt infirmitas ac-
cidentalis. tercia eſt pemptoria et finalis. ſcꝫ ip̃a mors
Tercia eſt vocacio ſpūalis et đe hac ſubdit a ſolis ortū
vſqꝫ ad occaſum. i. ab infancia in qua orit̃ eis ſol gr̃e per
baptiſmū vſqꝫ ad occaſum. i. vſqꝫ ad mortē in q̃ occidit
eis ſol. i. omīs ſpes gr̃e et venie. Sꝫ quid eueniat tali-
bus otemptoribus đmonꝝ et dilectoribus mūdanoꝝ atꝫ
vſuraꝝ p vſure oſideracōꝫ intelligamꝰ. Facit nēpe vſura
aduerſariū dei. nō ſolū qꝛ facit aduerſari triplici legi eiꝰ
ſcꝫ nat̃e. ſcript̃e et gr̃e. v̓m eciā qꝛ triplices abhoīacōes
ſeu abhomiabiles impietates gn̄at in aīa otra deū. p̃mo
em̄ facit deū derelinquē. ſcđo facit ydolatrare. tercio fa-
cit deū impugnare.

Articulus p̃mꝰ qꝛ vſura facit vſurariū in tota aīa derelinquē deū

PRimo em̄ vſura gn̄at in aīa vſurarii p̃mā im-
pietatē. qꝛ facit deū derelinquere et hoc quo
ad omēs triplices aīe vires. Nā v̓e cū intelle-
ctu in deū nō credit. cū memoria in deo nō ſperat. cū vo-
lūtate deū nō amat

Qđ vſurarius in intellectu deum nō credit. Ca. i.

PRimo em̄ cū intellectu deū nō credit. q̄ntū em̄
corporeus oculus fit ꝓpinquior t̃re. tanto minus
ac minora videt. Sic nempe oculus nr̃e mentis quāto ꝓ-
pinquiꝰ affigit̃ t̃renis et tranſitoriis rebꝰ. tanto ampli-
us lumē fidei pdit p qđ deus cognoſcit̃ et videt̃ et oīa
q̄ dei ſunt clarius cognoſcūt̃. ꝓinde vſurarii ceci ex t̃re-
nis effecti. vſurā nō credūt eē pctm̄ nec pape valēt quā-
rōne đbeat eſſe malū. qꝛ ſicut ꝓpheta inquit. Oculos ſu-
os ſtatuerūt declinare in terram. Tres em̄ cecitates ſeu

infidelitates p vſurā in vſurarii aīa gñant. Nam primo
nō abhorret infernū. ſcdo nō deſiderat padiſum. tercio
in vitate nō venerat aliqd eccleſie ſacrm. Prima inqȝ ce
citas in vſurarii aīa gñat q̄ȝ nō abhorret infernū. cū enī
vſurā nō credat eſſe pctm̄ minie veret ſe ſuppliciū ſempi
tnum p illa et p aliis ſceleribus ſubiturū. ꝑptea omēm
iniqtatem. omēm iniuſticiā. omēȝ deniqȝ impietatē pat
ret. et i infernalē voraginē oīm ſceleꝝ atȝ flagicioꝝ ſe p
cipitaret, niſi forſan timore ſecularis pene a talibus ab
ſtineret. q̄ȝ ſicuti ecc. x. c. atteſtat. Auaro nichil eſt ſce
leſtius. hoc aūt nō ſolū rōne colligim⁹ ſȝ et quotidie ex
pimētis aſſiduis dolētes nimiū expimur. Scda cecitas
eius eſt. q̄ȝ nō deſiderat padiſum cū nullū eſſe credat niſi
pn̄s ſeculū. Et licet deus velit eſſe grati mutui merces
vſurario ceco nō ſufficit de⁹ cū ipm̄ nō q̄rat ad diuicias
ſempitnas. ꝑinde iere. ii. de talibus lamentabilit̄ dn̄s cō
q̄rit dicēs. popolus meus. i. vſurarioꝝ ↄgeries mutauit
gloriā ſuā in pdolū. i. in nūmū q̄ȝ plus diligit q̄ȝ gloriam
padiſi. Tercia eius cecitas ē. q̄ȝ nō venerat in vitate ali
qd eccleſie ſacrm. et licet tales miſſas aliqn̄ audiāt non
illa audiūt quaſi ſancta et vā. ſȝ ne oīno populo abho
minabiles fiāt Deiqȝ q̄ȝ oīno d tims ceci et ignari ſunt
ridiculoſa q̄ frequentāt oſculant deturpando depictas
ſanctoꝝ imagines in piete. manib⁹ impudicis illoꝝ vul
tus ↄtrectāt vultuiqȝ ſuo deinde ↄfricāt. Et ſi qn̄ in alto
loco fuerit imago depicta. capitergiū ſeu pirretū ad vul
tū eius pꝑiciūt. illud demū inſipide oſculātes et ↄſimilia
que nō vera deuocōne pcedūt ſȝ ſtulticiā procriſim et
manifeſtā ſimulacōȝ oñdūt. Licet eciā qn̄ȝ in eccleſiis ge
nu flectāt an̄ imaginē crucifixi. tn̄ minie illi credūt. ꝑin
de effecti ſimiles cuidam furioſo q coactus a ſuis an̄ cru
cifixū genua flectē ut patrociniū impetraret alta voce

ad crucifixū ait. Jheſu xp̄e ego te adoro· ſ; n̄ tibi credo
Nempe ſi xp̄o crucifixo vſurari⁹ credēt ꝓcul dubio ab v-
ſura ceſſaret et male acq̇ſita ſatiſfacēt diligent c. ii
Qd̄ vſurarius ſperās in mūdo deſperat de deo.
SEcūdo cū memoria in deo nō ſperat. Hinc aug.
ait de deo deſperare eſt ſpem poſuiſſe in creatis
Intm̄ em̄ taliū mens rapit ad terrena q̄ obliui
ſcant dei creatoris ſui· vn̄ de eis lamentat dn̄s p ꝓpbetā
dicens Obliuioni datus ſum tanq̄; mortuus a corde. Et
vere mortuus eſt in taliū corde cū totus vigor et ſpes il
lorꝝ ſit in hiis caducis rebus. Derelicta igit ſpe et ɔfidē
na quā in deo tenent hr̄e in tribus ponūt totā ſpem et fi
duciā ſuā. pmo in maliciis ſuis· ſcdo in diuiciis ſuis· ter
cio in ſuis ɔſanguineis· Primo em̄ ɔfidūt et ſperāt in ſuis
maliciis. Conſiderant multa cumulaſſe aſtuciis cautelis
et circūuencōib⁹ ſuis delectat egiſſe gloriant feciſſe ɔfi
dūt ſimilia et maiora adhuc ppetre poſſe quos ꝓpheta
dure increpat dicēs. Quid gloriaris in malicia q̄ potēs
es inīqtate. Audiāt hmoi infelices q̄ illa ſancta iudith.
in vi. c. ait. Nō derelinques p̄ſumētes de te dn̄e. et p̄ſu-
mentes de ſe et de ſua v̄tute gloriantes huīlias· Et iterū
iere. iiii. c. ſcriptū eſt. Sapientes ſunt vt h̄nfacēnt mala
bn̄ aūt facē neſcierūt. Scdo ɔfidūt i ſuis diuiciis quos
ɔſiderantes illumīare et timorare mētes admiratiua cō
paſſio ē et intellectiua deriſione ſtupēt q̄ tota illorum
ſpes ſint diuicie tranſitorie et fallaces. Promde ꝓpheta
ait. Videbūt iuſti et timebūt et ſup eū ridebūt et dicent
Ecce hō q̇ nō poſuit deū adiutorē ſuū. ſ; ſperauit in mul
titudie diuiciarum ſuarꝝ et p̄ualuit i vanitate ſua. verba
ſunt ſacra et miro ſenſu et plena lumīe. ꝓpterea ſaporan
da et digno pōdē p̄ſcrutāda ſunt. Ait em̄ videbūt iuſti
ſcz hoiem ſupradictū. Ex qua q̇dem viſione fiunt iuſti

prudēciores ſicut ꝓuer. xxi. c. ſcriptū eſt multato peſtilē
te ſapiēcior erit puulus. Ex hoc quoqȝ fiūt cautōres et
būiliores. ꝓpterea ſubdit et timebūt. Felix q̄ȝ faciūt alie
na ꝑicula cautū. Inſup intelligūt malos irriſiōe dignos
et de hoc infert et ſup eū ridebūt. qȝ clare cognoſcūt de
um deridere tales ſicut ꝓpheta ait q̇ habitat in celis irri
debit eos et dicēt ſcȝ ipi iuſti. Ecce demōſtratiue ad ɔfu
ſionis exaggeracōȝ hō ab humo. qȝ ex cupidine qua tēꝑ
rena dilexit totus terenus effectus eſt q̇ nō poſuit deū
adiutorē ſuū· ſcȝ ſperādo in eū q̇ ſicut ps. ait. ꝓtector ē
oīm ſperanciū in ſe. ſȝ ſperauit in multitudine diuiciarū
ſuaꝝ. ſcȝ nō ɔſiderās qȝ ſopho. i. c. ſcriptū eſt argentum
et aurū eoꝝ n̄ potuerūt eos liberare i die furoris dn̄i. i.
in die mortis qn̄ furor dn̄i deſeuiet ɔtra illos et ꝑualuit
in vanitate ſua. i. acquirendo diuicias et tēpalia vana qd
aduertēs apoſtolus i. thi. vi. ipm ɔūe faciēs ait diuitibus
huius ſeculi ꝑcipe nō ſublime ſapere. nec ſperare in mone
to diuiciaꝝ. ſȝ in deo viuo q̇ p̄ſtat nobis omīa habunde.
Tercio huiuſmodi hoīes ɔfidūt i ſuis pentelis et ɔſanguineis
neſciētes qȝ hii ſepe amplius q̄ȝ alii cū deſiderio expectāt
eoꝝ mortē. nec plus diligent eos in reſtituendo q̄ȝ illi
dilexerūt ſemetipos i fine michil ſatiſfaciendo ut veniat
ſup eos illa maledcōnis impcacio d̄ q̇ iere. xiiii. ſcriptū ē
maledictus hō qui ɔfidit in hoīe et ponit carnē brachiū
ſuū. i. cōfidit in pentibus q̇bus bona reliquit qȝ extrahant
eū de ꝓfūdo inferni. Et ſeq̄t. et bn̄dictus vir q̇ ɔfidit in
dn̄o et erit dn̄s fiducia eius. ſcȝ dū in vita ipe ꝑ ſe ſatiſ
faciet aliena   Ca. iii.

Qd vſurarius cū volūtate non diligit deū

Tercio in volūtate deū nō amat ſȝ totū affectū ef
fundit ad tranſitoria mūdi. vn̄ augus. ſup epiſto
lam ad phili. ait, hoc ab homīe colit qȝ p̄ ceteris

diligit̄. Contingit hoc aūt fieri maxime triplici mō. pri
mo ꝑ affectualē ↄcupiaꝫ. ſcđo ꝑ affectualē ↄplacēciam.
tercio ꝑ affectualē leticiā. Primo ꝑ affectualē ↄcupiam
Cōcupiſcūt aīe vſurarioꝝ deſiderare poſſeſſiones mūdi
in omi tpe. nec aduertūt q7 ꝑ ꝓphetā dn̄s hoc ꝓhibet d.
Rapinas nolite ↄcupiſcē vbi a rapina vſure nō tm̄ ꝓhi=
bet manū ſꝫ eciā animū. Nēpe diuicie vſuraꝝ ideo rapi=
ne denominant̄. nō tm̄ qꝛ rapiūt̄ iniuſte. vm̄ eciā qꝛ ꝑ ar=
dentē ↄcupiam rapiūt mētes. qđ dn̄s mat. vi. c. inſinua=
re volēs inquit. vbi eſt thezaurꝰ tuus ibi et coꝛ tuū. Job
quoqꝫ in ꝑſona vſurarii in xx. c. ait. Idcirco. i. ꝓpter hāc
improbam cupidinē reꝝ cogitacōnes mee varie ſuccedūt
ſibi. et mēs mea ꝑ diuerſa rapit̄. ꝓptea q̄dam ait. Nō cre
das q̄cunqꝫ audis. nec dicas q̄cunqꝫ noſti. nec ↄcupiſcas
quecūqꝫ vides. Scđo effūdūt ſe ꝓpt affectualē ↄplacēciā
ꝓinde de talibus erat diues ille. q̄ꝫ apoc. iii. c. ſpūs vita
tis dure increpat dicēs. et dicis qꝛ diues ſum et locuple
tatus et nulliꝰ egeo. et neſcis qꝛ tu es miſer et miſerabil̄
et pauꝑ et cecus et nudus. Et iteꝝ ꝑ ꝓphetā admonet
dicens diuicie ſcꝫ eciā iuſte acq̇ſite ſi affluant nolite coꝛ
apponē. Ille nēpe diuiciis coꝛ apponit qui illis ꝑ affe=
ctualē ↄplacēciam toto coꝛde adheret. ſicut in ꝑſona hꝰ
mōi ꝓpheta inq̄t. adheſit pauimēto aīa mea. Tercio effū
dūt ſe ꝑ affectualē leticiā exultantes in diuiciis ſuis de
q̇bus erat diues ille qui luce. xii. c. exultando dicebat
aīa mea habes multa bona. Ecce ſapida atqꝫ ſapoꝛoſa cō
cupia tꝑaliū rerū q̄ cumulauerat multa. repoſita. Ecce
cuſtodie diligencia in ānos plurimos. Ecce ſpes vana. qꝛ
nūq̄ credit derelictuꝝ ſe illa. req̇eſce. Ecce ignauia ocio=
ſa et pigra. cōmede. Ecce inhians gula. bibe. Ecce ebꝛie=
tatis demencia. et epulare. Ecce vita luxurioſa. vbi no=
tari pn̄t ſeptē gaudia ſiue exultacōnes q̇bus de diuiciis

vſurarii et auari loco dei fruunť in pñti vita. Sꝫ attēde
qd ſequiť. et vide finē illoꝝ. Dixit aūt illi deus. O cuꝗ
mō tibi longa tp̄a in diuiciaꝝ leticia ſpoſpondebas hac
nocte aīam tuā repetēt a te. ſcꝫ demones exactores q̇b⁹
illā ſeruaſti ſꝫm glo. Que aūt paſti cui⁹ erūt ſcꝫ an filio
rū uel ꝯſanguineoꝝ aut alioꝝ illa inhiātī fame expectā
ciū deuorare ut nō ſepe ſed ſemp̄ vi̇ficeť de eis qd ꝓphe
ta ait. Relinqͥrūt alienis diuicias ſuas et ſepulcra eoꝝ
dom⁹ eoꝝ in etnū. Tūc nempe relinquūt alienis q̄ in di
uiciis cumulauerāt qñ remanent hiis q̇ ab eis alieni ſūt
corde et caritate licet ſꝫm carnē cariores ꝓpinqui ſunt

Articulus ſcd̄us qꝛ vſura facit vſurariū ydolatrare attri buēdo nūmo cultū ſanctiſſime trinitatis.

Secūdā abhominabilē impietatē generat vſu
ra in aīa ꝯtra deū. qꝛ facit aīas ydolatrare.
Nā p̄ ipam vſurarii attribuūt create qd ſolū
ꝯuenit creatori. Hinc ad ephe. iiii. c. Auari
cia q̄ eſt ydoloꝝ ſeruitus. qꝛ ſicut ydolatrie ſubdunt ſe
ydolo. ita auari ſubdūt ſe nūmo. vñ ſup̄ p̄dictū v̄bum a
poſtoli glo. ait. Auari de⁹ eſt nūm⁹. attribuūt em̄ vſura
rii et auari nūmo. p̄mo potēciaꝫ pr̄is. ſcd̄o ſapiam filii.
tercio clemēciā ſp̄us ſancii.

Ca i.

Qd vſurarii attribuūt nūmo potēciā pr̄is

Primo attribuūt nūmo potenciā pr̄is dū p̄ opa
mōſtrant qꝛ plus pōt in eis nūmus q̄ꝫ deus. vñ
x. vii. di. c. oīs. grego. ait. Omes hui⁹ ſeculi di
lectores in t̄renis rebus fortes ſunt in celeſtib⁹ ſunt de
biles. Nā ꝓ tp̄ali gloria vſqꝫ ad mortē deſudari appetūt
et ꝓ ſpe ꝑpetua nec paꝝ q̇dem in labore ſubſiſtūt ꝓ ter
renis lucris quaſlibet iniurias tollerāt et ꝓ celeſti mer
cede uel tenuiſſim v̇bi ferre ꝯtumelias recuſant. terreno
iudici toto eciā die aſſiſtē fortes ſunt. In orone v̇o corā

domino uel vni⁹ hore momēto laxant. ſepe nuditatem deiectoꝝ famē ꝓ acq̄rendis diuiciis atq₃ honoribus tollerāt et eaꝝ rerū ſe ꝑ abſtinenciā cruciāt ad quas adipiſcendas feſtināt. Supna aūt laborioſe querē. tātomagis diſſimulāt q̄ntomagis ea tribui tardius putāt. hec ille.

Qđ vſurarius attribuit nūmo ſapiam filii dei.
Ca. ii.

Secūdo attribuūt nūmo ſapiam dei filii. Tanta em̄ fuit ſapia xpi filii dei q₇ poſtq₃ carnē nr̄a₃ aſſumpſit ꝑ diſcipulos ſuos ꝑ vniuerſum orbē omnē idolatriā extirpauit. ſ₃ auaricia impia inter xpianos idolatriā īnouauit In hui⁹ miſteriū oſee. iiii. c. ſcriptum eſt ſ₃m multitudinem fructus ſui iſrahel. i. xpiana gens multiplicauit ſibi altaria. ſc₃ ad vſurā pata iux̄ vbertatē tre ſue exuberauit ſimulacris. Et iero. in epiſtola ad ruſticū monachū inq̄t. extimato male pondē pctōꝝ. leui⁹ videt alicui peccare auar⁹ q̄ ydolatra. ſ₃ nō mediocriter errat. No em̄ graui⁹ peccat q̇ duo grana thuris ꝓicit ſuꝑ altare mercurii q̄₃ q̇ pecuniā auare cupide et inutilit̄ ſeruat et cōgregat. ridiculū videt q₇ aliq̄s iudicet ydolatra. q₃ duo grana thuris offert creatē que deo debuit offerre. Et ille nō iudicet ydolatra q̇ totū ſeruiciū vite ſue offert creatē

Attribuit vſurari⁹ nūmo clemenciā ſpūs ſancti.
Ca. iii.

Tercio quoq₃ attribuūt nūmo clemēciam ſpūs ſ. dū ꝑ opa mōſtrant amplius trāſformare poſſe mētes eoꝝ amor nūmi q̄₃ dei. Habet em̄ nūmus auaroꝝ et vſurarioꝝ deus. q̄₃admodū ſpūs ſanct⁹ ſuos ſpūales ſtatus. h₃ viſiones. h₃ extaſim. h₃ quoq₃ orōnem ꝓinde in di. iiii. in c. ſicut hii ambro. ait. Sicut hii q̇ ꝑ inſaniā mēte trāſlati ſunt. nō res iā ipas ſ₃ paſſiōis ſue fātaſias vidēt, ita et mēs auari ſemel vinculis cupiditatis

aſtricta ſemp aurũ ſemp argentũ videt ſemp redditus
oputat. Ecce viſiones dei nũmi Et ſequit̃ Gracaʒaup q̄
ſolẽ intuet̃. et hec ẽ extaſis nũmi. et addit̃ ipa ei orõ et
ſupplicacõ ad dñm. aurũ q̃rit. ecce ipius nũmi orõ mani
feſta. Vel dici põt q̄ uſura aduerſat̃ toti trinitati Primo
ptãti p̃ris aduerſat̃. q̄ vendit tpus qđ ſolius dei eſt et
g̃tis ad vitã homis eſt oceſſum. vnde actu. i. dicit dñs
Nõ eſt vr̃m noſce tpa vel momenta que pr̃ poſuit in ſua
ptãte. Si igit̃ nõ eſt nr̃m noſce tpa multo mi9 eſt nr̃m
illud vendẽ. p̃inde dñs mat. x. c. ait. Gratis accepiſtis
gratis date. Scđo aduerſat̃ vitate filii. q̄a facit men
dacẽ xp̃m q̇ io. xii. ait. niſi granũ frumẽti cadens in ter
ram mortuũ fuerit ipm ſolũ manet Et i. corin. xvi. apo.
ait. Inſipiens tu qđ ſemias nõ viuificabis niſi p̃us mo
riat̃, ſʒ vſura multiplicat g̃num et denariũ abſq̄ eorum
morte. Tercio aduerſat̃ bonitati ſp̃us ſancti q̄ q̄dem oia
gratis donat. ſicut mat. v. c dñs ait Solẽ ſuũ oriri facit
ſup bonos et malos/et pluit ſup iuſtos et iniuſto. ſʒ vſu
ra gr̃as vendit. Nã mutuare ex ſua ſpe opus gr̃e eſt q̄
vſura venale reddit. otra qđ luce vi. dñs ait. mutuũ da
te ꝛc̃. ſi mutuũ datis eis a q̇bus ſperatis q̄ eſt vobis gr̃a
q̄ſi dicat nulla

Articulus tercius q̄ vſura ge
nerat i aĩa ſeuã blaſphemiã otra cũcta diuina et impugna
tur error eo℞ qui dicũt ciuitatẽ ſtare non poſſe ſine vſu
rario manifeſto.

Etiã abhominabilem impietatẽ. imo crudeli
tatem gñat vſura in aĩa otra deũ. q̄ facit eum
blaſphemare. otra tales ꝓpheta ait in ii. pŝ.
fructũ eo℞ de t̃ra pdes. et ſemen eo℞ a filiis
hoim qm̃ declinauerũt in te mala. Et põt eſſe thema in
p̃nti ar. vbi nota qđ triplex eſt blaſphemia. p̃ma affir
matiua. ſcđa negatiua. tercia vſurpatiua de q̇bus in qua

dragesimali de xp̄iana religione ser·xli·in pū. Hic autē de p̄ma agit̄ Quot hodie int̄ xp̄icolas mētes dementes repiūt̄ q̄credūt q̄n pocius manifeste asserūt populū sine aliquo manifesto vsurario nō posse stare. Ecce p̄mo tribilis blasphemia ɔtra deū dum sibi imponit̄ impossibilia p̄cepisse cū in multis ꝓhibuerit vsurariā prauitatē Scdo eciā blasphemat̄ xp̄s q̇ (sicut s̄ dictū est) luce vi. p̄cepit mutuū g̃tis dari·ɔtra quos blasphemos clamat iero. dicēs. Anathema sit qui dixit deū p̄cepisse aliqđ impossibile. Tercio quoqꝫ blasphemat̄ ecclesia sancta que tam acerrime in sacris canonibus et decretis vsuras p̄sequit̄ et impugnat atꝫ dicentes vsurā nō esse pctm̄ tanq̄ꝫ hereticos puniendos esse decernit sicut pꝫ ex̄ de vsu. c. ex gui. in fi. in cle·vbi sane dꝫ si quis in illū errorē inciderit ut ptinacit̄ affirmare p̄sumat exercē vsuras nō esse pctm̄ decernim⁹ eū velut hereticū puniēdū. Locoꝝ nichilomi⁹ ordinariis et heretice prauitatis inq̄sitorib⁹ districtius iniūgentes ut ɔtra eos quos de errore hm̄oi diffamatos inuenīūt. aut suspectos tanq̄ꝫ ɔtra diffamatos aut suspectos de heresi ꝓcedē nō obmittāt. Quarto blasphemāt̄ oīes sancti doc. atꝫ mēdaces extimant̄ dū vsura q̄ꝫ ipi ɔdemnant in populis necessariā esse temerarie affirmat̄. Et licet quilibet xp̄ianus q̇ nō vult ruere in tot blasphemias firmit̄ credē obliget̄ q⁊ possibile ē hūano generi et cuilibet populo absqꝫ manifesto vsurario stare· nichil ominꝰ hec fides v̄a valet lucide ip̄is fidelibus rōnibus declarari si ɔsiderem⁹ tria. p̄mo q̄ ad hāc falsam opionē inducūt. scdo q̄ ab illa retrahūt. tercio q̄ huic falsi opionī nō credere cogūt

Tria inducūt populū in errorem illū quo dicūt ciuitatē nō posse stare absqꝫ manifesto vsurario Ca. i.

Primo quidem ɔsiderem⁹ q̄ populos sic opinari inducūt Circa qđ aduertendū est q⁊ ad hoc sic

credendū tria inducūt eos .p̄mū eſt neceſſitas. ſcd̄m ē cō=
moditas. terciū ē vtilitas. Primū q̄d ad h̄ mouet neceſ=
ſitas q̄ triplex pōt aſſignari. Pria mq̄z neceſſitas ē q2 ra=
rus iuenit mutuator q̄ gratis mutuare velit. quapropter in
neceſſitatibus egenorum ut dicūt neceſſe eſt poſſe hr̄e re=
curſum ad aliquē ſub vſuris publice mutuantē. Quibus
dicendū eſt q̄ licet poſſit hoc p vo ſupponi. ſcz q̄ rar2
qui gratis mutuare velit reperiat tn̄ indaganda eſt ro vnde
hoc prouenire cotingat que quidem maxime eſt diſſimilitu=
do mutua gratis dādi. Et q̄ inoleuit abuſio ſub lucro
fenoris mutuādi. Hec igitur neceſſitas que ex vicio ori=
ginē hz in hiis q ei cām p̄ſtāt nō excuſat culpam ſz agg̃=
uat norā cū ex impia cōſuetudine originē ſumat. Scda
aūt neceſſitas ad hoc impellēs eſt. q2 rarus inuenitur em=
ptor. Nā licet q̄s habeat aliqd qd̄ poſſit pignori dari.
nō tn̄ tam cito reperiri pōt cui valeat vendi et interim qui in=
digens ē plura cōmoda portat. Hiis quoq3 rñderi pōt
q̄ ſicut in ſeqn. ſer. ar. i. c. i. dicet. Cōmunis vtilitas ꝑti=
culari ꝑponenda eſt. vñ aug2. ait. Caritas cōia ꝑpriis et
nō ꝑpria cōibus anteponit. Et in aut. res q̄. C. cōia de leg.
ar. ex̄ de poſtu. p̄la. bone. Sz ve infelici mundo. q2 vt ait
apoſto. ad phili. ii. Omes eni q̄ ſua ſunt querūt nō que
ſunt ihesu xp̄i. Tercia (vero ut aiūt) neceſſitas ē. q2 rar2
inuenitur iuſtus appciator. qui ſcz rem iuſto p̄cio emē ve=
lit. Dicend̄ q̄ malū ſpūale nūquā ꝑ perpetrari/nec eciā ꝑ=
mitti debet ꝑpter aliqd̄ cōmod̄ tpale. Scdo inducit po=
pulos ad ſic credendū ipa cōmoditas. Nā ut aiūt ꝑpter
facilitatē quā p̄ſto hn̄t mutuū hn̄di a publico vſurario
ſubuenitur indigenciis et neceſſitatibus ſuis. Quib2 rñderi
pōt q̄ ſi veritas bn̄ penſet triplex hoim genus mutua acci=
piūt ſub vſuris. Primo ꝑpter neceſſitatē accipiūt quidā
q2 ſcz ad hoc aliq̄ neceſſitate cōpulſi ſunt. nec aliūde ſibi
ſubuenire valēt. Ad qd̄ dicendū eſt q̄ cōmoditas hec et

neceſſitas in re pu. nõ eſt attẽdenda q̃n ↄ̃uit in ea inde ſe
quit maiꝰ damnũ q̃ȝ ſit ipm ↄmodũ. cũ (ſicut infra lacꝰ
appebit) hic cadit dãnoſa vtilitas et ꝑnicĩoſa ↄmoditas
ad ↄ̃ue bonũ. ꝓptea ſi ſuſcipiẽs tale mutuũ paupꝰ ẽ et ĩ pau
ꝑtate ſua indiget adiuuari et ſubleuari. ꝑ hũc modũ pau
per paupioꝛ fit et inde ampliꝰ oppꝛimit̃ et grauat̃ vñ ſub
leuari videt̃. Ex hiis ꝯ pȝ q̃ꝫ hec neceſſitas ꝓximi quã q̃=
dam inaduertent̃ aduertũt ſc̃m rei v̾itatẽ hr̃e publicũ vſu
rariũ nõ excuſat ſȝ ampliꝰ aggr̃uat et ↄdẽnat. Scd̃o ſunt q̇
dã q̇ mutuũ ſub vſuris accipiunt ꝓpt̃ iniq̇tatẽ ſcȝ ut ludẽ
poſſint ſeu ut ſectent̃ luxurias ſuas impleãt gulã atqȝ va
nitates et voluptates ĩ ſe et in ſuis ꝑ libito volũtatis ſe=
ctent̃. Et forte taliũ q̃ȝ p̄cedẽciũ nõ mĩoꝛ eſt numerꝰ. et ꝑ
talibus publicos vſurarios oꝛdĩare vel ſuſtẽtare nichil ẽ
aliud q̃ȝ fauere iniq̇tati et apire vias impietati. ꝓinde cui
libet talit̃ fauẽti ꝓpheta ait. ſi videbas furẽ currebas cũ
eo. i. publicũ vſurariũ. et cũ adultis poꝛcõȝ tuã ponebas,
ſcȝ dũ publico vſurario fauebas. Tercio aũt ſunt quidã
qui mutuũ accipiũt ſub vſuris ꝓpter cupiditatẽ. ſicut fa=
cere ſolẽt quidã artifices et mercãtes qui maxime vidua=
rum dotes ſub vſurario mutuo recipiẽtes querũt non ſue
neceſſitati parcere ſed ſue inſaciabili cupiditati diuicias
cumulare. Sunt inſuꝑ quidã qui a publico vſurario pꝛo
minoꝛi vſura mutua q̃runt ut ea aliis ꝑ maioꝛi diſpẽſent
Pleroſqȝ etiã repire ↄtingit q̇ vereeũdãtes aut timẽtes ĩ
vita ſua ſeu in moꝛte vſurarii reputari dãt ꝑtem vſurarii
lucri vſurario manifeſto. et hii maxime eos defendunt et
eis fauẽt. Tercio quoqȝ populos ad ſic credẽdum indu=
cit vtilitas quam ſibi putãt inde venire. nã plurimi ſunt
qui pꝛo paruo tẽpoꝛe denariis indigentes mutuũ ſub vſu
ris accipiũt ſperantes paucis in diebus tale onus depo=
nere p̄uũqȝ inde incõmodũ repoꝛtare. Nã ſi rem quam ꝑ

pignore ponūt vendē vellēt. uł emptorē tā cito ñ reꝑirēt aut ſatis ꝓ minori p̄cio q̄ȝ poſcat iuſticia darēt. Inſup q̄ꝗ ꝗȝ rē vēditā iterȝ emē neceſſe hn̄ent. ex q̇bus oīb9 ꝗuius q̄ȝ d̄ vſura (ut aiūt) incōmodū reportarēt. et aliūde lue in digēcie ꝓuidē nō pn̄t. Ad hoc q̇dē r̄ndendū ē qꝛ qꝛ tales ꝯtinuū imolitū vſure venenū ſenſibilit̄ nō aduertūt illud nō pōderāt dānū. ſȝ experiēcia teſte paulatim inſenſibilit̄ labēte tp̄e ut plurimū reꝑiūt ſe in fine deceptos. et i reb9 ꝯſumptos et diuerſimode deuoratos. et iur̄ ꝓpoſitū raris ſime euenire. Inſup ſi alicui euenire ꝯtingat attñ ꝯūi vtilitati q̄ pticulari p̄ferēda eſt p̄icōſum eſſe ꝓbat̄. dicam forcius p̄ſuppōnat̄ qꝛ p dictā ꝯceſſiōȝ multa vitarent̄ mala. utputa damnū in rebus piculū in pſonis. Itē ꝓpt̄ hoc plura ſeq̄rent̄ bona ſcȝ paupū ſuſtētacō. mercācia⁊ ſalua cio et ꝯſimilia. nichilominꝰ nō dȝ talis libertas dari nec talis ꝯtractꝰ fieri. nā mala q̄ vitari pn̄t p p̄dictā ꝯceſſiōȝ ut pȝ ſunt tp̄alia et corpalia. ſȝ nullū malū ſpūale dȝ cōmitti nec etiā pmitti ꝓpt̄ aliqd̄ malū tp̄ale uel corpale vitādū. nec ꝓpt̄ aliqd̄ bonū adipiſcendū. Adhuc forcius addā qꝛ dato qꝛ p talē ꝯceſſiōȝ ac p ꝯtractū vſurariū i aliquo caſu aliqd̄ ſpūale malū euitaret̄. regularit̄ tñ nō videt̄ illud poſſe eē maius q̄ȝ pctm̄ illd̄ qd̄ cōmittit̄ in tali ꝯtractu ſi tñ ꝯſiderent̄ q̄ iā dicta ſunt in ſer. p̄nti et q̄ dicent̄ in duob9 aliis qui nūc ſequunt̄. ꝓptea nō dȝ hō trāſgredi p̄ceptum dei ꝓpt̄ qd̄cūq̄ȝ bonū pticulare qd̄ ſibi uel alteri ſuꝑuenire poſſit. Ad hoc faciūt q̄ dicta ſunt ſupra ſer. xxxviii. ar. iii. c. iii. et maxime in ſcd̄o notabili.

Ca. ſcdm.

Qd̄ tria ſunt q̄ retrahē pn̄t a p̄dicta fallaci opiniōe

SEcundo ꝯſideremus q̄ ab iſta falſa opiniōe retrahunt. ſcȝ qꝛ in populis ſit neceſſarius publicꝰ vſurariꝰ q̄ triplex vtilitas ē. p̄ma gn̄alis. ſcd̄a tp̄alis tercia ſpūalis. Prima ē vtilitas gn̄alis. Nā ſi nō haberet

vſurarius manifeſtus his q̇bus pecunia opus eſt.q̄n de
mū nō inuenirēt aliū ſubuentorē res ſuas venales expo-
nerēt, ex quo ſeq̄ret̄ d̄nis practica atq; d̄ue cōmerciū et
trāſitū mercātie et vtibiliū rex. Hāc quidē vtilitatē tri-
plex hoīm genus pticipare noſcunt. ſc; paupes diuites
et mediocres. Primo paupes qui venderēt res ſuas p
neceſſitatibus ſuis. Et licet nō ſemp venderēt illas pcio
iuſto. tū omibus hincinde penſatis d̄nit ad minus dānū
paupibus pueniret talit̄ vendē ſicut lacȝ infra patebit
Scd̄o aūt hanc vtilitatē pticiparēt diuites uel q̇cunq;
ementes q̇ p cōmodo ſuo uel p reuendēdo emerēt res il
las venales et poſſent lucrōſe exercē artem ſuā. Tercio
quoq; hāc vtilitatē pticiparēt hoīes mediocres atq; cō
munes a primis emptoribus p loco et tp̄e reemētes d̄ū
repire pūt p̄ſto qd̄ querūt atq; veriſimilit̄ p meliori fo-
ro repire debēt. ¶ Scd̄a vtilitas inde pueniēs d̄r tēpa
lis ſiue ciuilis. q; triplex d̄ſeruacō inde ſequit̄ d̄ſequent̄
Prima eſt d̄ſeruacō ciuiliū rex. q; ciuiū ſubſtācia rema-
net int̄ eos. Nc cōtra ſi in manibus vſurarior p̄ſcribunt̄
talia pignora iā p̄ſcripta trāſmittē ſolēt ad alias ptes.
vbi carius illa vendē ſolēt. Scd̄a eſt d̄ſeruacō denario-
rū, nā ſiue ille res vendant̄ ſiue emant̄ ſemp denarii re
manerent int̄ ciues. nec oīs in vno irreplebili et inſacia-
bili ſacco vſurarii d̄gregant̄ cumulant̄ et d̄cludunt̄ Ter
cia eſt d̄ſeruacō ciuitatis atq; terrax. tū q; ex p̄cedētibȝ
d̄ſeruacōibus immiñētibȝ piculis ac guerris ciuitas uel
terra melius h; vnde poſſit in ciuibus ſuis obuiare pręſ
ſuris Tū q; ceſſante fenore populi nō tā dire flagellant̄
a deo ſicut i ſe. c. plenȝ diſſeramȝ ¶ Tercia quoq; vtili
tas inde pueniēs ē ſp̄ualis. tria eni bona inde ſequūt̄. p̄-
mū ē pctōx diminucō. ſcm dilectōis gr̄acō. tciū caritatis
augmētacō et d̄ſeruacō. Primū bonū eſt pctōx diminucō

Nã ex tali vſurario maĩfeſtõ innumerabilia pctã multi ſ
plicant̃ incredibiles intricacões oriunt̃ et grauiſſime ex
cõicacões. et ad ſatiſfaciendũ obligacões importabiles
acq̃runt̃. ſicut in q̃dragesimali de xp̃iana religiõe ſer. xx
xv. p totũ. et maxime in fine pʒ. Et aliq̃d de hoc in. ca. di
ſe. dicet̃. Scdm bonũ ẽ dilectõis gñacõ. Nã mutua di
lectõ q̃ ex diſſuetudĩe alterutrꝝ ſubueniẽdi extincta fue
rit int̃ ciues viuificat̃ ꝑpt mutua ſeruicia facta et accep
ta domeſticant̃ et intrinſecant̃ ſilueſtra corda efficit̃ ve
ra ciuitas q̃ eſt cordiũ vnitas Terciũ bonũ eſt caritatis
augmẽtacõ et ꝯſeruacõ. Nã ſicut ex diſſuetudĩe ſibi mu
tuo ſeruiẽdi naſcit̃ ruditas et aſperitas cordiũ int̃ ciues
et ex aſperitate facilit̃ iniurie oriunt̃. ex q̃bus rixe diſſen
ciones ſecte et guerre ſumũt originẽ et fomentũ. Ita ex
mutuis ſeruiciis gñata caritas inter ciues creſcit ꝯualeſ
ſcit et mirabilit̃ ꝯſeruat̃. Tria malorꝝ gñã q̃
ex maĩfeſtis vſuris venire ſolent retrahẽ debent a p̃fata
Terciũ. Ca. terciũ.

Ercio ꝯſideremꝰ falſa opiniõe.

Tercio ꝯſideremꝰ q̃ p̃dicte falſe et heretice opinioni nõ credere co
gunt. ꝑinde ꝯſiderãt populi q̃ꝰ grauiora dãna
ſupueniãt eis ex publico vſurario q̃ʒ ex vendicõe ſuarũ
rerꝝ Circa q̃d aduertẽdũ eſt q̃ꝰ tria ſunt gñã g̃uiſſimorꝝ
malorꝝ q̃ ꝯſueuerũt fieri ĩ populis ex vſuraria prauitate
maxime ſi publica eſt. prima ſunt tẽpalia. ſcda ſunt ſpiri
tualia. t̃cia corporalia. Prima q̃dẽ ſunt tempalia et hec
mala et damna ad q̃tuor reduci pñt. p̃mũ eſt pignorꝝ de
ſtructõ. ſcdm eſt ipſorꝝ p̃ſcripcõ. t̃ciũ eſt denariorꝝ ꝯſum
ptio. q̃rtũ eſt ad vnũ locũ reductõ Primũ quidẽ dam
noſuʒ malũ ẽ pignorꝝ deſtructõ. nã m̃lta pignora q̃ pub
lico vſurario dant̃ ſic̃ ſunt lanee et linee veſtes et alia ſu
pellectilia a tineis cõſumunt̃ ſeu a muribus rodunt̃. et
mõ vario deſtruunt̃. Scdm autẽ malũ eſt ipſorꝝ pignorꝝ

p̄ſcripcō. Sepe nāq3 ↄtingit q͛ ꝑ mutuo pignus ponēs
ſperat in paucis diebus retollē illud. tn̄ nō ex hoc ceſſat
trāſire tpus de die in diē. pſtolabit̄ ann9 et dū ſpabat ī
paucis diebus illō recolligē ſupueniētib9 impedimētis
nō recolligit in multis mēſibus. ita ut demū in p̄ſcripcōꝫ
id trāſire neceſſe eſt. Et q2 tales publici vſurarii ↄūiter
volūt q͛ duplo uel in triplo plus valeat pignus q̄m mu
tuū ſuū et trāſacto anno totū ↄūit̄ ꝑditur pign9. Ideo
ↄſideret̄ quātū ſit damnū ſupueniēs hoc mō a publico
vſurario volētibus mutuare. Terciū quidē malū eſt de=
nariorꝫ ↄſumpcō. Nā paulatim denarii minuunt̄ ī popu
lo dū quotidie atq3 quotidie die noctuq3 vſura et can=
cer ſerpit. et quaſi inſenſibilit̄ ſubſtāciā ciuiū rodit atq3
ↄſumit. Qd̄ qui clare hoc intelligē cupit multiplicet lu
crū vnius florenī q̇ ab vſurario mutuo det̄ ꝑ q̇nquagin
ta annis ad p̄miū vni9 bologini ꝑ mēſe. hoc ſupaddito
pacto q͛ nūquā ſoluat̄ vſure meritū niſi ī fine q̄nquage=
ſimi anni. ſemꝑ omī anno fenus de fenore multiplicādo
Et ſi bn̄ nouerit artē multiplicādi diſcet q͛ tm̄ aſcēdet
et ad tm̄ numerꝫ florenorꝫ q͛ nulla ciuitas in italia repi
tur. neq3 forte in toto mundo q͛ poſſet ſoluē tale fenus.
Quartū damnū ē ipſorꝫ denariorꝫ atq3 diuiciarꝫ ad vnū
locū reductō. Regulare vtiq3 eſt q͛ quātū diuicie atq3
denarii ad pauciores et pauciora marſubia reducunt̄. pe
ioris ſtatus ciuitatis et terre iudiciū eſt. quēadmodum
deficiētes nature aptiſſimū ſignū eſt hoīs mori in breui
Cū natalis calor extremitatibus derelictis ſolum ad cor
et ad ipa interiora reduci videat̄. Et ſi ad paucos redu
ctio diuiciarꝫ piculoſa eſt ſtatui ciuitatis. multo graui9
piculū imminet cū reducunt̄ et coadunant̄ hee diuicie et
denarii ī manib9 iudeorꝫ. q2 tūc natalis ciuitatis calor q̇
eius diuicie dici pōt nō recurrit ad cor nec ſubuenit ei.

ſꝫ ꝑ fluxū peſtiferꝝ currit ad apoſtema Et cū oēs iudei
et maxime fenerātes ſint capitales inimici oium xpiano
rum. Miror nempe nō parꝝ et ammiracōe ceſſare neſcio.
nec volo quō in xpicolis tāta regnet inſania tanta ve-
cordia dn̄etur. ac tanta ignorancia imo cecitas obtene-
brauit eos qꝫ nō aduertūt ꝯſummatā ac excogitatā ma-
liciā iudeorꝝ. qua vtunt̄ cū ꝯuerſant̄ int̄ xpianos. Cū em
xpicole ſint oēs reges in ſanguine eius qui ē primoge-
nitus mortuorꝝ et prīceps regū terre. Apoc. i. tāquā veri
reges iuſto dn̄io habēt diuicias ſuas a qbus iudei iuſto
dei iudicio priuati ſunt ꝑpt incredulitatē et duriciā cor-
dis eorꝝ. Sūt inquā xpiani diuicias tpales diuicias cor-
porales et diuicias ſpūales. has qdem qꝛ nō valent iu-
dei ab eis violent̄ auferre ſubripe nitunt̄ malicia et va-
ria cautela. ſaltem moliuntur diminuē diuicias tempa-
les xpicolarꝝ publicis vſuris extorquēt vt patꝫ. diuicias
corpales. i. ſanitatē et vitā auferre conant̄. dū ꝯtra oīa
eccleſiaſtica inſtituta corpū medicos omino eſſe procu-
rant. Quibus etiā ignorātiſſimis et ruſticanis mira inſa-
nia pocius multi xpiani adherēt. atqꝫ de ſanitate et vi-
ta ſua in eis totā fiduciā ponūt q̄m in ꝑitiſſimis et exp-
tiſſimis medicis xpianorꝝ. Ad aūt xpicolas uel ignoran-
cia uel malicia necēt nouit deus diuicias ſpūales. id eſt
fidem et eccleſiaſticorꝝ p̄ceptorꝝ obediēciam. cum cete-
ris ſpūalibus thezauris verorꝝ xpicolorꝝ ſuis blandiciis
venenatis et amiciciis exquiſitis et muneribus toxicatis
et ꝯuerſacōibus ſimulatis et prodicōnibus excogitatis.
et libertatibus ac fauoribus acqſitis rapere diſpergē cō-
ſumere devorare et diſſipare nō ceſſant ſecū ad inferos
xpianorꝝ inſenſatorꝝ trahētes animas infelices Secūdo
vo mala q̄ ſupueniūt populis ex vſurario maifeſto ſunt
mala ſpūalia que ad quatuor gn̄a reduci pn̄t. Primū eſt

moꝛtales offenſiões. ſcđm maioꝛes excõicacões. terciũ
grauiſſime obligacões. quartũ difficilime intricacões
Primũ genus maloꝝ ſpũaliũ inde veniẽs ſunt moꝛtales
offenſiões. Nã q̇ ſine legitima cã. i. ſine neceſſitate ab
vſurario etiã manifeſto ſub vſuris mutuũ recipit moꝛta-
liter peccat. ſicut s̃ ſer. xxxvi. ar. iii. c. vl. lacius dictũ eſt
Eodẽ etiã modo peccat qui eoꝝ recipit oblacões. ſicut
pꝫ ex̃ de vſu. q² in omibus. Simili mõ peccãt oĩs ſcien-
ter eoꝝ elemoſinas recipiẽtes vbi faciũt illos impoten-
tes ad ſatiſfaciendũ male ablata. peccãt inquã niſi ali-
qua legitima cã excuſent. Peccãt quoqꝫ grauiſſime q̃ q-
cunqꝫ locãt vel alio ſub titulo ꝯcedũt aliquã domũ ad
exercẽdũ vſurã. et oĩum pctõꝝ que ex fenoꝛe illo patrã-
tur ꝑticipes fiũt. Inſup vltra hec ſi ſunt pr̃iarche archi-
epi incurrũt ipo facto ſuſpenſiõꝫ. Si ſunt ſingulares et
minoꝛes excõicacõꝫ. Si eſt collegiũ vel vniuerſitas int-
dictũ incurrũt. Et ſi talẽ ſniam ꝑ menſem ſuſtinuerunt.
extũc intdicie ſunt terre eoꝝ q̃ꝫdiu ꝓdicti vſurarii ibi cõ-
moꝛant̃. Si vͦo laici ſunt eccleſiaſtica cenſura ꝑ oꝛdina-
rios ꝯpelli debẽt. ſicut pꝫ ex̃ de vſu. in. c. vſuraꝝ. li. vi.
Multe inſup alie offenſiões ſunt in populis q̃ veniunt
ꝑ vſurarios manifeſtos quas cã breuitatis obmitto. et
etiã q² ſatis copioſe colligi pñt in q̃dragesimali de xp̃ia-
na religiõe in ſer. xxv. ꝑ totũ. Scđm vͦo malũ ex vſura-
rio manifeſto ꝓueniẽs ſunt maioꝛes excõicacões. quia
multi incurrũt excõicacõꝫ maioꝛẽ ꝓpt̃ indebitũ fauoꝛẽ ta-
libus datũ. Nã ſicut pꝫ ex̃ de vſu. in. c. ex graui. i cle. ex-
cõicati ſunt excõicacõe ꝓdicta oĩs ꝑtãtes capitanei re-
ctoꝛes ꝯſules iudices ꝯſiliarii et q̇uis alii officiales q̃ de-
linquũt in caſibus infra ſcriptis. Et ponũt ibi ſex excõi-
caciones. Prima eſt ſi ſtatutũ de cetero facere ſcribẽ uel
dictare ꝑſumpſerit q̄ vſure ab vſurariis exigi poſſint.

Scd̄a eſt ſi q̇s iudex q̄ vſurariis ſoluant̄ vſure p̄ſumpſ
ſerit iudicare. Tercia ē ſi ad ſoluendū vſuras debitores
ↄpellūt. Quarta quoqꝫ eſt ſi q̇s de ſupra dictis opā de=
derit q̄ vſure olim ſolute nō repetant̄. Quīta eſt ſi ſta=
tuta hacten⁹ edita ī vſuraꝝ fauorē q̇ hoc facē p̄nt infra
tres mēſes nō deleuerint de libris ↄ̄uitatū. Sexta inſup
eſt ſi ip̄a ſtatuta ſiue ↄſuetudīes effectū vſuraꝝ hn̄tes/
p̄ſumpſerint obſeruare Oīs igit̄ ꝑpt̄ fauorē ↄceſſum vīu
vſurario manifeſto p̄dicto mō excōicati ſunt. Sed q̄ri
pōt vtꝝ ſtatuētes q̄ ſubditi ſui nō poſſent recipe ꝑ vſu
ris in anno vltra duos ſolidos ꝑ libra. et hoc ſub pena.
nō tn̄ dicūt q̄ vſuras faciāt. ſꝫ ſi fecerint nō recipiāt vlt̄
ſummā p̄dictā. Nūquid incidūt in p̄dictā ſniam excōica
cionis. Et videt̄ q̄ ſic. cū quodāmō colorē et audaciā p
ſtāt ſaltem indirecte ad exercēdas vſuras. ex̄ de vſu. ex
graui. in cle. ibi. diuerſis coloribus ꝛc̄. Et q̄r negādo d
maiori indirecte videt̄ tacite ↄcedē de minori. Ar. C. de p
curat. maritus. xxv. di. qualis. ex̄ de teſta. ſi p̄r. li. vi. et
de p̄ſump. nonne. qd̄ veꝝ eſt ſi in fraudē hoc fieret ut p
hoc poſſent exercē vſuras. ſecus ſi in nullo intendēt ↄce
dere et ſicut indigene. ex̄ de vſu. vſuraꝝ. li. vi. Licet illd̄
p̄mittēt ut maius malū euitaret. ſic nō ſolum de maiori
ſumma ſꝫ etiā de duobus ſolidis denegare vident̄. xiiii.
di. ca. i. xxxi. q. i. hac rōe. Huius ſnīe ē Io. an. et guil.
Terciū quoqꝫ malū ex illo ueniēs ſunt grauiſſime obli=
gacōes. Nā oīs ſupra dicti fauētes vſurario maifeſto
ſicut p̄dictū eſt. obligati inde remanēt ſatiſfacē ī ſolidū
oīs vſuras illas. quas ſuo fauore et auxilio vſurarii ad
epti ſunt niſi ip̄i uſurarii reſtituant eas. ſicut d̄ hoc ple
mus dictū eſt in q̄dragesimali de xp̄iana religione. ſer.
xxiiii. c. i. circa finē. et etiā ſer. xxxv. ar. ii. c. ii. Quartū
gen⁹ ſp̄ualiū maloꝝ inde ꝑueniēs ſunt difficialime inter

eacioẽs atq; plixitates. q̇bus ex vno maĩfeſto vſurario repiūt ſe intcatos .et in arduiſſimis pplexibus colloca=tos. ¶ Tercio quoq; mala q̄ ex prauitate vſure pueni=unt et maxime ex vſurario maĩfeſto ſunt mala corpalia. Quatuor quidē flagella et mala ꝓpt̃ eas ſup xp̄ianoꝝ corpa pmittit deus. primū ſunt homicidia. ſcōm fames terciū peſtes. quartū crudelitas beſtiaꝝ. Et de hijs manifeſte ait Jo. Apo. vi. in appicōne quarti ſigilli vidiſſe ſe dicit ſedētem ſup equū pallidū. i. diabolū auaricie et vſuraꝝ mãmona nomiatū. nã mãmona diuicie interpretat̃ Equꝰ aūt pallidus ſup quē ſedebat vſurariꝰ eſt. Nēpe pallor ꝓprius auri color eſt. et ideo merito auꝝ deſiḡt. ſicut ꝓpheta ait. Et poſteriora dorſe eius in pallore auri q2 vſurarius totus aureus eſt corde. Sequit̃ tex. Jo. et data eſt illi ſcʒ diabolo poteſtas ſcʒ auctas pmiſſa eſt. ſup quatuor ptes terre ſcʒ vbi regnet vſura et maxime manifeſta. i. ad orientē occidētalē meridiē et ſeptētrio=nalē interficē gladio fame morte et beſtiis terre. Ecce q̄=tuor ṗdicta flagella hic p ordinē numerant̃. Primū quidem flagellū ſunt homicidia. nã deficiēte caritate, q̄ maxime defecit ex manifeſta vſura. ſicut in ſe. ſer. i. et. ii. c. dicet̃. gñant̃ odia diuiſiões ſecte pcialitates et guerre. ex q̇bus omibus homicidia ſequunt̃. Et d̃ hoc Jo. ait int=ficere gladio. Scōm flagellū eſt fames ſcʒ ꝓpt̃ terraꝝ ſterilitatē ſeu ꝓpt̃ guerras ſeu ꝓpt̃ grãdines et deſiccãtes rores uel ex inundãcia pluuiaꝝ et fluuioꝝ. aut ꝓpt̃ mures rodētes bladas uel ꝓpt̃ inordiata frigora et calores. et conſimiles famis occaſiões. Et de hoc Jo. ſubdit et fames. Terciū flagellū ſunt peſtes ſicut p corrupcōeʒ ae=ris uel aq̄ uel terre morbos varios gñantes febriū fluxu=um tuſſiū iurgiū apoſtematū et ɔſimiliū tã crebre quaſi oīns patrias ɔſumētes. Et de hoc Jo. ſubdit. et morte.

Quartū ſlagellū eſt crudelitas beſtiaꝝ. ut puta lupoꝝ aut vrſoꝝ voracīū hoīes ſeu rabidoꝝ canum venenato morſu toxicancīū eos et ſimiliū beſtiaꝝ. Et de hoc Jo. ꝓpheta po ſubdit. et beſtiis terre. A qbus ī pſona iuſtoꝝ cōtuētes ſtulabat liberari dicēs. Ne tradas beſtiis aīas cōfitentes tibi. A qbus omibus nos miſericorditer liberare dignetur immēſa pietas ſaluatoris ihesu xp̄i. qui cū p̄re et ſpū ſ. iuſtus et miſericors regnat in ſecula ſeculoꝝ Amen

Feria tercia poſt dn̄icam de paſſiōe. quantū et quot im piis modis vſura ꝓximo ſit nociua. Ser. xliiii2.

NEmo quippe in occulto quicquā facit. et querit ipē in palā eſſe. Jo. vii. c. Et i euāgelio hodierno. Rectum em̄ xſ. do. ii. de ſum. bono. Maioris eſt culpe maiſeſte q̄ꝫ occulte peccare. Dupliciter em̄ reus eſt qui apte deliq̄t. q2 agit et docet. Et q̄uis ſi hec vera ſnīa ſit. nō tn̄ minor culpa credēda eſt. q̄ ideo occulte agit ut impune ac liberius et nequius ꝑpetretur. Hoc quippe ſolet occultis vſurariis cōuenire q̄ nō ut minus offendūt occulte peccāt et cōtractus ſimulatos frequentāt. ſꝫ ne cōphendant in malicia. q2 regulare ꝓuerbiū qd̄ p̄miſimus. Nemo in occulto quicquā agit et q̄rit ipē in palā eſſe. Sꝫ tāta eſt malicia hui2 culpe ut neq̄at aliquo pallio ſeu verſucia occultari. Nā et ſi hec taciāt lingue hoīm/ ipſm palā faciēt lapides parietum. Teſte dn̄o lu. xii. Nichil opertū qd̄ n̄ reueletur et occultū qd̄ n̄ ſciatur. Clamāt itaqꝫ corda paupū deuoratoꝝ p impietatē vſure. Sicut in. iii. pſ. p ꝓphetā ait dn̄s. Audiui vitupacōēs multoꝝ cōmorancīū in circuitu. qd̄ verbū pōt eſſe aliud thema in matia occurrēti. In quo oſtēditur triplex offenſio dei q̄ ex vſura in aīa vſurarii gn̄atur. prima eſt offēſio ꝓximi. ibi. Audiui vitupacōēs multoꝝ. ſcd̄a ē offenſio ſui

ibi ɔmorancíū. tercia eſt offenſio dei ibi ín circuitu. Pri-
ma eſt offenſio ꝓximi. Nit em̄ andiui vitupacōȝ multo
rū paſſiue legat̄ q̄ꝛ multi vitupant̄ ex multiplicacōe vſu
re publice uel occulte. Scōa eſt offenſio ſuí. q̄ꝛ ait ɔmo
ranciū ſcȝ nō trāſeūciū. ſicut faciūt iuſti q̇ de tpalib⁹ tm̄
neceſſaria ſumūt et ad celeſtia regna trāſeūt. Vſurarii
vero ɔmorant̄ in eis corde ore et ope. Primo quātū ad
cor de eis ꝓpheta ait. Oculos ſuos ſtatuerūt decliare ín
terrā ſcȝ ꝑ deſiderii ardorē inextinguibilē. Scōo q̄ntū
ad os ait pſa. xxix. de terra muſitat eloq̇um eoꝝ. Et ite
rū. Qui de terra eſt de t̄ra loquit̄. Tercio quātū ad op⁹
q̄ꝛ omīa faciūt ut ditent̄. Tercia eſt offenſio dei. q̄ꝛ ín-
quít ín circuitu. Et v̇e ín circuitu hmōi hoīes ɔmorant̄
q̄ nō appꝓiquāt ad centꝝ xp̄m q̇ ī medio eccleſie ɔmora
tur. Proinde. i. reḡ. xxvi. miſtice ſcriptū eſt. Anímo inimi
coꝝ dauid rotabit̄ q̄ſi in impetu et circulo fūde. Sȝ q̄ꝛ
de offenſiōe quā facit vſurarius deo et ſibiipſi dictū ē in
ꝑcedēti ſer. et etiā ī ſequēti dicet̄. Nec inſup pōt ꝓxim⁹
offendi quin offendat hō deū et ſemetipm̄ Ideo quātū
offendat vſurarius ꝓximū ad pn̄s tm̄modo oſtēdamus
ꝓinde inq̄ntū pīcōſa eſt ꝓximo. Et cū multiplicat̄ offē
dit vſura ſic deſcribi pōt. Vſura eſt eradicacó caritatis
ſeu extinctō frīne dilectōis. fons ꝓprii amoris. et omīs v̇e
amicicie corruptela. mat̄ illegalitatis et decepcōnū. le-
galis ꝓdicō et domeſticū furtū. doloſa pietas. paupum
homicida impia int̄ ꝓpinquos. ꝓdicioſa int̄ ꝓximos. de-
ſtructō pꝛiaꝝ. inq̇etus cancer. morbus ɔtagioſus. et ꝑ-
dicio innumerabiliū aīaꝝ. In q̇bus verbis. xii. deſcribun
tur iniq̇tates q̇bus vſurarii ꝓximis ſuis nocēt. Et has ī
tribus articulis declaram⁹

Articulus prim⁹ de quatuor iniq̇tatibus quibus vſurari
us proximo ſuo nocet.

PRimo deſcribamus q̃tuor iniq̃tates crudelis vſure. et q̃ʒ nocuuũ efficiat vſurariũ ↄtra xp̄iamũ ſuũ apiamus. prima iniq̃tas mala eſt. ſecũda peior eſt. tercia peſſima. quarta vo neq̇ſſima ↄprobat̃ Quod p vſurã in palã eradicat̃ caritas et extinguit̃ amor f̃r̃ne dilectõis. Ca. primũ.

PRima vſure iniq̃tas repit̃ qꝛ eſt eradicacõ caritatis ſeu extinctõ f̃r̃ne dilectõis. Scdm em̃ ſcti Auguſtinũ de fide ad petꝝ. Cupiditas venenũ eſt caritatis. ſic etiã i gradu maxime vſura dici põt. hoc luminoſa rõ dictat, auctas firmat. et clare expienca mõſtrat. Primo quidẽ lumĩoſa rõ dictat. Cõſtat em̃ qꝫ ex multis actibus virtuoſis bonus hĩtus gñat̃. et gñatus adhuc ex bonis actibus dilatat̃. atqʒ eo dilatato aĩus in aliis actibus delectat̃. Inſup tali ex dilectacõe actuũ frequẽtatoꝝ pficit̃ opus bonũ. Ex quo pʒ qꝫ mutuũ liberale atqʒ gratuitũ actus eſt caritatis atqʒ f̃r̃ne dilectõis. Ex tali nempe actu inp̃rimũ frequẽtato. quia ſcdm Alex. de al. mutua bñficia accẽdũt caritatẽ. ideo f̃r̃ne dilectõis habitus gñat̃ vel ſi aberat vel ſi aderat dilatat̃ demũ delectat̃ tale mutuũ frequẽtare. hec frequẽtacõ delectat et firmat hĩtum f̃r̃ne dilectõis. quo firmato dilectio int̃ p̃ximos firmit̃ pſeuerat. Sic ↄtra ſi actus dandi mutuũ non ex caritate ſʒ ex cupiditate et ſpe lucri ab hoĩe frequẽtat̃. talis cupidĩs actus iam gñata cupiditas creſcit et dilatat̃ atqʒ intãtã ↄplacẽciã terrenoꝝ aĩmũ blãda quadã violẽcia trahit qꝫ in voraginẽ inſaciabilis et inextinguibilis appetit⁹ pecunie mergit. Sic eccle. v. c. ait Auarus nõ iplebit̃ pecunia. Si q̇s etiã cũ ſit mutuũ dare g̃tis negat etiã ſi in tantã cupidĩs voraginẽ nõ labat̃ non tñ ab hac auaricie macula immunis eſt. cũ dare mutuũ i multis caſib⁹ ſit p̄ceptũ. ſicut s̃, ſer. xxxvii

ar.ii.dictū est. Hiis nempe duobus modis et nō dādo mutuū gratis aut nullo mō illud dūicando. et si non pit īnt ciues eradicat᷑ et extinguit᷑ amor frne dilectōis et mutue caritatis. q2 īnt eos nō practicat᷑ actus dilectōnis qui īnt eos hēat ligare et vnire corda mutua caritate ut iā verificet᷑ qd etiā apo. ii. thi. ii. ꝯait. in nouissimis diebus īnstabāt tpa piculosa. et erūt hoīes seipos amātes cupidi. ¶ Scdo hoc idē auctas firmat. Ait em̄ apo. i. thi. vi. Radix oīum maloꝝ cupiditas est. q2 omīa fere mala oriunt᷑ ex illa. Sicut de caritate ecōtra ꝯtingit. q2 omīa bona ex amore originē hn̄t. eo q̄ oīum virtutū atq3 bonoꝝ radix et forma caritas esse dicat᷑. Ad hoc etiā ex de vsu. c. vorarginē. li. vi. vbi dr. Nullus impbior fur uel raptor q̄3 vsurarius q̄ aīas deuorat et facultates exhaurit. Ex hiis ḡ p3 quare modernis tpibus tm̄ extraneum atq3 quodāmō horridū paret indigētibus mutuum dare gratis. q2 sc3 iā verificat᷑ qd dn̄s Math. xxiiij. ca. ait. Qm̄ habūdauit iniqtas refrigescit caritas multoꝝ. Et qd ꝯuenienci2 dici pōt iniqtas q̄3 vsura q2 et nō eqtatē sonat. et verā ꝯtra pximū iniqtatē importat. ¶ Tercio quoq3 istud idē clare expiencia mōstrat. didici nāq3 expiencia teste q̄ qui alicui assuescit elemosinas dispēsare semp ad ampli2 largiendū dilatat᷑ cor eius. et qd mirabile est illius substācia ex hoc nō minuit᷑. s3 quodaz incōphensibili mō crescit. ut expiencia ipa veridic2 testis sit scripta q̄ ait pūer. xi. Alii diuidūt ppria et ditiores fiunt. Alii recipiūt aliena et semp in egestate sunt. Et iterū Lu. vi. Date et dabit᷑ vobis. Ex hiis q̄ dicta sunt p3. q̄ sicut ex ipo actu mutui gratis dati siue ex elemosinarū frequētacōe caritas īnt xpianos gn̄at᷑ et ꝯualescit. sic ex defectu eoꝝ eradicat᷑ caritas et extinguit᷑ īnt xpianos pximos dilectō vera.

Quod vſura ē fōs et fomentū amoris ꝓprij uel ꝑticularis Ca. ſcd̄m.

SEcūda īiq̄tas eſt fons ꝓprij
amoris. et oīs vere amicicie corruptela. ut cū
Aug⁹. teſtat̄ et ſ̄ poſitū eſt. Caritas cōīa ꝓprijs
et nō ꝓpria cōībus anꝑonit. vſurari⁹ aūt oppoſitū facit.
Nā ſicut ꝑ experienciā pꝫ. quilibet hō exercicio ſuo in ar-
te reipublice vtilis eſt. agricole cerdones ſutores fabri
ſculptores pictores milites et ꝯſimiles oīs. ſolus vſura-
rius ſibi ſoli vtilis eſt atqꝫ nulli alteri niſi ſibi ſoli lucra-
tur. ꝓpt̄ miluo ꝯparandus eſt qui ſemꝑ clamat Mio Mio
Mio. ſꝫ in hoc deterior eſt vſurarius q̄ꝫ miluus. qꝛ ſolum-
mō clamat ore vbi vſurarius cupido corde impio ore at-
qꝫ nequiſſimo oꝑe clamare nō ceſſat. Tāta de iniqꝫ ꝓprij
amoris vſurarius cupidine flagrat qꝫ inquātū talis ne-
minē diligit nulliqꝫ ſe aſſociat niſi cā ꝓprij lucri atqꝫ cō-
modi ſui ꝓ eo qꝫ miro mō gñat vſura corrupcōeꝫ oīs
amicicie atqꝫ oīs ciuilis ſocietatis. pn̄. de ꝓpriiſſime ꝺ
talibus ad philip. ij. loquit̄ apo. dicēs. Oēs ſcꝫ vſurarij
q̄ ſua ſunt q̄runt nō q̄ ihesu xp̄i. ꝓinde qꝛ ſolū ſibi ꝓdeſt
et aliis obeſt. de morte illi⁹ magis letant̄ oēs etiā con-
ſanguinei eius q̄ꝫ ꝺ alio cuiuſcūqꝫ gn̄is ꝑcōre. Cui⁹ etiā
rō eſt qꝛ dū viuit cōīt auarus et tenax eſt. nec de bonis
ſuis ꝑticipant ꝯſanguinei uel amici ſui. non pauꝑes uel
vicini. q̄nimo tota familia domus ſue ex auaricia ſua cū
illo viuit in anguſtia. ſicut plenius appebit ſer. ſe. arti. ij.
c. i. Cū vero talis vſurari⁹ defunct⁹ eſt ſi dimiſit qꝫ reſti-
tuant̄ male ablata certis iocūdant̄ cūcti qui ei ſoluerūt
vſuras. ſi etiā dimiſit qꝫ reſtituant̄ incerta letent̄ paupe-
res et mēdici. et cōīt oēs audita vſurarij nece gaudēt.
Et maxime hij q̄ de bonis illi⁹ qd̄ ante nō poterāt ꝑti-
cipare ſperant. vn̄ talis merito aſſimulat̄ porco. de quo
dū viuit nulla habet̄ vtilitas ſed multus labor. eo vero

mortuo de illo et magni et pui et q̄uq; ꝯsanguinei et q̄n q; vicini pticipāt. Qđ vſura eſt mater illegalitatis et decepcōnū. Caplm terciū.

Tercia iniqtas eſt mat illegalitatis et decepcōnū Nā ſubtiliſſimos ꝯtractus et dolos ſtudioſiſſime excogitans, ut multiplicibus viis fenus exerceat et lucra exaugeat et rapinas acq̄rat. qđ cū feciſſe cōſpiciat letant gloriat ſe ſapient egiſſe et multos alios tam in maliciis q; in diuiciis ſupaſſe. Ad quē increpatiue ꝓphe ta ait, quid gloriaris in malicia. i. in pecunia male acq̄ ſita. q potēs es in iniqtate. i. vſuraria pecunia nequiter poſſeſſa. tota die iniuſticiā cogitauit ligua tua. ſicut nouacula accuta feciſti dolū. Nēpe cū ait. tota die pſeuerantē ſollicitudinē in malicia notat. Cū aūt addit iniuſticiā iniuſtū ꝯtractū et lucꝝ demōſtrat Et q; talia omni malicia cordis oris et opis ꝑpetrauit recte ſubiūgit cogitauit, Ecce cor nequā malicia pregnās lingua tua nō dei, potēs em in iniqtate eſſe ꝓbat q; abſq; labore iniuſticiā nō ceſſat cogitare. et loqui etiā malicia oris. Sed cū lingua nō ſit cogitare ſ; loqui q̄re ꝓpheta ait. Cogitauit lingua tua niſi ut in hoꝝ duoꝝ ꝯiunctōnū exprimat impii lucri excogitacō velox cum ꝓmpta ac pata ꝓlacōe verboꝝ. eo q prompte nouit ad lucra formare verba. iuxta cupidinē cordis. Et ut oñdat q; ſimile opꝰ ꝓiectis duobꝰ oīno ꝯforme ſit merito ſubdit. ſicut nouacula accuta feciſti dolū. i. ope pfeciſti doloſum lucꝝ Vide q; apte barbitōſori vſurariū ꝯpat et nouacule linguā eius. Tria nēpe in nouacula ꝯſiderari pn̄t. prīo em occultat aciē ſua in ſeipa. ſic quoq; vſurarius acutā ſuā maliciā abſcōdit i corde ſua. ꝓinde de taliū corde Jere. xvii. c. ait. prauū eſt cor hoīs et inſcrutabile. Scđo ante quā radat acuit nouacula ſup lapidē oleo vnctū. Sic

adulacō malicōſa vſurarioꝝ ꝯtractū ꝑcedit. Et de tali ꝓpheta ait. Molliti ſunt sermões eius ſup oleū et ipi ſunt iacula ſcꝫ feriencıū hoīm corda. ita ſcꝫ efficaciter et recte videt loqui. Tercio vo cum ipa nouacula radunt pili. i. paulatim auferunt tpalia bona. Vñ ezech. v. ꝑmiſſiue do minus ad vſurariū inq̇t. Sume tibi gladiū acutū radentem pilos. Et ſubdit a ꝓpheta. Dilexiſti maliciā. i. malicioſum ꝯtractū ſup benig̃tatē. i. plus q̃ꝫ mutuū dare g̃tis.

Qđ vſura eſt q̄dā legalis ꝓdicō et domeſticū furtū Ca. iiii.

Quarta iniq̇tas eſt legalis ꝓdicō et domeſticū furtū. Legalis quidē ꝓdicō eſt qꝛ vſurari⁹ et maxime manifeſtus ꝓdicit q⁊ lucrari intēdit. tñ ꝓdicō dici dꝫ. qꝛ ſub pallio pietatis atqꝫ ſeruicii aliena ꝑdat. Eſt inſup domeſticū furtū. qꝛ vſurari⁹ facit ꝯtra ꝓceptū dei. Exo. xx. vbi dꝛ. Nō furtū facies. In cui⁹ miſteriū Math. xxi. c. ſcriptū eſt. intrauit ihēſus in templū dei et eiciebat oīs emētes et vendētes in tēplo. et mēſas nūmulárioꝝ et cathedras. i. ſedilia vendēcıū columbas euertit. et dicit eis. Scriptū eſt pſa. lvi. dom⁹ mea domus orōis vocabit. vos aūt feciſtis eā ſpelūcā latronū Spelūca nāqꝫ latronū dꝛ eſſe ille loc⁹ vbi q̄ rapiunt ſpolia ꝯgregant. Ecce q⁊ latrones vocat dñs nūmularios q̄ ꝓ munuſculis fructuū et ꝯſimiliū pecuniā mutuo dabant vt offerent in tēplo. Deteriores eīn ſunt nō ſimpliciť ſꝫ aliquo mō vſurarii q̃ꝫ latrōes et fures. et hoc q̄druplici rōe primo rōe familiaritatis. ſcđo rōe aſſiduitatis. tercio rōe ſagacitatis. quarto rōe ſecuritatis. Primo rōe familiaritatis. nā latrones et fures dici pñt latrones ſilueſtres. ipi vero vſurarii latrones domeſtici ꝯprobant. Latro nempe ſilueſter audito clamore manifeſtāte illū ſubito fugit. qđ quidē circa expiēciā ꝓbari pōt. hic vo cencies ſi ad latronem clamaret tāquā domeſticus latro nō fugit. qđ q̄tē

certa expiencia pbari pōt. Proinde piculosior est quam latro silvester cum nulla sit ad nocendum efficacior pe⸗stis quam inimicus familiaris. Scdo rōne assiduitatis eo q magis otinue ab eis q̄z a ceteris furibus derobant et denominantur cum fur et raptor expolient aliquo tpe determinato. sed ipe vsurarius homies expoliat die no⸗ctuqz in quolibet die festo in die dominice passionis in pascate. eciā dum audiat missam. Tercio rōne sagacita⸗tis. Nā vsurarius cum maiori malicia rem alienam vsur pat q̄ fur et raptor eo qd compellat voluntatem eius q mutuum recipit ad consuetudinem ī talem rapinaz atqz p hoc simulat proximo suo aliquam iniustam non infer⸗re. Quarto rōne securitatis. Tū quia vsurarius rem alie nam vsurpat sine timore psecucōis. Tum eciam quia de tinet eam sine timore repeticōnis cum habeat libertatē et securitatem id agere si publicus est. Vel quia vsura⸗nos contractus tanta malicia circumuoluit et celat q in eis vsuraria labes apparere nō pōt. Fur vero et raptor hoc duplici timore minie puati sunt

Articulus scdus de quatuor aliis iniqtatib⁊ p quas vsu rarius proximo est nociuus

Addamus eciam quatuor alias iniqtates vsu⸗re p quas manifeste clarescant hui⁊ sceleris nocumenta quibus gradatim vsurarius pxi⸗mo suo nocet

Qd vsura est qdam apparens pietas dolis et decepcōi bus plena

Ca. i.

Prima iniquitas addi habet q̄ est dolosa pietas eo q sub spē pietatis et subsidii caritatis paula tim et a pncipio q̄si īsensibilit̄ serpit/et serpēdo vsqz ad totam deuoracionem tpalis substācie proximo⁊ ab sqz pietate pertingit put multiplex expiencia docet,

Quaſi em̄ mutuū qḋ ab vſurario paupi datˀ .opium di-
ci pōt cum dormiens ſoporetur ut inſenſibiliter de illa
modica ſubſtancia ſua euiſceretˀ atꝫ priuetˀ .Preterea tanta
cupiditatis affectōne eruit ſibi ꝓprios oculos mentis vt
ſeipm̄ credat atꝫ dicat ſe ꝓximi intendere pietatē vbi ſo-
lū aut pn̄cipalitˀ intendit ꝓprium lucrū atꝫ ꝯmoditatem
Ecce doloſa pietas et ipocraſis ſimulata.ꝯtra qḋ deut.
xv.c.Nō ages quippiā callide in fratris neceſſitatibus
ſubleuandis.Hac qḋem de cā in qḃuſdam italie ciuita-
tibus.el.piatoſo p antifraſim vſurarius nomiatˀ videlicꝫ
cum ſit impius et crudelis.qua em̄ rōne hic impius pōt
intendere aut p̄tendere pietatem qn̄ paupem et egenum
indigentem aliquo mutuo gratis dato uel alio iuuamie
ſubleuari iuuat paupiorem fieri et illa modica ſubſtancia
que non ſufficit ei quadam crudeli pietate priuari. o ſe-
ua pietas et crudeliſſima fera q̄ audacia q̄qꝫ temeritate
qua demqꝫ fronte dicis te ex pietate moueri aut in hoc
agere opus pium.vere vtiqꝫ eſt ſentencia illa que ait.
nulle ſunt accuciores inſidie quam que ſub officii ſimili-
tudine latent

Per vſurā paupes impie trucidantˀ

Capitulū ſcdm

Ecūda iniquitas eſt paupum homicida.Nā pau-
peri aufert veſtimentum calceamentum domum
lectum cibum potum et victum et p conſequens
aufert ei vitam.Proinde eccleſi.xxxiiii.c. ait.Panis egē-
cium vita paupum eſt et qui defraudat illum homo ſan-
guinis eſt qui aufert in ſudore panem quaſi qui occidit
proximum ſuū.Omnis nempe natura rerū ſubuenit hois
indigencie ḡtis et q̄ntum in ſe eſt illi ꝯīcat bona ſua.
ſidera ſol et luna homī lucē p̄ſtant.ether rorē nubes plu-
uiam ignis calorē.aer flatū.aqua potū et lauacrum .tra-

multiplicē fructū. vnde aug9. Judicium maximum ōme
bonitatis est qd̄ quelibet res cogit̄ dare seipam. et ta m̄
hec oīa homī nō sua bn̄ficia vendūt sicut vsurarius he
quā. sed gratis illa impendunt. Pretea si in die iudicii
ut dicit̄ mat. xxiiii. Dicet dn̄s hiis qui indigentibus de
bonis suis nō fecerint pietatem. Discedite a me maledi
cti in ignem etnum qui pat9 est diabolo et angelis ei9
Esuriui et nō dedistis michi manducare. Sitiui et non
dedistis michi potū. Hospes eram et non collegistis me
Nudus eram et non me coopuistis. Quid obsecro vsura
rius dicturus est. qui tanta impia impietate et simula=
ta nequicia rapiūt aliena. Auferūt nempe panem de ma
nu famelicoꝝ et pueroꝝ. potum de manibus sitibūdoꝝ
hospicium et domiciliū ab errantibus circūquaqꝫ et va=
gis. indumentū de corso nudorū. et penuria infirmari fa
ciūt sanos, et in carceribus trudunt et cruciant liberos
et tanqꝫ lupi rapaces de carnibus miseroꝝ se satagunt
saciare

Qd̄ vsura facit homiem crudelem et seuū
non tm̄ in extraneos sed eciā in ꝓpinquos Ca. iii.

Tercia iniquitas est impia in ꝓpinquos. Facit em̄
vsura homīe3 seuum et impiū nō tm̄ in alienos.
s3 eciā in ꝓprios filios et in alios consanguineos
impietatē et nequiciā effundere facit dū spūalit̄ interimūt̄
p eū. Hinc oseas. ix. c. ait. Effraim deducet ad interfecto=
res filios suos. Effraim nempe crescēs interptat̄. Et me
rito vsurariū qui p vsuram in diuiciis creuit significat̄.
Hic vero tunc ad diabolum animarum interfectorem fi=
lios suos deducit cum ꝓpriis filiis diuicias male acquisi=
tas relinquit. Ex quo patet qd̄ non tantū se. s3 oēs cō
sanguineos suos quibus in vita uel in morte vsurarius
compartitur vsuram demoniis imolare comprobatur.
Hinc ꝓpheta ait. Imolauerunt filios suos et filias suas

demonijs. Proinde i inferno pr̄ et filii iuicē maledicēt
Dicet nempe pr̄ filio cū eo īsimul ꝯdemnato maledict⁹
sis tu fili mi q᷑ ꝓpter te crucior hiis tormentis. Fui em̄ v-
surarius ne tu esses egenus. ꝓpter carnē tuā ꝑdidi aīam
meā, q᷑ te iniuste ditaui/me iuste dānaui. ut esses in mū
dana ꝯsolacōne. sum ego in etna dānacōne. o maledicte
fili ut quid vnquā te genui. vtinā nūq᷑ fuisses in mundo
ne ego essem in hoc tormento. Rn̄debit filius pr̄i. Imo
maledictus sis tu pr̄ mi. q᷑ nisi me implicasses i tuis im
piis lucris, nūc nō essem in hiis etnis tormentis. q᷑ pl⁹
amasti me q̄z te. dānasti me et te. q᷑ nō timuisti deū ꝑ te
nō timuisti deū ꝑ me. ꝓpterea iuste dānauit me et te. ut
verificet᷑ qđ eccles. xli. c. scriptū est de pr̄e impio ꝯqrunt᷑
filii qm̄ ꝓpter illū sunt in obꝓbriū. Idē faciūt vxores vsu
rarioꝝ maritis suis et q̄buscunq᷑ ꝓpinquis et econuerso si
iniuste pticipauerūt impia lucra vsure

Rō ꝯ vsura Ca. iiii.

facit hominem ꝯtra suos ꝓximos ꝓditorē.

Quarta iniquitas est ꝓdiciosa in ꝓximos. q᷑ aūt
vsurarius ꝓdicoꝝ ecīā in ꝓximos suos agat ipa
experiencia manifestat. Sepius em̄ ꝯtingit q᷑ cō-
spiciēs ꝓxiū vterinū fratrē aut aliū attinentē sibi. pul-
chram hr̄e domū uel aliq᷑ aliā possessionē plurimū gra-
tā tract⁹ ꝯcupiscēciis oculoꝝ subuenire illi nitit᷑ aliquo
mutuo vbi ꝑ pignore pōt hr̄e qđ acquirē ꝯcupiscit. quo
equidem inito ꝯtractu paulatim ꝑmittit crescere fenus
cūq᷑ tantum excreuerit q᷑ cernit fratrem non posse col-
ligere pignus accepta occasione occulta cautela et qua-
dā iusticia simulata iuridice possessioꝝ uel domū ingre-
dit᷑ et q̄si aduertenī sic frēz suū illis possessioib⁹ ꝑuat
Ecce ꝓdicio impia in ꝓpinquos In alienos aū hec ꝓdicio
clarius pz. Nā comedendo et bibendo cū eis intendit ab
illis ꝑ usurā rape bona sua more ꝓditoris iude q̄ cū xp̄o

comedens ac bibens inimicis ſuis pdidit eū. Similis igr̃
eſt parce q̄ nulli parcit Sz i hoc detior eſt qz illa pcutit
ſemel hic aūt ſemp uel ſaltem ſepe Articulus ter
cius de vltimis q̄tuor iniquitatibus q̄bus vſurarii pri=
mis ſuis nocent

Superaddamus vltimas quatuor iniq̄tates
vſure ut plenius innoteſcat q̄ntū otra primū
ſeua ſit Qd̄ p vſurariam prauitatem
patrie multiplicit̃ deſtruunt̃ Ca. i.

Prima iniquitas eſt deſtructō patrıe̅. Tria eñ
ſunt gñabilia mala q̄ ex vſuraria prauitate ſupue
nire oſueuerūt in felicibus patriis xp̄ianorū. quo
rum p̄ma ſunt mala tpalia. ſcd̄a mala ſpūalia. tercia ſunt
mala corpalia de q̄bus in p̄cedenti ſer. c. ultimo plenı̄9
dictū eſt
Qd̄ uſura eſt tanq̄z inquietus canc̄
qz ſemp pauꝑum ſubſtanciā rodit Ca. ii.

Secūda iniq̄tas ē cācer inq̄et9 quolibet nāqz tpe
quolibet die q̄ lil et hora quolibet pūcto atqz
momento pauꝑum ſubſtanciā fen9 vſurarii ro=
dit. Et qd̄ mirabilius ē cūcta illius bona dentes hr̄e vi
dent̃. Numi etem ei9 dentes hn̄t. Similit̃ frumētū illius
qd̄ ut ab homib9 omedat̃ a dn̄o factū eſt dentes hz. Et
cūcta illi9 bona tales hn̄t dentes q9 omedūt egenorum
domos vineas veſtes zc̄. et cūc illorū bona oſumūt. imo
qd̄ mirabilius ē omedūt paupū xp̄ianorū carnes et oſſa
Proinde ſolet a q̄buſdā paupib9 lamentabilit̃ dici. heu
me qz habeo ab vſurario c. ducatos mutuo q̄ michi oti=
nue rodūt oſſa. Ecce ſine intmiſſione crudelis vſura. vñ
iob iii. ca. in perſona talis pauperis loquitur dicens q̄
me comedunt non dormiunt. hinc merito vſura nuncu=
patur a quibuſdam morſura qz otinue mordendo oſumit
ſubſtāciā egenorū. nimirū ſi moriendo puenit ad infernū

cicius q̄z ceteri peccatores qd̄ āmodo q̄ ꝯtinue die no⸗
ctuq̄z incessant currit ad eū dū in quolibet momento ꝓ
uocat ad iracūdiam deū. vñ p isa. dñs lxv. de talib9 ait.
populus scz vsurarioꝝ ad iracūdiam me ꝓuocans añ fa⸗
ciē meā semp   Est insup vsura tanq̄z pestilens
et ꝯtagiosus morbus.   Ca. iii.

Ercia iniquitas est morb9 ꝯtagiosus. Graue q̄p
pe piculū reputat̄ cū leꝓsis diuci9 ꝯuersari. Sꝫ
inꝓpabilit̄ piculosius est cū vsurariis ꝯuersacoꝛ
hr̄e aut q̄cq̄z acceptare ab eis. cū illud corpale. hoc vo
spūale piculū sit. Hic iero. ait. Cauēdū ē nobis maxie ne
ab hiis accipiam9 munera quos nouim9 viuere de lacri⸗
mis paupum. ne dicat̄ nobis si videbas furem currebas
cū illo. ꝓinde legit̄ in vita beati fulci q̄ cū mortuus esset
statim diabolus obiecit ei q̄ vestē a quodā vsurario ac⸗
cepisset Quod intelligens deus miseratus illius aīe ex ve
ste illa piclitanti p̄stine vite restituit eū ut culpā quā in
vita omiserat añ finē vltimū emendaret. Attn̄ in hmoi si⸗
gnū dño pmittente diabolus sic ḡuit pcussit eū q̄ p to
tā vitam illius pcussionis in eo aliqd̄ vestigiū apparet.
Demq̄z q̄ ꝯtagiosum sit fenus expiencia ptꝫ q̄n vsq̄z ad
tpa nr̄a tm̄ excreuerit vsuraria labes q̄ iam nullus de
ea rubor. nullus de ea timor. nullus demq̄z ḡuitatis eius
respectus int̄ xp̄ianos remansisse videt̄. Tātū em̄ vbiq̄z
hec ꝯtagio creuit q̄ sicut vbi oms̄ fetēt. supuemēs ali9
fetens eius nō sentit̄ fetor. sic tm̄ dilatata est hec impia
pestis q̄ ne dū viros. vm̄ eciā mulieres infecit atꝫ nunc
iam vificat̄ qd̄ iere. vi. c. scriptū est a maiore vsq̄z ad mi
norē omes auaricie studēt. atꝫ multo lacrimabilius ē qd̄
subinfert̄ a ꝓpheta vsq̄z ad sac̄dotē cūcti faciūt dolū. i.
dolosam vsurā dū scꝫ multiplices ꝯtctus vsurarios simu
lata calliditate freq̄ntant Olim em̄ in tota vna ciuitat e

magna vix vnus solus fenerator reptus esset. sic qñ eciã de tali veridica fama diuulgabatur omĩa bona sua bona diaboli dicebantur. Si quis domũ eius aspiciebat aut vineã siue agrũ aliis circũstantibus execratiue dicebat. Ecce domũ seu agrũ diaboli. et sic de ceteris ei9 bonis nemo sumpsisset de domo illius ignẽ. nemo in ecclesia ab illo sumpsisset vel ei dedisset osculũ pacis. pueri quoqȝ ad occursum illius expauescebãt et inuicẽ illũ digito monstrabant. Nũc pch dolor et amẽcia deploranda. tales ab hominibus honorantur omnes illis assurgũt. pponuntur in officiis extimantur in ɔsiliis cõitatiua magna sorciantur in plateis. copulantur in ɔiugio cũ nobilibus pentelis. et qđ execrabilius est nõ restituentes. sȝ qñȝ restituẽ simulantes in cimiteriis i ecclesiis eciã ɔsecratis locis cũ sollẽniorib9 exequiis qȝ ceteri tumulãtur. qr iam qsi vbiqȝ hoc scel9 assumpsit faciẽ honestatis et pietatis. fugiẽda igitur imo oino abhorrenda est ɔtagiosa ɔuersacio ipoȝ. nec cum eis ɔmedendũ. nec eciã bibendũ est. exemplo illius qui sm cor dei reptus de se ait. Supbo oculo. et insaciabili corde cũ hic nõ edebam. Et iterũ. i. chorĩ. v. c. apostol9 ait. Si is qui fratur nomiatur est fornicator. aut auar9. aut ydolis seruiens. aut maledicus. aut ebriosus. aut rapax cũ hmõi. nec licet cibũ sumẽ.

De innumerabili multitudine aĩaȝ que ex vsura seu occasione vsure piclitantur. Ca. iiii.

Quarta iniquitas est illaqueacio et pdicio innumerabiliũ aĩaȝ. Diuersis nẽpe causis rõnib9 et modis innumerabiles aĩe ex hac vsuraria labe illaqãtur atqȝ piclitantur. Et qđ dolendũ est paucissimi de hoc aduertũt. Inter hos aũt ɔnumerari pñt plurimi absqȝ legitima cã sub vsuris mutuũ recipiẽtes. notarii q de vsuris scienter ɔficiũt instra Testes quoqȝ et sensales seu in hmõi mediatores socii

vſurarioꝝ atꝫ factores illoꝝ ſerui atꝫ ꝓcuratores ad vſ-
ſurā inducētes. aduocati patrocinantes ꝑbentes talib⁹
ꝑtātem exercendi fenus. ſicut ꝑtātes capitanei/rectores
ꝯſules/iudices/ꝯſiliarii/in fauorem vſurarii ſtatuta ꝯfi-
cientes ꝑfati uel ꝯſimiles ſcient̄ ius reddentes d̉ vſuris
Similit̄ oīes p̄dicti ſtatuta in fauorē vſurarioꝝ facta
ſuſtinētes uel obſeruantes ſeu ea n̄ delentes. nec piculis
ſunt imunes pupilloꝝ tutores et curatores dū ꝓ eis co-
tractus vſurarios ꝯficiūt. vel iam ꝯfectos execucōne re-
quirendo fenus ꝑficiūt. Hiis quoqꝫ ꝯnumerari ꝑnt vi-
due. m̄res idip̄m coopantes. rectores hoſpitaliū atꝫ ſpi-
ritualiū domoꝝ gubernatores. iniuſti vſurarioꝝ heredes
necnō et teſtamentoꝝ vſurarioꝝ iniqui executores. ꝑn-
cipes atꝫ dn̄i. et dn̄a iudeoꝝ uel xp̄ianoꝝ fenora ſuſti-
nentes. uſurarioꝝ vxores filii et filie. ſerui et ꝯſanguinei
affines amici et q̄cunqꝫ alii ī culpa ſeu vſura ꝑticipātes.
vſurarioꝝ generi de fenore vxoꝝ ſuarū dotes recipiētes
Hiis quoqꝫ ꝯnumerandi ſunt oēs qui locant uel ven-
dūt vſurariis ad exercendū fenus/domos/uel apothe-
cas. necnō et denarios ut melius fenorari poſſint vſura-
riis mutuantes. Inſup et p̄lati atꝫ curati q̄ vſqꝫ ad mor-
tem ꝑmittūt vſurarios hec impia cumulare lucra. Cōfeſ-
ſores quoqꝫ cōtra iura in vita ſeu in morte vſurarios et
quoſcūqꝫ ſupra nomīatos abſoluentes ſeu ut verius di-
cā decipientes vſurarios manifeſtos ſepelientes uel ſe-
pelire fingentes. elemoſinas iniuſte de fenore recipien-
tes. et quōcunqꝫ ad nō ſatiſfaciend̄ certas vſuras occaſi-
onē ꝑſtantes. Horū tn̄ oīm ꝑticulares aſſignare rōnes
et autoritates nō eſt tēpis occurrentis cū de eis plenius
dictū ſit in q̄dragesimali de xp̄iana religione ſer. xxxv.
ꝑ totū. Sufficiat ad ꝑn̄s oīa ſupra dicta ꝑ ſniam apo-
ſtolicā ꝯfirmare. ad ro. i. vbi apoſtolus ait de omnibus

ſupra dictis nõ intellexerũt q̄ qui talia agũt digni ſunt
morte nõ ſolũ q̇ faciũt ea. ſꝫ eciã qui ↄſenciũt facientibꝰ
A quibus om̄ibus nos ihesus xp̄s imunes faciat et ↄſer
uet director ↄſeruator et tutor oīm qui ſperãt in eo qui
glorioſus et laudabilis ꝛc̄. **Feria quarta poſt**
dn̄icam de paſſione quot prauitatibus deprauet homo
p prauitatē vſure

Ser. xlv.

SI michi nõ vultis credere opibus credi
te. Job. x. c. Et in euangelio hodierno
mirabilia ſunt opa viciorꝫ. et inter ceťa
maxime cupidis viciũ mentales oculos
eruit. ꝓinde in xxxviii. pſ̄. ꝓpheta de ta-
li cupido inquit. Theſaurizat et igno-
rat cui ↄgregabit ea. qđ v̄bum pōt eſſe thema in pn̄ti ma
teria vbi oñdit cupidi et vſurarii triplex ↄdicō pn̄cipal̄
p̄ma eſt inſaciabilis cupiditas. qꝛ theſaurizat. ſcđa eſt
culpabilis cecitas qꝛ ignorat. tercia ē miſerabilis īfeli-
citas. qꝛ cui ↄgregabit ea. p̄mũ ptinet ad cupiditatē af-
fectus. ſcđm ad cecitatē intellectus. terciũ ad poſſibili-
tatē ſeu facultatē effectus. Et iterꝫ qđ p̄t eciã eſſe aliđ
thema in pſ̄. xlviii. idem ꝓpheta ait. Relinquēt alienis.
Ecce terciū. diuicias ſuas Ecce p̄mũ. et ſepulcra eorꝫ do
mus illorꝫ in et̄nũ. Ecce ſcđm. ſꝫ infra ii. c. exponet plen̄
us hoc verbū Ad hec tria miro mō diſponit vſura eo qꝛ
totū hom̄ieꝫ et vitam eius deprauat nõ tm̄ ↄtra deū ſed
ↄtra ꝓximū ſicut in duobus ſermonibꝰ p̄cedentibꝰ pꝫ. ſꝫ
eciã ↄtra ſeipm ſtupendã prauitatē gn̄are p manifeſta
opa manifeſtat. Proinde vſura ſic deſcribi pōt. Vſura ē
terrenorum inextinguibilis ſitis cecitas mentis ſeruitus
miſeranda anguſtia cordis obꝓbriū vite illaqueacio dia
boli certitudo dãnacōnis. impenitens malum et horribi
litas mortis In qua deſcripcōne nouē prauitates vſure

ſub triplici articulo declarent᷑ · p̄me tres ſunt male. ſcđe
ſunt peiores . tercie vo tres peſſime oñdunt᷑ . Et ſi michi
nō vultis credere opibus credite. ſicut dñs ait. in p̄poſi
to v̄bo

Articulus p̄mus triplicat᷑ deprauat᷑
homo quo ad ſeip̄m p prauitatē vſure.

PRimo ponantur tres p̄me prauitates vſure
q̄bus quo ad ſeip̄m vſurarius deprauat᷑. Et
hec q̄dem p̄me tres vtiq₃ male ſunt C. i.

De inſaciabili cupidine tpaliū reꝝ q̄ p vſurā
in aīa gn̄ant᷑

PRima aūt prauitas eius ē trenoꝝ inextinguibil
appetitꝰ et ſitis. gn̄at em̄ vſura auaricie et q̄ſtꝰ
iſtimcū ardorē et iſaciabilē ſitim · Et hoc triplici rōe. Pri
mo rōne deſiderii. ſcđo rōne mōi. tercio rōne t̄mini. Pri
mo rōne deſiderii · Nā q̄nto plus vſurarius hz tāto plus
ſimilia ocupiſcit. vñ p̄uer. iii. Ignis nunquā dicit ſufficit
ignis eciā nō extinguit᷑ ex apposicōne lignoꝝ ſiccoꝝ. ſz
auget᷑. Creſcit amor nūmi q̄ntū ip̄a pecunia creſcit. Rō
huiꝰ eſt . q2 pociꝰ pecunia nō ibi ponit᷑ vbi ſitis auari ē
vñ ſicut vinū in dolio nō ſedat corpalem ſitim · Sic pecu
nia in burſa vel in archa ſitum mentis ſedare nō pōt · q̄n
tomagis hec ocupia creſcit. tāto eciā minꝰ hz qō et ſuffi
cere poſſit. Talis quoq₃ inſufficiencia reꝝ maiorē eſuri
em et amorem reꝝ tpaliū gignit. ex quo ſequit᷑ manife
ſte q2 auari cupiditas diuitē vſurariū in ſummo egenū
facit. p̄inde idropico ſimulat᷑ qui quanto amplius bi
bit tāto amplius ſitit. ſic vſurarius cupidus q̄nto plus
lucrat᷑ · tāto amplius lucrari deſiderat. Proinde ber. ait
Auarus terrena eſurit ut mendicꝰ fidelis otēp̄nit. ut deꝰ
Scđo rōne modi. quāto em̄ modus augendi pecunias. ē
facilior / cercior / atq₃ ſecurior. et lucꝝ maius tāto inhiāti
ad incrementū illiꝰ. delectabilior ac ſuauior fit niſi a tali

excessu mentis v̓tute homo cohibeat̃. ſʒ modus ip̃e au=
gendi pecunias p vſuram p̃cetis hʒ p̃dictas quatuoꝛ cõ
dicões q̃ facilioꝛ/cercioꝛ/et securioꝛ ē/ac p oñs lucrum
eius eſt maius. ꝓ̃tea ad affectũ ſuccēdendõ ad cupidinē
efficaciſſime opat̃. Hinc ecclesi. xiiii. c. ait. Inſaciabit̃
oculus cupidi. in p̃tem iniquitatis nõ ſaciabit̃ donec cõ
ſumet iuſticiam arefaciens aĩam ſuã. Talis q̇dē ſanguiſ
ſuge aſſimilari p̄t que mēbro tumido delectabilit̃ appli
cata ſanguinem infectũ inſaciabilit̃ ſugit Et dũ infirmũ
mēbrũ a putredine ſanat ſibiip̃i necē ſugendo ꝓcurat. ſic
inſaciabilis feneratoꝛ dũ venenoſam pecuniã inſaciabili
ter bibit ſemetip̃m inoſiderate occidit. Sepe quoq3 oti
git q̇d ecclesi. iiii. c. ait, vnus eſt et ſcdm nõ hʒ. nõ filiũ
nõ frem et tñ laboꝛare nõ ceſſat. nec tñ ſaciant̃ oculi eius
diuicijs. nec recogitat dicēs. cui laboꝛo et fraudo aĩa m
meã bonis. Tercio rõe t̃mini. Scdm em̃ ariſto. i. li. pol.
c. vi. finis vſurarii eſt augmētacõ pecunie. Appetit9 au
tē finis ſʒm eũ vbi ñ eſt infinitus ꝓpter q̇d beatitudinem
appetitus q̃ʒtũ in infinitũ maioꝛē poſſumus cogitare et
q̄to foꝛcius et intenſius nos valem9. Et hinc eſt ſicuti
ip̃e ait q̇d pecunie amatoꝛes totã ſuã ſcienciã et induſtri
am et potenciã oꝛdināt ad pecunie lucrũ. Preterea rõnat̃
aĩa ad imaginē dei facta creaturis omĩbus occupari pōt
Repleri aũt oĩno nõ pōt. q̃ capacē dei q̇cquid deo min9
eſt impleri nõ valet. Inſup nullũ coꝛpus ſpũali loco cõ
tineri poſſibili eſt. Nã ſicut ſapia nõ pōt impleri archa
ſic nec pecunia pōt impleri aĩa. Et ber. nõ plus ſaciabi
tur coꝛ hominis auro q̃ʒ coꝛpus aura. hec igit̃ intelligens
glorioſa v̓go maria iubilando luce ii. c. dicit. Eſurientes
impleuit bonis. ſcʒ et̃nis. et diuites. ſcʒ p affectũ dimiſit
inanes. ꝓinde ecclesi. c. v. ait. Auarus nõ implebit̃ pecu=
nia Quidã cũ ꝓpoſuiſſet cũ vſura archã implere deinde

ab vſura ceſſare cepit parce viuere et ad arche implecō
nē multiplici fenore laborare. cūqȝ nōdū archam impleſ
ſet timens diabolus ne archa impleta amitteret eū. taliē
ei guttur oſtrinxit q̄ q̄cquā non poterat deglutire. deniqȝ
allatis variis cibis cepit eger clamare dicens. crucior
crucior et moreor fame. ſȝ q̄r a diabolo ſtrangulor man-
ducare non poſſū. quo dicto cū diabolo ſpūm exalauit
ut verificet qđ eccleſi. v. c. ſcriptū eſt. Qui amat diuicias
fructū non capiat ex eis

Quantū p vſurā mens homīs excecatᷓ Capitulum ſcdm.

Secūda prauitas eſt cecitas. Nempe q̄ntomagis
corporalis oculus ad infima inclinatᷓ / freqȝ ppin-
quior fit. tātomagis reſtringitᷓ corporeus viſus.
et cōtra ſi ad ſupiora leuatᷓ. pinde ſi oculi vni9 hominis
eſſēt in celo. tota terra q̄ nobis tam imenſa videtᷓ quaſi
breuiſſim9 pūctus apperet eis. Sic nempe cordi diuino
amori ſuſpenſo atqȝ diūcto cūcta trena nichil eſſe videntᷓ
Sȝ ab hiis q̄ ſpūales oculos ſuos ſtatuerūt declinare in
trām. i. ab amatoribus hui9 mūdi magna exiſtimantᷓ. q̄r
lumīe ſpūali puati ſunt. vn̄ de hmōi pp̄heta ait. Nō vide-
bit interitū cū viderit ſapiētes morientes ſimul inſipiēs
et ſtultus peribūt. et relinquēt alienis diuicias ſuas et ſe-
pulcra eorū dom9 eorū ietnū. In quibus vbis pp̄heta in
tali homīe tres cecitates intᷓ alias eſſe oñdit. pma ē dā-
nacōnis. ſcda derelictōnis. tercia habitacōnis. Prima ta-
lis homīs cecitas eſt dānacōnis. Cōſiderat nempe vſura-
rius q̄ ſic paupes iuſti ſicut et vſurarii moriuntᷓ et exce-
catus puluē trenorū aliā vitā nō credit. ac p hoc dānacō-
nē ſuā nō videt. Et de hoc pp̄heta inquit. nō videbit. ſcȝ
oculo fidei interitum. ſcȝ ſuū eternum. Et cām huius ſubdit
cū viderit ſapientes. i. iuſtos paupes morientes. Hinc
eccleſi. ii. c. ait. Sapientis oculi in capite eius. id ē oculi

mentales pauptatis ſapientis ſunt eleuati atq; locati in capite ſuo xpo nō in hīis tranſitoriis bonis. Et ſeqt̃ ſtultus. ſc; vſurari9 in tenebris ambulat. i. p tenebroſa; viā 8dic̃. imo currit ad interitū ſempiternū. Et addit̃. et didici q vnus vtruſq; eſſet interitus. ſc; ſm carnē q; vſurarius videt nō ſm ſpūm q; nō videt. Et addit ꝓpheta d. ſimul inſipiēs et ſtultus pibūt. Inſipiens qppe eſt q futa nō intelligit neq; credit. ſtultus vo qui negligit illa ſcire. Vtrunq; vo vſurarius habet ꝓpterea tales ſimul peribunt quia corpore et anima morientur et damnabuntur. Scda cecitas eſt derelictōis. q; relinquēt alienis diuicias. nec ſecū aſportabūt eas. teſte ſanctiſſimo iob q xxvii. c. ait. Diues cū dormierit nichil ſecū offert. apit oculos ſuos. ſc; quos añ p infidelitatē tenebat clauſos et nichil inueniet. Nec vtiq; mirū. q; totū theſaurū ſuū i t̃ra reliqt. vñ iuit9 receſſit. Sepe quoq; ꝯtingē hoc ad lr̃am ſolet q alienis relinquūt diuicias ſuas. vñ eccleſi. vi. c. eſt aliud malū qd vidi ſub ſole, Et qdem freqns apud hoīnes vir cui dedit deus diuicias ſc; ꝑmiſſiue et ſubſtāciā; et honorē nichil de eſt aīe eius ex omib9 q deſiderat. nec tribuit ei ptātem ut ꝯmedat ex eo. ſc; dña auaricia ꝓhibente. ſ; homo extraneus vorabit illud Inſup ꝯſanguinei ꝓpinqui ſepius alieni ſunt vſurarii mortē deſiderāt et expectāt ut habeāt illius bona. qd et dñs mat. x. c. inſinuare volēs ait. inimici hominis domeſtici ei9. et vē inimici illius ſunt cū ſepe ꝯtingat q filii et ceti ꝯſanguinei ne vſurarius reſtituat aliena malicia aut violēcia impediūt ꝯfici teſtamēta et caucōes debitas fieri ſicut de plurib9 michi ꝯſtat euemiſſe tpibus meis Ad qdem iuſto dei iudicio ꝯtingit illis ut nō poſſit cū volūt qñ. cū potant noluerūt. Tercia cecitas eſt habitacōnis. q; qſi opinari tales videnē q i ſupulcris ſuis habitare debeāt ſp. ſc; ita fatuoſe exornant ea et in locis ſacris collocāt illa. Et

de hoc ſubdit. Et ſepulcra eorū domus illorū in eternum.
Proinde ad talē p iſa. xxii. c. ait. Quid tu hic· ſcꝫ i eccle
ſia q̄ſi q̇s hic q̄ꝛ excidiſti tibi hic ſepulcrū. excidiſti in ex
celſo memoriale diligent̄ impetra tibi tabernaculū. Ec
ce dn̄s aſportari te faciet ſicut aſportat̄ galli9 gallinaci9

¶ Qđ vſurarius nō dn̄s diuiciarꝝ. ſꝫ ſeru9 merito dici tꝫ Ca. iii

Tercia prauitas eſt ſeruitus miſerāda
vſurarius em̄ ſeruus diuiciarꝝ eſt qđ manifeſte
declarat pħeta dicēs. dormierūt ſomnū ſuū· et
nichil inuenerūt om̄es viri diuiciarꝝ in manib9 ſuis· Or
do quidem ꝯgruus ē qn̄ diuicie ſunt virorꝝ n̄ aūt qn̄ viri
ſūt diuiciarꝝ. ſꝫ hūc ordinē puertit auaricia et vſura ut
viri ſunt diuiciarꝝ et nō ꝯuerſo. Triplex em̄ ſeruile offi
ciū ſub dn̄io diuiciarꝝ vſurarii hn̄t. p̄mū officiū eſt obedi
endi. ſcđm cuſtodiendi. terciū ꝯformandi. vnū aliud ſeq̄
ꝯn̄ter. p̄mū ptinet ad nūmos multiplicandū. ſcđm ad
eos ꝯſeruandū, terciū ad eū illis ꝯformandū. Primum
illius ſeruile officiū eſt obediendi. Tanto nempe flagn
ti deſiderio atq̄ꝫ voto tātaq̄ꝫ ſeruitudine ac ſubiectōne
cordis / oris / et opis deditatus eſt vſurius obediencie nu
mi maxime ad ipm multiplicandū qđ ad p̄ceptū illi9 co
gitat impia et iniqua in corde eius freq̄nt̄ verſant̄ ſtudi
oſe cogitacōes pate ad decipiendū circūueniendū atq̄ꝫ
fallendū fabricāt cauillacōes iniuſticie ſimulacōes cal
liditates peruerſitates malicie machinacōnes duplicita
tes ꝓdicōes et ꝯſimilia. ad iuſſionē illius multiplicat v
ſurarius mendacia p iniuria ſophiſtica v̄ba frangit pro
miſſa et ſic de aliis hiis ſimilia p̄cipiente illo abſtinet a
delicatis cibis et a veſtibus p̄ciosis / a ſolaciis / a q̇ete et
ſomno. Illo quoq̄ꝫ īpante patrat crudelitates iniuſticias
ꝯ neq̇cias et ſimilia. Inſup ad impiū eius exponit ſe la
boribus et erūpnis itineribus ſepe piculis fluminū picu
lis latronū / piculis ex genē / piculis ex gentibus / piculis

in ciuitate/ꝑiculis in ſolitudine/ꝑiculis maris in fame
et ſiti in ieiunijs multis in frigore et nuditate in calore
et eſtu in mortibus frequent. Et qḋ mirabiliꝰē cogit ꝑ
obedienciā cum nūmis dare aīam ſuam in manibus de-
moniorꝝ qḋ et ip̄e ꝑficit letant ut viſicet verbum ecleſi.
qui x.c.ait. pecunie obediunt oīa. ſcꝫ que in vſurario
animo ſunt, om̄es ſcꝫ cogitacōnes locucōes et opacōes
Scḋm ſeruile officium eius eſt cuſtodiendi. ſcꝫ que iam
male acq̄ſita ſunt. vn̄ gloſa ſup illḋ luce xvj. nō poteſtis
deo ſeruire et mām̄one ait Seruit diuicijs qui cuſtodit
ut ſeruꝰ. ſꝫ qui ſeruitutis iugū excuſſit diſtribuit ut dn̄s
In hoc aūt manifeſtiſſimū ſignū eſt qꝛ vſurarius nō ſit
diuiciarꝝ dn̄s. nec poſſeſſor. ſꝫ tm̄odo cuſtos. qꝛ de eis nō
pōt facē quicq̇d vult/eciā bonū qḋ iudicat eſſe faciendū.
vnde ber. ſup cātica ait. Querere a quo uis eorꝝ qui lucris
tēpalibus inhiant inſaciabili corde quid ſenciat de illis
qui ſua vendentes et paupibus erogantes regna celorꝝ
ꝑ trena ſubſtancia mercant ſapient ne agant. Rn̄debit
ꝓculdubio ſapient. querere iterꝝ cur qḋ aꝓbat nō facit n̄
poſſum inquit. quare qꝛ ꝓfecto dn̄a auaricia nō ꝑmittit
Nō eſt igit vſurarius dn̄s eorꝝ que hr̄e videt. niſi forte
eo mō loquendi quo quis dn̄s eſt ꝯpedū quibus ꝯpedi
tus tenet qui pocius dn̄ant q̄ꝫ ſeruiant ei. Et dum qḋ
amō videt cuſtodire eos cuſtodit ab eis. Sic nempe v
ſurarius nequā dn̄ ip̄os denarios cuſtodire videt, mā-
mone iuſſu in cuſtodia retinetur ab eis demum in pūcto
mortis tradendus in manus demoniorꝝ. Terciū em̄ ſer
uile officiū eſt ſe ꝯformandi. ſcꝫ marſupio ſuo ſiue in pro
ſperis ſeu in aduerſis. Hinc ber. ſup cantica auaro loqui
tur dicens. Conformaris burſe tue tanq̄ꝫ ſeruꝰ domine
ſue dum quomō ille neceſſario congaudet illi gaudenti
ꝯdolet dolenti. Tu quoqꝫ creſcēte marſupio tuo creſcis

piter in aīo. Et decreſcente piter decreſcis. Nā cū ɔtra
heris triſticia cum illud exinanit᷑. et ſolueris leticia. aut
certe inflaris ſupbia cū illud implet᷑.

Articulus ſecūdus de aliis tribus prauitatibꝰ detiorībꝰ
q̄s gn̄at vſura in aīa cupidi peccatoris

SEcūdo addant᷑ alie tres prauitates vſure q̄
detiorē efficiūt vſurariū quā p̄cedentes tres
p̄me. Quantū anguſtiā cordis
in auaro parit vſura Ca. i.

PRima prauitas eſt anguſtia cordis. In mira q̄
dem anguſtia viuit cor vſurarii cupidi et auari
ut dicere poſſit illud danieł. xiii. Anguſtie ſunt
michi vn̄diqꝫ. Triplicē anguſtiam doloroſam expitur v-
ſurarius miſer circa diuicias tpales. p̄mam in eas acqui
rendo. ſcdam in eas expendēdo. terciā in eas āmittēdo
Primam quidē anguſtiam expitur in diuicias acq̄rēdo
Nā nocte et die q̄etem repire nō pōt. Uero q̄dem a n̄qꝫ
quietē dormicōnis ſumat pgit reuidere denarios ſuos il
los numerat et renumerat ſpeculat᷑ et ɔtemplat᷑/ oſcula
tur et amplexat᷑ et tanquā picturā et aīe ſue medelā ſuo
appomit cordi dictio ſiue inn̄iectō exclamantis ob. Qui
ſpecularet᷑ clā geſtus et mōs et actus et v̄ba quos ɔ̄ca
denarios ſolus in ſecreto ſeruat nō abſqꝫ admiracōe re
pleret᷑ riſu. demqꝫ pꝰlocatos denarios in loco tuto reli
quā circuit domū. Scrutat᷑ nimia. rimat᷑ cūcta reuidet re
liqua ɔſidat ceta et michil de tota ſuppellectili domꝰ ſue
inexaīatū et indiſcuſſum relinq̄t. Tādē dormitū pgens
ſobrio ſeu pco ſomno illo quo dormit ſomniat q̄d ɔcupi
ſcit uel timet. nūc appet ei ſe reperiſſe theſaurꝫ magnum
nunc maius ei fuiſſe ablatum. Ex illo letatur iocunda-
tur et dormiendo exultando ridet. Ex alio triſtatur la-
menta᷑ lacrimatur/ plorat/ clamat/ dolet/ conqueritur/

et ſuſpirat et vix abſqꝫ ꝯſimili ſomno trāſit ſomnū. q̄ lin-
gua exprimi poſſet quāta meſticia obruit᷑ cū euigilādo
defraudatū ſe reꝑit de theſauro tūc in ſomno tā certe re
ꝑto. Proinde ꝯtingit eis ſicut yſa. xxix. ait. ſicut ſomnia-
uit eſuriēs et ꝯmedit. cū aūt fuerit exprectus vacua eſt
aīa eius Et ſicut ſomniat ſitiēs et bibit. et poſtq̄ꝫ fuerit
expgefact⁹ lapſus adhuc ſitit. et aīa eius vacua eſt. ſic
ſcꝫ ꝯtingit hiis auaris. Quis etiā exprimē poſſet leticiā
cordis eius cū ꝯpit expgefactus nō eſſe verū ꝙ ablatū
fuiſſet ei theſaurus queādmodū ſomniauerat paulo ān
de die etiā minorē quietē hꝫ. nā ſummo mane dū domū
egrediēs plateas et loca publica viſitat aīo inqeto cir-
cuiens et q̄rens quē deuoret aīa eius. et tāquā leo egreſ
ſus de antro nō reuertit᷑ domū donec apphēſa p̄da eſcā
catulis. i. natis ſuis ferat. Sicut teſtat᷑ ezech. iiii. Leo ru
giens capiēſqꝫ p̄dā deuorauit aīam paupis. Scdam q̄-
dem anguſtiā expit᷑ i diuicias expendēdo. Tāta eñ mi
ſeria ꝯſtringit᷑ ꝙ q̄ncūqꝫ de ſua ſubſtācia vnū denariū di
minui cernit. oculū ſibi excidiſſe vel eruiſſe videt᷑. ex hoc
quidē totā familiā ſuā in amaritudīe tenet. Subtiliſſi-
me eñ diſcutit et numerat expēſas pa īs et vini olei car
niū ouoꝝ gallinaꝝ et quaꝝcūqꝫ minutaꝝ reꝝ fingit ter
minū artiſſimū expēſaꝝ. Et ſi q̄d vltra dimīutū in domo
reꝑit defraudatū ſe dicit de guloſitate ebrietate atqꝫ la-
trocinio oīs de familia ſua monet ad abſtinēciam atqꝫ
parcam vitam. hortat᷑ eos obſeruat et numerat oīs cō-
medenciū bolos et potuum vices ꝯtinuo interim amari
tudine vritur et turbat᷑ ſepe ꝯquerit᷑ dicens. In domo
hac nō ſunt n̄ latrones et lupi. et lamētabilit᷑ ait ſepius.
vos rodetis michi oſſa. ex ꝓpriis vbis teſtiōmū reddēs
ꝙ ipe ſp eſt p̄mū ferculū mēſe ſue. Ex hijs et ꝯſimilibus
clareſcē pōt ꝙ nec ipe in ꝓpria domo aliquo tēpe pacē

habet. nec familia ſua cū eo quiete reꝑire valet. ut veri
ficet̄ qđ de talibus yſa. xlviii. dicit. Nō eſt pax impiis di
cit dn̄s. Et ꝓuer. xv. Cōturbat domū ſuā q̇ ſectat̄ auari
ciā. Proinde ſimilimus eſt cani q̇ paleas ſuas ſuꝑ quas
cubat et dormit. nec illas ɔmedit nec illas aſportare ꝑ
mittit. imo ſi q̇s eas inde vellet aſportare ſe mōſtrat la
trare nō ceſſat et qn̄q₃ mordē. Sic talis miſerabilis hō-
nec vtit̄ diuiciis q̇bus n̄ ꝑeſt ſine latratu et camino me-
ſu vti ꝓmittit. ut etiā in hoc verificet̄ qđ ecc. v. dicit. q
amat diuicias fructū nō capit ex eis. Terciā anguſtiā ta
lis expitur in mūdanis diuiciis amittēdo. q̄ lingua di-
cere poſſet quāto dolore torq̄at̄ quāta amaritudīe cru
ciat̄, quātoq₃ merore afficiat̄ qn̄ aliq̄d de ſubſtācia ſua
caſu amittit̄ et fraudat̄. Hinc ecc. v. ait. Eſt et alia infir
mitas peſſima quā vidi ſub ſole diuicie ɔſeruate in ma-
lū dn̄i ſui. peūt enī i afflictōe peſſima. Admirāda ē in
hoc ſapia ſaluatoris q̄ cernēs q₇ cupidis via ducēt ad
hoſpiciū infernale ſi eā dimittēt planā pulcrā et gratā.
fecit ſicut agricola prudēs q̇ viā ꝑ quā nemīnē vult trā
ſire foſſatis ꝑcidit ac palis in t̄ra ɔfixis applicat pūgen-
tibus ſpinis illā obſtruit atq₃ munit. ſic nēpe ſapia dei
in itinere diuiciaꝝ poſuit anguſtias multas i eas acq̇rē
do ſollicitudīes et timores i eas ɔſeruādo ſ₃ et dolores
plurimos i eas amittēdo. ut ſic saltē impedirent̄ hoīes
ꝑ talē viā turmatim currē ad infernū. ꝓptea Ozee. ii. ad
eū q̇ tꝑales diuicias tā anxie ɔcupiſcit loquit̄ dn̄s dicēs
ſepiā viā tuā ſpinis. i. anguſtiis ſ̄ dictis ne aīa tua ꝑicli-tetur

Qđ obꝓbrioſam et infamā vitā reddat vſura. Ca. ſcdm.

SEcūda prauitas ē obꝓbriū vite.
Tota nēpe vſurarii vita obꝓbriis plena ē. Tria
ſunt int̄ alia obꝓbria vite eius. Primū obꝓ-
briū vite eius eſt inhercia. Per vſuram enim tollit ſibi

ſibi vſurarius opoſitatē omīs debiti modi opādi ſibi ſa
lubria et licita lucra ut ꝑ tāto efficit̄ deſidioſus attedio-
ſus et ocioſus. Ex hoc eñ ipā vſura neceſſitat hoīem
ad indebitos modos lucrādi ↄtra legē quam dedit dñs
Geñ. iii. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Et ta
les (ſicut ꝓpheta ait) in labore hoīm nō ſunt et cū hoī-
bus nō flagellant̄ ſcꝫ qñqꝫ in vita ſꝫ poſt mortē cū de-
monibus ſemꝑ flagellādi ſunt. Secūdm obꝓbriū eius eſt
malicia que ſequit̄ ex p̄dicta inhercia. Nā ſicut eccleſia.
xxxiij. Multā maliciā docuit ocioſitas. i. inhers vita ad
tantā auariciā ſceleſtē talis auaricia hoīem ducit qꝫ aīa
mā ſuā pro quolibet vili nūmulo venalē ꝓbet. maximū
vtiqꝫ ſcelus eſt aīam in tāta ſublimitate creatā. i. ad dei
imaginē formatā. tāto p̄cio. i. ſangne xp̄i redemptā. ad
tantū gloriā ordiatā. ꝑ tā vili p̄cio venūdare. Hinc ecc.
.x. ca. ait. Auaro nichil eſt ſceleſtius. habꝫ eñ aīam ſuā
venalē. Ex quo manifeſte appet qꝫ ꝑ nūmo tali p̄cipita
ret ſe in infernalē voraginē oīum ſcelerū et flagiciorū ni-
ſi forte aliquo mūdano timore refrenaret̄. Terciū eius
obꝓbriū eſt infamia. ita infamē reddit hoīem vſure ſce
lus qꝫ nullus niſi oīno effides eā audeat publice exercē.
Hij qdem ſunt illi de qbus ꝓuer. ii. Salo. ait. Qui re-
linquūt iter rectū et ambulāt ꝑ vias tenebroſas q̄ letan
tur cū mala fecerint. et exultāt in rebus peſſimis quorū
vie ꝑuerſe et infames greſſus eorū. Ca. iii.

Q̄d a diabolo ſtupēdo mō ꝑ vſurā aīa illaqat̄.

TErcia prauitas eſt illaqueacō diaboli. Tāta eñ
eſt ꝑtās quā exigēti hoc ſcelere et dño ꝑmitten
te ſuſcipit diabolus ſuꝑ tales qꝫ eo opāte vſurari9 p̄rio
ſe illaqat. ſcđo ſe intcat. tcio ꝑſumptuoſe ſperat Primo ſe
illaqat. vñ iob xviij. Balach de cupido loqns ait. imiſit i
rethe pedes ſuos et in maculis ei9 ſcꝫ demonis ambulat

Tenebit̄ planta eius laqueo. planta em̄ extremitatē vi:
te auari vocat. Quāto em̄ cupidus fini vite ſue ꝓpinquioꝛ
fit tāto maioꝛi cupidine inardeſcat. Hinc Jero. ait. cū
alia vicia inſeneſcāt ſola auaricia iuueneſcit. i. thi. vi.
Qui volūt diuites fieri incidūt in temptacōꝫ et in lacū
diaboli. ꝓptea quāto hō in auaricia ſenioꝛ fit tāto diffi:
cili9 ab ea ſe ſoluit. Sc̄do ſe intricat. Cū em̄ auis volā:
do in rethe ceciderit tāto amplius ſe intricat quāto am
plius ſe extricare ꝯtendit. Sic vſurario ſepe ꝯtingit q̇
dū p aliqd̄ tpus ut ditet̄ intēdit vacare vſuris et demū
ceſſare ab eis omi die mēſe et anno amplius ſe repit in
tricatū atqꝫ a ꝓpoſito ceſſandi ab vſuris ampli9 elōga:
tū. Hinc ꝓuer. v. dr̄ Iniq̇tates ſue capiūt impiū et fun
bus pctōꝝ ꝯſtringet̄. Et Jere. l. c. dr̄ ad aīam vſurarii a
diabolo dictū eſt. Illaqāuī te et capta es babilon et
neſciebas. Tercio p̄ſumptuoſe ſperat qꝛ credit ſe penite
re in fine et reſtituē aliena. Sed ignoꝛat miſer qd̄ dn̄s
math. xiii. ait. Qui em̄ habet dabit̄ ei et habūdabit̄. qui
aūt nō hꝫ id qd̄ videt̄ hr̄e auferet̄ ab eo. Habet nempe
ille theſauꝝ magnū q̇ tpus vite ſue ꝯceſſum virtuoſe expēdit
et iō multa merita cumulauit. Et huic dabit̄ ſcꝫ in fine
vite ſue tpus ſe etiā melius diſponēdi et ꝑparandi. vn̄ tūc
ī maioꝛi gr̄a habūdauit. q̇ aūt n̄ hꝫ ſcꝫ ī p̄terito tp̄e me:
rita cumulata. qꝛ ſp male vixit. id qd̄ videt̄ hr̄e ſcꝫ p̄nie
tpus ī fine auferet̄ ab eo ſcꝫ iuſto iudicō dei eo qꝫ ī illo
p̄ſumptuoſe ꝯfiſus ē. Qd̄ eueniſſe dr̄ cuidā vſurario qui
in puncto moꝛtis alta voce clamauit. o p̄nīa vbi es quo
dicto exalauit ſpūm. ut ex eius verbo apte clareſcēt qꝫ
qn̄ illā repire potat nō q̄ſiuit merito eā repire nō poſſet
cū vellet. eo qꝫ nō debito mō vellet. Vn̄ de talibus Job
ait. inuolute ſunt ſemite greſſuū eoꝝ ambulabūt inuanū
et pibūt. Et iteꝝ de tali vſurario in extremis agēti in. c.

xviij.ait. Artabunt᷑ gressus virtatis eius et p̄cipitabit eū
cōsiliū suū. qd̄ fuit sperare p̄sumptuose in fine vite Et sic
merito tps ei aufert suū qui vendidit alienū. Cōtingit
enim illi sicut rapaci aui que ab aucupe dicunde pmittit᷑
aduolare ad p̄dā. qua capta ad pticā alligat᷑ vbi ei mi-
nime ministrat᷑ pastus quē cupit. Sic dū vsurari⁹ viuit a
diabolo ducit᷑ ad p̄dā. ſ3 in fine ligabit᷑ cōpedibus gehē-
ne. vbi nō tm̄ q2 nō saciabit᷑ ꝯcupitis. verū etiā ut dr̄ Job
xx.c. diuicias quas deuorauit euomet et de ventre eius
extrahet eas deus sc3 p demones infernales.

Articul⁹ terci⁹ de tribus vltimis ac pessimis prauitati-
bus vsurarū. Et quō ponūt aīam in extremo piculo dam-
nacionis eterne.

TErcio subiūgam⁹ tres alias prauitates vsure que pessime ostēdunt atq3 vsurariū statu damnacōis collocāt et dimit-tunt.

De certitudie eterne damnacōis quā parit vsura. Ca. primū

PRima prauitas est certitudo damnacōis. Mi-
ro nempe mō inter alia scelera pctōꝝ certifica-
tur vsurari⁹ p vsurā de sua eterna dānacōne.
Nā tria ad hoc h3 testimonia credibilia facta nimis ut
in ore duoꝝ vel triū stet hmōi veritatis verbū. primū te-
stimoniū sunt euāgelia. scdm priuilegia. terciū manife-
sta iudicia. Primū testimoniū sunt euāgelia. Hinc inde
luc. vi. c. ait dn̄s. Ea quippe mēsura qua mensi fueritis
remeciet᷑ vobis. Cū enim vsurari⁹ (sicut etiā s̄ tactū est)
nō det aliqd nisi recipiat ampli⁹. ex hoc quippe certifi-
cat semetipm de dānacōe eterna. q2 si vellet acqrere pa-
radisum a iusto iudice q p̄scriptā ꝯstituit legē. non dabit᷑
ei nisi det aliqd ampli⁹ et meli⁹ padiso. Sed q2 hoc nō
poterit vnquā obseruare necessario sequit᷑ q2 nūquā po-
terit acqrere gloriā sempiternā. Scdm testimoniū sunt

priuilegia et autētica inſtrā. Nullū equidē crimen ē qḋ tam patenē deferat lr̃as eterne mortis ſicut facit vſura. Nā in quolibȝ inſtrō et pticula librorum in qbus ɔtractꝰ vſurarii ɔſcribunē pticulare priuilegiū vſurarius hȝ qḋ obligat eū ad ſupplicia ſempitna. Ex quo patȝ qꝫ de hoc tot priuilegia hȝ quot vſurarius ɔtractus vſurarios fecit. Ppt hoc multū certificatꝰ eſt de dāna cōe etna. verū tn̄ ſi reſtituat aliena abradunē et caſſanē priuilegia ſ. dicta, nec credit eis ſicut nec etiā credit caſſato libro et abraſis ſeu inciſis cartis in iudicio ſeculari. Terciū teſtimoniū ſunt manifeſta iudicia et int alia vnū potiſſimū eſt. qꝫ in vſurario ɔtractu fit fenerator ɔſocius demonis infernalis. Fieri em̄ ɔſueuit qꝫ qn̄ mercator facit forum cū venditore arraſqȝ ſoluit de re empta. et ſupueniēs alius apponat vnū denariū dicēs. in hac mercācia pticeps eſſe volo. et ille annuat tūc facti ſunt ſocii in lucro pariter et i damno. Sic ɔtingē hȝ vſurario et demoni infernali. Nā int iuſta lucra feneratorum apponit diabolus aliqd impie acqſitū. et dicit ſe eſſe ſociū ſuū. ptemqȝ hr̃e in illa mercacōe. Hoc pbat greg. in libro dialo. vbi eqdem refert. qꝫ quidē hō diues magnā hēbat pecunie ſummā licite acqſitā. intra quos appoſuit duos denarios quos fenore adeptus erat et totā illā pecuniā locauit in archa. Cūqȝ altera die apiret archam repert diabolū ſup denarios inſedentē. q pbibuit ei ne ɔtingeret eos niſi eos expēderet cū ɔſenſu ſuo. eo qꝫ ſocii ſimul eēnt i pecunia illa. Ex hiis pȝ qꝫ manifeſtū iudiciū eſt feneratores eſſe dānandos niſi reſtituāt. eo qꝫ ſunt in pn̄ti vita ſocii pctōrum. ita erūt in alia ſocii tormētorum. Ex hac ɔtracta ſocietate intm̄ cū diabolo ɔfederatē vſurariꝰ. tantūqȝ in demonē trāſformatē qꝫ quodāmō induit ſimilitudinē eius. Nā ſicut diabolus peccati nūmū quē libenē ſub ſpe lucri mutuat

pctori nūquā p pniam ſibi reſtitui vellet. ut demū illius corpus et aīam lucrari poſſit. Sic et vſurari9 datū mutuū ſibi reſtitui nollet ut poſſet totā ſubſtanciā paupis deteriorare. ꝓptea de tali cupido Job. xx. c. ad lrām ſcriptū eſt. iuxta multitudinē adinuencōnū ſuarū ſic et ſuſtinebit. qm ꝯfringēs nudauit domū paupis domū rapuit et nō edificauit eā. nec eſt ſaciatus vent̄ eius. et cū habuerit qd cupiebat poſſidē non potuit. q2 ſcʒ uel rapiet̄ ei in vita aut ſaltē relinquet illud in morte.

Qd vſura miro modo ad impniām inducit. Ca. ii.

Secūda prauitas eſt impenitens malū. Triplex quippe cā eſt quare vſurarius raro et cū grādi difficultate ad pniam verā reduci poteſt. pria cā eſt indiſpoſicō. ſcda duracō. tercia eſt obſtinacō. ut ſint hii tres gradus ad deſcenſum dānacōis etne. Pria quippe cā eſt indiſpoſicō. Indiſpoſitus eſt em vſurari9 veraciter penitere. Nā aut eſt ꝓdigus aut auarus. Si ꝓdigus nō hʒ vn̄ reddat. Si auarus reddē nō vult. piculoſior tn̄ eſt ꝯdicō nollē q̄ʒ nō poſſe reſtituē aliena. cū illud ex malicia hoc vo ex impotencia. tamē cū culpa mixta originē hʒ. demqʒ ad impoſſibile nemo tenet̄. nā inanis ē actō quā excludit inopia debitoris. ut in. c. oli ex̄ de reſti. ſpo. Auarus em rariſſime niſi in mortis articulo ſatiſfacē vult Similis illi vaſculo terreo ī quo pueri denarios ponūt. cū iā cupido nūmi incepit eis blandiri. a quo vaſe niſi frangat̄ extrahi minime pn̄t. Sic vſurarius nō reſtituit niſi in mortis articulo qn̄ denarios illos ſecū ferre nō pōt. ut verificet̄ qd eccle. xxix. dr. Multi quaſi inuentores. i. ex ingenio hoīs adinuentū nō a nata ꝓhibitū extimiauerūt fenus et pſtiterūt moleſtia. hiis q ſe adiuuerūt donec accipiāt. oſculant̄ manus dātis. et in ꝓmiſſiōibus humiliāt vocē ſuam. et in tempe

reddicōis postulabit tps et loquit̄ v̄ba tedii et murmuracōnis. et tempus causabit̄ solidi vix reddet dimidiū. et ɔputabit quasi inuencōez. Que aūt vsurario prodigo requirant̄ ad hoc q̄ eū reddat excusatū sua impossibilitas tacta sunt in q̄dragesimali de xp̄iana reli. ser. xxxviii p totū. Scda cā est induracō. Cū em̄ vsurari9 ɔsiderat ad statū salutis nō posse uenire nisi pro posse restituat aliena ac p ɔñs nisi et filios et filias seu alios heredes suos ī multa paupcate et in inhonorabilitate relinquat ꝓptea hec abhorrēs p fidem nō intelligens statū suū pi culosum pocius deliberat ī pctō pseuerare q̄ȝ debito mō se emendare. sic diu pseuerādo indurat̄ cor eius. et licet huius vicii p̄dicacōnes audiat. licet aliquis timēs deū ad pniam cū inducat. licet eciā exhortacōnes ad hoc. et ob iurgacōnes de hoc freq̄nt̄ senciat. nichilominus cor eius ampli9 indurat̄. sicut de eo iob xli. c. scriptū est. cor eius indurabit̄ q̄si lapis et stringet̄ q̄si malleatores incus. q̄ q̄nto plus malleo ferit̄ tāto durior fieri solet. Tercia cā impnie eius est obstinacō. Signū quippe manifeste obstinacōis vsurarii est ɔtamptus diuini verbi et exhortacōnū ac rep̄hensionū sceleris sui. Proinde puer. xviii. peccator dū in ꝓfundū pctōꝝ deuenerit ɔtēnit scȝ resurgē p p̄dicta. Mira nempe ē obstinacō vsurarii ɔtēptoris. q̄ quodāmō excedē videt̄ obstinacōȝ iude. Primo em̄ iudas penituit de scelere ppetrato licet nō debito mō. ꝓpterea inquit peccaui. Scdo pctm̄ suū ɔfessus est cū ait. tradens sanguinē iustū. Tercio satisfecit pciū qd̄ susceperat p xp̄i ꝓdicōne. veniā tñ nō meruit q2 illā minime requisiuit. Sed quid dicere possum9 d̄ vsurario obstinato qui primo nō penitet de vsura nisi forte q̄ modicū lucratus est. Scdo si penitet nō ɔfitet̄. scȝ ne a ɔfessore ad satisfaciōez cogat̄. Tercio v̄o si ɔfitet̄ q̄rit aliquē ɔfessorē q̄

nō hēat ɔſciam neqꝫ ſciam ne p caucōez debitā ſatiſſacē ɔſtringat̄.ſꝫ ſimplici verbo ꝑmittit ɔfeſſori ignaro reſtituere aliena. Quarto etiā ſi hoc in ɔfeſſiōe ꝑmittit ꝑmiſſum nō ſeruat. Et tñ ut dɿ ex̄ de reg.iu.li.vi.nō dimittit̄ pctm̄ niſi reſtituat̄ ablatū. De horrēdis ſignis et indicijs q̄ ſupueníre ſolēt vſurarijs in eoꝝ morte Ca.iii.

Tercia et vltima prauitas eſt horribilitas mortis. Int̄ cūcta ſcelera q̄ dīno iudicō puniunt̄ in fine vite p horribilē mortē vſura de maioribus eſt, cū mirabilia et terribilia ſigna ſepi9 appareāt in vſurarioꝝ fine. Hoc quidē accidē pōt tripliciroe.pr̄io roe derelictōis.ſcd̄o roe deſperacōis.t̄cio rone pſecucōis. Pr̄io em̄ accidit hoc rōe derelictōis. Cū em̄ vſurari9 lucrari nō ceſſet in quolibꝫ ſacro die.nō dici paſcatis pcet.nō dici dn̄ico.nō ſacratiſſime paſſiōis.in qualibet ſolēnitate ſanctiſſime v̄ginis nō ceſſat a tali lucro.nō in diebus ap̄loꝝ.neqꝫ i diebus martiꝝ et ɔfeſſorū ſeu v̄ginū.nō in die ſanctoꝝ angeloꝝ.inſup nō eximit a lucro vſure in die oium ſanctoꝝ. Merito ğ non ſolū a deo verūetiā a beata virgine/ab angelis vniuerſis/et ab omī multitudie beatoꝝ iuſto dei iudicō in vltimo fine vite ita derelinq̄ meret̄ q̄ nec deū hēat gr̄e donatorem. nec aliq̄ꝫ inueniat beatū gr̄e a deo impetratorē ſeu etiā ꝓ illo ſupplicatorē. Vñ Michee.iij.de talibus ſcriptū ē. Abſcōdit dn̄s faciē ſuā ab eis in die illo ſcꝫ extremo. ſicut nequit̄ egerūt in adinuencōibus ſuis. ¶ Scd̄o accidit eis hoc rōe deſperacōis. Cū em̄ infelix pctōr a deo et tota celeſti curia derelict9 ē. facile demonibus eſt eū i barathꝝ deſperacōis p̄cipitare. qd̄ q̄dem libertate eis ɔceſſa ope ɔplent oñdentes ei multitudinē ſceleꝝ ſuoꝝ. et oblitā eſſe illius miſcdiam dei. Sicut Job.xxiiii. Obliuiſcat̄ illius miſcdia. Et iteꝝ eodē.c. auferet̄ ab eo oīs

fiducia venie et gr̄e et glorie. Vñ et ip̄e in tali deſpera
cione vltima derelictus ait illud Job. vii. Et deſperaui
nequaquā iā viuā. ſcꝫ nec in vita corꝑali nec ſp̄uali nec
et̄nali. Legit̄ em̄ de vſurario quodā q̄ nocte quadā p᷒
ſplēdidā cenā cū dormiret in lecto cū vxore ſua. ſubito
expgefact᷒ exiliuit de lecto. Cū aūt ab vxore ſua q̄d ha
beret īn̄trogaret̄. ait mō raptus fui ante iudiciū dei vbi
tot et tā mirabilia ſunt poſita ꝯtra me q̄ nō ſciui nec po
tui rn̄dere. cūq꜠ fuerim diu ad pn̄iam expectat᷒ nec huc
uſq꜠ volui diuīs p̄ceptis et inſpiracōib᷒ obedire. audiui
nūc iudicē ꝯt̄ me ſn̄iaꝫ ꝓtuliſſe. meq꜠ datū audiui i po=
teſtatē demoioꝝ q̄ me debēt hodie ad et̄na ſupplicia aſ
portare. quo dicto de ꝑtica vili veſte aſſumpta domum
rapido curſu egreſſus eſt quē ſui hinc inde q̄rētes tādē i
quodā monaſterio matutinū cantātē inuenerūt. Cūctis
ḡ eū ad pn̄iam inducētib᷒ nec ꝓficē valētib᷒ rōe aut ex
hortacōe vel p̄ce cuſtodit᷒ ē diligent̄ vſq꜠ ad ſextā horā
Deniq꜠ cū amici ei᷒ ad domū eū reducē vellēt. et ad q̄=
dā fluuiū ſuꝑ cui᷒ pontē trāſire vellēt ꝑueniſſent. vide=
runt quādā nauī rapido curſu ꝑ fluuiū aſcendētē a nul
lo ut videbat̄ ꝯductā. ſꝫ ab vſurario plena demonib᷒ vi
ſa eſt. q̄ ut ait ideo veniebāt ut eū ad et̄na ſupplicia aſ=
portarēt. quo dicto ſtatim ē manibus eoꝝ violent̄ a de
monibus rapit̄ et in nauim ꝓiicit̄ et curſu rapido retroa
cto ſubito diſparuit cum demonibus et p̄da et prefata
nauis ¶ Tercio rōe ꝑſecucōis. Cum em̄ vſurarii᷒ (ſicut
ex ſuꝑioribus patet) non offenderit deū quēadmodū ce
teri pc̄tōres. veꝝ etiā cū vendiderit tp̄us q̄d eſt ꝯūe cū=
ctarum creatūꝝ offenderit om̄s creat̄as quecūq꜠ create
ſunt. Audita dānacōis ſn̄ia ꝓlata a dn̄o ꝯtra eū quodā
modo ad ꝑſecucōꝫ ꝯtra illū armant̄. Proinde om̄s bea=
ti ſancti atq꜠ vniuerſi angeli ꝑadiſi tūc clamāt ꝯtra eū.

ad infernū ad infernū. Celi cū lu͞iaribus ſuis·ſua qdā mō
voce ꝓclamant ad ignē ad ignē. Planete etiā clamāt ad
ꝓfundū ad ꝓfundū. Elemēta quoqꝫ ſeuiūt ɔt̄ illū et clamāt
ad tormenta ad tormenta et̄na. Domꝰ quoqꝫ in qua ia-
cet infirmus. atqꝫ pietes et ligna eius ɔtra illū vindictā
clamare nō ceſſant· Sicut baruth. ii. c· ait. lapis de pie-
te clamabit et lignū qd̄ int̄ iucturas eſt rn̄debit. fiat fi-
at. ut in hiis om̄ibus v̄ificet id qd̄ ſapie v. c. ſcriptū eſt.
Pugnabit ꝓ eo orbis t̄rarū ɔtra inſenſatos et accipiet ar
mat̄am ſcelus illius et armabit creat̄am ad vlcionem ini
micoꝝ. A quo tremendo iudicio miſericordie nos eripiat
imenſa pietas ſaluatoris q̄ cū pr̄e et ſpū ſancto glorio
ſus et t̄iumphator mortis regnat in ſecula ſeculoꝝ· Amē

Laus et honor deo

976913

Hain *2021